

Informazioni su questo libro

Si tratta della copia digitale di un libro che per generazioni è stato conservata negli scaffali di una biblioteca prima di essere digitalizzato da Google nell'ambito del progetto volto a rendere disponibili online i libri di tutto il mondo.

Ha sopravvissuto abbastanza per non essere più protetto dai diritti di copyright e diventare di pubblico dominio. Un libro di pubblico dominio è un libro che non è mai stato protetto dal copyright o i cui termini legali di copyright sono scaduti. La classificazione di un libro come di pubblico dominio può variare da paese a paese. I libri di pubblico dominio sono l'anello di congiunzione con il passato, rappresentano un patrimonio storico, culturale e di conoscenza spesso difficile da scoprire.

Commenti, note e altre annotazioni a margine presenti nel volume originale compariranno in questo file, come testimonianza del lungo viaggio percorso dal libro, dall'editore originale alla biblioteca, per giungere fino a te.

Linee guide per l'utilizzo

Google è orgoglioso di essere il partner delle biblioteche per digitalizzare i materiali di pubblico dominio e renderli universalmente disponibili. I libri di pubblico dominio appartengono al pubblico e noi ne siamo solamente i custodi. Tuttavia questo lavoro è oneroso, pertanto, per poter continuare ad offrire questo servizio abbiamo preso alcune iniziative per impedire l'utilizzo illecito da parte di soggetti commerciali, compresa l'imposizione di restrizioni sull'invio di query automatizzate.

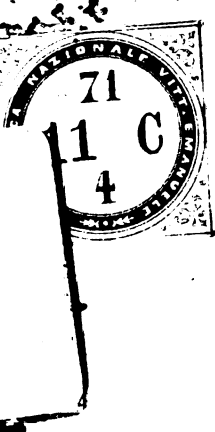
Inoltre ti chiediamo di:

- + *Non fare un uso commerciale di questi file* Abbiamo concepito Google Ricerca Libri per l'uso da parte dei singoli utenti privati e ti chiediamo di utilizzare questi file per uso personale e non a fini commerciali.
- + *Non inviare query automatizzate* Non inviare a Google query automatizzate di alcun tipo. Se stai effettuando delle ricerche nel campo della traduzione automatica, del riconoscimento ottico dei caratteri (OCR) o in altri campi dove necessiti di utilizzare grandi quantità di testo, ti invitiamo a contattarci. Incoraggiamo l'uso dei materiali di pubblico dominio per questi scopi e potremmo esserti di aiuto.
- + *Conserva la filigrana* La "filigrana" (watermark) di Google che compare in ciascun file è essenziale per informare gli utenti su questo progetto e aiutarli a trovare materiali aggiuntivi tramite Google Ricerca Libri. Non rimuoverla.
- + *Fanne un uso legale* Indipendentemente dall'utilizzo che ne farai, ricordati che è tua responsabilità accertarti di farne un uso legale. Non dare per scontato che, poiché un libro è di pubblico dominio per gli utenti degli Stati Uniti, sia di pubblico dominio anche per gli utenti di altri paesi. I criteri che stabiliscono se un libro è protetto da copyright variano da Paese a Paese e non possiamo offrire indicazioni se un determinato uso del libro è consentito. Non dare per scontato che poiché un libro compare in Google Ricerca Libri ciò significhi che può essere utilizzato in qualsiasi modo e in qualsiasi Paese del mondo. Le sanzioni per le violazioni del copyright possono essere molto severe.

Informazioni su Google Ricerca Libri

La missione di Google è organizzare le informazioni a livello mondiale e renderle universalmente accessibili e fruibili. Google Ricerca Libri aiuta i lettori a scoprire i libri di tutto il mondo e consente ad autori ed editori di raggiungere un pubblico più ampio. Puoi effettuare una ricerca sul Web nell'intero testo di questo libro da <http://books.google.com>

Tomo Unico
L = # 1 - p: 2

Vol - Sep - 1 - c 2

6-12.E.52

St. E

X 2 2 5

13

Paulus III. Pont. Max. gravissimus Christiana pietatis eiusq. sincerioris cultus assertor atq. restaurator, Card. Sirlet. ad Icon. Pauli.

DE VITA
PAVLI QVARTI
PONT. MAX.

COLLECTANEA HISTORICA:
OPERA ET STUDIO ANTONII CARAC-
GIOLI CLERICI REGVLARIS CON-
quifita, digefta, atque edita.

Item,
CAIETANI THIENAEI,
BONIFACII A COLLE,
PAVLI CONSILIARII,

*Quae ubi cum PAULO IV. tunc Theatino Epifcopo, Ordinem Cleri-
corum Regularium fundauerunt, VITAL, ab eodem
auctore defcripta.*

COLONIAE VBIORVM,
Ex Officina Joannis Kinckij, M. DC. XII.

196.

D. JOANNES ANTONIVS
Angrifanus Congregationis Clericorum,
Regularium Prepositus Ge-
neralis.

QUAE de gestis sanctæ memoriæ PAULI IV. P.M.
Caietani Thienæi, Bonifacij à Colle, & Pauli
Consiliarij, qui nostrum Ordinem fundave-
runt, P.D. Antonius Caracciolus Clericus Re-
gularis scripsit, iam aliquot nostri Ordinis Pa-
trum calculo probata, potestatem facimus, vt
prælo committantur. Datum Romæ, Apud
S. Siluestrum in Monte Quirinali, Die 24.
Mensis Augusti. M. DC. XI.

D. Ioan. Antonius Prepositus
Generalis.

D. Jo. Baptista Aprilius Secretarius.

SAN

SANCTISSIMO AC BEA-
TISSIMO PATRI ET D.N.

PAVLO QVINTO

PONT. MAX.

ANTONIVS CARACCIOLVS

Cl. R. sempiternam felicitatem.

Væ de nostri Clericorum Regu-
lariû Ordinis primævis Patribus,
eximiis certè Viris, vtcunq; deli-
neauimus, Tibi nunc hùbens me-
ritò, consecro, dedico, siue potius
nominis Tui eximio splédore exorno, Pater Patrû
PAVLE Beatissime. Multa quippe sunt, quæ id fa-
cere suadent, imò officij quodam iure deposcunt.
Primùm quòd Tu ises, qui Pauli IV. Sanctissimi
Pontificis, & nostri Ordinis Augustissimi Con-
ditoris & nomen & potestatem obtines Aposto-
licam. Deinde, quòd profectò exigunt multa ac
præclara Tua in nos omnes merita, vt quicquid
propemodum à quouis nostrum luce aliquâ dig-
num proficiscitur, id omne ad sacram istam Lucē
Tuam, veluti ad Solem radius referatur. Iam illud
prius quotiescunq; considero, prudenti simul &
grato cõsilio abs Te factum arbitror, vt Pauli no-

•

2

men.

EPISTOLA

men potissimum sumeres; scilicet, vt ea quasi tes-
 fera significatum intelligeremus, successisse Te
 non solùm PAVLO PAVLVVM, aut Quarto Quin-
 ctum, verum etiam Præsuli integerrimo, Sacratif-
 simo Principi, Virtutum omnium eximio exem-
 plari. Et dignitatis quidem primordia prorsus si-
 milia vtriq; fuêre. Quippe sicut ille è Supremo
 Hæreseos Quæsitore, cuius Tribunal, vt in Vrbe à
 Paulo III. statueretur, ipse olim fuerat primus au-
 ctor, factus est Summus Christianorum Pōtifex:
 ita & Tu, B. P. ex eiusdem Magistratus Sigilli-
 fero, euectus à Deo fuisti ad celsam istam & prin-
 cipem B. Petri Sedem. Benè factum. Fidei Cathedram illi per Summum honorem diuinitus ade-
 pti sunt, qui eiusdē integerrimi vindices ante ex-
 titerant. Cetera multa & varia, quæ cōparatio hæc
 suggerit, non prosequar: laudare enim Te opus es-
 set, cuius virtus ita cum modestia coniuncta est,
 vt æquis auribus laudē agrè admittas. Ea igitur
 abstineo. Interim verò Paulus ille noster, qui Te
 & nomine & numine præcurrit, lætari propemo-
 dū mihi videtur, quòd Te filio M. Antonij, cuius
 Eruditionem, prudentiam, probitatem maximi
 semper fecit, Te in quâ, Orbem pacatissimè mo-
 derante, ipse pro meritæ laudis lucem, quam liuor
infu-

DEDICATORIA.

infulcauerat, iam tandem aliquādo recipiat. Itaq; hæc singula nos Pauli I V. alumnos supra mortales cæteros extimulant, vt Te, *B. P.* quasi alterum nostrum parentem Paulum, obseruantissimè veneremur, Tibique pium fidumque obsequium, vnâ cum hoc, què damus libello, alacriter offeramus. Accedit ratio altera, quæ nos ipsos propius tãgit, ista scilicet Tua erga nos singularis munificentia, & verè paterna charitas. Duas in Vrbe nostri Ordinis Domos, familiasque penè assiduis alimentis foues, rerum nostrarum, quâ publicè, quâ priuatim, adèd satagens, vt Supremi mortalium, & cõspicui Ecclesiæ Capitis prouidentiam nobis contemplari liceat, &, quod satius est, experiri. Et debetné igitur Ordo iste Clericorum Regularium Romæ ortus, in Æde Principis Apostolorû Summo Numini consecratus, Christi Vicario proximè subiectus, aliò per me ducere hos suos Patres, quàm ad Te Urbis atq; Orbis sacratissimum Principem, Christi q; in terris vices amplissima auctoritate gerentem? Hi certè Quatuor Viri quorum nunc gesta aliquot posteris imitanda describimus, sua sponte huc veniunt *B. P.* Agnoscunt enim Urbem, quam ipsi superiore sæculo omnium primi Religioso Clericorû instituto decorauerunt.

*

3

Agno-

EPISTOLA DEDICAT.

Agnoscent Vaticanam Aram, ad quam sese Christo spirituales victimas exhibuerunt. Agnoscent primariam istam Cathedram, è qua Sanctiones Ritusq; nostri lucem, decus, firmitudinem acceperunt. Agnoscent deniq; hos Colles, hæc Mœnia, Fora, Vias, Tempia, Domos, quæ in illa potissimum immani clade Borbonica, inter furctum prædonum barbariem, ipsorum orationibus, gemitibus, cohortationibus, obiurgationibus resonuerunt. Tunc quippè nostros Patres, inque iis præcipuè Episcopum Theatinum, Christianam tolerantiam, atque in retinenda Catholica fide & Castitate constantiam Viris feminisq; Romanis, aut Romæ incolis prædicasse, non vno nobis teste compertum est. Nostros igitur hos Patres ad Urbem redeuntes, ad Te Summum in terris Patrem accedentes excipe Beatissime Pontifex grato animo & fronte hilari, vt soles pia omnia munera, aut homines pios; meque in iis Tuam Pontificiam Maiestatem religiosè suspicientem, & pedes istos Sanctissimos exosculantem benignus aspice. Denique huic libello, paucis meis verbis, multis aliorum factis, egregiisque referto, quæ Tua est pietas, dignitas, auctoritas, faue. Romæ VIII. Kalend. Sextileis. M. DC. XI.

ILLV-

ILLVSTRISSIMO ET REVEREN-
DISSIMO DOMINO, DECIO CARAFÆ
S.R.E. Cardinali.

*CITVM illud est; Prudentis viri partes sunt, non so-
lum quibus, sed etiam quâ tendat, cogitare. Inscripteram
Sanctissimo D. N. Paulo V, P. At hunc libellum, Sum-
mo virorum infimus. Restabat gradum reperire quo
ad culmen illud pertingerem. Ecce autem (commodum)*

*Tu Illustrissime Domine occurristi, utpote qui iam o-
lim virtute par Summis, factus es nuperrimè etiam dignitate Christi
Vicario proximus. Gratulor Tibi itaque de sacra hac purpurâ, Carafa
Stirpis eximio & ferè iam perpetuo ornamento; nec tuo solùm sed &
publico nomine gratulor; accessisse scilicet Tibi auctoritatem ampliissi-
sima insula, quæ virtutes tuas ornet, firmet, & Reipub. Christiana bo-
no in latum exerat campum. Maacte animo Vir Illustrissime: splendo-
rem ex apice isto, velut ex altiore cælo, proborum operum radiis, atq;
insignium exemplorum influxu terris communica. Interim ego sup-
plex oro, ut per Te potissimum Paulus reddatur Paulo: quippè per aliũ
non equidem velim aut debeam; sic tua benignitas nos, & nostra
omnia ad se inuitat atque aded trahit. Vt nunc taceam Magnum illum
Paulum Carafam, non alium optare comitem quàm Te gentilem suum,
& nostri Ordinis à se instituti prasidium & fautorem. Eat igitur, te
duce, libellus iste ad Apostolicam Sedem, & te vindice, lucem aspiciat
sensus. Illustrissime & Reuerendissime Domine, opto & voueo
ut perpetuum valeas, ac floreas. Roma VI. Kalend.*

Septemb. M. DC. XI.

AD LE-

AD PAVLVM QVARTVM PONT. MAX.

o Boiplo
die, quo
Paulus
IV. Sum-
mum
Pontifi-
catum
iniit, per
uenerit
Roman
Oratores
Anglici,
vt nomi-
ne totius
Regni,
diuturni
& atrocis
Schisma-
tis veniã
peterent,
quos ille
benig-
nissime
excepit
& hono-
rifice
habuit.
Vide A-
drianũ,
Histo.
lib. 19.
Sander.
de Schif.
Anglica-
no. &
Ant.
Cerr.
Ode 4.

*V*antus refusus Oceanus pater,
 Qui turbulento sufficit aetheri
 Vndis: auaros quiq; terra
 Perpetuo rigat imbore tractus,
 Quiq; inquietis motibus eminet;
 Tantis Carafa nominis inclytum
 Lumen refulsit Paulus: Orbi
 Consuluit sapiens, Tribunal.
 Dum deusanti constituit: Fidem
 Istud per Vrbes vindicat Italas:
 Infidus hoc Maurus, rebelles
 Hæreses trepidant Phalanges.
 Deuota cælis inseritur manus,
 Quam Clericorum consciauerat
 Norma: Theatini verendi
 Ordinis & Pietatis Auctor.
 At nostra nullo Musa libentior
 Gessit coronas necesse nomine,
 Quam penitenti o quod Britanno
 Iura, fidem, veniam dedisti.
 Lapsus misertus; Quia violaueras
 (Dixisti) resumas Angliã fœdera:
 Agnosce Romam, sed salutem
 Tu meliore fide tenet o.
 O Paule, fluctus in mare nos ferunt
 Infame rursum: maxime Presulum
 Adsis: potens succurrat, aucta
 Dexterâ Cælisuum favore.
 A. T.

DVO

DVO HÆC EPIGRAMMATA

à magno illo SIRLETO, alterum in viuentem PAVLVM,
alterum in mortuum, scripta fuere. Ea inter schedas
nostri GREGORII FLORELLII Gracè periti reperta
nuper, unà cum PAVLI eximijis gestis lu-
cem aspicere volui.

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΕΝΑΟΧΟΤΑΤΟΥ ΙΑΕΡΜΟΥ ΤΟΥ
Σερλίτς, Καρδινάλιῦ τῆ Ῥώμης, εἰς Αρχιερεῖα τῆ μεγάλης, Πικύλων τίτα ρτον, ἐπι-
γράμματα.

ERVEDITISSIMI ET CLARISSIMI GVLIELMI
SIRLETI, Cardinalis Romæ, in Summum Pontificem,
PAVLVM IV. epigrammata.

PRIMUM.

Θεὸς πάτερ, γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἀνερόντων
Σαύηρον ἔχων, Αἰδαν ἢ κρατερόν δαμάσας
Κλυδί μου ἰσχομένη, καὶ δεχταί σῆται ἀλακτα,
Ἡ μυσάων μ' ἄργα, καὶ ἠρώων σελίδων.
Ὡς δὲ τε Καρραφίω γυνάμ κλοτάμ, αἶν ἀνακταῖς
Κόσμος ἔχοι, μεγάλων ἔργων σὺν ἀρετῶν.
Σόν τε κύοι σεμνόν πόδι ἀτὰρ δαλα ἰθνα Κέμβρον,
Ζώης τ' ἑσπλοδοῦ ἡλλοιο κύκλυς.
Ἀλλ' εἶνα μὴ με βα πινίς τείροσθαι ἀνάγκη,
Νόσφι τε Πιερίδων δαιμόν ἔχοντα βίον.

LATINE.

Alme Pater, cali terræ ἢ potenter habenas
Qui regis, atque Orci regna superba domas:
Me precor exaudi, duram ἢ, repellito sortem,
Qua mihi cum Musis pagina sacra iacet.
Caras ἢ domus habeat stirps inclytæ reges
Semper, virtutis disua propago tuæ.

**

Dent ἢ

*Dent q̄, tuis sanctis pedibus, gens barbara, Cymbrī
 Oscula, & in Pylj tempora vine senis.
 Sed rex, ne patere ut miserum me affligat egestas,
 Et procul à Musis vita sit agra mihi.*

ALTERVM.

Τὸ γε τῆς ἀρετῆς ψυχὴ Πάβλου Ἀρχιεπί-
 ἤρθη Ὀλύμπου ἐπιχειροῦσι θεῶν μάχασαν.
 Τόδε ληρ' οὐκ ἀβύσσου εἶον συνόντα βροτοῖσιν,
 Ἀρρεπί- ζῶς ἀπὸ βραμίνους.
 Ἦν πρόσθεν ἐχθρὰ ζῶν ἀφάνισεν, ἐπὶ δὲ
 Κόσμου, ἢ δὲ σμῆν σάματ' ἀργαδί.
 Ἐγὼ μὲν δ' ὄφρα τοῖς κτηρασμῶν ἀθανάτοισιν,
 Ἡ γὰρ ἔστιν ἄχθας δῆμι Ναιφρὰ φίλα.

LATINE.

*Pontificis Quarti migrans è corpore Pauli
 Spiritus, Angelica est. vēctus in astra manū.
 Excessit q̄, lubens tristi mort alibus auro,
 Vita qui vera gaudia semper amant.
 Cuius erat cupidus, fruitur nunc perpete vita.
 Exemptus mundo, corporis at que iugo.
 Ille quidem caelos adiit, Niceta, Beatis
 Carus, at hic nobis factus ubique dolor.*

A. T.

R. P. AN-

R. P.
ANTONIO CARACCILO,
 VITAM
PAVLI IV. PONT. OPT. MAX.
 ET
THEATINI ORDINIS RELIGIOSIS. FVNDATA-
toris eruditè scribenti,
Carmen Syncharisticon.

ERGO iterum ille tuus, diuina conscius aura,
 Cognatus q̄ polo, mortalia ducit in ora
 Spiritus, augusta iam didit a nomina Fama
 PONTIFICIS PAVLI quo dudum ciue superbit,
 Attonitum q̄, trahit generosa Neapolis orbem?
 Ille tuos casta formatos mente THEASDAS
 In populos duxit, veteris q̄, ab origine norma
 Instituit Latio primus, quem deinde secuti
 Praestantes virtute alij, super inuida nigri
 Mania Cocyti validum fixere tropaeum.
 Ille renascentes, & in omni parte veneni
 Spargentes monimenta sui, virtute subegit
 Haere scun pestes; velut olim Alcmenius Heros
 Septem colla nouis toties animata figuris
 Vsq̄ue premens rabida compescuit ignibus Hydra.
 Ille labascentem iustis sub legibus Orbem
 Composuit sapiens: & qua se Phaebus ab unda
 Mane leuat, qua se diffuso vespere condit,
 Errorum nebulas, & inania monstra fugauit.
 Felix ille tamen meritis ingentibus aequum
 Nactus Maioniden, cuius venientia facta
 Ingenio factura fidem, nil vilibus vltra
 Concedit Tabulis, quas dira Calumnia tabo
 Imbuit, & toto liuor fœdauit Auerno.

IUSTI RYKCI Gandensis.
 ROMAE IIX. Kal. IIX bres M. D. XI.
 * * * A D

AD LECTOREM.

VETERES, mi Lector, quatuor nostrates Patres, ecce hic
damus, quos inter alios sancte vixisse, sanctius obijisse con-
stans apud plerosq; fama est. Quod vero comminutos eos
vides, auiq; dente tam misere detritos, vix ut hominum
vestigia nosse queas, ne mea id negligentia attribuas, sed potius existi-
mes velim, infestum probitati seculi. & nostratiū domestica laudis in-
curiosa ingenia, vix pauca, & fracta oscula de tantorum virorū mo-
le posteris reliquisse. Et tribus quidem ceteris id evenisse Patri-
bus nō adeo mirum est: quandoquidem ij, etsi multa in luce hominum
luce ac laude digna patrarunt, maximam tamen vita partem, Deo tā-
tūm & Angelis testibus transfegerunt. At quod Carafa nostri tot pra-
clara gesta tenebra obsederint, iustius conquerimur. Vixit enim Vir
ille annos quatuor supra octoginta; neq; porro ex ijs ignavis senibus
fuit, qui, ut Seneca inquit, a nullum aliud habent argumentum,
quo probent se diu vixisse praeter aetatem; Sed in tam longo vita e-
ius decursu excelsam virtutem, ingentemq; animi magnitudinem pa-
ribus ferme gestis, hoc est, in Christianam Rempub. eximie benefactis
ostendit. Nihilominus de tam longeva, de tam varia, de tam fecunda
insignium actionum vita, vix ea, nec quidem omnia, qua Summus Pō-
tifex gessit, posterī aliquot nunc scimus: alia autem & multa & ma-
gna, qua à pueritia ad decrepitam vsque aetatem, Scholasticus, Sacra
Aula Cubicularius, Episcopus, Internuntius, Regio Sacello Praefectus;
mox, abiectis dignitatibus fortunisque omnibus, Regularis Clericus; rur-
susq; ad Ecclesiae gubernacula per vim tractus, Cardinalis, & Cardina-
lium primus dixit, scripsit, iussit, decreuit, fecit, nemo omnia, vix quis-
quam de plurimis pauca meminit aut noscit. Itaque ego, cui post erudi-
tos Viros Robertellum, Flauium, Foliettam, qui vitam Pauli IV. scribe-
re occæperant, (ut Onuphrium omittam, qui variè nec plene narrauit)
tanti Pontificis gesta litterarum monumentis consignanda sunt, longè
equidem maiorem laborem experior in perquirenda & colligenda adeo
dispersa segete, atque à mendaciorum calumniarumq; lolio & quisqui-
liis scernenda, quam in publicum memorabilem exemplorum hor-
reum, ut humani generis bono perpetuo prostant, inuehenda. Et si enim

lib. de
Clemen.
ca. 3.

(ut

(ut mihi gravissimi testes retulere) multa quae illa de reformanda Urbe atque Orbe, de ratione profligandarum haesum, de componendis Regum discordiis, de sanciendis in generali Concilio fidei morumque, legibus, doctè sapienterque, lucubrauerat; multa vicissim, quae de eius laudibus alij non obscuri Scriptores adnotauerant, in Caroli, aut Alphonsi Cardinalium scrinijs, ut in tempore promerentur, reposita fuerant, in ea tamen funesta Carasiorum clade, qua illustrissima illius Familia proceres de improviso capti, & in carcerem coniecti sunt; tunc scilicet cum grandis ille torrens à vertice affluens propinquam Paulo stirpem radicatus penè conuulsit, pars à Praetorianis licitoribus raptà, dissipata, dilacerata sunt, pars verò in alienorum manus deuoluta miserrimè perierunt. Ea igitur insignium monumentorum calamitas in causa est, Lector, ne opus tibi integrum, sed eius veluti specimen gustumque exhibeam, isthac videlicet pauca solummodo, quae vides. Porro, cum hinc ij, quibus obedire debeo, instarent, ut hos quatuor Patres è tenebris erutos luci darem, illinc verò è Carasiorum naufragio dispersas pelago tabulas undique colligendi nondum finis esset, volui utrumque simul facere, & obsequi Superiorum imperio, sine mora hac proferendo, & mihi deinceps ocium comparare, ut fusè & distinctè Pauli vitam integrè describam. Itaque primitias nunc accipe, messem olim, si hac tibi gratia erunt, habiturus. Pauca sunt, fateor, quae nunc profero, sed omnium tamen gestorum eius compendium dici queunt, adeoque sincera & germana sunt, ut nulla opus professione aut testificatione nostra habeant, sed id solum ipsa postulant ut puro oculo inspiciantur. Confido enim omnes homines, qui ad hac legenda accedent (modò ne auerso prorsus animo & hostiliter cum eo agere velint) victrici Veritati, quae allevare caput è nubilo, vindice Deo, iam cæpit, facillime concessuros. Ac quum enim est (ille ait) b saltem tabellis consignatis credere. b Plam. Titin.

Hus equidem instructus, facile, puto, confutare potero quicquid alij in Paulum odiosè scripserunt. Itidem quippè olim fecisse legimus Assuerum Regem, qui calumniis Amani oppressum Mardochæum, lectis prolatiisque Annalibus, à probro, à cade, à cruce ad debitam laudem gloriamque extulit. Itaque sinceros tantum Lectores hic volo, per quos virtus & existimatio Pauli ius suum (nihil ambigo) extincto cum causis suis odio, vel hoc tandem seculo impetrabunt. Quamquam quid ego, ut his

** 3

qua

AD LECTOREM.

qua producam fides habeatur amplius urgeo? Iam pridem edita sunt de Paulo multa praeclara & duratura in omne aevum Elogia, & (quod caput est) ab ijs viris, ex eo tempore prolata sunt, ut plane existimari debeant non ab assentatione, sed à veritate profecta. E quibus ut laborem dispersa conquirendi, tibi Lector adimam, insigniora & breviora aliquot nunc profero: Nam ut omnia singillatim excutiam, neque locus hic profectò est, neque animus. Itaque alij, c Sanctissimum & doctissimum; Alj, d Spem vnicam confirmandæ & constituendæ Reipub. Christianæ; Alj, e Virum admirabilem; Alj, f Praesulem pietate eximium, virtutis eminentem, & Sacrae vel lectioni, vel operationi, vel meditationi ferè semper affixum, appellitabāt. Et his quidem, aliis q̄, eiusmodi laudibus, antequam Ioannes-Petrus Pauli nomen assumeret, hoc est, antequam Summus Pontifex renuntiaretur, celebratus est. Transeo autem nunc ad earum aliquot, quibus iam mortuus decorari meruit, illas etenim, quas dū Christiani gregis Pastor esset, à gravissimis viris, qui Paulum intimè noverant, consecutus est, consultò prætereo, nequis objiciat huiusmodi laudatores tempori subseruisse. Igitur post obitum eius, Magnus ille & verè Catholicus Rex Philippus, cui Paulus, extremis ac penè inter mortuae verbis Orthodoxam fidem amplificandam, veluti testamento mandaverat, ad tantæ iacturæ nuntium, Heu, inquit, nunc obiit Paulus, nunc cum vivere maximè debebat. Considerabat nimirum Rex prudentissimus, eum Pontificem, qui tam parvo tempore, quod ab exitiali bello superfuera, tot tantæq̄, pro Christi Ecclesia egregiè patraverat si diutius Petri Cathedra in sedisset, eximij vti q̄, factis multis arum atatum exempla superaturum. Et Philippus quidem longè absens his paucis, sed gravissimis verbis strenui Pastoris excessu indoluit. at (quod miraberis Lector) in ipsa etiã Roma, & eadē ipsa propemodum die, qua, g Gens infrena virum, quibus in scelus omne ruit fas, marmoreã Pauli statuã, eius virtutibus meritis q̄, paucis ante mensib. positam, execrando ausu super Urbem raptabans, Senatus, Primores q̄, Romani, cum tanti flagitij crimen à se auertere niterentur, palam apud Purpuratos Patres facti sunt, h Nihil se, nihil Romanum Populū de Paulo conqueri posse, cuius virtutem mentemq̄ optimam toties fuissent experti. Propinquos eius potius culpandos, quorū odio à furenti & promiscuã plebe ea clades patrata fuisset. Itaq̄, de

e Pol. ep.
ad Sadol.
d Ghesius ep.
ad Caraf.

e Paulus III. teste Onuphrio in vit. Pauli III.

f Jul. III. in ep. ad Carolū V. M. S. apud Philomardum.

g Paulon. in Monost. h Ut refert Vincen. Belus in suo Diario M. S. apud Biblioth. Vatic.

medis.

AD LECTOREM.

mediis ipsis bacchantis Urbis tumultibus vocem extorsit Veritas, quæ
 innoxium sanctumq; Pontificem ab eius propinquo, qui tanto furoris
 causâ dedisse putabatur, longè fecerneret. Quos tamen ipsos neque pla-
 nè conuictos neque confessos, hoc est, non seruato iuris ordine, fuisse dæ-
 natos, Pius V. veri iustiq; assertor, sero quidem, sed recto iudicio decla-
 rauit. Iam hoc ipso Pio pijsimè & prudentissimè Christi Ecclesiâ mo-
 derante, quis laudes Paulo dictas, siue scriptas enumeret aut narret?
 Crabra iam audiebantur de eius virtute praconia & reuiviscenti vi-
 ri gloriam cuncti Ordines gratulabundi complectebatur; appellabatur q;
 eum passim, i Christianum Ciceronem, Latinum Chrysostomus;
 k Nulli superiorum Præsulû postponendû; l Sanctissimum &
 eloquentissimum Pontificè; m Religionis vindicè, veræ liberta-
 tis assertorem, Principem clementissimum; Reparatorem vete-
 ris disciplinæ; Orbis columen, Hæresum pessumdatorem, vitiorû
 omnium perpetuum hostem. His aliis q; id genus secundis admir-
 murationibus liberè iam augustam Pauli memoriam immortalitatem-
 que existimationem prosequabantur. Videlicet ab eo tempore, quo Pius
 V. amplissima Christi vinea procuracionem inuit, resflorere cepit
 procera, & speciosa illa arbor, qua præterita hieme feris Aquilonibus
 diuerberata, flores frondesq; posuerat. His ego verbis eos intelligo, qui,
 quod fuit vitis Pauli virtus, & disciplina zelus obstetisset, Sancti Pra-
 sulis famam teterrimis maledictis lacerauerunt. Igitur pro conuicio-
 rum plaustris, quibus oneratum Augustissimæ Pontificis nomē fuerat,
 ingentibus laudû aceruis cumulatus est. maximè ea celebri & fausta die,
 qua eius cineres è Vaticano Tèplo ad B. Maria super Mineruâ, deducē-
 tibus omnium penè Ordinum hominibus honorificentissimè translata
 sunt. Illa profectò luce vidit Roma triūphans è de impietate Religionē,
 de sceleribus Virtutem, de calumniis Veritatem. Non prosequar (neque
 enim hic locus) qui ornatus, qua pompa, quâ augusta Thersarû facies,
 qua honorû omnium exultatio, qui improborû mussantiû mæror exte-
 xerit ea die. Illud unû sat fuerit dixisse, quâquam insignis eius Templis
 fornices, parietes, colûnæ omnia plena fuerint Elogus, inscriptionibus
 epigramatis, qua magno honorû plausu Pauli virtutes gesta, & in Chri-
 stianâ Rempub. merita celebrabant, tamen, quia magnum est laudari à
 magno viro, præstare equidè praconiis omnibus censeo præclarâ illam
 Pij V.

i Hostius
 apud
 Scip.
 k Roue-
 rus lib.
 vlt. Hist.
 l Siret.
 m epist. ad
 Hoium.
 n Ann-
 mir. in
 Tac. lib.
 1. cap. 8.
 Bochius
 in Psal.
 117. Acy-
 lius in
 Elogio;
 alii que
 multi.

AD LECTOREM.

Pij V. Laudationem, quam discolori marmori incisam extare aeternam voluit. Laudat quippe Paulū IV. praedecessorem suum ab eloquentia, eruditione, sapientia, innocentia, liberalitate, animi magnitudine, Iustitia & Religionis zelo. Porro id elogium & si iis qui Romam, aut vicinas urbes oppidaq; incolunt, notius & patentius est, quam ut à nobis indicari oporteat, exteris tamen hominibus, maxime q; trans mare aut Alpes degentibus, iucundum fore arbitror illud quod nunc compendio retulimus, ad calcem operis cum fide exscriptum legere, simulq; ex eo colligere, quàm solida & magna fuerit Pauli virtus, quam grauisimus & sanctissimus Pontifex adeò luctulenter perpetuo testimonio celebrauit. Sed suo certè more fecisse videtur Pius: non enim aliter de Paulo aut sensit aut locutus est unquam. Mitto, quòd quotiescunque Paulum nominare contingeret, non alio appellabat nomine quam simpliciter, Sanctum Patrem: Sanctus Pater id faciebat, Sanctus Pater id nobis dixerat, Sanctus Pater id constituere meditabatur: atque horū similia. Parum hoc est, & vulgò notum, at praeterea ingenè fateri solebat, nihil fere se patrasse aut patraturum, nisi à Paulo incaptum aut cogitatum. Profectò ita est, & obtuenti Pij V. gesta liquidò apparebit lineas fuisse expressas de illo exemplari. Vidit id Panuinius, & uniuersè testatus est, n Paulum I V. Sanctis suis institutionibus aut legibus, quas morte interceptus edere, aut certè in morem vsuq; inducere non potuit, amplum successoribus aperuisse campum rectam viuendi normā in posterum ordinandi. Subijcit deinde idē Auctor; Ex eius fonte cogitationū rationumq; multa Sacri Concilii Tridentini decreta postmodum profluxerunt. Quod adeò verum est, ut Flaminius Philonardus Aquini Episcopus Vir integerrimus saepe mihi narrauerit, se in Aduersarijs habere diligentem cuiusdam Scriptoris collationem qua Tridentina decreta cum Pauli coeptis aut cogitatis paribus fermè rationibus reputantur. Neq; id mirum. Scimus etenim Adriano VI. Clemente VII. & Paulo III. Summis Pontificibus Romam accersitum Carasam, ut labantem Ecclesiasticum Ordinem sanctorum prudentem dispositis suffulciret. Sed redeo ad Pium V. Pauli IV. Sedem, potestatem, vitæ rationem, & spiritum pene ipsum adeò bene asecutum, ut Paulini animi sublimitas, Zelus, diligentia, fides, constantia, liberalitas, in Pium migrasse, & meliore tempore, videri potuerint. Is igitur grauisimus vera virtutis estimator,

*In vit.
Pauli
IV. secundò c-
dita.*

A D LECTOREM.

mator, tanti fecit Pauli integerrimos mores, vitæq; sanctimoniam quam intimè omnium multis ipse argumentis expertus fuerat, ut Superhumeralè Pontificium, Stolam Hierarchicam, & id genus indumenta aut ornamenta, non libentius alia sibi induceret, quam quæ Paulus ante trivisset. Pileolū è serico raso pelle Pontica subsutū, quod Paulus gestaverat, statim ac Pontifex factus est, deposcit, illudq; lacrymabundus exosculans, capiti induxit suo, veluti Sanctissimi Pastoris, & charissimi mi parentis exuvias. Sed quò me ab institutâ brevitate abripit Pj. de Paulo, hoc est grauisissimi de grauisissimo Præsule existimatio? Finis igitur meus præfari verbis, ut aliquam deinceps scripta cum fide hic posita, & breuibus argumentis, siue, ut in Centone fit, ligamentis illustrata, aut colligata iam, Lector, inspicias.

***

INDEX

Index Monumentorum in hunc librum, ex variis Auctoribus collectorum.

I.	Præfagia Summi Pontificatus Pauli IV. ex Cyno, Onuphrio, Flavio, &c.	p. 4.
II.	Hieronymi Magii Narratio, De Ioanne Petro Carafa.	p. 7.
III.	Ioannis Petri Carafæ Episcopi Theatini Epistola ad Caietanum Thienæum, & socios.	p. 13.
IV.	Eiusdem Epistola ad Paulum III. Pont. Max.	p. 29.
V.	Eiusdem Epistola ad Latinum Iuuenalera P. M. à secretis.	p. 32.
VI.	Onuphrii Panuini, De Vita Pauli IV. P. M. secundo edita fragmenta aliquot.	p. 32. & seq.
VII.	Bernardini Fusciani Epistola ad Aloysium Martinum.	p. 35.
VIII.	Bernardini Schotti Epistola ad Card. Theatinum.	p. 36.
IX.	Bernardini Scardæonii Epistola ad Card. Theatinum.	p. 39.
X.	Ex libro Marii Matefilanii de Guelphis & Ghibellinis, fragmentum.	p. 47.
XI.	Ex Oratione Cyni Campani de laudibus Pauli, fragmentum. pag. 45. & seq.	
XII.	Flaminii Ode de Ioanne Petro Carafa Cardinali, ad Turrianum. p. 53.	
XIII.	Pauli IV. Pont. Max. Epistolæ duæ ad Hosium Episcopum Varmiensem.	p. 58.
XIV.	Fragmentum Epistolæ Bernardini Nauagerii ad Senatum Venetum.	p. 59.
XV.	Epistola Theatinorum Patrum Romæ degentium, ad R. Præpositum S. Pauli, Neapolis de Gestis Pauli IV. P. Max. post electos Nepotes.	p. 62. & seq.
XVI.	Elogium ad æneam Statuam Pauli IV. P. M.	p. 94.
XVII.	Expostulatio de Pauli IV. seueritate, & eius confutatio. pag. 97. & seq.	
XVIII.	Frederici Staphyli V. C. Epistolæ fragmentum.	p. 106.
XIX.	Gonzali Illescæ Narratio de Paulo IV. P. M.	p. 110.
XX.	Ioannis Francisci Firmani Magistri Cerimoniarum Narratio de Obitu & Sepultura Pauli IV. P. M.	p. 114.
XXI.	Ioannis Pauli Flauii Albetani Oratio habita in Funere Pauli IV. P. M. ad S. R. E. Card.	p. 116.
XXII.	De præclara Pauli IV. P. M. beneficentia & liberalitate, Pyrrhi Ligorii Testimonium.	p. 130.

XXIII. An-

I N D E X.

- XXIII. Antonii Carafæ Cardinalis, in Relat. B. N. de Pauli IV. P. M. Vita,
Notæ Apologeticæ. p. 145.
XXIV. Anonymi Declamationis in euerfores & effractores Statuz Pauli
IV. P. M. fragmentum. p. 168.
XXV. Anonymi Epithaphium carmine, in Tumulum Pauli IV. P. M. Max.
p. 170.
XXVI. Pii V. P. M. Epithaphium inculptum Marmoreo Tumulo Pau-
li IV. P. M. p. 171.

*Ex his pleraq; à nobis tralata sunt ex Italico velex Hispanico
in Latinum. Vnde verò ea habuerimus, suis locis significa-
bimus. Vale, Lector, & fruere.*

*** 2

I N-

I N D E X.

A.

- A** Præbates quid respondit Valenti Imp. 100.
 Alphonsus Carafa Card. adstitit Paulo IV. morienti. 109.
 Ammianus Marcellinus impie taxat Romanos Pontifices. 113.
 Antonius Caponius medicus quæ Caietano moribundo dixerit. 253.

B.

- Baptista Cremonensis Dominicanus. 185.
 Bartholomæus Veronensis Cl. Reg. sancte obit. 160:
 Bernardinus Scardaonius gratulatur Carafa. 39.
 Bernardinus Schottus, gratulatur Carafa. 37. Spoletanus creatus
 Card. à Paulo proficitur ditioni Ecclesiastica. 66.
 Bonifacius à Colle laudatur à Paulo 25. eius gesta ac vita breuiter de-
 scripta. 261. & deinceps.

C.

- Caietani Thienai senioris elogium. 179.
 Caietani Thienai iunioris ortus, educatio, genus. 177. Elogia. 173. Eius
 pietas & Religio. 180. inquit Sodalitatem Oratorij Vicentini 183. fun-
 dat Xenodochia. 183. propterea obedit. ib. & 220. Eius gesta Venetiis. 186.
 Eius precibus atque piis institutis Veneti incolumes. 187. Inquit sodali-
 tum Divini amoris. 182. Instituit Ordinem Clericorum Regularium. 191. quæ
 passus in clade Romana 204. ob paupertatem, & elargita pauperibus bona
 saepe torquetur. 206. quomodo euaserit cum Sociis à Carcere Vatica-
 no. 211. Venetiis Praepositus Aedibus Tolentinatis post Carafam. 213.
 Neapolim amandatur. 220. Cur discesserit à Domo Misericordiae.
 223. strenuè fudit Divina providentia. 226. Sanat mirè, fractum crus
 Laici fratris. 232. Paulinam Aedem possidet curante Prorege, &
 Urbis Magistratu. 238. Tumultus Neapolitanos sedare satagit, sed
 frustra 253. post mortem sedat. 255. Hæreses profligat. 241. Veronam
 incolit. 245. reprimit Gibertum à mittenda alimonia. 246. Sanat
 Matronam Venetam morti proximam 247. Item stultum Diaconum
 menti restituit 248. Tempestatem precibus, & iacto in mari agni-
 culo cereo, sedat. 249. Obiit sanctissimè. 255. eius memoranda senten-
 tia. 256. eius effigies describitur 259.
 Camillus Ursinus laudatur. 66. proficitur à Paulo IV. ditioni Ecclesia-
 stica. ibid.

Cam.

I N D E X

Campanese stirpis laus. 1.
Clericorum Regularium quos Theatinos vocant origo in Praef. ad Lectorem. Hi in *Aede Vaticana* vota nuncupant religiosa. S. Christi Vicario proxime subiecti. *ibid.* grauis passi in clade Borbonica S. Venetias abeunt doctore Amulio. S. Veneti quā in eos munifici. 26. iussu Clementis VII. abeunt Neapolim. 217.

Carafa pro sapia Laus. in Praef.
Concilij Tridentini decreta à Paulo IV. antè aut sancita, aut cogitata. in Praef. ad Lectorem.

D.

Decius Carafa S. R. E. Card. Laudatur. vide Praef. Auct. 160.
Diana Valesia Henrici II. filia. 60.
Diocletiani sententia memorabilis.

E.

Eremita quidam Montis Virginis praedicat Summum Pauli IV. Pontificatum 45.
Eutropius Eunuchus. 100.
Eudoxia Augusta. 100.
Erasmi Danesii de Caietano Testimonium. 257.

F.

Faustina Augusta laudes. 139.
Flavius Albetanus incæpit scribere Vitam Pauli IV. in Praefas.
laudatur à Manutio, 116.
Folietta incæpit scribere Vitam Pauli IV. vide in Praef. ad Lect.
Fredericus Staphylus deplorat obitum Pauli & aliorum Procerū. 106.

G.

Gaspar Thienaus laudatur. 179 180.
Gropperus remittit pileum purpureum. 143. euocatur Romam à Paulo. 144. obit Romæ. *ibid.*

H.

Hieronymus Magius quis? 6.
Hugutio Thienaus Card. Legatus Picani. 177.
Hugutio Thienaus alter Orator ad Pannonios. 178.

I.

Iacobus Herculanus adstetit Paulo obeunti. 109.
Ieremias Franciscanus remuneratus à Paulo. 136.

*** 3

Iere-

I N D E X.

<i>Jeremias Isachinus Cl. Reg. adstitit Paulo obeunti</i>	108.
<i>Italia quàm fœdata pravis moribus atq; Hæresibus ante Pauli IV. Põ- tificatum</i>	99. 100.
<i>Ioannes Antonius Caracciolus Oppidi Comes, quàm munificus erga no- stros. 226. Consulit Caietanum de testamento condendo. 22. Quid egerit cum Caietano in Aede Misericordie 226. offert Nostri cen- sus perpetuos</i>	223.
<i>Ioannes Græcus scriptor excimius.</i>	133.
<i>Ioannes Baptista Bonzianus Episcopus Casertæ, nomine Clementis VII. P. M. excipit Vota nostrorum Patrum</i>	197.
<i>Ioannes Marinonius Neapolim abis.</i>	220.

L.

<i>Leo Carpanius adstitit Paulo IV. morienti</i>	109.
<i>Linor odit vel beneficos</i>	101.
<i>Longa Matrona Hispana quàm benefica in nostros. 227. fundat Noso- comium Insanabilem. 225. Item Monasterium Cappuccinarum. 236.</i>	
<i>Lucretia Carafa testimonium de Caietano</i>	259.

M.

<i>M. Antonius Burghesius Paulo IV. charus.</i>	<i>in Præf. Auct.</i>
<i>Marcelli II. honorifica existimatio de Paulo.</i>	5.
<i>Maria Carafa Pauli IV. soror sanctissima,</i>	320.
<i>Marinus Rainaldus.</i>	26.
<i>Matthæus Stendarus,</i>	41.
<i>Momorantius promittit se ducturum Picennam nobilem puellam</i>	160.
<i>diremptionem eius Matrimonij non impetrat à Paulo.</i>	161.
<i>Monasterium Sacrarum Virginum S. Maria de Sapientia Laudatur.</i>	
172.	

N.

<i>Nazarius Rhetor quid de fracta Constantini statua,</i>	169.
<i>Neapolitani tumultus. 238. sedulo curant, ne Nostri discedant Nea- poli.</i>	237.
	O Occhi.

I N D E X

O.

*Occhinus Neapolim inficit heresi. 241. Detegitur à Caietano. 242. au-
fugit. ibidem*
Oetanianus Crescentius Eques Lillianus. 112.
Oliuerius Carafa Ioannem Petrum ad Episcopatum urget. 7-

P.

P A V L V S IV. dum esset Cardinalis, Summus Violat a fidei Quasi-
 tor. in Praefat. Auctoris. In clade Borbonica obiurgabat sceleratos
 milites. ibidem. Dignitates & munera eius ibidem. Vita men-
 daciter à quibusdam scripta. ibidem. 33. 145. 162. Eius opuscula
 quadam ibid. *Occhino* scribit ut auertat ab Heresi. 242. Elogia eius
 varia 9. 10. 93. 94. 104. Tribunal Sancti Officij erexit Roma sub Pau-
 lo III. P. M. in praef. Auct. 44. 47. 156. Excipit Oratores Anglia in
 praef. Auct. Ortus, nomen. 1. Praefagia Pontificatus 4. 5. 146. fit Epif-
 copus 8. abijcit omnia & imit cum Caietano Ordinem Clericorum
 Regularium 9. 81. Ter vocatur Romã à Paulo III. 29. 47. Purpuram
 vix tandẽ recipit 35. seuerus in praefractos, benignus in penitentes
 51. Flaminiũ conuertit 53. precibus ei mortis proximo obtinet salutẽ
 55. Cogitat Romam uniuersale Concilium celebrare 58. Qua cum
 ad Bellum mouerint 57. 106. suos ex fratre nepotes eijcit 64. odit a-
 uaritiam 67. 143. 158. Indicem librorum noxiorum conficit 71. Si-
 monias, Veneficia, scortationes, Apostasias, ambitus reprimis, punis
 72. & deinceps. Iudeos coerces 84. liberalis in annona caritate 89.
 ieiunat in profundo senio 72. Vaticana edi pradia restitui curat.
 93. carpitur eius seueritas, sed immeritò 97. deplorat futuras Fran-
 sia clades 105. Pratorum Verona ad obedientiam inducit 148. so-
 brius 149. 153. 112. quam liberalis 130. & deinceps. Obitus sanctissi-
 mus describitur ab Onuphrio 107. & ab aliis 110. & deinceps. Deuo-
 tio in S. Eucharistiam 137. & seq. 160. in D. Thomam 151. in Beatissi-
 mum Petrum 160. puritas, castitas, religio, &c. 152.
Pauli Consiliarij Vita. 285.
Pauli III. P. M. litteris respondit Carafa. 29.
Petrus à Toletto Praeex curat ne Nostri Neapoli discedant. 237. 238.
Petrus

INDEX.

<i>Petrus Martyr haereticus fugatur.</i>	242.
<i>Petrus Veronensis Cl. Reg. laudatur.</i>	222.
<i>Pius IV. P. M.</i>	131. 140. 154.
<i>Pij V. P. M. existimatio de Paulo. in prafat. ad Lect. Transfert honorifice eius corpus. ib. executor Confultorum Pauli IV. ib. & 104.</i>	
<i>Pyrrhus Ligorius.</i>	131. 137. 130.
R.	
<i>Raynerij Gualandi testimonium de Caietano.</i>	250.
<i>Robertellus scriptor Vita Pauli IV.</i>	<i>vide praf. ad Lect.</i>
<i>Rugerus Cursor innatur à Paulo.</i>	134.
S.	
<i>Sirletus adfuit Paulo IV. 109. fit ab eo Protonotarius</i>	<i>ibid.</i>
<i>Spolianus Card. praeficitur ditioni Ecclesiastica.</i>	66.
<i>Stanislaus Hofius à Paulo IV. fit Episcopus Variniensis. 143. Vocatur Romam 59. appellat Paulum Ciceronem Christianum. vide praf. ad Lect.</i>	
T.	
<i>Tabernaculum ad seruandam Eucharistiam eximi a opera.</i>	140.
<i>Theodosio Augusto deieci a statua.</i>	169.
<i>Traiani Imp. laudes.</i>	139.
<i>Tremellius Haereticus.</i>	99.
V.	
<i>Vestini numquam Haeres infecti.</i>	2.
<i>Vicentinorum in Caietanum deuotio.</i>	177.
<i>Victoria Componesca mater Pauli laudatur.</i>	2.
<i>Vincenij Bragadini de Paulo IV. testimonium.</i>	112.

FINIS.

Errata hæc, & si quæ leuia irreperint, prudens Lector, corrige.

P. 9. l. 21 lege auita. p. 52. l. 1. lege præditus. p. 98. l. 22. turtibus. p. 134. l. 13. l. hunc p. 145. l. 4. recentioribus. p. 156. l. 22. Vrbj. p. 66. l. 24. extemplo. p. 105. l. 20. humiles. p. 111. l. 11. vnusquisque. p. 260. l. 4. Scabellulum.

DE VITA

DE VITA

PAVLI IV. PONT.
MAX. COLLECTA-
NEA HISTORICA.

DE GENERE EIVS, ATQVE
ortu, ex Onuphrio, Nauagerio, Ca-
sella, alijs.

E Carafarum stemmate, è quo
Ioannes Petrus noster prodiit,
nihil opus est dicere. Audiuis-
se, cognouisse est: adeò nota
eius nobilitas per Europam pe-
nè vniuersam. Is igitur ortus
est summo loco, & quasi maio-

rum gentium domo, quam summi Pontificatus
infulæ non primò nobilitarunt, sed iam olim clarã
copiã equitũ & Ducum domi belliq; Illustrium,
ac quinque Cardinalium sacratam purpuris, ma-
gis magisque prouexerunt. Maternum etiam Io-
annis Petri è Camponescorum stirpe genus, æquè

A pro-

242.

222.

131.140.154.

Transfert ho-

ib. & 104.

131.137.139.

250.

ref. ad Lett.

134.

ibid.

66.

Vocatur

de pref. ad

140.

169.

139.

99.

2.

177.

2.

112.

hunc
p. 112.

A

propemodum illustre fuit. Fortissima eagens in Vestinis, vetustaque admodum, & Guelphæ, hoc est Pontificiæ partis causæque non sequax modò, sed & princeps in iis Regionibus, & egregiorum facinorum pro ea tutanda auctor fuit. In iis Brachium Perusinum Pontificibus Romanis rebellem, & Ghibellinorum insignem Ducem, bello captum, in Camponescorum domo, terebrato cerebro, necatum legimus. *a* Vniuerse autem de Vestinis populis Pius V. Pontifex Maximus testatus est, *b* nunquam in iis oris aut natam hæresim, aut aliunde inspersam coaluisse. Vt non sine diuini nutu numinis Ioannes Petrus Catholicæ Religionis vindex acerrimus ex ea regione maternum genus duxisse credendus sit. Itaque Victoria Camponesca Petri Lalli filia atq; hæres vnica, in quam ea primaria Vestinorum familia defecit, Ioanni Antonio Carafæ nupsit, dotisque nomine Montorii in Marrucinis Toparchiam in viri domum intulit. Ex his parentibus anno salutis MCCCC LXX VI. III. Kal. Quinctil. illucescente aurora Ioannes Petrus nascitur. Puerogeminum id nomen parentes indidere, quod intra octauas sancti Ioannis Baptistæ, atque in peruigilio beatissimi Petri lucem hanc

a In Chr.
Aquil.
Anton.
Rainaldi.
b Casella
lib. de
Aboriginibus,
fol. 42.

hanc primò aspexerit. Editus verò est in Hirpinis, vico vel Caprilię, vel sancti Angeli à scala (nō enim id satis liquet) propè Furcas Caudinas, & Beneuentum urbem. Fratrem vnicum & maiorem senatu Ioannem Alphonsum habuit. Sorores quinque, Mariam, Beatricem, Dianam, Elizabetham, Ioannam. Prima Christo æterno regi desponsa, sapientiæ monasterium Neapoli fundauit, rexitq; sanctissimè; Cæteræ nobilibus viris in matrimonium datæ, in Leonissam, Carboniam, Tolphiam, Cantelmiam, illustres domos immigrauere. Sed hæc generis decora alii longiùs prosequantur. Nos consultò hic breues sumus, ne in ea laude expatiemur, quæ vt à Carafa nostro aliena non est, ita tamen est complurium aliorum.

A . . . EIVS

EIVS SVMMI PONTIFI-
CATVS PRAESAGIA.

CYNVS CAMPANVS AVXIMAS,

IN ORATIONE DE LAVDIBVS PAVLI IV.

P. M.

HUNC (Joannem Petrum Carasam) ma-
tri Victoria nobilissima femina in aluo
continenti, dum praeipiti via, non sine dis-
crimine, equo ueheretur, Templum quod-
dam inter scopulos montes abditum religionis causa
ascensura; Eremita, cum moribus & aetate iam gra-
uis, tum aspectu & incessu, qui quidem sanctus videri
posset, obuiam se tulit, Matronam nobilissimam ad-
monuit, ut ventrem maxime ab offensione, atque ab
iniuriis vindicaret. Fore enim assererat, ut ex eo diui-
nae virtutis vir nasceretur, qui summum in Ecclesia
Dei Pontificatum obtineret.

CONVPHRIVS PANVINIVS IN VI-

TA PAVLI IIII. QVAM SECVNDO EDIDIT,

id ipsum asserit his verbis.

MATER, sanctissimis femina moribus, dum illo
grauida, montem, quod Virginis nuncupatur,
ubi

ubi Deipara Templum non longè à Carafarum oppidis constructum cernitur, pietatis ergò conscenderet, monita ab Eremita quodam fuit, ut pergeret pedetentim & satagens sui uteri; quod summum Pontificem concepisset & gereret.

Idem habet Nauagerius in Relatu de Pauli
IV. pontificatu ad Senatum Venetum.

IOANNES PAVLVS FLAVIVS

ORATIONE IN FVNERE PAVLI IIII.

Romæ habita.

CVMOVE (quod maximè memorandum est) ipsi Marcello iam Pontifici Maximo significatum esset, hunc Theatinum Cardinalem, domicilium (ut fit) non ita commodum sortitum fuisse; Cedemus nos, inquit, ex hoc loco, ut ne tanto viro desit locus; quasi ita futurum diuinus ille sanè animus presageret. Hæc Flavius.

Ipse præterea Carafa, se summum Pontificem futurum prædixisse visus est, cùm, ut auctor est Onuphrius, ad suos conuersus, qui Marcello II. quinquagesimum quartum ætatis annum vix agente, atque adèò longè se iam octuagenario, iu-

A 3

niore,

Onu-
phr. in
Vit. Pau-
li IIII.
secundò
edita.

niore, pontificatum adeptò, de Theatini supremo præfulatu planè desperabant: *Confidite, a* inquit, *Nondum venit hora mea.* Lapfa ea vox in præfagium vertit: Nam intra duos menses & ille sanctè obiit, & iste in eius locum electus est.

IN HIERONYMI MAGII NAR-

RATIONEM

ARGUMENTVM.

EXCEPI hunc Apologeticum Tractatum è M. S. apud Marinum Rainaldum probissimum senem, & Vaticanæ Bibliothecæ custodem. Tametsi verò nostrorū patrum memoria, clarum certè fuerit Hieronymi Magij nomen, quia tamen verèor, ne multos hoc seculo eius virtus & eruditio lateat, sciant per me velim quicunq; hæc legerint, hunc illum esse Magium, qui scripsit erudita illa *Miscellanea Critica*, & de *aculeo ac tintinnabulis* libellos posthumos, Francofurti haud pridem editos. Porrò cum iam ætate & eruditione esset prouectior, & in clade Cypria, Venetorum Architectus bellicus egregiam pro Christianis nauasset operam, à Turcis captus, & Constantino-polim abstractus, in carcere strangulatus est; vti
Arnol-

Arnoldus Manlius in Catalogo ^{ἱερογλυφικῶν} refert. Hęc verò narratiunculam scripsisse videtur eo tempore, quo varia (Vti Onuphrius narrat) de Carafa vulgus iactabat. Quod autē hic Caraphus habet, non Carafa, id Magius more suo facit: is enim ipse lib. 2. Miscellaneorum cap. vlt. eadem terminatione nobile hoc cognomentum enuntiat.

HIERONYMI MAGII I.C. DE IO-
ANNIS PETRI CARAFÆ GENERE, MORI-
bus, & regularis vitæ instituto,
Narratio.

IOANNES *Petrus Caraphus, vir Neapolitanus, cuius familia in omni Italia cū vetustate, tum illustrium virtutum splendore ac opibus, clarissima semper fuit, græcis, latinis atque hebraicis litteris egregiè institutus, pubertatis annos vix ingressus, ab Oliverio Carapho, patruo, qui Cardinalis erat, est sacerdotio auctus amplissimo. Is autem, cū à natura adiumenta haberet rerum gerendarum, natusq; ad hoc potius, quàm ad sacerdotium videretur, patruo vix egregiè obtemperavit. Ille huic persuadebat non defuturas ei occasiones & campum, in quo vires ingenij sui atque industria posset exerere: atque ita eum brevi induxit*

His consentanea scribunt Dieghus Payua lib. 1. Orthodox. Explicat Ricordatus Dial. 2. Histor. Monast. alii que multi.

duxit in Pontificis Maximi gratiam, ut ille & Ca-
 rissimum Petrum haberet, & in rebus arduis Christi-
 ana Reip. neminem prater hunc, fore audiret. factum-
 que est, ut deinde eum ad Angliæ Regem Internun-
 cium miserit. Inde vero ad Ferdinandum Catholicum
 Regem Catholus migrans, apud eum eiusq. heredem
 Carolum diu mansit. Cui Carolo ita gratus euasit, ut
 in suorum, qui à consiliis erant, cooptari; eumq. Sa-
 cerdotio optimo donari. Quibus rebus cum diuina
 tumq. Petrus profuisset, atque in publica administra-
 tione versatus esset, sentiretq. se in occupata populariq.
 vita continuo prolapsionibus & periculis esse exposi-
 tum; quin etiam saepe ex ea mente, qua ad Deum, hoc
 est ad primum summumque bonum, deuota esset, in
 medio ipso cursu, negotiorum fluctibus deiectum irac-
 obritum, memor item responsi eius, quod rãquam de-
 cretum ex ipsius Domini ore prolatum est, diiudican-
 tis pacatam vitam præstantiorem, sibiq. omnino gra-
 tiorem esse, quam qua curis ciuilibus occuparetur, co-
 gitationem omnem consiliūq. conuertens ad ea on-
 ra, quibus grauius premebatur, statuit commissas sua
 fidei populos cura & diligentia pro sua virili guber-
 nare, cetera omnia omittere. Itaque contulit se The-
 tam, ubi cum multis annos laborasset, ut salutaribus
 consi-

consilijs curationibusq; aegrotos de grege suo in salutem reuocaret, idq; non sine summa cum dexteritate, tum patientia ageret, multa sibi à Neapolitanis Regulis obiecta sentiebat, quò minus fungi debito suo munere posset. Quare grauitè, ut par erat commotus, nihil non tentatum reliquit, ut si qua ratione fieri posset, iura sua integra & illa seruaret. At tandem cum ne quidquam, neque Summi Pontificis auctoritate, cuius auxilium Roma quaesierat, neque suo ipsius ingenio ac gratia proficeret, popularum atque etiam Principum mores stomachans quodammodo, simulq; animo uolens patrum suum iam pridem non certo iudicio, sed amore potius atque humano animi affectu impulsus, ei Episcopatum tradidisse, seq; iam (quae eius animi erat demissio) vel propter imbecillitatem aetatis, vel propter exiguum rerum usum minus aptus existimans ad illius gubernationem, re prius benè consultata ac diligenter considerata, primum se ab Aula, hominumq; frequentia amouit, deinde quaecumque habebat Sacerdotia repudiavit, atq; ut tranquillitatem, securitatemq; assequi omni ex parte posset, annua etiam bona sua, partem in propinquos egenos, partem in pauperes ciues erogauit: ita ut nudus penè ad otium perfrugerit; existimans vitam beatam non alia in re pos-

B

tam,

tam, collocatamq; esse, quam in verisummisq; Dei cog-
 nitione; ad quam si quis peruenire vellet, omni animi
 perturbatione vacandum esse, tum cupiditate & me-
 tu, tum agitudine & voluptate dicebat. Quo peracto
 in eadem ipsa Vrbe Roma ubi tunc erat, se in conclu-
 sum & secretum locum contulit, in quo vitam tran-
 quille cum paucis degēbat; Deo vna in pace silentioq;
 deserviens. Sed accidit, ut Vrbe ab Hispanis militibus
 capta, Pontificeq; Nax. in Arce obsesso, omnia Roma
 ad militum libidinem passim subuerteretur, ita ut qui
 hostium manus effugeret, is Dei beneficio ereptus, non
 humano consilio diceretur. Qui quidē Deus propterea
 quod iustorum hominum, suisq; sine fūco & fallaciis
 amantium procuratorem curamq; suscipit, eosq; pe-
 rire nullo modo sinit, virum sanctissimum quasi inbe-
 lectum per medias Urbis flammās, medioq; crudelis-
 simorum atq; armatorum oculos transeuntem saluū
 atq; incolumem Ostiam perduxit: quem plane ad locū
 Augustino Amulio Venetae Classis Praefecto, paucis
 post diebus appetente, ab ipso hilari animo liberaliterq;
 exceptus est; Venetiasq; deuectus. Quam Vrbe datus
 ei certus ac celebris locus est; ubi cum pauculis quibus-
 dam cum nobilitate, tum morum elegantiā doctrinaq;
 insignibus sociis se recepit, sumptu prius uno eodemque
 omnes

omnes vestitus qui honestissimus esset. Deinde si qui in
 eorum Societatem admitti cuperent, difficulter admit-
 tobantur, nec nisi facta prius diligenti de vita & mori-
 bus inquisitione de qua precipua causa qua mouebantur
 hoc vitæ genus expetere. Pueri vero propter ætatis in-
 stabilitatem statim excluderentur: neque ullus precibus aut
 lacrymulis locus erat. Regula a ijs Sodalibus exposita
 cuiusmodi erat, ut erga Deum, tota mente, toto spiritu,
 tota anima colerent pietatem: erga virtutem, diligen-
 tiam, exercitationem, assiduitatemque sanctitudinem serua-
 rent: erga proximum, misericordiam, feruorem, studioque di-
 ligenti caritatem diligerent, caste viuerent. A iure in-
 iurando omniq; maledicio abstinerent, diuitias neglige-
 rent. Paupertatem ex voto profiterentur. Voluptati
 resisterent. Gloriam Vni Deo concederent. Beneuolen-
 tiam inter se maxime calerent. Æqualitatem continuo
 tenerent. Victum denique & vitam communem habe-
 rent. Quoadque omnium admirabilis est, cum nihil
 carere haberent ad vitam alendam, omnis enim eorum
 spes in Deo posita erat. Si quid a quoquam eis dona-
 retur, quo famem quotidie pellerent, non plus acciperent,
 quam quod ad vitæ usum necessitasque sufficeret,
 reliquum omne in pauperes distribuere. Etque ita
 sola spe sustentati vitæ degebant, quippe qui ex omnibus

hominibus pauci & soli essent, qui diuitias & fundos
 repudiantes, virtute ditissimi haberentur. Omnemq;
 suam spem & cogitationem in vno Deo sitam esse, si-
 xamq; volebant. Quo sane excellenti mirabiliq; facto,
 ut quisquis optimus erat, ita maxime permonebatur,
 excelsamq; viri huius virtutem, ingentemque animi
 magnitudinem laudabat. Porro quod hoc temere non
 fecisset, vita sanctissime acta, et a iam firma rerum
 usus, varia multiplexq; doctrina, diligens ac diuina
 preparatio, fidorumque amicorum amantissima
 consilia satis demonstrabant. Quod vero non ambi-
 tione motus hoc vita genus petierit, familia nobilitas,
 diuitia, omnium fere gentium erga ipsum fauor & stu-
 dia, summa hominis eloquentia, constansque in omni
 tempore vita facile indicabat. Quod autem non ob
 natura timiditatem aut ignauiam, lucem atq; homo-
 nes fugerit, multa inditio erat, plurima scilicet & pro-
 pe infinita pro Republica Christiana apud vniuersas
 fere orbis principes feliciter acta: & (quod caput est)
 rerum omnium humanarum despicientia, qua
 quidem facile eius insignem animi
 fortitudinem argue-
 bat.

IN EPISTOLAM JOANNIS PE-
tri Carafa Episcopi Theatini, & Clericorum Regula-
rium Parentis ad Gaetanum Thienam Col-
legam, aliosq; Neapoli degentes,

ARGUMENTVM.

ESVBIECTA epistola a Philonardo Reuerendis. Aquini
Episcopo nobis exhibita, quam anno XXXIV. superioris
seculi, hoc est, ab instituto Ordine, X. Carafa noster Venetiis
Neapolim ad Gaetanum Thienam scripsit, percipere poteris,
lector, quæ cunabula, qui spiritus, quanta in Dei cultu Religio,
quàm solida, vinidaque ad inimicem Charitas, quàm ingens pau-
peratis, puritatisque zelus nostris illis Patribus existerit. Quo-
circa hæc nobis potissimum epistola erit, spero, proficua: Nam
exempla veterum magnis cum subeunt animos authoribus vim
& auctoritatem maximam retinere; magnus ille Strygites ve-
te & præclare scripsit. Huc etiam faciet Bartholomæi c. nostro
Ordine Presbyteri sanctissimus obitus, qui his literis a Carafa
describitur, stilo sacro, & Diuina Scriptura flosculis intertexto.
Habebat hoc in more Carafa, Sanctorum quorundam Patrum
imitatus exempla, vt res sacras, haud profano eloquio, sed ipsi-
met Bibliorum verbis aut exponeret; aut velti gemmulis exor-
naret. De Egesippo quidem vetustissimo illo Ecclesiasticorum
Aduum Historiographo, scriptum legimus, stilo simplici pri-
morum Christianorum gesta literis commendasse: *vt quorum
vitam imitabatur, scriberet quoque exprimeret charactera.* Idem
de Theatino Episcopo dici ferme potest. Quod vel
ex hac vna epistola facile, lector
syncere perspi-
cies.

CAIETANO TANNE NA O ET CÆ

TERTIS PATRIBVS NEAPOLI COMMO-

tantibus Salutem.

PATRES dilectissimi: Gratia vobis, & pax à Deo
 Patre, & à Domino Iesu Christo cum omnibus,
 qui diligunt aduentum eius. Literas vestras ad XIII
 primo, deinde ad XXII. Nouembr. datas, cum iis, quæ
 antea vobis dedisse scribitis, diuersis temporibus accepe-
 mus; & respondere vobis non casu, aut negligentia, sed
 consilio distulimus, quod in hac famulo nostra diuisi-
 sione, præsertim in tam longa distantia, multo nobis ne-
 cessario providenda viderentur, quæ nisi assiduis præ-
 cibus Domino comendata, & diuturna meditatione
 digesta, nec nõ frequenti ac diligenti examinatione dis-
 cussa, effundenda non fuerant. Adde, quod ne illud
 quidem breuissimum literarum genus, hoc est: si vale-
 tis, nos valeamus, ad vos scribendum fuisse, exitus ipse
 demonstrat: contigisset enim vos à nobis etiam nolenti-
 bus decipi, quando quidem his diebus charissimus fra-
 ter noster Bartholomæus Presbyter sanctissime ac reli-
 giosissime migravit ad Dominum. Nunc autem dicimus
 illum, vnum ex omnibus nobis, verè in Domino
 bene valere, quod ita recessit à nobis, ut nos illum præ-
 misisse non amisisse putemus: reliquit enim nobis in cre-
 dibi-

dabile sui desiderium, & sanctae edificationis exemplum.
 Primum, quod apud nos irreprehensibiliter vixit, iu-
 gumq; Domini usq; ad mortem constantissime, liben-
 tissimeq; portavit, tum quod in exitu, longè maior ap-
 paruit, quam quisquam illum existimare potuisset.
 Decessit enim ex non longa, licet gravi aegritudine, ca-
 tharro scilicet illo, quo, ut nostis, ingiter infestabatur,
 sed tunc longè quidem acrius quam unquam antea.
 Nam post intolerabilem dentium dolorem, & unius
 molaris evulsionem, vis morbi vehementer inualuit,
 ita ut febres ardentissimae, atque omnia vicina mortis
 inditia spem omnem corporae salutis auferret: tum vero
 Christi imites, non tristis effectus est, sed quasi rediturus
 in patriam, totus ad Dei laudes, ad psalmos, ad Hym-
 nos, Precesq; canteritur, à quibus os illud sacrum us-
 que ad ultimum spiritum nunquam cessare visum est,
 nisi aut psallentibus circa eum nobis, aut aliqui ex di-
 vine lectionis recitantibus, quibus tamen ipse responde-
 bat, aut praeveniebat interdum. Quid illo sancto viro
 in tanto corporis, atque omnium membrorum crucia-
 tu, atque in ipsa mortis agere, patientius? quid con-
 stantius? quid sapientius? quid deuotius? Koluim-
 us per diu lacrymæ, dum ista scribimus, & discere de
 illo, quæ institueramus, fletu interumpente, non pos-
 sumus, quid ultra quaritis? in sacratissima Domi-

*nica Natiuitatis nocte, venit ad Ecclesiam, accepit
 sanctum Viaticum, in cuius fortitudine vsq; ad Dei
 montem intrepidus pergeret: & brachiis fidei, comple-
 xus cum Symeone puerum, dixit; Nunc dimittis ser-
 uum tuum Domine secundum verbum tuum in
 pace. Et reuera factus est in pace locus eius, & con-
 summatius in breui, expleuit tempora multa; raptus est
 ne malitia mutaret mentem eius, & ita raptus, ut
 postquã lecto decubuit, vix tribus noctibus circa eum,
 dispositis stationibus, vigilatum sit, & tandem Domi-
 nico diẽ in festo sanctorum Innocentium, post vesp̄as
 Christi pugil, & athleta, extremi certaminis vnctione
 perfusus est; qui Sacramentum illud summa cum de-
 uotione, & alacritate, quasi futura Victoria insigne
 suscipiens, eadem nocte hora circiter decima, inter cho-
 ros Sanctorum Angelorum, Patriarcharum & A-
 postolorum victor abscesit. Manẽ autem factõ, corpus
 Sacerdotalibus indumentis ornatum, in Ecclesia posi-
 tum est, omnesq; pro eo Hostiam salutarem obtulimus,
 illud Amos Propheta interim dicentes: Festiuitates
 nostræ conuersæ sunt in luctum, & cantica nostra
 in planctum. Deinde post vesp̄as, defunctorum Vi-
 gilia celebrantur, nec funus effertur, vsque ad dilucu-
 tum sequentis diei, quo post Victimam salutis oblatam
 iusta-*

• Amos
•

iustaq; facta, reuersus est puluis in terram suam, unde
 erat, & Spiritus ad Deum, qui dedit illum. Ergo &
 vos, fratres amatissimi, celebrate frequentas exequias,
 cumulate Altaria donis, plenasque calathos odoratis
 Sanctarum precum floribus, super fratris tuumulum
 spargite: numquam illius apud nos intermoriatur me-
 moria, qui vixit in Christo. Sed absterfis parumper la-
 chrymis, ad vestras literas redendum est, nec tamen
 ordinem exigit ab affecto fene, mœrore, & fletibus cõ-
 sternato; cum quidquid in hac arce venerit, nunc satis
 esse oporteat: post autem, si vitam Dominus dederit,
 quod defuerit, repensabitur. Scribitis multa de Eccle-
 sia, deq; loci sui qualitate & dispositione; ad qua o-
 mnia dicimus, placere nobis ea, quae de ipsius Ecclesia
 honestate pariter, & libertate scripsistis, quodq; nulla
 sit in ea superstitio, nulla secularium seruitus; quod
 placida in ea solitudinis quiete fruamini; quod procul
 ab auru populari, procul à vulgi rumoribus latenter,
 sibi enterq; viuatis; quod à paucis tantummodo deuotis
 amicis visitemini, nullusque ad vos profanus arbiter,
 nullis curiosus interpellator accedat. Item quod nulla
 vobis hypocritarum, nulla muliercularum blandi-
 menta surrepant. Haec verò nobis summoperè placere
 testamur, atq; utramque Dominus Iesus sic nos sibi vi-

C

uere,

uere, sic sibi coherere faciat, ut mundus nos vixisse non sentiat. De edificio autem dicimus placere nobis, ut ea qua ad necessitatem pertinent, requiratis; ut scilicet facta tecta habere possitis, ut cellulam quisque suam habeat, quo se tanquam in portum recipiat, simul ut reliqua officina ad communia ministeria peragenda pro loci exiguitate non desint. Nam de Ecclesia nihil aliud dicimus, quam ut molestissimum illud praeforibus operarum emporium, & publicus per Ecclesiam transitus, si fieri poterit, auertatur, quod nobis Seuerus noster non difficile factu esse monstrauit. Haec autem omnia sic accipienda esse dicimus, ut quamquam totus hic Mundus nobis exilium sit, specialiter tamen in ista Ciuitate vos aduenas, & peregrinos esse noueritis, & idcirco opera pretium esse ducimus (quod & fieri cum DEI auxilio poterit) ut sic in omnibus, & cum omnibus conuerseremini, tamquam istinc prope diem migraturi; nondum enim portas Ciuitatis intrastis, nec adhuc scire possumus, quid crastina die iussurus sit Dominus; quamquam ista non dicimus, ut pro locis intra Ciuitatem eligendis, vos debeat esse solliciti. Scimus enim si vos istic Dominus esse uoluerit, loca opportuna nobis intra moenia, Dei benignitate, & ipsius Ciuitatis liberalitate, non defutura.

Nam

Nam de ijs locis, quæ vobis dicebatis offerri, valde adhuc hæsitamus; quod in altero, antiquam illustris familia Domum dedicare difficile sit. in altero vero, Ecclesiam ab harpijs auferre, nec illarum contractu fœdari, multò quidem difficilius. quamquam præter hæc, eadem Ecclesia, & sinobis & a Apostolica reuerentia, & veneranda illa vetustate summoperè placeat, tamen in celeberrimo Urbis loco posita, tanta undique secularium ædificiorum mole comprimitur, ut locus ibi tolerabilis hospitij esse vix possit, honesti certè nullo modo possit. Quare vox Domini expectanda, & assiduis precibus, atque intenta cordis aure captanda est: & nihilominus quid interim vobis, de eisdem, vel alijs locis à quoquam dictum fuerit, ad nos diligenter scribendum curabitis.

a Eccle-
siam S.
Pauli hic
verbis
signifi-
cat.

De duobus illis nobilibus clericis, qui ad nos venire cupiebant, nunc neq; hic, neq; istic nos illorum deuotioni satisfacere posse videmus: multa enim sunt, quæ nos rationabiliter mouent, eaq; nunc dicere non est necesse; & tamen ut in aliquem commodioris congregationis portum se conferant, genusque illud vitæ periculosissimum fugiant; suadendum putamus, ostendendumq; eis, in hac nostra paupertate, & personarum paucitate, delicatulos iuuenes absque maximis incommodis,

C 2 &

Et laboribus non ferendis esse non posse: ut sic Et ea, quae vera sunt, non abscondatis, Et eorum saluti melius consulere, atque in pace dimittere valeatis.

De funestis illis nuptiis est quidem dolendum, sed minime, in foeminea leuitate mirandum, quod scribitis; Et nescio an eis succensendum sit, apud quas nullus est rationi locus, sed totum furor possidet, nec digna, de quibus tot verba fecerimus: digna vero est Venerabilis Ancilla Christi Mater nostra, Et de qua loquamur, Et quam omni venerationis obsequio in Domino prosequamur; Et tibi in primis gratias agimus charissime frater pro sincera charitatis affectu, quem in eam, non modo istic praesens, sed nobis absens, tam crebris litteris, tam diligenter, tam amanter, de ea scriptis ostendisti, sed ad causam illius Monasterij pro voto expediendam, in tempus valde alienum incidimus, nec tamen destitimus in hac Pontificis absentia tentare si quid effici potuisset; Et Veronensis noster, qui nos diligit, quique vestras ad nos de eadem re litteras, cum nostris habuit, ingenue fassus est, se absentem etiam in suis ipsius expeditionibus vix audiri. Sed cognito Pontificis in Urbem reditu, iam aliquid tentare decreueram, eramque dubius animi, utrum tu frater mittendus ad Urbem esses, an litteris res agenda. Et certe ut tu

acce-

• Maria Carafa, eius Soror, quae vocat matrem, quia maior natu erat, & Ioannem Petrum materno diligebat affectu.
• S. Mariae de Sapientia.

accederes, magis sedebat animo; quod plurima essent, qua nos ad id hortari viderentur, adeò ut iam ad eundem Veronensem litteras dederim, quibus apud eum agerem, ut te sanctissimo D. nostro per amicos suos studiosius commendaret, litterasq; super eo ad te Neapolim, vel ad Urbem mitteret, quas tu eisdem reddendas curares: Verùm in hoc paululum subsistendum duximus, & in tempus non ita multò longius, sed certè opportunius differendum. Te verò mi frater etiam atq; etiam rogo, ut in illo monasterio à secularium seruitute liberando, eiusq; vicinia purganda, illaque muliere, eiusdem monasterij vexatrice, inde abigenda, atque arcenda pro viribus labores; atque utinam resipiscat, antequam iram Dei, quam prouocat, suo magno malo experiatur. Supradictam verò matrem nostram, fidelem Christi seruam consolare in Domino, & dicitò illi, si quid velit non à me, sed à Domino petat; nam & ipse veniam ad vos, si Dominus iusserit, atque omnia faciam, qua illam, teque, frater, velle intelligam. Et de formula Breuis, tentabo quid, adiuuante Domino, in eo genere valeam, quidue mihi per occupationes meas liceat, qua me vix pauca hac ad te sinunt scribere.

a Petrum
Veronensem Do-
ctorem
Sorbonicum in-
telligit.

Fratrem nostrum Petrum a Presbyterum, intra cordis nostri penetralia iam pridem recepimus: Sed ne
C 3 quid

quid eius deuotioni deesse videatur, etiam ad expressam professionem, quam ut dicitis, instanter offert, de communi fratrum consensu, nostro & totius Congregationis nomine admitti libentissimè volumus; & formam quam in similibus obseruare cupimus, donec melius aliquid ostenderit Dominus, ad vos cum his literis mittimus. De illo autem iuvene, qui de uxoris consensu, relinquere seculum cupiebat, & post sancta desideria, auctus est filio, quid dicam nescio, nisi quod a multi Prophetæ, & Reges voluerunt videre quæ vos, fratres mei, videtis, & nō viderunt, & audire quæ, intima cordis aure, vos auditis & nō audierūt.

^{a Luc. 10} **b** Non enim est in homine viagijs; ^c Et à Domino gressus hominis diriguntur. ^d Et non volentis, neq; currentis; sed miserentis est Dei. Nostrum verò in Christo charissimū e Comitē Oppidi, toto mētis affectu complectimur, & in eo quod pro nobis immeritis facit, Domino sceneratur, & quoniam non sua, sed ipsam querimus, in eo maxime gaudemus, quod nobis de eius fide ac deuotione scribitis. Quod verò Domui suæ disponere dum viuit & valet, & testamentum condere cupiat, nos valde probamus; ne in mortis articulo, quādo de sola anima cogitandum est, superflua & inutili rerum pereuntium sollicitudine distrahatur.

Quid

^b Iere. 10
^c Psal. 36.

^d Rom.

^e Io. An
tonium
Carac
ciolum
intelli-
cit.

Quid verò cui legare debeat, hoc certè nos benè consulere posse diffidimus. illud dicimus, in huiusmodi in primis iustitiã esse seruandã, & neminem, eo quod iure sibi cõpetat, pietatis obtentu, sine causa, esse fraudandũ; Si quem lasimus, si cui damnum intulimus, seu damni causã; auxilio, consilio, fauore uè dedimus, largè resarciendum est; iuxta Sancti illius Publicani exemplum, qui a quadruplum reddidit: In ijs verò quæ Luc. 19. uoluntaria sunt, adhibito religioso discretionis examine, faciat quod uoluerit; tantummodo oculus eius simplex, & rectus sit, ut nec tuba canat, nec hominum rumusclos aucupetur, nec in aliquo sinistra nouerit quid dextera faciat; nam eorum tantum operum remunerator est Dominus, quæ sui causa facta fuerint; eorum verò quæ ad huiusmodi gloriam fiunt, non remunerator, sed ultor est.

Scito etiã nos omnes, Christi gratia, in Sancta pace, & tranquillitate uiuere, & mutua charitate connexos, ab inuicem non posse discedere, magnoquè omnium uestrum, ac tui in primis, charissime frater, desiderio nos teneri. Gregorium fratrem nostrum ad Diaconatus Ordinem promouimus, euecturi eum ad Sacerdotium si Christus iusserit.

Juue-

Juuenem quendam Bergomensẽ annorum circiter triginta recepimus, nomine Simonem, quem priusquã reciperemus, longa dilatione fatigauimus, & ut illius perseuerantiam ac patientiam probaremus; simulque ut de eius natalibus, vita & moribus per fideles amicos certiores redderemur. In hospitali Sanctorum Iohannis & Pauli, nostris inibi in Christo filiis Gubernatoribus studiosè eum commendauimus; ibi cum diligentissimè se, fidelissimèque gessisset, ita ut ab omnibus ibidem conuersantibus summoperè laudaretur, cumq; ad nos venire uehementissimè cuperet, instantissimèq; rogaret, tandem illum hospitio recepimus, nec ultra progressi sumus, quanquam & ipse id assiduè flagitat, ut ad habitum admittatur, & nobis certè non indignus uidetur, qui exaudiatur; sed hanc dilationem nihil illi nocituram putamus, eo quod in omnibus domesticis laboribus libenter exercetur, & imperata facit, non secus atque unus ex nostris, nec admiratione stupet; nec stupore languescit; & si caret litteris, non caret ad eas addiscendas ingenio.

Theodoro nostro, paucorum mensium absentia, nonnihil profuisse uidetur: fert enim aliquanto lenius consueta certamina: sed ut nihil fuisset melius habiturus, certè quò minùs reduceretur a nobis uitari, sine
 maxi-

maxima omnium bonorum offensione, non potuit: itaq; quocunq; res verterit, satis omnibus factum putamus; nam suis propinquis nihil potest esse modestius. Vos igitur illum specialiter iunate precibus: dignus est enim, qui ab omnibus nobis ametur: Quid dicam de ceteris fratribus? quid de ipso Praeposito? & Dicitur non potest, quantum me per illum seruum suum, perq; reliquos Dominus consoletur. Vidisses in obitu fratris nostri ad ministeriorum obsequia omnes certatim ruere, satagere, trepidare, discurrere; ut singulorum salus in eo periclitari videretur: post obitum verò pro lacrymis (pijs illis quidem & religiosis) omnium tristes ac tumentes oculos, nec posse quenquam alterum consolari; Itaq; ut verum fatear, vulnerauerunt cor meum iaculo dulcissima charitatis.

^f Bonifacio à Colle, qui ab anno 1533. vsq; ad 1535. Venetæ Domui præfuit.

De rerum autem diuinarum, & aliorum operum assiduitate quid referam? certè non multa in hac paucitate requireres, ex ijs qua à maiori fratrum numero fieri consueuerunt. portant enim strenuè pondus diurni, nocturniq; laboris, præsertim cum à me parum admodum adiuentur, quoniam iam ingrauescente aetate, non modò corpus, sed animus ipse me deficit.

De amicis verò tam Venetis, quam exteris, nihil

D

noui

g Venetę
Classis
Præfe-
ctus quo
inquitan-
te & du-
cente,
Præfes
noſtri
an 1527.
Roma
Venetias
appulſi
ſunt, vti
Magius
retulit.

noui, quod magnoperè ſcire cupiatis, habemus. Soror
noſtra Cappella cum tota illa Chriſti familia re-
ctè valet. Prior Sanctæ Trinitatis Chriſto mini-
ſtrare non ceſſat. Auguſtinus Amulius g magno
nos amore proſequitur: Venerius & Contareni nos
deſunt; Maurocanus ſe ſibi furatur interdum ut ad
nos veniat.

De Zambone verò loqui non eſt neceſſe, cum ita nos
diligat, ut ſine nobis vix putet ſe poſſe viuere: Quis
vero poterit hoc tacitus prætereire? (neque enim id, ne
apud vos ambitioſum videatur, verendum eſt; cum,
potius id dicendum ſit, ne homines de nobis optime me-
ritos orationum veſtrarum remuneratione fraude-
mus.) Princeps h. Republicæ Venetæ, qui maxi-
marum rerum occupationibus, curiſq; diſtringitur,
abiectionis noſtræ puluerem obliuiſci non poteſt. Ita-
que non ſemel eius beneficio, pauperum calefacta, ac
reſecta ſunt viſcera. Legatus Apoſtolicus & ipſe non
deceſt. Cæſaris Orator in nos humaniſſimus eſt.
Beltranorum familia, litteris, opibus, officijs, nos de-
vincire non deſinit. Bartholinus noſter oculos ſuos
ſi fieri poſſet, erueret, ut ſemper aliquid nobis impen-
deret. Sed ne panegyricum contexere videamur,
omnes in commune Chriſto commendatos offerimus,
& vos,

h An-
dreas
Grættus.

Et vos, ut pro omnibus oretis, hortamur. Mater Jo-
 annis Presbyteri fratris nostri cum tota Domo sua
 recte valet; Et soror eius ab eâ quâ detinebatur in fir-
 mitate conualuit. Timotheus Justus frater noster,
 vos salutat in Domino. extra hanc Urbem, primus,
 Reuerendus i Veronensis occurrit, Et Capellus, Et
 Scagnius, cum reliquis Salodiensibus amicis. quorum
 tanta fides est, ut adhuc nos, non modo diligant, sed
 instanter inuident, ac contra spem expectare non ces-
 sent. Vicentini nostri non desunt: prater paucos, quos
 mœstos esse audio: Jam enim Baptista extra gremium
 Religionis, apud Castellum Vastallam, ex longa a-
 gritudine mortuus est, primo die mensis huius. faciat
 Dominus misericordiam cum illo, Et adiciat quod
 oratio non presumit: Patavini nostri silent; Stella non
 lucet. Bergomensis Emilianus k noster, permittente
 Episcopo, reliquit Bergomum, Et ducit o secum quinque
 Et triginta militum exercitu, Mediolanum petijt,
 ubi non dico quanto cum plausu exceptus sit. hoc tan-
 tum dicam, gratias mihi Illustribus. Ducem Mediolani
 egisse per suos, qui hic sunt, qui cum eius litteris ad
 me venerunt, quasi ego illuc Emilianum miserim. Et
 certè hic honor mihi sine causa defertur. Res Laureta-
 na refrixit penitus; nec est amplius cur de illa loqua-
 mur.

D 2

Jam

i Mat-
 theus
 Gibertus
 Veronæ
 Episco-
 pus.
 k Hiero-
 nymus
 scilicet
 Aemilia-
 nus Au-
 tor Or-
 dinis So-
 maseæ-
 norum:
 quæ Cara-
 fax cõ-
 silio ferè
 in om-
 nibus
 vrba-
 tur Vid.
 Vit. eius
 lib. 1. ad
 finem.
 l Egerat
 apud Cle-
 ment.
 vii. Gi-
 bertus,
 vt Pa-
 tres no-
 stri A-
 de n Lau-
 retanam
 incoler-
 ent, vt
 elicitur
 ex epi-
 stola.
 Giberti
 ad Cara-
 fax n To-
 2. Ma-
 nut. fol.
 95.

*Jam fessus noctem in somnium duxi, ut te litteris ex-
plerem. Vale in Domino unà cum fratribus, cum
quibus pro nobis instanter orate. Matrem & Soro-
res, & omnes nobis in Christo dilectos, & qui in Chri-
sto nos diligunt, saluta nostro nomine. Salutant te
Præpositus, & ceteri fratres, atque omnes amici. & si
forte vobis prolixiores fuisse videbimur, scitote nos ni-
hil adhuc attingisse, eorum que vobis dicenda promissi-
mus. Dabis Dominus & nobis quod dicamus, &
vobis quod audiat ex eo. Iterum Vale. Venetijs
18. Januarij 1534.*

Agebat itaque Venetijs cum charissimis soda-
libus Carafa, ab omni Romani fori Aulæque tu-
multu non absens modò, sed penitus etiam alien-
nus; Romanumque solum, veluti sollicitudinum
feracem agrum, adè defugiebat reuifere, vt anno
1535. reuocanti eum ad Urbem Paulo eius nomi-
nis Tertio, gratias quidè, vt ad tantum Principem
decebat, per litteras egerit, nihilominus, de se,
quod redire nollet, apud Pontificem excusando,
Francisco Vannucio litteras dederit, quas vtraque
à nobili Viro Ferdinando à Marra mihi exhibitas,
nunc subijcio.

Sanctif-

Sanctissime ac Beatissime Pater.

Misit nuper ad me V. C. Latinus Iuuenalis, Sanctitatis Vestra Secretarius, cum suis, etiam Sanctitatis Vestra in humanissimas litteras: ex quibus intellexi & que de mea in Sanctitatem Vestram, atque in istam Sanctam Sedem observantia ac pietate memorasset, & que benignis auribus Vestra Sanctitas paternè statuisset. Ego verò Beatissime Pater & omnes fratres mei, qui mecum Domino seruiunt, in primis Omnipotenti Deo gratias agimus quod talem Ecclesia sua Pastorem prefecerit, cuius ipse mentem Spiritu Sancto impleat, & sue imitanda mansuetudinis amore succendat. Cum enim de eo scriptum sit, n quòd excelsus est & humilia respicit, & alta à longe cognoscit: & quod neminem libentius insuetur, o quam humilem & quietum & trementem verba sua; nos hac eadem Sanctitatem Vestram fecisse videmus, cum ex isto fastigio oculos ad tam ima deflexit, & hominem abiectum, atq; in hoc angulo praconfusione latentem, sedentemq; in pulvere sordium, & testa durioris vitæ radentem saniem peccatorum, non dedignata est tam benignè respicere, tam affabiliter alloqui, tam humaniter ad sua atque istius Sanctæ

no Hæ-
quarum,
hic me-
minit,
Pauli III.
ad Cara-
fam lis-
tera, à
me dili-
genter
conci-
sura, nuf-
quam
hactenus
reperi-
potue-
runt.

Pl. 137.

Plai. 66.

D 3 Sedis

Sedis obsequia inuitare. Itaq, litteras illas, quamquam sero redditas, cum summo tamen cultu debita pietatis accepimus, & vocem in eis legitimi Sanctæ Ecclesiæ Pastoris agnouimus. Et quamuis hoc ipsum, cum per amicos alios, tum per eundem Latinum iam pridem fecerimus, & si per imbecillitatem ac valetudinē mei corporis licuisset, ipsi coram id facere maluissimus; Tamen, ut nunc possumus, iterum proiecti ad istos Beatissimos pedes, Te in patrem ac Dominum suscipimus, ac veneramur; & Dominum Nostrum Iesum Christum, cuius in Terris vicem geris, in Te suppliciter adoramus, omnem obedientiam ac reuerentiam Tibi tanquam vero Christi Vicario; & Beatissimi Petri Apostolorum Principis successori humiliter exhibentes; atque usq, ad mortem fideliter pollicentes. Et ne grauioribus Sanctitatis Vestræ occupationibus improbius obstrepere videamur, scribimus ad Charissimum fratrem nostrum Franciscum Vannucium, quo nobis nihil potest esse in Christi amore coniunctius, ut ipse omnium nostrum nomine istos Beatissimos pedes exosculans, Sanctitatis Vestræ benedictionem nobis impetret, & quæ his litteris desunt, quoad licuerit, suppleat. Optamus Sanctitatem Vestræ semper in Domino bene feliciterq, valere & Sanctam fidem

fidem Catholicam, omnibus aduersitatibus erroribusq; sublatis, per uniuersum Orbem suis auspicijs latius propagari. Dat. Venetijs Die 24. Aprilis 1535.

Ita ad Paulum III. Carafa noster. De reditu autem suo Romam, nihil promittit: immò, ne ad redeundum, iussu Pontificis adigeretur, cum Vannucio diligenter agit, his verbis, quæ è litteris ad illum ea ipsa die datis, excerptimus; omissis alijs quæ huc facere non videbantur.

**** *Latino Iuuenali Secretario Sanctissimi Domini Nostri, dum Venetijs esset, hortanti nos, ut si quando à Summo Pontifice Romam inuitaremur, recusare nollemus, respondi; Quod pertinet ad meos Sodales, si quando Deus Pontifici inspirabit, ut nostrum hunc ordinem Romam reuocet, numquam, me repugnaturum, aut ulla ratione detrectaturum; immo id quidem me probaturum valde. Videri nãq; Ordinem hunc Romanum, Roma scilicet institutum, atque auctum; eò, hoc est, in patriã debere reuerti lucis, ac reparationis tempore, unde tenebrarum ac turbini tēpestate deturbatus fuit. Verum, quod ad me attinet,*
mibi

Ex Itali-
co.

mibi crede, charissime frater, me ac vehementia quãta potui maxima, iam dicto Iuuenali studuisse persuadere, id neq; ad meam tranquillitatem, ac pacem, neque ad Summi Pontificis obsequia, neque ad DEI cultum aut honorem fore conducibile. Non repetam hoc loco, ne longior sim, quæ in hanc rem rationum momenta attuli: &c. * * * *

Romam itaque reuerti detrectabat Carafa, quia ad honores, functionesque Ecclesiasticas, hoc est, ad arenam iterum atque stadium se reuocandum præferat. Paulus verò III. ad Romanæ Aulæ mores emendandos, Conciliumq; Oecumenicum celebrandum, illum, è sua licet cellula exire reluctantem, Romam iterum iterumq; ac tertio accersuit, vti Onuphrius his verbis narrat.

*Ex Itali-
ca.*

*Iam in Collegio suorum Clericorum dum Carafa degeret, à Paulo III. per Pontificias litteras bis Romã vocatus, bisq; ille, contra, venire abnuens, excusansq; se modeste ac humiliter, tertio tandem obtemperauit, Urbemq; atque Pontificem adiit, qui eius consilio in morum emendatione & Concilij Generalis celebratione quam adornauerat, vti volebat. Primo aditu, breuissimè auditus est à Pontifice: præmonitus enim hic fuerat à non nemine, vt si vellet eum retinere
apud*

apud se, atque augere honoribus, nulla ratione permitteret, ut is pro se diceret ut liberet; alioqui si viri facundia locum daret, sentiret utique sibi persuaderi, ne eum ab instituto vita itinere dimoueret.

Hæc Onuphrius in Vita Pauli IV. Pio V. Pont. edita, quam compluribus auctam; & veritati propiorem Lucius Facinus in Italicum transtulit. Ex ea nos accipimus, quotiescunque Onuphrium citamus: quem adeò inconstantem in Pauli scribenda vita extitisse mirabuntur fortè aliqui. At multorum hæc certè labes est, variare stilum cum tempore. In Onuphrio tamē bona ista leuitas fuit, quæ cum ad meliora, hoc est veriora traduxit. Nam ea quæ primò ediderat, animo & calamo scripserat vulgi rumoribus adhuc turbida. Sed deferuescente postmodum illa temporum rabie, refrixit & Onuphrij noxius calor; atq; (cum B. Hilario dicam *p*) tanta ratio veritatis & tanta vis <sup>*p* lib. 6. de
Tria.</sup> fuit, ut vicerit voluntatem veri necessitas. Hoc ipsum laudabilis inconstantia exemplum videre est in Mambrino Roseo, vulgari illo, & minorum quasi gentiū Historico, qui in suo ad Tarchaniotam supplemento, non ambigua solùm, & quæ beneuola interpretatione leniri possint aut debeant,

E

beant, sed certò etiam & perspicuè benefacta in sequiorem detorquet partem. Ad Colennutium autem libellos aliquot suos adijciens, ad eò benignius de Paulo IV. loquitur, vt nisi vnum idemque nomen vtrumque Opus præferret, alium proculdubio Auctorem crederes. Porrò Paulus III. Pontifex, qui Carasæ virtutem, constantiam, eruditionem, nō aliorum modò relatu, sed coram ipse nouerat, obnitentilicet, pedicas inseruit tamen, eumque è Cellula, quo se receperat, abstraxit. Scio fore nonnullos qui de hoc eius animo ab honoribus alieno fortassis ambigent. At benè est. Mihi, vt lubet, ne credant, modò scriptoribus quos producam, multis & variis, domesticis & alienis fidem adhibeant. Primus mihi esto Onuphrius, qui ita pergit exponere, qua illum ratione ad Cardinalatus fastigium Pontifex euexerit.

Ex Itali-
co.

Ægrotauit interea Carasa grauissimè, & lethi penè metam attigit. Quocirca cum eum Paulus Cardinalium numero vellet adscribere, fuere nonnulli (ij videlicet, quibus sancta hominis integritas non admodum cordi erat) qui ab ea mente Pontificem auertere conabantur, non viuenti iam sed mortuo eam dignitatem obuenturam dictitantes. at ijs respondit Paulus,

Paulus sibi virtutem illam vel post funera decorandam. Itaque ab eo haud ita multò post, augusta illa generosi iudicij maturitate, facillè superiores Pontifices antecedente, nobilissima illa nouem Cardinalium publicatione, qua, anno Salutis MDXXXVI. XI. Cal. Januarij, Viros egregios & prestantissimos ex Optimatibus Ecclesie vndiq; conquisitos, in Senatum legit, cum agrotaret, habuit, insigne Cardinalis, purpureum pileolum, cumq; Pontifici, uti par erat, egisset gratias, conuersus ad suos; Appendite, inquit pileolum hunc ad illum clauū. Nullum enim ad purpurā apparatus, nisi arētissima & suspiciēda paupertatis, quā Theatini Patres obseruāt, in ea domūcula erat cernere. Itaq; Presbyter Cardinalis Sancti Clemētis creatus est, amplissimamq; dignitatē, nullum ambitionis aut letitiae, ne leue quidem inditium promens, accepit. Hæc ille.

Igitur hoc certū est Carafā adeò purpura non letatū, vt etiā lōgè deterius deinceps se habuerit, vt Bernardinus Fuscanus Carafæ vetus fidusq; cliens Jo. Martino Aloysio scribens significat his verbis.

Ex Italic.
co.

*** Adeò fui molestijs obrutus propter periculosam aegritudinem Reuerēdisimi Domini mei, vt nullam penè senserim latitiam ob delatum illi Purpureū pileum, quippe quòd cum eum domum vsq; Summus

*Pontifex misit (rem in Vrbe prorſus inſolitam) Cara-
fanoster ſepulchro propior quàm vita erat. Deinde
verò Dominico die, in quem Peruigilium Chriſti Na-
talis incidit, 24. totas horas frigidus, & penè exani-
mis, deploratusq̄, à me vt mortuus, fuit. Sed (vt Deo
placuit) me eum continuò calidis lineis conſouente,
rurſus incaluit, reuixitq̄. Itaq̄, renaſci eum Deus vo-
luit ſenaſcente. Rem planè admirandam, & ſupra
humanas vires *** Vale. Roma 20. Januarij.
1537. Ita Fuſcanus.*

At Schottus, Scardæonius, Matteſilanius, Cy-
nus, his ampliora tradunt: nam diſertè ſcribūt in-
uito illi, ac renitenti Sacram purpuram fuiſſe de-
latam. Horum Epistoſas cum fide exſcriptas, tui,
Lector, cauſa non grauabor hic ponere.

BERNARDINI SCHOTTI CL.
REG. AD CARD. THEATINVM EPI-
ſtola Gratulatoria.

Reuerendiſſime in Chriſto Pater & Domine,
Salutem.

QUI de te optimè ſentiunt, maximeq̄, animi tui
preſtantiam, eruditionē, pietatemq̄, nouerūt, non
adco

adeò tibi ob splendorem dignitatis istius, ad quam nuper vocatus es nesciens significãdam censent letitiam suam, quam ipsi Ecclesia Christi apud te potiùs gratulandum, quòd tam sapienter talem sibi Consiliarium, tantumq; adiutorem ultro elegit. Dicit vix potest quantum hinc alacritatis ac spei bonorum animis adiectum sit, quòd ad Apostolica dignitatis gradum, optimi Viri nostris temporibus quari attrahiq; incipiant, more Ecclesia vetustissimo, ac ritu planè Apostolico; Viri scilicet non vulgares, neque ambitiosi, velex seculi fluctibus irruentes; Sed ex portu Monasterij, & in virtutibus exercitati, ac iã perfecti; qui iam olim abdicatis à se terrenis opibus, omniq; affectu prauo relicto, diu in schola religionis ac virtutum gymnasio humiliter Christo seruierunt: ac demum à Deo vocati tamquàm Aaron, ad religionis ipsius apicem, humiliter ascenderunt, non aliud quicquam verbis aut moribus suis subiectam plebem docturi, quã quod ipsi antea didicissent. Speramus itaque Te, cum talis sis, non tantum bonis profuturum, sed vita & exemplo ceteris omnibus demonstraturum, quibus in rebus, quibusue in studijs potissimum splendor Cardinalatus ac dignitas ista consistat. Vnde postea Hæretici carnalesq; homines exemplo tuo plurimum vel emenden-

E 3

tur,

tur, vel confundantur, Videntes gregem Christi habere iam Pastores suos, qui non qua sua sunt, querant, sed qua Iesu Christi, Ego, si quid peccatoris oratio valere potest, omnesq, fratres mei, pro salute & gloria tua sempiterna Dominum orare vix unquam cessabimus, Pater in Christo Amabilissime atque Sanctissime. Ex Salois. XXVIII. MDXXXVI.

Reuerendissimæ P. Tuæ

Seruus in Christo

Bernardinus Presbyter.

Post annos verò circiter octo, Bernardinus Scardeonius, Patauinus Presbyter, doctrina & probitate insignis, libris septem de Castitate, quos Carafæ Venetiis commoranti, diu antea recognoscendos dederat, eiusdemque cohortatione in vulgus emittere statuerat, Epistolam Dedicatorem sanè luculentam præfixit, è qua nos prætermisissis ceteris, quæ ad institutum non faciunt, pauca hæc excerpimus

JOAN.

IOAN. PETRO CARAFÆ TT. S.

CLEMENTIS CARDINALI THEATINO,

Bernardinus Scardæonius

S. P. D.

*** **H**aud obscura est vis ingenij tui, sanctitas
 morum, excellensq; in omni literarum ge-
 nere eruditionis prestantia, & omnium humanarū,
 diuinarumq; rerum, vniuersalis, & absoluta cog-
 nitio. Vnde factum est, vt tibi ob Christi amorē extremis
 oris latitanti diutius non licuerit occultari: neque vt
 cupiebas, fas fuerit in sancta, ac diu concupita vita
 trāquillitate, diuina, ac cœlesti contēplationi vacare.
 Admirabilis illa quidē tua rerum omniū abdicatio,
 qua te spretis publicis muneribus ad vitā priuatam
 contuleras; at nunc multò etiā mirabilior euocatio ad
 tam praelsum fastigiū dignitatis. Utrobique sanè mi-
 raculum, & vtrumq; (vt credi par est) ab vno, eodēq;
 Spiritu sancto diuinitus procuratū. Dei certē Optimi
 Maximi nutu factū est, vt quò magis latebras quæ-
 reres, honores fugeres, opes ac potentiā sperneres, eò ad
 maioris dignitatis gradū euectus fueris: vt in maximo
 omnium mortalium, ac totius orbis teatro, velut su-
 per cœdelabrum positus, maius virtutis, ac sanctitatis
 tue lumen ostenderes. Nō sum equidē nescius, qua tua

con-

constantia semper fuit, te qui iam pridem episcopatum, opesq; ac honores tua sponte reieceras, non aliter amplissimam Cardinalatus dignitatem, & delatas tibi ultro tanti honoris infulas suscepturum fuisse, nisi Pauli III. Pont. Max. preceptum, ac p̄ necessarij laboris ratio persuasisset, & Reipub. Christiana causa, & fidei negotium compulisset. Unde fit, ut sicut antea non deserueras opus episcopi, sed opes: ita modo accitus hac diuinâ vocatione, non fastum, neque gloriam, aut inane nomen suscipiendum putasti, sed molestiam, laborem, auctoritatem, ac tuenda Christiana pietatis officium: cui in tota vita tibi semper incumbendum duxisti. Quare nemo bonus dubitat, id esse urgerere religionis propositum, non remittere. Quod & olim quàm plurimos sanctissimos, ac sapientissimos viros fecisse satis constat, quos in omnibus tu tibi iam ab ineunte etate proposueras imitandos. * * *

Vale diu felix & beatus in Domino. E Rusculo nostro Murellano in Patauinis III. Nonas Octobris M. D. XXXVIII.

E X

EX LIBRO MARI MATTESILANI DE GVELPHIS ET Ghibellinis
Part.2.fol.42.Romanæ editionis.

* * Igitur Joannes Petrus Carafa; ut exactius, ^{Ex Italic.}
 quod animo agitauerat, re ipsa perficeret, nullaq; cogitationum aut dignitatum humanarum procella posset deinceps mentem subuertere, Theatino Episcopatu se liberè abdicauit; atq; adscitis aliquot Viris, eiusdem sancti propositi Socys, ad Comtemplationis arborem extendit manum; indeq; suaues illos decerpfit fructus, qui ultrò se se ingerunt ijs, qui mundanis soluti sollicitudinibus, cupiunt eiusmodi delitijs saturari. Testantur id, perpetuoq; testabuntur remota à rumoribus loca, ac proinde exercenda perfectæ Contemplationi valde idonea, quæ Virille & Verona & Venetiis incoluit; quibus adeò clarum Religiosæ vitæ, morumq; specimen dedit, ut inde quisq; liquido nosse potuerit, nihil terrenum quicquam habuisse virium, ad Carafam ab optimo eo instituto, quod semel cœperat, dimouendum. Veruntamen cum Diuina Prouidentia statuisset, lucernæ fulgorem, qui ab æquabili sublimium eius Actionum serie promicabat, non diutius sub medio latètem sinere, sed super Candelabrum
 F illud

illud septiforme ponere, quod in Templo Dei, altissimum habet locum, idcirco necesse fuit, ut ille precipienti Summo Pontifici obediret, Purpuramq; sacram, contra quam secum ipse deliberauerat, à Paulo III. utrò sibi delatam, indueret. Quae res benè feliciterq; vertit: aliquot enim annorum exacto curriculo, ad Summum Pontificatum euectus est, ac ipso die quo Iesus Christus Dominus noster caelorum fastigiis olim ascenderat, ut videlicet, etiam Candelabrum illud de tam sublimi loco Ecclesiam sanctam Orbemq; Vniuersum illuminaturum esse significaretur. O faustam diem, qua nunquã felicior poterat Christiana Religio exoptare! Nam (ut compendiò dicam) pietatis ille feruor atq; deuotio quae Christianos decet, multis iam antea annis aut extincta penitus fuerat, aut certè refrixerat, inq; eius locum nefaria quaeq; vitia, corruptas hominum mentes occupauerant. At ubi primum bonus iste Pastor excelsam Petri Sedem adeptus est, zelo illo suo, & sincero Dei cultu, morbidos greges curauit, adhibuitq; singulis corruptelis ea pharmaca, quae temporum deprauata conditio requirebat. * * * *

Haftenus de Paulo Mattefilanius. Idipsum verò, nempè recusanti Carafæ delatam fuisse sacram

cram illam Senatoriam dignitatem, narrat Thomas Dardanus, & alii quos prætereo. Hæ igitur grauium Virorum Testificationes, variis temporibus editæ, certò iam euincunt, vanissimos existimandos esse illos nebulonum aliquot susurros, qui aduersus Carasæ nostri insignem modestiam, integritatem, sapientiam, quam in eare constanter exhibuit, prorupère. Sed suo ipsi profectò more inuidi homines, osoresque virtutis, faciebant, aurea videlicet benè gestorum fila, criminũ stamine in textrino Calumniæ prætexentes. Itaque sicuti antea, præclaras virtutes eius, quas sustinere non poterant, teterrimis vocabulis Odio Nomenclatore appellitauerat; ita postmodum, cùm è tenebris in quas sese abdiderat, in lucem extractum, & summo propemodum fastigio elatum viderunt, valdè sibi metuere coeperunt ab eius seueritate & sanctæ vitæ exemplo. Quocirca acerbis id factum oblocutionibus criminabantur. Adedò vetus illud Comici q̄ verum est, *Nihil esse quin* q̄ Terent. l'horin. *malè narrando possit deprauarier.* Verum enimverò nequaquam his dimoueri potuit spectatæ Vir firmitudinis, vtpote cui longè maior inconstantia quam maledicentia metus inerat.

F 2 Immo

r Sen.
Ep. 114.

Immò r *Quia sapiebat egregiè, ideò, mala eum opinio, bene parva, delectabat*; Meminerat quippe à Stoico sapiente dictum, *Non posse diu auctoritatè habere sententiam, ubi qui damnandus est, damnat. & Malis displicere laudari esse.* Ille vero (verba nūc ego Onuphrij referre pergam) *collato honore in obsequendis Senatorijs muneribus intentus, ita doctrinæ ac Sanctitatis fama fruebatur, ut obloquentium calumnias facile eludere videretur. Nam vite innocentia, religionis studio, & optimis moribus, multam eruditionem, præcellentem sacrarum litterarum notitiam, facundiam verò insignem, in dicenda publicè sententia, & omni sermone libertatem addiderat: animo verò constans ac fortis, ut persona sua ubiq; benè memor nec minis, nec precib. à dicta semel sententia recederet. Pontifici Paulo III. autor in primis fuit, ut S. Inquisitionis admodum necessarie Tribunal, præstantissimis Patrū ad id munus Judicibus lectis Romæ institueretur, qui inquirendis damnandisq; Hereticis summa cum potestate præessent, latius iam per totam Italiam serpente Lutherana Heresi, cuius labe non profanos modò sed & Religiosorum hominum multos polluerat. qua ratione factum est, ut membris egrotis aut sanatis, aut si sanari non possent*
ampu-

amputatis, quæ contagio afficiebantur periculoq; propiora erant, paulatim salutaribus remediis adhibitis, pristina sanitati restituerentur.

Prosequitur & alia Onuphrius de Cardinale Theatino laude atq; admiratione digna, quæ facile apud eū, Lector, inueniet. Ego ad alios Auctores nō adeò passim obuios, nūc transeo; inter quos & Cynū Pauli uiuentis laudatorē ad numero. Nā, etsi statuerā nullum Scriptorū qui de eius iā Pontificis, laudibus meminerint, in medium adducere, veritus scilicet, ne ij assentationi subseruisse, potius quam veritati, existimarentur; aliquid nihilominus è Cyno Campano hoc loco non inuitus proferam: tū quòd illud ipsum, quod aliorum iam auctoritate firmauimus, hic Auctor in Panegyrico, quod Paulo IV. Pontifici Romæ dixit siue scripsit luculenter asserat; tum verò quòd pleraq; eodem loco subiiciat, quæ ad Carafæ, Cardinalis præclara gesta demonstranda, spectare videntur. Inquit igitur inter alia Cynus.

*** O felicia nostra tempora, quibus, tam fortes, tam graues, Viriq; tam liberales floruere! Alter enim (Carafa scilicet) modestissimus existens, dignitatem tam amplam, à tanto Principe liberalissimè ob-

F 3 *latam,*

latam, cuiusque alij iucundissimam futuram, sibi
 grauem ob tanti muneris onera, se indignum (quam-
 uis dignissimus esset) putans, ut eam non acciperet, pro
 viribus obnixus est. Alter verò (Paulus nepe III.)
 qui dignitates hominibus, non homines dignitatibus
 exornare semper studuit, ea qua fungebatur auctori-
 tate, & potestate, aduersantem compulit, quasi diui-
 no Spiritu commotus, futurum hunc Pontificem Ma-
 ximum presagiret. Quæres uti Principis illius felici-
 tatem, & nominis immortalitatem adauxit, qui
 quidem non tantum bene meritos Viros ad summas
 extolleret dignitates, verum inuitos, & recusante-
 tes compelleret, ita quoque erga Joannem Petrum,
 Carasam, omnium quidem prudentum, clarissimo-
 rumque virorum opinionem concitavit, ita ad be-
 neuolentiam omnes accendit, ita ad summam ad-
 mirationem adduxit, ut ab eo tempore omni ho-
 nore, Imperio, Summo denique Sacerdotio, quo nihil
 post hominum memoriam dignius, nihil magnificen-
 tius excogitari potest, dignissimus, uno omnium con-
 sensu fuerit semper iudicatus. Ecquis enim tempe-
 state nostra inuentus est, qui Episcopatum, & Ar-
 chiepiscopatum ditissimos, cum vita abstinentissima,
 pauperrima, & humillima commutauerit? Ecquis
 honores

honores & dignitates, quibus ille fulgebat, sponte sua abijciat, & ob Dei charitatem nihil magis faciat, quàm si in quemdam hominum contemptum veniat, si rebus omnibus ad benè, commodeq; vivendum opportunis, quibus maxime affluebat, se, suaque diuino cultui addicens, ex laeta, & comoda vita, in seueram, & difficilem se transferat? Ecquis denique ad supremum fere dignitatum apicem, ex summa humilitate euectus, honorificum Cardinalatus splendorem à se reiecit? Ecquis inuitus tandem productus? Porro nisi ad antiquam illam Sanctorum Patrum memoriam recurramus, qui huiusmodi egregium Sanctitatis, probitatis, & humilitatis exemplum ediderit, hoc excepto, præterea inueniemus his temporibus neminem. Accepit igitur tandem, quod sibi à magno Paulo oblatum est, non ignarus, Principibus obedientem esse oportere, adeoque ingentem amplissimo Patrum Collegio splendorem attulit, ut Sol quidam inter sydera repente ortus videretur. Tunc religionis fundamentis aliquantulum debilitatis, verum, & solidum accessit firmamentum, Tunc qui de Religione, de Republica Christiana palam, vel occultè malè sentirent, languescere & deti-

Et detestari. Tunc qui non tam priuatis quibusdam
 aduersari, quam cum superis ipsis bellum gerere vide-
 bantur, more Gyantum labefactari, Et impelli,
 Tunc qui ad tandem sectandam Hussensium, Val-
 densium, Et eius generis portentorum impietatem,
 euertendamque religionem, vel nouarum rerum cupi-
 di, vel delirantes solliciti fuerant, mœreri, dolere, inge-
 miscere, pallefcere, Tunc teterrimarum disputatio-
 num arma retundi, Tunc qui verbum quoduis mi-
 nimum contra Religionem unquam protulisset vel
 quoduis eiusmodi cogitasset, lingua Et ingenio caruif-
 se cupere, verebantur enim id quod postea felicissimè
 contigit, ne Cardinali Carase à summo Pontifice ad
 insectandos fidei Religionisque inimicos cura deman-
 daretur. Qui timor cum maleficos non fefellisset, Et
 huic in crudeles Aduersarios fuisset demandatum
 Imperium, Is quàm primum nobilem illam san-
 ctissimorum septem Virorum Congregationem more
 Lacedamoniorum, Et Atheniensium, Principis ius-
 su instituit, ex qua tanquam ex quo Troiano, Docto-
 res illi eximij improbos, nefarios, religionisque con-
 temptores adorirentur, Et corripere. Qua quales
 viros, cuius vita, cuius doctrina, quàm spectata pro-
 bitatis habeat, ex eo perspicui liquidò potest, quòd duo
 indè

inde sanctissimi subinde prouenere Pontifices, & qui reliqui sunt, non tam ipsi ex virtutibus eorum singularibus eundem Pontificatus apicem honestissime ac ferè certissime sperare possunt quam nos, post perpetem huius optimi Principis vitam optare debemus, & precibus à Deo immortalis contendere. Hac igitur in Prouincia noster hic Princeps meritisimus, ita mirificum Religioni adiumentum attulit, ut nemo esset, qui tanti Viri & aliorum Collegarum nomine audito non extimesceret, non se totum colligeret, & per pauci quidem inuenti sunt, qui non tam publicè à Religione dissentire ausi essent, quam ne quidem diuinum nomen frustra nuncupare. Quod profectò haud aliunde euenisse credendum est, nisi vel quia tam graui vindice existente nullo in loco malefici, & improbi securus se esse posse existimarent, vel quia cum praclarissimorum Patrum tam clara exempla conspicerentur, non modò à vitijs abstinere, sed etiam nisi talium virorum tantum splendorem, virtutemq; imitari contēderent, eorum in numero haberentur, qui, quantum animi virtus à vitio corporis differat, quantaue ex virtutis ornamento voluptas capiatur, penitus ignorent. Atq; ut rectius res tota intelligatur, nihil huius Serenissimi Principis vitam fore maculaturum,

G

ex mul-

ex multarum rerum argumentis colligi potest. In primis ex eo quod non ignorans quantum oneris tunc tolleret, quantum in omnem vitam negotij susciperet, tamen inquisitionis normam Paulo III. annuente instituit. Legem enim (ut Principis oratoris verbis utar) sibi indicunt innocentia, continentia, virtutumq; omnium, qui ab altero rationem vitæ reposcunt, cuius quidem clarissimi facti nomine maximopere ab omnibus & laudandus & diligendus est, qui non Rempublicã modo ab impiis & seditiosis liberauerit, verum etiam se eum futurum professus sit, cui necessaria quadam ratione officij, non solum rectè & honestè, sed sanctissimè sit viuendum.

Hæc è Cyno excerptisse sit satis. Sed enim omnia quæ Cardinalis egregiè præstitit, si exponere velim, & multi non libenter audient (odiosa sunt enim; quia seuera & Religionis zelo patrata) & id profectò pro instituta breuitate non fuerit. Dicemus itaque de multis pauca, vt ex iis cætera comprehendantur.

Post institutã Romę vt dictum est, eius potissimum consilio atq; ope, violatæ fidei quæstionē, quam Christiani Imperii Propugnaculū, & Petri Nauiculæ Anchorã rectè dixeris, ignis ille sancti zeli,

zeli, qui in pectore Carafæ iã diu latuerat, in dies magis ac magis crescere & flãmas emittere coepit: inde in Apostatas, schismaticos, Hæreticosq; implacabile odiũ. Ex ijs nihilominus qui resipuisset tanta ab eo humanitate excipiebantur, vt amantissimum Patrẽ sibi reperiisse videretur, quẽ ante acerrimũ insectatorẽ expauerant; vti Manfredus Jureconsultus apud Papiũ s cũ laude memorat. s In vita Pauli IV.

Contrà verò eos qui in luto prauis dogmatis hærete obstinatius vellēt, atq; alios studerent inficere, nullatenus tolerabat, illud Regii Vatis sæpè pronuncians; *In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, vt disperderem de Ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem.* Et faciebat ille quidem more periti Medici, qui membrum quod reliquo corpori inferre potest exitium, piissimè seuus, ante quàm perditum eat, abscindit. Reuerà enim s Ps. 106. s Sen. Herc. Fur.

Pectora magnis obsessa malis,

Non sunt ictu ferienda leui.

Quippè oui lasciuianti, & vagãti tutò fortassis parcas, & pedi vel vnico ac leui ictu ad ouile reducas; at lupis qui pergūt mactare oues & perdere, vt Pastor ignoscas, quẽnã tandem dira ista clemẽtia est? Itaq; solerti prudentia opus esse arbitror, qua tabidæ oues distinguantur à lupis. Ea insigniter G 2 praditus

prædictus Carafa, ita seueritatē benignitate temperabat, vt quid cui adhibendum foret, omnium sciret optimè. Eximiam verò huiusmodi sanandorum animorum artem, & sæpè aliàs & tunc maximè ostendit, cum Foro-Corneliensem Flaminium, depulso mentis morbo, salutis veræ, quæ DEVS est, restituit. Is pluriùm linguarum & pangendi carminis insigni peritiâ, ac probis alioqui Vir moribus inter litteratos sui sæculi eminebat. Amabatur eum Carafa ob ista virtutum semina, deceptumque hæreticorum persuasione hominē miserabatur ex animo. Monet, instat, vrget; ille audit, at non obaudit tamen: adeò deprauatorum sodalium contubernium mentem illi corruerat. At ipse nihilominus Deum pro salute clientis enixius orare, spem atque animum neutiquam despondere. Contigit verò (commodùm) vt ille egritudinem incurreret, quam eo dolentiùs Carafa tulit, quò tardiùs resciiuit: quippe & Flaminium decumbere, & haud procul à fine abesse, vno eodemque sciuit tempore. Adit itaque illicò ad ægrotum, anxius morensque; & vt vidit hominem supremo iam anhelitu palpitantem, intò corde indoluit geminam clientis vitam tanto subesse discrimi-

discrimini. Igitur nihil cunctandum ratus ad diuina confugit præsidia, & fixis humi genibus validâ & fidenti præce, vitam à Deo & salutem moribundo homini impetrauit. Obstupuerunt qui adstant plurimi. Flaminius autem rem diuinitùs in se gestam, vbi primum conualuit, ad Hieronymum Turrianum scribens præclaro hoc carmine celebrauit. x

x lib. 5.
Carmi-
aum.

*Quid pia valeant preces, benignas
Ut Dei penetrent supremi ad aures,
Disce candida Turriane. Febris,
Et sensus lateris dolor misellum
Tuum Flaminiū furore tanto
Inuasere, magistra ut ars medendi,
Et quisquis leuat agra membra succus
Cederent: Capiti meo imminebat
Mors nigris tenebris operta: honorem
Supremum mihi funeris parabant
Infandum Veteris sui clientis
Cum casum miseratus ille magnus
Carafa, Italia decus Carafa,
Ad cælum geminas manus tetendit,
Multis cum lacrimis Deum salute
Orans de mea. Et ecce acerba fugit*

G 3

Febris

*Febris & lateris dolor, refecta
 Vires, & teneri mei sodales
 Cantu, & letitia graues quarelas
 Mutarunt lacrimasq; Amice dulcis,
 Dic laudes superum benignitati,
 Pro vita mihi restituta, & aura,
 Qua vehor placida. Quod alma pulchri
 Solis lumina cerno, id omne magni
 Acceptum precibus refer Carafa.*

Vixit postea Flaminius annos aliquot, & Catholicè ac piè diè obiisse suum, vel ex eo cognosci potest, quòd receptis deuotè poenitentiae ac sacri Viatici Mysteriis, & constanter pronūciata Romanæ fidei formula, adstante & iuuante Carafa, animam spe bona cumulatam efflauerit. Rē mihi locupletissimus testis y hoc modo narrauit. Anno superioris sæculi quinquagesimo (eo enim Flaminius obiit, non autem quinquagesimo secundo, vt alij scribūt) ad moribundū Flaminius, qui tum non longè à Vaticano habitabat colle, Jacobus Herculanus Vaticanæ ædis (vt nunc loquimur) Altarista, Panem Angelorum emigranti porrecturus deferebat. Hūc Carafa, pressus licet profundo senio, cū omni sua familia pedibus, vt i sole-

y Lud.
 Torr.
 Card.

solebat, prosequi voluit, præmonito interim sacerdote, quâ se ratione cum Flaminio gereret. Ad eum itaq; cùm peruenissent, Carafa se post terga sacerdotis abscondit, periculum facturum, num ægrotus fidem Catholicam integrè ac strenuè fateatur. Ergo antequam sacro illū Viatico Herculani instrueret, fidem poscit Catholicam. Ille ex templò symbolum recitat, liberè professus se cum Orthodoxa Romana Ecclesia omninò sentire, in cuius gremio mori feliciùs sit, quàm ab initio nasci. Tum Carafa sacerdoti ad aurem insuffurat, ut præterea articulum Transubstantiationis exposcat, veritus scilicet, ne qui humanioribus literis apprimè delectabatur, vocem illam ab Ecclesia salubriter inuentam, more hæreticorum qui putidè sunt elegantuli, paululùm exhorresceret. At ille, qui iam didicerat, nihil esse elegantius quàm quod Christi sponsa probasset, illicò elata, ut poterat, voce, Transubstantiationem iteravit. His auditis exiliens Carafa præ gaudio, sese in conspectū illius dedit, asseditq; agēti animam ad vltimum vsque spiritū. Ad hunc itaq; modum bonus senex clientem suum Christo conciliauit. Plurimos alios fidei naufragium passos reduxit ad portum.

Ego

Ego verò ne paritate exemplorum sim fastidio, aut vberè materia Lectorem obruam, transeo ecce nunc ad summi Pontificatus eius acta aliquot insigniora, plausu certè ac laude dignissima. Omnia verò quæ Pontifex gessit, non est cur in hanc Vitæ eius synopsis concludere debeam. Plurima sunt, quæ vt Paulum prorsus excusè, mentemque eius synceram diuinique honoris sitientem aperiam, opus fanè est non neglectim aut obiter; sed prolixè accurateque exponere. Hoc autem nunc mihi (quod & in initio dixi) non est propositum: suo id tempore (fauente Deo) cumulatè præstabo, tunc scilicet cum liberè potero, hoc est, sinè offensa cuiuspiam aut noxa. Enim verò non semper facilè est Principis Viri vitam scribere, eius maximè *z quem pessimi quisq; asperrimè Rectorem passi sint.* Priuatus homo, vt paucis visus & nulli inuisus, tutò narrabitur; Reipublicæ iustum moderatorem, non sinent mali, stylo aut fama reuiuiscere, quæ extinctum pronis auribus excepère. Expectabo igitur, & iuuabit olim veritatem Tempus pater; atque exsurget in dies magis magisque benefactorum eius aura, quæ frigerando aduerso rumori, aut liuori, valdè, vt spero, pro-

*z Sall o
rat. ad
Cæf.*

proficiet. *Nulla enim virtus* (Seneca ait) *a semper* Ep. 79.
latet: & latuisse non ipsius est damnum. Veniet qui
conditam & seculi sui malignitate compressam dies
publicet. Interea duo ex illius temporis Historia,
 Lector colligat. Primum est, ad turbandam Italię
 pacem, Paulum, pacis alioqui, vt postea patuit, a-
 mantissimum, hinc quorundam indignis modis,
 hinc quorundam inconsultis consiliis fuisse im-
 pulsum. Alterum est, sustulisse eum seridò, nec ta-
 men omnino seridò, ea incommoda., quę vel se
 prorsus nolente, vel optimâ fide agente, Vrbs at-
 que Italia passa fuerat. Hęc quippè spinę, Pauli
 lectam sementem, primis illis annis, si non suffo-
 cauerunt certè retardarunt, ne in optatam fru-
 gem citiùs erumperet. Vidit id Paulus tandem,
 & altiore iudicio, non tam suos ex fratre Nepotes,
 aut alios homines, quàm Dæmones ipsos huius
 detrimenti autores existimauit. Ita enim magno
 illi Hosio scripsit, cum ad Cõtilium, quod Ro-
 man cogere decreuerat, ipsum euocaret. Ita
 etiam Oratori Veneto, coràm & secretò
 dixit, vti è subiectis litteris nunc
 patebit.

H

PAVLVS

PAVLVS PAPA IV.
 VENERABILI FRATRI STANIS-
 LAO EPISCOPO VARINIENSI SAL. ET
 Apost. Benedictionem.

e Habentur hæc Epistolæ To 2. Operum H. s. ii, Ep 18. & 19.

Venerabilis Frater, *Ad hoc, grauissimū Sacerdotij munus, sine ullis meritis nostris à Domino vocati, propositū hoc nobis iam inde ab initio habuimus, ut agrè & grauiter laboranti Ecclesia idonea & maximè necessaria remedia adhiberemus. Quamobrem & filiorum mores corrigere, atque omnia quæ prauis iam pridem exemplis in consuetudinem adducta fuerunt, & hæreses tã longè lateq; disseminatas extirpare, & harum rerum causâ Concilium celebrare, Deo adiuuante, statuimus. Cum autem iam oportunum tempus sit hac consilia exequendi, sublatis scilicet belli impedimentis quæ nobis antiquus hostis obiecerat, optimum esse duximus, priusquam Synodum congregemus, aliquot Venerabilium fratrum nostrorum accersere, quorum & consilium & operam ad eadem exequenda cum primis utilia nobis fore arbitramur. &c. ****

Alteris item ad eundem Hosium litteris,
 id ipsum asserit hisce verbis.

Venerabilis Frater, *Simulac à bellicis tumultibus,*
quos

quos Inimicus ad impediēda nostra pia salutariaq̄
consilia nobis obiecerat, Dei fuimus auxilio liberati,
animum & curam omnem nostram ad ea exequen-
da retulimus. * * * * *

EX EPISTOLA BENRARDI NA-
VAGERII AD DVCEM ET SENATVM
Reipublicæ Venetæ.

EXcellentissimi Domini, &c. *Dixit mihi Pon-* Ex Itali-
co.
*tifex: Magnifice Orator, Pauca tibi significabi-
mus: nondum enim certiores facti sumus nostrum le-
gatum in Galliam appulisse. Altera autem ex parte,
scripta ad nos fuere ea tantummodo, quæ ad primos
nostri Cardinalis cum Philippo Rege Catholico con-
gressus pertinent, & quam honorifice Rex eum exce-
perit, quamq̄ multa demissi sui erga nos animi signa
exhibuerit. Quarum rerum gratissima est nobis re-
cordatio. Arbitramur autem Demonis arte fuisse
excitatas præteritas discordias, & tumultus bellicos,
ne scilicet coniunctis viribus animisq̄, cum eo Rege,
ut cupiebamus in profligandos hæreticos incumbere-
mus * * Romæ XVIII. Cal. Februarij. 1557.*

Hæc ille verè & sincerè pronunciauit. Quid
enim aliud quàm Satane rabies fuit, quæ sub adeò

piis Religiosisq; Principibus, Paulo, Carolo Philippo, Henrico tantas vndiq; conciuit turbas? Quod si qui sunt qui Pontificem, quòd suis propinquis nimium fiderit, aut crediderit, accusent, indeque multas calamitates ortum habuisse asserant, ijs ego illud Plancianum d'oggeram;

• Cic.ep.
47.

Credulitas, error magis quam culpa est; Et tamen in optimi cuiusq; mentem facile irrepit.

• Dial.
lib.1.c.4.

Addo his grauissima verba Gregorii Magni, e quibus Beatum Symmachum prædecessorem suum excusat, quod Aulicorum calumniis aduersus sanctissimum Abbatem Equitium fidem præbuisset. *Cuiusq;, inquit, Presulis mentem curarum densitas vastat: cumq; animus diuiditur ad multa, fit minor ad singula.*

Memini his ipsis verbis ab eximio illo atque integerrimo Cardinali Baronio. Paulum III. quem non nisi sanctissimum appellabat, aliquando fuisse excusatum. Huc etiam facit memorabile Diocletiani dictum, illius inquam Diocletiani, qui in Christianos sæuus quidem & impius, nihilominus belli pacisque artibus clarus fuit. Is, referente Vopisco, f dicebat, *Nihil*

• Vopisc.
in Vitt.
Dioclet.

esse difficilius, quàm bene imperare. Colligunt se
qua-

*quatuor, vel quinq, atque unum consilium ad capiendum Imperatorem capiunt. Dicunt quid probandum sit. Imperator, qui domi clausus est, vera non novit: cogitur hoc tantum scire quod illi loquuntur: facit Judices quos non oportet: amouet à Repub. quos debeat obtinere. Quid multa? Bonus, cautus, optimus venditur Imperator. Hæc ille verè & sapienter. Paulum verò nostrum, propinqui atque Administri, arbitror, non quòd decipere prorsus vellent, deceperunt; sed quòd se ipsos antea, miseri, præcipiti consilio decepissent. Quippe quam illi putarant optimam, necessariamque tuendæ Pontificiæ dignitatis rationem, eandem tempus euentusque ostendit, fuisse pessimam: Adeò Liuianum illud verum est: *g Consilia callida & audacia, prima specie lata esse: tractatu dura; euentu tristia.* g Lit. lib 35. Verum enim verò, siue hominum studia, siue Dæmonum subdolæ artes aliquandiu retardarint Sanctissimum Pontificem à reformatione corrupti Orbis, omnia tamen auocamenta, in irritum denique per Dei gratiam reciderunt. Nam Paulus, quod reliquum vitæ habuit, adiectis cæteris omnibus curis, in vnam*

H 3 Catho-

Catholicam fidem reparandam, amplificandum. que Christi gregem, expendit: & tanta is breuissimo tempore præstitit, quanta ex Epistola quam subijcimus, conijcere Lector potest. Hanc illi scripsere è nostro Ordine Patres, qui anno superioris seculi LIX. Romæ erant. Inter quos primarij proculdubio Jeremias Isachinus, Pontifici à Cubiculo atque à secretis, & Andreas Auellinus, extiterunt: ambo religionis zelo & vitæ sanctitate, conspicui. Describunt autem præclara Pauli IV. facinora, quæ reddita Orbi pace, & eiectis domo atq; Vrbe propinquis, hoc est carne ac sanguine proculcatis, strenuè sapienterque patrauit. Has porrò litteras aliquantulū vetustate, corrosas, & grauissimi P. N. Vincentij Massi autographo cōmunitas, anno superiore, inter schedias integerimi senis Laurentii à Valentibus fortuitò reperimus. Eas nunc ex Italico in latinum translatas hic damus. Fruere sincere Lector, & Præfulem illum Magnum, qui magna hæc gessit, suspice, & venerare.

Reuerende Pater.

Ex Itali
co.

*Pax Christi, &c. Rationi quidem consentaneum
visum*

visum est, ad Dei & Domini nostri gloriã amplificã-
 dã cõmunicare tecũ Reuerende Pater, & aliis itẽ, qui-
 bus tibi visum fuerit, hac referre, Latitiam istam, qua
 proximis hisce mensibus Diuina bonitas nos afficere
 dignata est, quamq; in dies augere pergit è summi Põ-
 tificis nostri probè ac praclarè gestis. Etenim existimã-
 dum est, vel quòd sedatis quibusdam perturbationi-
 bus rerumq; motibus, pristinus mentis eius cãdor, qui
 olim latuerat nunc palam cernitur: (qua piorum
 hominum est sententia) vel quòd (uti vel maleuoli o-
 pinantur) Deus ille qui Paulũ, ut suas in terris vices
 ageret, elegit, postremo hoc tempore cor eius efficaciter
 pupugerit. Deniq; adeò ille firmè animatus incensuq;
 est ad emendandos corrigendosq; Ecclesie mores; ac
 tales animi sui significationes prabere incipit, ut etiã
 ij quibus superiorum iniquitate successuum exaspe-
 ratis haud facile boni quidpiam persuaderi potuisset,
 nunc spem magnam paulatim concipiant, Deum ac
 Dominum nostrum Iesum Christum, egregiã tãdem
 ac singulari suam Ecclesiã misericordiã profecuturũ.
 Adeo namq; corda hominum diuinitus immutata
 perspicimus, ut si ante hac, etiam probi homines, acer-
 biusculè de tanto Pontifice sentiebant, nunc magni eũ
 aestiment, impensè diligant, & incredibili quodam
 affe-

affectu, Deo diligentissimè commendent, vel ob id ma-
 ximè, quod viderint id omnium primum reformare
 cepisse, quod ante omnia reformandum graues Viri
 merito existimabant, suam videlicet domum, Aulā,
 Curiam, & Ecclesiasticam ditionem. Enimuerò iam
 vos audiuisse arbitror, Summum hunc Sanctissi-
 mumq; Pontificem tres suos ex fratre Nepotes, do-
 mo Urbeq; exegisse, scilicet Cardinalem Carafam,
 Ducem Palliani, & Montisbelli Marchionem,
 unā cum vxoribus, liberis ac domesticis omnibus,
 iussisseq; Cardinali, ne Oppidulo quodam Vrbi vici-
 no, quò eum ablegauit, excedat; aiuntq; hominem
 non amplius depotari, sed probè admodum, & uti
 Christianum condecet, vitam inibi agere. Duobus
 item reliquis suum cuique assignauit locum, quos om-
 nes, antequam à se depulisset, iam Magistratibus,
 cunctisq; honoribus, quibus in Ditione Ecclesiastica
 pollebant, exuerat. Et licet aliqui Cardinales, se pro
 ijs apud Sanctissimum D. N. deprecatores exhibue-
 rint, arbitrantes conceptam indignationem breui re-
 stinguendam, & insitam erga propinquos caritatem
 facile successuram, longè tamen opinione falluntur.
 Pontifex enim non leuiter aut temerè in ea re se gessit,
 sed consideratè, constanterq;, ac puro prorsus spiritua-

sualsq;

tualiq; iustitia & diuini honoris zelo, carnem & sanguinem inuictè proculcans. Tametsi autem neminem delectare debeant aliena calamitates atq; arumna; nobis verò minime omnium, quippe qui tribus ijs, quos iam dixi, Summi Pontificis ex fratre nepotibus, ob eorum eximiam erga nos beneficentiam, singulariter deuincti sumus, non debet tamen fraudari laude sua excelsi animi Deiq; vnius gloriam amantis rectitudo, quæ in Christi Vicario cernitur. Porrò licet humano ducti sensu iudicioq; nonnulli censeant, has disunctiones non diu duraturas, reuerà tamen falluntur, neque ij Pontificis ingenium, moresq; videtur agnoscere: quæ tamen omnia tēpus olim palam ostendet. Itaq; posteaquam Pontifex vsque adeò naturalè erga propinquos amorem superauit, in alterum veluti migrasse orbem, & ut ipse met ingenuè fatetur, nunc primùm inijsse Pontificatum sibi visus est: Amplissimãq; eius dignitatis administrationem, eiusq; negotia hætenus gesta, utpotè alijs maxima ex parte antè cōcredita, alijs debere tribui: quæ vero deinceps fient, se facturum, dixit; sibiq; quæ bene aut secus accident, adscribenda. Igitur exinde, longè cæpit crebrius atque antè fecisset, publicè privatimq; audientiam præbere, semel verò singulis mensibus, ut ad se turmatim

Vulgus omne liberrimè confluat, instituit: precipiens ne quis quemquam vel è vili plebecula ad se aduentè submouere audeat, aut aliqua ratione impedire, quin liberè quisque, quid sibi negotij sit, exponat. Rebus omnibus moderandis statuendisq; tres primarios Viros, summa cum potestate praefecit, scilicet Tranensem & Spoletanum Cardinales, & Camillum Vrsinum, Proceres certè eximie probos & insignis exempli. Sape verò conqueritur de suis amicis Cardinalibus, qui suorum Nepotum acta sibi non reuelauerint, ipsosq; etiam factò demonstrat, alieno se prorsus esse animo ab ijs, qui qua illi patrauerunt, se clam habuerint. Nec quidem immeritò, reuera enim omnia quae haëtenus incommodè grauiterq; acciderunt, longè secus ac sese haberent ad eum deferebantur. Praesides itaque Praefectosq; Bononia, Perusia, aliarumq; mutatarum Piceni Urbium, a motis veteribus, novos creauit, iussitq; ut hi illos aut in vincula conijcerent, aut repetundarum anquirerent. Denique multas & magnas in melius factas esse rerum huiusmodi mutationes, in comperto est.

Præterea animaduertens Sanctus Pater, Ecclesia ditionem exactiõibus variè afflictam vexatamque, nonnulla Vectigalia exemplo tolli iussit & antiquari, tam-

ri, tametsi in summa difficultate nummaria constitutus, atque aere alieno gravatus. Quo sanè factò ingentem populi capere latitiam, eoq; demirati sunt magis, quod Pontificium *Erarium* penè exhaustum scirent. Sedis vetus Pontificis mos fuit, privata rei suae detrimenta parui pendere; quippe qui ex quo *Apostolicam Sedem* insedit, nihil ex Officio, quod *Dataria* vocant, percipere voluit, è quo tamen olim annuo fructu centena quinquagena aureorum millia Pontificibus prouenere. Magistratus item multos, ut Clericatus, quos vocant *Camera*, Vicena millia aureorum vendi solitos, gratis elargitus est, eo factò, vel in maxima pecunia caritate, non obscure significans, eiusmodi administrandi iuris Potestates, non in emptores, Licitatoresue, qui quod in ijs emendis expenderint, per fas & nefas extorqueant, sed in eos collocari debere qui ius suum cuique tribuere cum primis intenderent. Quocirca, neque alijs permittit, ut eiusmodi publici muneris *Praefecturas* (quod tamen antea fieri solebat) diuendere possint. Ipse interim sui *Palatij* immodicas impensas attenuando, incipit a alienum resolvere; inutilibus scilicet seruitijs militibusque turmatim dimissis exactisq;. Fratrem suum eodem

I 2 parente

parente, sed non legitimè natum, *Molis Adriani* præfecturà submovit. *Matthao* item *Stendardo* ex Sorore *Nepoti*, alijsque propinquis gentilibusq; suis, iussit, Vrbe excederent: ijs verò quos domi secum retinuit, grauitè, vti percæpimus, commonefactis, vt vitam rectè instituere satagant, protestatus, si quid posthac deliquerint, quidem nullà sanguinis ratione habita, septuplum reposciturū pœnas. Cū cognouisset Pontifex quadam Apostolici Palatij cubicula scortationib. lasciuisq; actibus fuisse contamitata, voluit vt Templorū instar pollutorum, sacris ritibus repurgarentur. Quendam prætereà Cubicularium duosq; alios flagitij participes, quòd in Sacrum Palatium mulieres introduxissent, conuictos, in carcerem trudi, mox remigio mancipari iussit. Quod certè factum nobis, qui superiorum temporum nefariam licentiam consideramus, magna est laudandi Diuini Numinis occasio, quòd Roma scilicet triremium pœna puniendi censeantur ij, qui mulierculas in Sacrum Palatium induxerint. Per hos item dies cum inaudiisset Sanctissimus Pontifex Antistitem quendam, domi sue meretriculam clam habere, hanc in vincula conijci, tum virgis publicè cadi voluit; illum verò in *Molem Adriani* ad perpetuum carcerem, trimestri insuper

per

pericuriis, pane solo & aqua concessis, macerandum, atque Episcopatu, ut multorum suspitio est, prorsus priuandum, trusit. Impetret, quaeso Beatus Apostolus Petrus huic successori suo constantiam, fortitudinemq; sanctè cepta, feliciter perficiendi, ut domum suam, Curiam, Vniuersamq; Ecclesiam, perpurgare deinceps pergat. Amen.

Par item solatiū percēpimus, ob egregia per eum Iustitia exempla in pædicores & cōcubinarios quosdam edita. Illos quippe cum antea ad violata fidei Iudices deferri iussisset, igni tradi praecepit: hos autem seuerissimis edictis coercuit. Prostituti item pudoris feminas, quæ quantum corpore faciunt, ut separatim degant, sancire meditatur, ne scilicet honestas mulieres Viroscque inter quos hactenus corruptissimè vixerunt, deinceps per prauum exemplum inficiant. Et huic quidem morbo is ipse Pontifex iam olim antidotum afferre ceperat, ac proinde, ex eo facile nosse quisque iam potest, quantum virtutis & honestatis incrementum, atque impietatis & scelerum decrementum, per eiusmodi sanctiones legeque factum fuerit. Laus Deo.

Vsuras etiam diligentissimè sustulit, nam eas quæ pretextu Societatum Officiorum, committebantur,

salubri lege inhibuit: Judeisq; olim permissio ſenori, ne nimis in dies accreſcat, modum adhibuit. In Simoniacos contractus iam antea Motu (uti loquuntur) proprio, ſeuerè appoſitèque cauerat: tamenſi Miniſtrorum quorundam culpa perperam exequentium quod bene Princeps iuſſerat, ſea Peſtis nondum extincta erat: Nunc verò, ſubmotis hiſce impedimentis, res feliciter procedit, maiorq; ſperatur in dies eiſmodi noxa correctio.

Quod verò attinet ad Religionis Catholica puritatē conſeruandam, ſingularis certè in ea re Pontificis zelus enituit & præcipuè in S. Inquiſitionis Tribunali egregiè reparando, Cui, ut eſſet auſtius ſanctiusq; cum Summa poteſtate præfecit unum è Purpuratorum numero Patrum, eiq; alios Collegas atq; Adminiſtros adiunxit. Hac nunc ratione adeò fides Catholica inſtaurata eſt, ut Hereticum virus, quod in ipſa Italia paſſim ſerpebat, extinctum, multiq; eo correpti ſanati ſint.

Per hos etiam dies, inopiam numorum ſtrenue ſuperans, amplas Romæ Edes, ubi is Magiſtratus cōmodè exerceretur, adificandas curauit, inchoandoq; adificio, xii. Millia aureorum, uti ferunt, attribuit. Et verò quàm diligenter in hoc opus incumbat, nemo

non

non nouit. Nec quidē immeritò; Scit enim Optimus Pontifex id maximi referre ad conseruandā in omni Italia Orthodoxam Religionem. Quin etiam ut in Hispania prauis dogmatis Quæstio magis ac magis roboretur, magnam pecunia vim contulisse, grauium virorum relatu audiuius.

Fuit item Christiana Reipub. valdē proficua prohibitio librorum quos hæretici impijque Autores siue Impressores ediderant, cura quæ quam Pontifex adhibet, ut libri prauis Scholijs, Notisue infecti, ædantiq; perpurgentur: Gens enim ista prorsus misera, in errores impietatis immersa, callidē studuit, mixtum saccaro venenum, hoc est prauam cum recta doctrinam Lectoribus instillare. Idque malum non solum libris Ecclesie Doctorum hæserat: sed in ipsis etiam diuinis Codicibus, ad incautos animos decipiendos, Heretici homines laqueos absconderant. Quamquam verò durum initio visum sit, ut se quisque eiusmodi libris priuaret, longè tamen priuato dāno huiusmodi, publica utilitas præponderat. Breui itaque cum Dei auxilio, speramus, Sacra Doctorum Ecclesie Commentaria, Diuinasque litteras, atq; ad eò omne genus libros, prauo dogmate purgatos, nobis fore reddēdos. Qua quidē re nihil melius hac tēpestate optari

optari poterat. Cohibita etiam fuere Divinationes, Veneficia, Incantationes, Superstitiones omnes, quae Haresum sunt nutricula, quibus hac Urbs antea scatebat perniciosissimè. Quadragesimalia itè ieiunia hic frequentissimè violabantur; eoque Primariae Urbis exemplo, vicina opida ad id peccatum inuitabantur: passimque non ieiuniorum modò violatio, sed carnis aliorumque ciborum, per id tempus vetitorum esus fœdè irrepserat. Nunc verò è contra per Dei gratiam fit: Ieiunium Quadragesimale sanctè servatur, nullus ciborum abusus permittitur: ijs autem quibus antea vix persuaderi poterat istius solennis ieiunii observatio, factò nunc experimento, id ita bene eis succedit, ut non facillè solum, sed alacriter etiam ieiunent; quorum in numero sunt etiam nobiles quidam, delitiisque adsueti homines, qui periculo iam factò nouerunt, ijs qui bene pijs rebus affecti sunt, non esse grauius Ecclesiae praecepta. Summi praeterea Quaestoris edicto cautum est, ne quid in omniditione Ecclesiastica carniū, vetitorumq; huiusmodi ciborum venum proftet, nisi obtenta Praesidentium facultate ad alendos scilicet egrotos. Cum autem is ipse adeò affecta aetate & valetudine Pontifex (quippe qui octuagesimum tertium annum nunc agat) exactè, & seuerè ieiunet, atque

atque à carnium esu statis diebus abstineat, tale de se exemplum ceteris prabet, ut suavis propemodum iam facta sit ieiunij observatio.

Maior etiam reuerentia cultusque Sacris Templis accessit, ijs praesertim, in quibus stationes celebrari solent, a motis scilicet distractionum occasionibus, quae proueniebant, tum ex mulierculis, quas viri, dum ad Sacras ades pergerent, parum honestè comitabantur, tum etiam ex pauperum, aut auarorum sacrificulorum mendicabulis, qui cū magno Ordinis dedecore, ijs in locis stipem pro Missis celebrandis publicè efflagitabant; easque postmodum Missas non minore cum dedecore celebrabant. Itaque non solum huic foedae Eleemosynarum petitioni, sed indecorae etiam Missarum celebrationi obuiam itum est, exteris omnibus qui specialem facultatem sibi scripto factam (qua tamen gratis, & cum delectu conceditur) non ostenderint, celebratione interdictis. Represse item fuerunt deambulationes intra sacra templa ante Sanctissimum, Eucharistiae Sacramentum, Christiq; Domini imagines. Porro ea à Diuino Numine iniecta est in humanos animos reuerentia erga Summum Pontificem, atque eius praceptorum violandi timor, ut quidquid ab eo statuitur, tanquam à Deo

K ipso

ipso profectum, excipiat. Et licet clā nōnulli obmurmurent, haud tamen obedire detrectant. Itaq; Urbis facies alia prorsus est ab ea, quam prae terita aetate praese ferebat. Laus Deo.

Plurimum etiam profuit alia quadam cautio prouisioq;, quam in Bullato Diplomate, superiore anno contra Apostatas edito cernere licuit. Eximij certē ex ea fructus emanarūt, quia non solum multi prauis eiusmodi Administris, qui rapacissima & fœdissima vitae exemplo, ceteris erant offensionis atq; scandalo, ecclesia iam non habet; sed ipsismet Religiosae vitae desertoribus seuerā illa Sactio salubriter cessit, plurimis eorum ad Monasteria è quibus flagitiosè exiuerant, reuersis, ibiq; Maiorum eos imperio coërcente, cōtrā quā antea fecissent, Monasticas leges obseruantibus: alijs item vel in ergastula vel in triremes deditis: quibus locis etsi pœnas ipsi luunt, alijs non nocent tamen. Omnino licet hoc pharmacum acerbius amariusq; visum plerisq; sit, fontico tamen morbo nequaquam lenius aut mitius adhibendum fuerat.

Ab Vrbe item Roma, ac ceteris ecclesiastica ditio- nis ciuitatibus oppidisq; magnū sanè Sanctus Pastor abstulit malorum seminarium, iubēdo, ut Christianis Iudei posthac nullatenus misceantur. Ea enim cohabitatione aut consuetudine disparis cultus gen-
tium,

tium, perverti non nemo Christianorum poterat, & à Catholica fide descissere, vel saltem (quod inficiari nemo poterit) eiusmodi commercium non sine Christiani nominis dedecore intercedebat.

Quo circa post editam à Summo Pontifice Sanctionem qua precepit, ut Judæi ad unū omnes, separatim in Urbis angulo habitent, palamq; signum deferant, quò à Christianis facile internoscātur, ut viri scilicet pileos, scæmina velamina glauci coloris gerant, neué ad servitia aliqua Christianos adhibeant; neué prædia aut alia stabilia bona possideant, neué mercimoniū nisi vulgare, & ad Scrutarios Sarcinatoresq; spectans, deinceps exerceāt: neué quis ab hac lege nullo unquam pretextu aut temporis diuturnitate eximiqueat, post editum inquam hoc Sacri Principis Decretum, præter ea que nuper narrauimus commoda, multos Hebræorum in Ditione Pontificia degentium, Christianam fidem passim amplecti percipimus.

Petri etiam Sedem per ambitum aucupantes (qua labe multos iã è Purpuratis infecerat) seuerà Sanctione coërcuit. Itaq; nunc ij circūspectiūs agunt: neq; ambire solummodo cauent, sed ne mutire quidē de futuri Pontificis electione audent. O rem plane dignam, ob quam Deus valdè laudetur? Omnino cautè quisq; vitare periculum studet, nè, quod nonnullis

magno ipsorum malo euenisse cernunt, in se experiri contingat. Timet quisq; sibi à summo Pontifice, nec immeritò: iam pridem enim omnibus innotuit, nihil apud Pontificem, vel fautores, vel huiusmodi gratia aucupatores, quicquam valere, nisi unam vitamorumq; integritatem. Nequaquam autem nunc cernere est Cardinales personatos, aut profanis vestibus indutos, neque eos aliquid à decoro dignitateq; dissentaneum facere.

Præterea ijsmet Cardinalibus, & publico item bono egregiè consuluit, sanciens ne in publico Consistorio, de improvviso (ut ante fieri consueuerat) sententiam proferant de Episcopis eligendis, aut id genus grauioribus rebus: Sed ut altera quidem die res proponantur, altera decernantur: scilicet ne quid inconsultè aut temerè in posterum statuere adigantur. Ea profectò cautio in prudentem rerum circumspeditionem, atque adeò in magnum Dei honorem cultumque vertet.

Vasta multorum Ecclesiasticorum cupiditas, Sacrarumque rerum sæda mercimonia repressa quidem antea fuerant, prohibitis (ut nunc loquimur) Regressibus atque Accessibus: Nunc autem Pontifex, lege nuper edita, magis magisque ea mala compescuit.

San-

Sanxit etenim, ut Episcopi ad suas Ecclesias adsint: Qui verò à grege suo deinceps aberit, de Episcopatus gradu deiciatur. Id ipsum mox sanciet de aliis omnibus animarum curam habentibus. Et verò intoleranda prorsus res erat, tot Episcopos, Canonicos, Abbatibus, Parochos, desides, ociososq; Urbē Romam incolere; in quē rebus præterea indecoris præuiquē exempli tēpus terere; vilibus interim Mercenarijs, onium sibi commissarum curam demandantes; Cum tamen prouentus censusq; è multis quæ habent Sacerdotijs, sibi met ipsi corradant. At benè est. Et hanc etiam Sacerdotiorum multitudinem de medio item breui auferendam speramus. Nam cum non nisi uno in loco quisque consistere queat, teneaturq; ex vi Iussionis Pontificiæ assiduus adstare Sacerdotio, cui animarum Cura adnexa est, necessario (nisi fallimur) consequetur, non nisi singula singulos possessuros. Simili lege, mox (ut boni vident) emanatura, Canonici ad suos, quos vocant, Canonicatus redire cogentur. Deus ille rerum omnium Dominus, sancto huic Pontifici vires suggerat, ea quæ magno Ecclesiæ bono meditata mature perficiendi. Lex verò iam dicta, hætenus non prodijt, ut videlicet interim cogitatè prudenterquē deliberentur ea, quæ in rem erunt maximè.

K 3

Cobi

Cohibita prater ea fuerunt de bonis ecclesia stipulationes tabulaq, non solum, ne deinceps fiant, sed etiam ut qua haectenus facta, aut ultro citroq, pacta fuerat, veluti irrita rescindatur, bonaq, male distracta, Ecclesiis restituat? In administratione Officij quod vocat Penitentiariae, in qua plurimi qui irrepsert abusum antiquandi erant, prudentissime sanxit, ne quid animis expiandis iuandisque pie institutum, per Ministrorum avaritiam cupiditatemq, in exitium convertatur.

Porrò haec nuperrimè sancita quisquis infringet feuerissime punietur. Multa item, qua olim ad Pontificiam quam dicunt Signaturam deferbantur, prudenter exclusit, eos praesertim supplices libellos, qui de Matrimonijs inter affines cognatosve ineundis passim porrigebantur. Tamen si verò nequaquam nefas fuerit, paucis aliquibus, idq, rarò & ex vehementi causa potestatem facere, eiusmodi matrimonia contrahendi, ijs tamen qui sub spe facultatis facilius obtinenda, (ut haectenus per summam nequitiam factum est) affinem consanguineamve constuprauerint, spes omnis ablata est eam ipsam postmodum in uxorem ducendi.

Providit itidem ne diuites in magna annona caritate,

ritate, pauperes ad triticū a quo carius emendū (quod superioribus hisce annis saepe contigit) deinceps adigāt. Ipse quidem Pontifex non semel suis sumptibus pauperum inopiam subleuauit, vili pretio frumentum in Urbe erogans, quod duplo maioris, alibi vendebatur.

Nec ambigimus quin *Œ* publica pacis in posterū futurus sit quā maximè studiosus, quod sanè quāquam hactenus non praestitit, certò tamen scitur, nequaquam Pontificem, sed quorundam, quibus maxime fidebat, turbida consilia, debationesque non ab optima fide profectas, causam tantarū calamitatum extitisse. Quid enim faceret Summus Pontifex, dum vera à suis ad se deferri existimabat; nisi aduersus eos arma sumere, qui tam nefariè (ut illi persuaserant) tot tantaque in se Sacrorum Principem diuexandum perdendumque molirentur? *Œ* Paulum quidem ad pacem *Œ* tranquillitatem Reipub. semper prouum extitisse, tria aut quatuor, quae vocantur, *Jubilaa*, placando Diuino Numini, sedandi que inter Christianos Principes discordijs, ab eo liberalissime concessa, aperte declarant. Ignoscat illis *DEVS* qui praeferitas turbas conciuere. Porro Summus Pontifex *Administrorum* inconsultis consilijs se circumuentum agnoscens, palam dixisse fertur;

formam; Pontificatum equidem nunc primum exordior.

Fuse a deo de his scribere volui: primum quod res eiusmodi ad honorem Dei gloriamque spectare nequaquam addebitem; deinde, tot Sanctus hic ferax Deo diligentius a vobis commendatur: scilicet utilitatem incolumem diu servatam velis: Et quae de Re publica Christiana perurgenda reformandaque consilia salutaria, Et proba ei ipse indidit, reapse perficiat, nostrorumque exo sancta Ecclesia circumaque dilabatur.

Et id quidem, ubi primum Christianorum mores ab emendati fuerint, merito sperari potest, ut enim regiones infidelium albae sunt iam ad mellem. Haeretici autem Et Schismatici, cum videbunt Catholicos homines vitam ex Christi praescripto transigere, ad nostris Ecclesiae sumum, unde nostris vitis offensi, discesserunt, arbitror facile revertentur.

Faveat absque seculo Deus ille omnium Dominus, suis Administris, per quos tanta haec coepit perficienda constituit. Cunctis denique propitius assistat, Et quae ipse probaverit agnoscant, Et quae iusserit, exequantur. Roma. XII. Kal. e Aprilis. M.D.LIX.

Jam

Fam scripseram superiores litteras : & ecce rem notatu, atq; ad posteriorum exemplum memoratu dignam, in hac Urbe contigisse percepimus. Ea est huiusmodi.

Quamuis simplex fornicatio, ob grauiora peccata vitanda, ciuili lege minimè puniatur, adulterium tamen, quod haectenus impune etiam patrabatur, nunc certè nullatenus permittitur, etiamsi cum publico scorto se quisquam, relicta uxore, coniunxerit. Per hos dies deprehensus quidam in hoc crimine; carceri primùm includitur; mox ingenti pecunia multatur; deniq; in exilium, Vrbe procul, eijcitur, vt aliis exemplo sit ac terrori. Clerici nunc, maxime sacris Ordinibus initiati, haud impune meretricantur. Scio quendam in eo flagitio deprehensum, & sacerdotijs fuisse exutum, & mox in triremes, vt multorum suspitio est, fore dedendum; videlicet vt ibi pœnas crimine dignas luat, Tinnient itaque amba aures multorum, qui adeò seueras animaduersiones audient. Velit, ò utinam, ille DEVS magis incolumem ac vegetum, quam antehac fuerit, Vicarium suum seruare, vt ad exoptatissimum finem desideria qua sanctè concepit perducere queat. Si enim Pontifici firma valetudo aderit, concordiaq; quam nuper Christiani principes

L

inter

inter se inierunt, perennabit, omnia nos sperare bona
 haud dubie poterimus. Porro (reticere id non debeo)
 Roma & in omni Ecclesia Ditione, tantus de Pon-
 tifice, deque violata fidei Quæstoribus timor inuasit
 homines, ut y qui publice concubinis assuesierant, aut
 perennes inimicitias odiaque fouebant, ferè omnes,
 Paschalibus his diebus, elutis ante per Pœnitentiæ
 Sacramentum, animi sordibus, Sanctissimo Christi
 corpore pasti sint: atque hoc modo scandalum quod
 prauis actibus ante præbuerant, amouerunt. Quod
 certè factum, ob noxiam libertatem quæ in hac Vrbe
 vigeat, nouum omnino videtur: Reddantur itaq;
 laudes bonorum omnium auctori Deo, atque ea quæ
 benè cœpta sunt, is ipse Omnipotens iam perficiat. *A-*
men. XI. Kal. Maias, M. D. LIX.

Sen.
 lib. 1. de
 Clem.

Tacit.
 1.1.

Ita Patres nostri narrant: res temporis sui testes
 ipsi oculati auritiq; describunt. Ea dant, quæ
 nota erant atque vulgata plurimis: h *Omnia e-*
nim facta dictaq; Principis rumor excipit: & Romæ
inquam vulgata, Vrbes scilicet, ut ille ait, i omnium
gnara, nihil reticente. Nulla caussa fuit commi-
 niscenti augendiue ex vano Viris talibus apud
 tales: eaque propemodum omnia alii etiam scri-
 ptores

ptores suis commentariis memorant. k Tu si præ-
 terea veræ narrationis recens iudicium quæris,
 messis profectò hodieque perdurat, quæ tibi ar-
 gumento sit magnæ olim factæ sementis. vide-
 licet, Satore Paulo, Orbis fermè totus, Italiaque,
 præcipuè, vberes fructus retulit hactenus, & re-
 ferre in dies perget. Etenim quòd Religioni pu-
 ritas, Sactis rebus cultus, Summis Pontificibus
 Maiestas, Christiano Orbi pax firma, sublatis
 Regum discordiis, restituta sint, aut certè aucta,
 secundum Deum, Pauli IV. Sanctissimo zelo,
 constantiæ, industriæ, tribui debet. Intellexit
 hæc Apostolica Vaticana Ædis Canonorum,
 nobilissimus Ordo, & occasione testificandæ
 Pauli Pontificis integerrimæ iustitiæ, qua fa-
 ctum est, vt prædia aliquot malè antè distracta,
 Sacratissimo illi Templo restituta fuerint, alias
 etiam eius virtutes, & in Christianam Remp.
 benefacta, grauissimo hoc Elogio di-
 sertè & ingenuè decla-

& Vinc.
 Bellus
 Rom. in
 Diario
 an. 1558.
 Nauag.
 litteris
 ad Sena-
 tum Ve-
 netum
 Ant.
 Card.
 Carafa
 in Apo-
 logia ad-
 uersus
 B.N. &
 alii plu-
 timi.

rauit.

LIBER QUINTUS MEMO-

MEMORIAE AETERNAE

PAVLI IV. PONT. OPT. MAX.
 CHRISTIANAE LEGIS ANTISTITIS, RELIGIO-
 NIS VINDICIS, LIBERTATIS ASSERTORIS, SANCTISSIMI
 AC PISSIMI PRINCIPIS PATRIS PATRIAE DOMINI NO-
 STRI CLEMENTISSIMI, QVOD IVSTISSIMA EIVS SENTEN-
 TIA ANTIQVATIS SUPERIORVM PRINCIPVM DECRETIS
 VATICANAE BASILICAE VETERIS PATRIMONII PRAEDIA,
 QVE TEMPORVM INIVRIA INIVSTO IMPERIO
 DETINEBANTVR, SVNT RE-
 STITVTA,

PRINCEPS ORDO CANONICORVM, OMNIBVS IN CON-
 CILIO IDEM DECERNENTIBVS, DECRETO IN TABVLAS
 RELATO AC VOTIS COMMVNITER SVSCEPTIS, COMMV-
 NIQUE AERE COLLATO AD EXAVGENDAM LOCI
 GRATIAM, STATVAM COL-
 LOCAVIT,

QVOTANNO SVVE X. KAL. IVNII CHRISTIANO
 MORE RITVQVE SACRVM FIERI
 CENSVIT,

EOQVE FACTO A BASILICAE VECTIGALIVM
 QVAESTORE PECVNIA PARATA, BASILICANIS
 QVI SACRIS PRAESTO FVERINT PRO SA-
 CERDOTII GRADIBVS VIRITIM
 DARI CONSTITVIT.

Hac illi. Quorum communi testimonio ad-
 ungere libet singularium aliquot hominum suf-
 fragia. Memini audiuisse me non seneca Petro
 Antonio Bandinio grauiissimo & Clarissimo Vi-
 ro, atque Amplissimi Cardinalis Octauij digno
 Parente, Italiam potissimum, hoc Elogiũ debere
 Paulo: REPARATOR LABANTIS CATHOLICAE

FIDEL.

FIDEI. Cui quidem illud à Magno Sirleto / datum In Elog. ad Ico. Pauli.
 consonat: CHRISTIANÆ PIETATIS ASSER-
 TOR ATQVE RESTAVRATOR; adeo ante illum
 Vrbes opidaque innumera, maxime ea quæ citra
 Alpes sunt, hæreseos labæ foedè infecta, miseram
 Italiæ cladem portendebant. Non ibo per singu-
 la, id solum vniuersè assero, & res ipsa, vel me tacē-
 te clamat, eximium illum Virum, siue cum Car-
 dinalis in reos violatæ fidei Summus Quæsitōr
 fuit; siue cum Pontifex Maximus Ecclesiæ Ca-
 tholicæ clauum tenuit, in *vento Aquiloni* simil- no Pron. 25.
 itudinem extitisse, hoc est, vehementer *dispassen-
 bes* Hæresum, Schismatum, flagitiorum, quibus
 Lutherus, Zwinglius, Calvinus, aliæque impie-
 tarum & scelerum Hyades miserandum in modū
 mortalium oculos obnubebant. Enimvero quis
 ex Italiâ præsertim discussit terribissima ea nubila?
 Paulus discussit valido & cito flatu. At vehemen-
 tior visus est non nemini atque molestior. Quid
 mirum? Vehemens ventus molestus plerumque
 est; etiam cum secundus; quod cito licet ac pro-
 sperè, cum patiore tamen & nausea, atque cum
 periculi quadam imagine ad portum impellat.
 Exstant etiam nū verba aliquot vnius ex his nau-

stantibus plena stomachi & quærelarum, Paulum, simul & ab integritate vitæ laudantis, & à seueritate, vt sibi videtur, nimia ac præpostera, vollicantis. Sermo, inquit, n erat de summo quodam & potentissimo Principe, qui cum in omnibus aetatis partibus admirandam quandam integritatem, & innocentiam præstitisset, iam senex ad imperium euectus peccata hominum ferre non poterat, easque durioribus ac seuerioribus legibus, quam inueterata seculi licentia postulare videretur, coercerat. Hæc ille. Ego autem Primum, gratias, arbitror præstantissimo huic Virò debet Pauli spiritus, siue autoris nomine siue temporis. Nam ea ipsa ætate qua eius fama, passim improborum conuitiis lacerabatur, extitisse Virum Amplissimum, qui Pontificem ad eò inuisum, ab admirabili integritate vitæq; innocentia, commendauerit; eiusque leges & Decreta, seueriora licet, ab optima tamen mente (ita enim inquit) o profecta fuisse existimauerit, rara quidem & præclara res est. Verum enim uero quando is ita loquitur, vt laudet simul & lædat; atque, vt Aniani fabula est, eadem ex ore pariter calidum & frigidum esset, profecto partes nostræ erunt, haud committere, vt illud sanctissimo

• Apud
Muret.
Var. lect.
lib. 16.
cap. 4.

• Muret.
loc. cit.

mo

mo Præsuli crimini detur, ob quod vel præcipuè laudem promeretur maximam. Ut igitur ad tuam expostulationem nunc veniam; ob idné iusto acerbior tibi videtur Pauli fuisse seueritas, quòd in scelestissima incurrit tempora? Ego verò contrà censeo; nimirum, quo maior fuit ea ætate peccandi audaciã, eò magis necessariam extitisse iudiciorum grauitatem, quæ impudentiam tam latè profusam coerceret: quippe ratio publici imperij, ut Maximus ille inquit, p. *Magistratũ nimis asperum existimari non patitur; alioquin quomoda illud stabit, nisi virtutes benignissime foueantur, vitia seuerissime vindicentur?* si de acerbitate conquereris, ad medicos te amandabo; dicetq; tibi latinus Hippocrates, q. *Ha grauisimorum ulcerum curationes sunt. Quid enim miraris, si vstione & sectione sistitur pessimum & putre vlcus*

Val.
Max.
Prol. ad
Tiber.
Cæs. &
lib. 6.
cap. 8.

Celsus
lib. 5. cap.
de Gan-
grana.

— quod vrit corpora serpens r

Luc.
lib. 6.

Quamcumq; arripuit partem, cepitq; per artus?

Maluisset quidem Paulus videri inuenisse bonos quam fecisse; at quia multos repperit egregiè nefarios, nefas sibi fore existimauit, nõ demerere infe-

ſ Apud
Mat. 10.
cit.

infelicia hæc lolia, quæ ſegetem Chriſti vitiarent
& perderent. Ita eſto, inquis, ſed nemo tamen ne-
gauerit ſubitariam huiusmodi ſclerum vindictam,
intolerandam proſus exitiſſe ſæculo illi, quod in pra-
ua vitiorum conſuetudine iam callum obduxerat.
Ceuimus enim naturam quoque ipſam à repentinis
mutationibus abhorrere, qua nos non ſtatim ab hie-
me ad æſtatem, aut ab æſtate ad hiemem, ſed interiecto
inter illas vere autūnoq, perducit. Abſceſſus quoq, &
vomicas in corporibus noſtris à Medicis, lenibus pri-
mò fomentis & cataplaſmatis molliri ſolere, neque
prius incidi, quàm ſuppurauerint. Itanè verò? Re-
pentina tibi viſa eſt morum illa cenſura, quam tã-
diu boni omnes ſummis votis optauerunt, aſſi-
duis à Deo precibus flagitauerunt, tot gemitibus,
lacrymis, afflictationibus obtinuerunt? Quid ali-
ud, dic mihi, ſibi voluit in poſtremis Conciliis,
Lateranenſi & Tridentino parturientis Catho-
licæ Eccleſiæ nixus, niſi vt tandem neceſſaria iſta,
morum Reformatio pareretur, quæ Religioni
auxilium, Impietati exitium afferret? Exundabat
Hæreſum flamma, altum elata è flagitiorum tor-
ribus. Clerici plerique ac Monachi, hoc eſt Chri-
ſtiani exercitus ſtationarij milites Lernæo eodẽ
incen-

incendio inflammabantur. Ex Italicis Urbibus
 (prò pudor!) Vergerij, Occhini, Cacomartyres,
 Celsi, Lacisij, Tremellii, alix que stygiæ faces, cui-
 brante Satana, in Rhetiã, Germaniam, Poloni-
 am, Boëmiã, Angliã eiaculabantur. Vicif-
 sim Lutherus, Calvinus, Beza emissarios suos
 veluti totidem ignita spicula, per Italas Provin-
 cias, ex Aquilone clanculum dispergebant. Ad-
 huc modum teterrima impietas, non Aquilone-
 nates modò plagat, sed Italianam etiam ipsam po-
 pulabatur. De bonis verò moribus quid? Lapsa
 foret omnis virtus, aut breui lapsura timeba-
 tur, effusus videlicet per omnem intemperantiam
 libidinibus, & ob diurnam impunitatem glif-
 cente passim scelere. Quid igitur faceret in tan-
 to incendio Paulus? spe stare ne eminus deses, vt
 de Turri Mæcœnatica Nero, tan verò accurreret.
 celerrimè extincturus? Accurreret utique, nam,
 vt ille ait: *u Accerbis in rebus celeritas est optima.*
 Alioqui, si Pauli propterantia accusanda est, accu-
 setur, & Sanctus ille senex Aphraates, & qui ob-
 iurgatus à Valente Imperatore Arriano, quòd
 Monachus, & ætate grauis, ad eò celeri gradu ad
 Gymnasium pergeret, vt Antiochenses in fide.

Apud
 Suet.
 cap. 38.

Apud
 Sopho-
 clo, Ant.

Apud
 Theodo-
 ra, lib. 4.
 dist. cap.

26.

M

Catholi-

Catholica roboraret; *Quidni*, inquit, *Imperator citus accurram ad restinguendum ignem, quo, te incendente, Domus Christi tota comburitur?* Reprehendatur & magnus ille Chrysofomus, y qui subitò, ac Constantinopolim Episcopus inijt, diuino zelo percitus, redarguere cœpit corruptos ciuium Mores, profligare hæreses, punire flagitia, potentiorum licentiam coercere, Clericos Episcoposque deiicere de gradu, quem ignauè tenuissent aut scelestè. Denique neque Gainæ exercituum ductoris, neque Eutropij potentissimi Cōsulis, neq; ipsius Eudoxiæ Augustæ graues minæ & nefariæ molitiones potuerunt vnquam ab instituto eum cursu retardare. Videat ergo quisquis hæc leget, aut sciet, illa Pauli festinatio, quam tu quasi temerariam accusas, quantorum Heroüm nitatur exēplis. Jam verò quas postremo Gnomas profers, quarum vna est, a *Non sunt ferenda vitia, sed qui nullum vitium fert, nullum hominē feret, & huiusmodi alias, quas eo loco congeris, facilè intelliget in Paulum non quadrare, quisquis tēpora in quæ ille incidit, considerabit: eiusmodi namq; extiterunt, quibus, Miseratio, blandiloquentia, & lenitas* (vt olim Cleon ille sapientissimus dicebat,

y Georg.
Alex. de
vit. eius.

• Apud
Mur. loc.
cit.

bat) *b fuissent nocentissima*. Interim piget me certè ^{b Apud Thuc. lib. 3.} tæditq; illorum tēporum atq; hominum, qui vel ob id Paulum oderant, quòd ab eo salutē voto citius recepissent, hoc est à latissima mortis via ad angustā vitæ semitā adacti fuissent. Sed verè Declamator ille ait, *c Hoc proprium liuoris est, vel id quo saluus est, odisse*. Tu verò Vir clarissime, qui nō ^{c Quintil. Declam. 138.} odisti vnquā Paulum, sed cōmendatis ceteris eius virtutibus vnā vellicas præproperā atq; (vti cēses) importunā viri seueritatē, quasi qui humanum genus ab hieme ad feruidā æstatē, nullo interiecto vere, impotenter adegerit, Tu, inquam, si ad superiorum Pontificum diutūrnā lenitatem, & tolerantiam respexeris, mecum facilè, opinor fatebere, satis superque morarū olim fuisse datū. Jam. n. diu anteq̃ Paulus I V. Petri cathedrā conscendisset, multa & varia eaq; lenissima cataplasmata, & quæ tu requiris fomēta, fuerāt adhibita; fatiq; tepidi veris intercesserat, neq; tamē aut vetus sanabatur vlcus, aut eo lāguidulo calore noxię herbę penitus arescebāt. Opportunè igitur aduenit Paulina æstas & feruor, quo illę tactæ siccarētur, bonarū verò legū enata semina maturescerēt. Et vide quot tetra gramina sol ille, dum his terris

M 2

illuxit

illuxit, calore suo arefecit. In obitu Pauli cum
 vafano furore carceres Sanctæ Inquisitionis ef-
 fracti fuissent, hæretici ad LXXII. inter quos multi
 heresiarchæ erant, veluti totidem Tartaræ Eu-
 menides, inde proruperunt. Vti Vincentius Bel-
 lus in Diario suo scriptum reliquit; Vt hinc con-
 iicere quisque possit, quàm magnum exitium vi-
 uentis Pauli seueritas improbitati attulerit. Itaq;
 euentus ipse, ad quem tu V. C. extremis verbis
 prouocas, egregiè docuit, nihil eo seculo oppor-
 tunius aut foelicius Christianæ Reipub. contigif-
 se, quàm Pauli zelum & purissimi pectoris inui-
 ctam constantiam. Nam si ea quæ fortiter in-
 choauerat non absoluit, & eo de vita decedente,
 ad ingenium homines rediêre, ostendit tamen.
 Romanis Pontificibus grandia quæque prospe-
 rè, cum Deo, cessura, modò sincerè audeant (non
 ob sua scilicet suorumuè priuata commoda, sed
 ob Dei gloriam exaugendâ) & diu viuant. Quip-
 pe si Paulus ipse vixisset diutius, & ea quæ sanctè
 instituerat, in morem vsuq; inducere potuif-
 set, profectò absolutissimum reliquisset, veri Pa-
 storis, hoc est, qualem Christus depingit, *d oves*
pascentis, & lupo strenuè resistentis, exemplar. Sed
 quid

quid ego amplius conor à culpa præfractæ acerb-
 itatis Paulum nostrum eximere? ipse idem di-
 fertissimus Auctor, qui hæc in illum scripserat,
 decennio post, tunc scilicet cū Pium Quintum
 funebri oratione laudaret, visus est, prorsus mu-
 tasse sententiam. Iis enim laudibus Pij Quinti
 seueritatem extulit, vt easdem in Paulum Quar-
 tum optimè conuenire, si liuor tantum cesset,
 diffiteri iam possit nemo. *Publicè, inquit, quot,
 quantaque beneficia & in hanc Urbem, & in totam
 Christianam Rempublicam contulit? Renocauit
 veterem Ecclesiasticam disciplinam, qua ita iam ob-
 soleuerat, vix, vt eius imaginem in veterum scriptis
 agnosceremus. Iudiciorum seueritatem, quam iam
 improbißimus quisq; aut eludere, aut perrumpere
 solebat, renouauit. Cumq; acrioribus remedijs egere
 hoc seculum iudicaret, propositis etiam acerbioribus
 supplicijs, hominum libidinem audaciamq; frenauit.
 In quo, si qui sunt, qui eum, vt nimis seuerum, ac ri-
 gidum culpate audeant, & vt molles egroti de medi-
 camentorum amaritie conquerantur, facere id non
 possent, quin eadem opera de sua nequitia & leuitate
 fateantur. Nam si aduersus extraneos tantam seue-
 ritatem adhibuit, in se autem, & in suos remissus, atq;*

M 2

in-

indulgens fuit, tum sanè hos reprehensores audiamus. si autem & Domi & foris, & in suos, & in alienos, sui se similem prabuit, neque quemquam usque eò carum habuit, ut ad eius peccata continendum duxerit, fateamur id quod res est, seueritatem illam ab eximio quodam Iustitia studio profectam his temporibus necessariam, ac salutarem fuisse.

Hæc ille luculenter de Pio Quinto, quæ, ut iã dixi, ad Paulum Quartum integrè transferas certè licet. Omnium enim, quæ egregiè ille inchoauerat, strenuus executor hic fuit. Verùm, cum eadem ambo seuerè gesserint, multò tamen Pio fuit odiosior Paulus. Tanti est præiuisse & fregisse glaciem primùm, Tanti inquam est, sed apud homines, qui affectus suos in cõsilium potius quàm rem ipsam adhibent; non autem apud synceros Iudices, & veri amantes Viros. Ab his enim vel ob id Pauli virtus magis magisque amabitur, quia primò enituit, quia primus claustra difficultatis perfregit, quia aditum insequentibus Romanis Pontificibus ipse aperuit. Hinc est, quod apud hos syncerè sapientes, Paulus audit. e *Primus re-formator Romani Cleri. f Primus suo saculo pur-pura deprecator, g Primus Apostolici Clericorum*
Ordi-

Ver-
ron. in
Chron.
f Cynus
in Panc-
gyr.
g Ricord.
Hist.
Mon.

Ordinis Restitutor. h Primus supremi de hæresibus h Onuph. & alii in Vita Pauli IV.
Judicij in Vrbe auctor. Sed resumamus iam historiarum filium. Igitur præclara ea quæ superius narrata sunt, dum ageret Paulus, totusque esset in redimendo tempore, quod ad eum turbidè & calamitosè effluerat, ecce sidus illud eximium, quod Occiduo Orbi veluti quidam Hesperus illucescebat, quinquagesimo nono superioris sæculi anno, cum mœrore bonorum omnium extinctum est. Obseruauit Panuinius, mortiferam Paulum ægritudinè ex Henrici II. Francorū Regis morte, quam copiosè deplorauerat contraxisse, Regni illius vicem se efflictim dolere dictitantem, ob Hæreses, turbasq; & clades, quæ post piissimi & fortissimi Regis excessum illi obuenturas præfagebat. Ego huic alias adiungo morbi causas; dolorem scilicet acerbissimum, quem percepit ob Angliam in hæresim relapsam, atq; ob acerba funera tot Regū atq; summorū Procerum, quorū pleriq; Christianā Remp. promouere validè potuissent. Contigit. n. (mirum dictu) intra vnus anni spatiū, Carolū V. Cæsarē, Henricum II. Franciæ Regem, Christiernū & Christianum Daniae, Heleonorā Franciæ Reginā, Mariam Vngariæ, Bonam Poloniae, Mariam alterā Anglię; Periolū itē Venetorū Ducem,

Ducem, & Ferrarię Herculem; Tres quoque eximie virtutis Cardinales, Polum Pætũ, & Gropenum; Lippomanum denique, primum Veronę, mox Bergomi Laudatissimum Episcopum, & Paulo longę carissimum, vltimum vitę diem vnâ clausisse, vt nō immerito Fredericus Staphylus post auditum etiam Pauli III. obitum, ad deplorandam adedò ingentem Christiani Orbis vastitudinem, illud Isaiaę Prophetę *k* vsurpauerit. *Ecce Dominator Dominus exercituum auferet à Jerusalem, & à Iuda validum & fortem, omne robur panis & omne robur aqua, fortem & virum bellatorem, Iudicem & Prophetam, ariolum & senem, Principem super quinquaginta, & honorabilem vultu, & Consiliarium.* &c. Et verò sapientissimo Vati, sanctissimus pontifex Gregorius aptè succinuit *l* inquires, *Malitia remanentium meretur, vt hi, qui prodesse poterant festini subtrahantur.* Ob tot igitur funera consternatus, & graui senio fractus Beatissimus Præsul, aqua intercute laborare cœpit. *Itaq;* (vt cum Panuinio narrare pergã) *crescente morbo, cum eius vita desperata esset, ad xi. Kalend. septembris hora xii. Pontifex, qui sibi mortem instare sentiebat, Cardinales omnes euocari iussit:*
qui-

i Staphy.
Epist. de
dic.

k Isa. c. 3.

lib. 3.
Dial.
c. 37.

quibus in eius cubiculum conuenientibus admirabili eloquentia, quâ erat præditus, orationem habuit, ita præfatus: *Via uniuersa carnis ingredimur, diutius viximus, quàm sperare potuissemus. Nox ab eis petijt, primum, ut si remissior in senatu cogendo fuisset, quàm sui officij ratio postulare videretur, id ætati & incommoda valetudini tribueretur: deinde ut consentiretur in optimo Pontifice deligendo. Postremò sanctæ inquisitionis officium, quod ut est, sanctissimum appellabat, & quo unoniti affirmabat Apostolica sedis auctoritatem, eis commendauit; multisq; præterea verbis se diligenter excusando, uegeto prorsus animo patres dimisit. Cùm Bartholomeus Cueva Hispanus Cardinalis, vir bonus & pius, Jacobo Sabello Cardinali adstante, patrio sermone eum cõsolaretur, diceretq; inter cætera, admodum agrè ferendum esse tanta pietatis Pontificem, eo potissimum tẽpore Reip. Christianæ eripi, quo cunctis dissidijs pacatis in Ecclesiæ restitutione eius opera maxime necessaria videbatur, ipse illic eadẽ lingua Hispana, se ita uitæ suæ cursum instituisse, respondit, ut quoties ex hac mortali uitæ ei abeundum esset, DEI uocationem propenso & secundo animo susciperet; proinde alacriter admodum se hinc emigrare, cùm quod hanc Dei volun-*

N tatem

tatem esse perspiceret, tum quòd eum Catholica fidei defensorem à Deo Opt. Max. delectum relinqueret (Philippum scilicet Hispaniarum Regem) cuius pietate & virtute Remp. Christianam afflictam, proculdubio recreari & restitui posse non dubitabat. Moribundi verò suprema verba fuere, letatus sum in his, qua dicta sunt mihi in Domum Domini ibimus. Hactenus ex Panuino. cui nos pauca hæc quæ ille omisit adiugimus. Primùm est, Paulum magna animi demissione verborumque ambitu, publicè Dei misericordiam implorasse, vt in laborioso morris agone fatiscenti succurreret, vtq; Ecclesiam Catholicam magis magisque amplificaret. Alterũ dixisse adstanti Senatui: *Bono estote animo fratres. Potens est Deus ex lapidibus istis suscitare filium Abrahæ.* Quo dicto præfagiisse visus est. Pium V. P. Max. Is quippe fide, Religione, atq; animi magnitudine vera fuit, & eximia Abrahæ soboles, & Christianorũ piissimus Pater. Postremò (retulere id mihi grauiissimi testes) Cardinalibus è cubiculo, Palatioq; digressis, remansisse illic ad sepulturam vsq; inter alios, quatuor hosce intimos Pauli clientes, Jeremiam nostrum Salodiensem, Pontifici adeò carum, vt eum sibi à cubiculo

int-

intimo, atque à secretioribus Epistolis esse voluerit, precesque sacras stans horis cum illo aliisque nonnullis, in secretiori Sacello persolvere consueverit: Guilielmū Sirletum, quem ipse Proto-notariū fecerat, interque Purpuratos adscribere meditabatur; Leonem Carpanium Somascænū, Virum honorum contemptu & eximia charitate spectatissimum; & Jacobum Herculanum Vaticanæ ædis (vt vulgus appellat) Altaristā, atque canonicum. homines rerum spiritualium vsu & solida pietate præstantes: vt taceam Alphonsum Carasam Neapolitanū & Bernardinū Schottum Tranensem, Cardinales; qui moribūdo Pontifici ad vltimum vsque spiritum adstitere. Expiravit igitur sanctissimus Pater xv. Kal. Septēb. feria VI. hora XXI. Videlicet cœlitus datū illi fuit, vt Christo Domino sexta itidē feria, & vigesima prima, hoc est, tertia post meridiem, hora, pro salute humani generis morienti, felicissimè cōmoriretur, ætatis suæ anno LXXXIII. mense I. diebus XXII. Pontificatus verò IV. supra mensem II. & diem XXIV.

Porro opella hæc ex aliorum narrationibus fidè cōtexta finem iam spectare deberet: & merito scriptione defungeremur, eo vita defuncto, quē

N 2 scri-

scribimus. Arvnum restat præterea exponere, quinam fuerit bonorum sensus (nam improborum peruersa iudicia nihili facio) de tanti viri nobis erepti vita atq; gestis. Porrò etsi equidem multos huc adducere possem eius à funere laudatores, selegi tamen hos paucos, videlicet Illescum, Firmannum, Flauium Ligorium Carasam, illum Hispanum, hos Italos, in ipsis etiam post Pauli obitum exortis turbis (tantum veritas potest!) sanctissimi Pontificis laudatores. Primùm igitur esto Gonzali Illescæ testimonium. *m*

m Hist.
Pont. lib.
6. ca. 31.
Ex Hispanico.

Hoc ipso, inquit, anno M. D. LIX. obiit Rome summus Pontifex Paulus IV. effectus senio, utpote qui lxxxv. annum attigerat, Porrò sustulit eum mors eo tempore quo cautius quàm initio Præsulatus incedebat. Nam cum suos propinquos aliosque homines, quibus incautè fiderat à se suaque domo abegisset, ad ingenium pristinosque suos probos sanctosque mores reuersus erat. Jamque non nisi Romana Aula, & sua ipsius domui repurganda, puniendisque publicis fœdisque sceleribus incumbebat. Quocirca simoniacos, mulierosos, & eiusmodi hominum colluuiem cœreuit: in ijs verò eos maxime, qui preposteram Venerem exercuissent. Itaque horum complures viros, fœminasque igni

igni tradi voluit. Padagia tributaq; multa, quae ipse, suis propinquis perperam suadentibus, indixerat, sua postmodum sponte abrogauit. Totus deniq; fuit in reformando Orbe, abolendisq; vitijs, & prauis, quae irrepsissent consuetudinibus. Jam verò sic ea, quae decrepitas egregie instituit, multis ante annis, facere coepisset, profecto & sua ipse coepita ad finem perducere potuisset, & praecellentissimi Pontificis (uti de tanto viro credi fas est) munia absoluisset. Vt autem id de eo sperari potuerit, facit vita eius inculpate ad obitum usq; peracta. Verumtamen illud omnino in quisque fatebitur, neminem eo constantiore vnquam extitisse in tuenda asserendaq; Ecclesiastica libertate. Id verò illi prospere cōtigit, quòd suorum propinquorum, qui apud se nimium potuerant, artes atque ingenia mature cognouerit, seque ijs strenue extricauerit. Felicissimū sanè virum, quē non ante mors corripuit, quā, se hortatore atque auctore, viderit in itā stabili fœdore inter summos Christianos Principes concordiam; & Rempubliam Christianam undique antea diuexam, sedatis belli tumultibus, pacatissimam: scilicet, ut sic denique, tranquillato orbe, Religionis iura promoueri, & Oecumenicum concilium, quod iam pridem coeptum fuerat, posset absolui.

Ista habet Gonzalus: quem Auctorem in aliis nonnullis, quæ de Paulo narrat, errasse, nō miror. Excusat eum loci longinquitas, si rerum, quæ Vaticani parietes clauderent, non fuit callētissimus. Itaq; quod alibi scripsit initio Pontificatus, Paulū sumptuosissima celebrasse cōuiuia, nihil pristinæ moderationis retinuisse, & id genus alia, quæcū labe tanti Præsulis posteris legenda trāsmissit, non magis vera sunt, quàm id quod ipsemet ait, illum Benedictini ordinis extitisse. Ista equidem nihil est quod confutem, adeò ex se sunt decidua. Etiānum viuunt Octauianus Crescentius, Romanus eques, ornatissimus; Vincentius Bragadinus Venerus, Tiberius Crispus, aliiq; integerrimi Testes, Pauli IV. familiares, qui ingenuè testantur, quàm ciborum parcus ille Pontifex, quàm præcipuus adstricti moris Auctor extiterit. Extendebat quidem interdū longiusculè sua prandia Paulus (prandia inquam: rarò enim aut nunquam cenabat) sed bonam partem eius temporis in habendo fermūculos ad astātes de rebus seriis, vel cum Sirleto illo magno de sacra scripturæ sanctorumq; Patrum locis differendo, solebat insumere. Ipse autē è mēsa, ferculis licet multis onusta, vnum sibi tantum.

aut.

aut alterum referuabat; cætera ad domesticos liberaliter mittebat. Quòd si quando, vt die sue Coronationis, vel festo Apostolicæ Petri Cathedræ, quod iam desuetum ipse in vsum prudētissimè reuocauit, conuiuium splendidè instruxit, non reprehēdatur, nisi ab eo qui nesciat *in re domestica*, Cic. *continentia laudem quærendam esse; in publica, dignitatis*. At de hac eadem re carpit Paulum non nemo alius. *n* Quid mirum? illos etiam veteres, sanctosque Romanos Pontifices Felicē, Liberium, Damasum; cæteros, Marcellini dente profcisos lego, quòd epulas curauerint profusas, adeò vt eorum conuiuia regales superauerint mēsas. Verùm quid in calumnia hac abigēda tot opus est verbis? Panuinius audiatur & satis erit, *fuit*, inquit, *Paulus firmo ferè corpore, & benè composito: quippe qui nunquam Medicorum vsus est subsidio, aut consilio, vna frugalitate ac tenui victu salutē sibi tueri solitus*. Hæc ille. Sed alterum nos nunc subiiciamus Scriptorem, qui rudi quidem stilo, sed quem dictasse simplex Veritas videatur, Paulum extollit eo tempore, quo pleriq; cæco furore perciti deprimebant. Inquit

igitur.

n Nauag
Relatu
ad Sen.
Ven. quē
tameq;
confutat
Card.
Carafa
in Apo
logia
s. apud
Ferd. à
Marra:
Eam ad
finem
huius
libri p.
nemus.

JOAN-

IOANNES FRANCISCVS FIRMANVS
PONTIFICII SACELLI CERIMONIIIS
quondam Præfectus.

ANNO M. D. LIX. Die xviii. Augusti inter
xxi. & xxii. horas Paulus IV. Pont.
Max. Sanctissimam Deo animam, magna cum
deuotione, reddidit. Eodem Die Populus armatus in
eius odium infanda flagitia perpetravit. Quo circa
maximū passi sunt dolorem qui sanctam dicti Ponti-
ficis mentem & intentionem sciebant. Semper e-
nim incubuit reformationi peruersorum morum Vr-
bis & totius Reipublicæ Christianæ. Et verè habitum
fuit, quod si à suis in multis non fuisset deceptus &
præcipuè ingerendo bellum perniciosum, non solum
Dominico Ecclesiastico, sed etiam multis extraneis
populis, fuisset reputatus sanctior propemodū quàm
ullus alius qui fuerit à Diuo Gregorio usq. ad suum
Pontificatum. Tamen negari non potest, quin sem-
per optimam & sanctam intentionem habuerit, & o-
stenderit in cunctis suis actionibus, & præsertim in
persequendo Hæreticos, Usurarios, Blasphematores
& alios facinorosos homines. Mortuus Pontifex,
in eadem camera in qua obierat fuit scissus, munda-
tus

tus, indutus, atque paratus ordinarijs, ac consuetis paramentis; Et hora secunda delatus in Capellam Paulinam, ubi stetit per totam diem sequentem, usque ad vigesimam horam: Et in mane illius diei, Cantores dixerunt circa Corpus consuetum officium. Deinde fuit aperta Capella prædicta propter aduentum Cardinalium venientium ad Congregationem Et tunc infinitus Populus ingressus fuit in ipsam Cappellam ad osculandum pedes sanctissimi Pontificis. Canonici Basilica sancti Petri tulerunt corpus Pontificis Et associarunt illud omnes Cardinales creati ab ipso Pontifice cum cappis violaceis. Canonici dixerunt consuetum officium iuxta Corpus positum antè Cappellam sanctissimi Sacramenti. Postea fuit delatum dictum Corpus in Cappellam Xysti, Et hæc facta fuerunt circa horam xxii. Hora deinde secunda noctis sepelierunt Pontificem prope Altare Vultus sancti, ne multi commoti ad procuranda omnia possibilia inde decus dicti sanctissimi Pontificis, aliquid contra ipsius personam machinari auderent.

Ita Firmanus breui rem digessit. At Flavius, ille inquam Flavius, cuius eruditionem atque eloquentiam Paulus Manutius aliique cum laude memorant, multò disertius ac prolixius sanctissimum

mum Pontificem coram Amplissimis. S. R. E. Cardinalibus & confertissima concione laudavit. Ipsum audiamus.

JOAN. PAULI FLAVII ORATIO

HABITA IN FUNERE PAULI IV.

PONT. MAX.

Ad S. R. E. Cardinales.

ET si apud vos Patres amplissimi, viriq; ornatis. de Paulo IV. diuinæ sanæ recordationis, Pont. M. verba facturus, haud omnino diffidere, me vestrae expectationi, meoque officio aliqua saltem ex parte, pro rei magnitudine satisfacturi: idque non modo funebri oratione de more habenda; sed etiam diffusa maximarum rerum gestatum, actionumque quasi historia recensenda: Hoc tamen tam arduo, ac difficili munere obundo magnam quandam brevitatem omnibus de causis mihi sequendam duxi. Atque in primis, quoniam sentio Christianæ R. P. summam execratis hæreticorum, improborumque hominū sceleribus conuulsam passim, ac labefactatam, nouique summi Pont. futuri delectum vestra illa mirifica vigilantia, singulari charitate, atque adm-

admirabili sapientia nuncyt cum maximè indigere. Vt si quis vel tatalum temporis e vestra gra-
 uissimarum rerum tanta occupatione detraxerit,
 magnum aliquod crimen commisisse iure sit exi-
 stimandus. Accede & illud, quod singula tanti
 Pont. memorabiles, diuinaeque actiones, singula
 volumina, & ea bene longa certò desiderare vi-
 deantur. Omittam igitur, quod in hoc genere
 oratores principio tractare consueuerunt. Mul-
 ta scilicet, quae mihi in hanc sententiam de Ge-
 neris origine dicenda essent. Tum quoniam
 satis notum esse arbitror, Caraforum familiam
 antiqua, ac perillustri nobilitate decoratam:
 Atque insuper ex ea tot Procetes, tot titulis;
 tamque multiplici, ac iusto dominatu insigni-
 tos, vel in rebus agendis, vel in bellis gerendis pre-
 claros iampridem extitisse, & nostra aetate po-
 tissimum florere. Nonnullos item ex eadem
 familia honestissimos, magnaue ueneratione
 dignos Antistites, quorum egregia adhuc ope-
 ra, non sine ingenti gloria, & splendore con-
 spiciuntur. S. R. Ecclesiae fidelissimos, de-
 que hac ipsa longè omnium praestantissima
 Vrbe benemeritos produisse. Tum quoniam

tanti Pont. laudes, ac virtutes non eę sunt; quae
 rursusmodi adminiculis inniti oporteat. Summos e-
 nim viros non ex rebus externis, sed ex animo-
 rum propriis dotibus satis dignę admiramur. Ad
 quod maxime pertinet ipsum Educationis ge-
 nus, quasi altera Natura. At Jo. PETRVS Carafa
 puer a patre viro clarissimo tam diligenter, tam
 pie fuit educatus; Ut vix credi possit, quanta prae-
 ter egregiam indoletm, ac propę incredibilem in-
 genii celeritatem in puero eximia virtutis signifi-
 catio apparuerit. Nullum vnquam is verbum in-
 solens effudit: Nihil vnquam nobili puero indi-
 gnum egit. In omni actione castę, & continentę,
 vti ferę in perpetua vita, se gessit. Quid illud? quod
 iam inde ab externa pueritia semel, atque iterum
 a parentibus, apud quos percoimode, atque ho-
 norifice vitam ducebat, clam discessit ad religio-
 sos Patres quorum sanctis moribus, ac doctrina
 institueretur? Quasi diuino quodam instinctu
 futurae Religionis fundamenta iacerentur? Et
 enim quanto opere is fuerit optimarum artium
 studiosus, nihil attinet recensere. Sed illud vnum
 non praeterierim; Quod dum operam daret nun-
 quam satis laudato Cardinali Oliuetio Carafę,
 cuius

cuius domus semper doctissimis viris referta erat (quod Cato admodum senex in Senatu, & Cleantes in seruitute constitutus factitarunt) quam sæpissimè in angulis libellum aliquem raptim, furtimue inspiciebat Adolecens, Vt qui intelligebat, vel exiguum in adolescentia laborem, vberrimos afferre fructus in senecta. Quid item illud? quod perbenignè sibi à suis oblatum Episcopatum, tantum abest, vt præferat; vt non modò apertè recusarit, verum etiam (quod in maxima laude ducendum est) suo præceptori, non sine magna quadam charitate, conferendum curarit. Is præterea dignus habitus est, qui adolecens Catholicum Regem summi Pont. nomine ac iussu exciperet, in Neapolitanum Regnum aduentantem. Ad Episcopatus autem gradum cum ascendisset, ita se præbuit, vt nihil vnquam (sicuti verum Episcopum decet.) in eo deprehensum sit; quod repræhendi posse videretur. Quam deinde dignitatem Clementis VII. concessu tranquilla diuinarum rerum contemplatione, ductus sua sponte deposuit: Victisq;e omnibus humanis cupiditatibus sui tituli cognomento nuncupatam, nouam, omniq; laude dignam Religionem

O

3

insti-

instituit: Ex quo egregiam consecutus est laudem. Quandoquidem inter alia, quæ quis præclare in vita præstare potest; Illud vnum est amplissimum ad veram gloria promerendam; recti, sanctiq; alicuius instituti authorem appellari. In sacrosanctum deinde Collegium cooptatus est à Paulo III. Pont. Max. non modo semel, atque iterum, verum etiam, & tertio, ad indignationem usque, quavis nonnulli fucata illa ratione id dissuadere omnino conarentur, acersitus; Cui quidem maximas is semper gratias agebat; cuique se plurimum debere, omnemq; suam dignitatē acceptam referri oportere planè fatebatur; Idq; iure, ac merito. Nam præter alia fermè omnia, quæ ab illo Pontifice felicissimæ recordationis, benignè, sapienter, ac piè gesta sunt; cum summa omnium admiratione, ac celebritate, lectissimos viros Cardinales creauit. Quodq; magnopere obseruandum, valdeque mirandum est: Ex iis, tres summi viri, summi Pont. continenter euaserunt. Vt hinc magistratū viris, potius quam viros magistratū ornasse; suæque illius præstantissimæ virtutis, quoddam quasi seminarium, posteris reliquisse videatur. Tum verò hic postremus quam diu

diu Cardinalis extitit, quam plurima grauter, ac
 præclare gessit, pro huiusce S. Sedis dignitate tue-
 da, & autoritate amplificanda: Ne dilatem ora-
 tionem meam, quæ posset esse infinita; neue illa
 longius repetam ex instituto meo, quæ vel in Bri-
 tannia, vel in Hispania, vel alibi, variis, magnisque
 muneribus obeûdis singulari integritate, ac pru-
 dentia perfecit. Quantum verò illud est? quod in
 summo Pont. deligendo nihil, aut certè parum,
 de his laborans, quæ ad se ipsum separatim attine-
 rent, publicæ utilitatis studiosissimus, deterrima
 quæque constanter, ac seuerè confutauit; optima
 verò sincere, omni que conatu semper compro-
 bauit. Decet profectò in tanto viro incredibilem
 propè animi firmitudinem, & summum quoddam
 in hac Sedem studiû maximoperè admirari. Hinc
 enim illud est; quòd magnos illi honores tot sum-
 mi Pont. habuerunt. Eundem que quàm libentis-
 simè, quàm sæpissimè, quasi diuinum quoddam
 Oraculum, exaudierunt. Quod Marcelli II. san-
 ctissimi viri, de cuius virtute, ac meritis nemo sa-
 tis dignè vnquam loquetur, grauissimo testimo-
 nio confirmatum est. Quandoquidem is cum
 primum PONTIFEX MAX. renuntiatus esset,
 hunc

hunc vnum præcipuè in grauiſſimis rebus admi-
niſtrandis cum honorificentiffima authoritate
ſibi tanquam ſocium delegit. Hunc conſulebat;
Hunc plurimi faciebat. Cumque (quod maximè
memorandum eſt) ipſi Marcello iam Pont. Max.
ſignificatum eſſet, hūc Cardinalem domicilium
(vt fit) non ita commodum ſortitum fuiſſe: Cede-
mus nos (inquit) ex hoc loco, vt ne tanto viro de-
ſit locus: Quasi ita futurum diuinus ille ſanè ani-
mus præſagiret. Itaque omnes vno ore, vno con-
ſenſu aſſeuerabant, hunc Decanum eſſe veſtri or-
dinis ſingulare quoddam columen, atque orna-
mentum. Quare vniuerſo cætu comprobante,
propter maxima eius merita, legitimo ritu, pon-
tificia poteſtate tandem exornatus eſt. In cuius
quidem decurſu, niſi fortè in difficillimam, ac
turbulentiffimam temporum, quæ vix medicinã
ferre poſſent, iniquitatem incidifſet, multò ſanè
plura ac præſtantiora ſuæ ſummæ virtutis moni-
menta Orbi Chriſtiano reliquiſſet. Nullis tamen
vnquam conditionibus, nulla temporis anguſtia,
nullo vel vitæ ipſius discrimine, nullo deniq; hu-
mano affectu adduci vnquam potuit; vt quæ ad
S.R.E. Catholicæ dignitatem, ac maiestatem per-
tinere

tinere intelligeret; vlllo pacto imminui pateretur. fuit enim ita obfirmato, constantique animo in rebus honestis conficiendis; Vt neque illum vlla, vnquam ambitio, neque libido, neque voluptas à proposito consilio abstraxerit, aut à re inchoata, quam ipsemet rectam esse arbitraretur, persequenda auocarit. Iam notum illud est; quod in summa rerum omnium inopia constitutus; cumque sui milites ipsi, quonia promissa iis stipendia solui non poterant, de magna quadam defectione cogitarent, nunquam eorum, quæ antea ritè, sancteque decreta, quidpiam reuocauit. Quando Paulum. I V. præter cæteras summas virtutes, quibus insigniter præditus erat, detestabilis auaritiæ studia omnibus patet, non modò aspernatum fuisse, verum etiam supra quàm dici possit, ab iis abhoruisse, & in re quàm vberrima turpe illud compedium semper effugisse. Atque adeò, quod quidem consequens est, execranda Simonix lucra, quibus Christianæ fidei cultores passim, indies magis pessimè corrumpi videbamus, is semper vehementissimè detestatus; præter alia multa, quæ vt notissima de industria prætereò, in antiquis sanctorum Patrum vestigiis, ac muneribus insistentes ad veram,

P

legiti-

legitimamque formam sapientissimè redegit. Id-
 que præcipuè, vt diuinum Christiane Religionis
 decus conseruaretur; Et nullus propterea hæreti-
 cis hominibus iustè laceffendi, aut in simulâ di-
 locus relinqueretur. Nemo enim est, quin norit,
 quàm diligens, quàm vehemens fuerit Paulus IV.
 in hæretica prauitate reiicienda, atque opprimē-
 da. Quanta porrò vigilantia, ac seueritate, qua
 tūc maximè opus erat, in eos vsus fuerit, qui à suis
 Religionibus impiè descuerunt. Quàm mode-
 stè, ac fraternè Episcopos hortatus illis edixerit,
 vt suum quisq; gregem, qui tam diu suo legitimo
 Pastore caruisset, libenti animo (vti par est) viserēt
 tandem, ac diligentissimè curaret. Quantam præ-
 terea cum iustitia charitatem adhibuerit, in plu-
 rimorum querelis publicè exaudiendis. Vt sæpè
 (ne tã sancto instituto exercendo deesset) vel gra-
 uiter affectus publicæ vtilitati suam ipsam salutē
 posthabēdam putarit. O quantò sublimiora, atq;
 vniuerso orbi Christiano vtiliora consilia, atq; in-
 stituta in animo habebat? Nanq; nihil fermè ali-
 ud, noctesq;, diesq; iã postremò præcipuè medi-
 tabatur; nisi, vt à nostra Religione alienos ad verū
 Dei cultum induceret; Atq; impios homines vel
 ad

ad veram pietatem reuocaret; Vel (vt ne alij venenata illorū doctrina coinquinarētur) ab hominū cōmercio prorsus, iustissimo exemplo, exterminaret; Ex quo huiusce S. Sedis & autoritas retineretur, & maiestas amplificaretur. Quæ omnia adeò patere arbitror; vt neq; meo, neque alterius testimonio ad rem confirmandam apud vos præsertim amplissimi PP. opus esse existimem. Illud vnum tamen ita rem se habere, magno cuique argumento esse potest; Quòd, cum primum sibi de Pace inter supremos Europæ Reges omni laude dignos conciliata iam, & constituta renūtiatum esset, incredibili propè letitia affectus, omnia sanctæ gratulationis, cum priuatim, tū publicè signa demonstravit. Atque ipsos Reges ad bella contra Christiani nominis hostes inferēda vehementer, non minus, q̄ piè sæpius cohortatus (vt alia omittam, quæ longū esset recensere) Sabaudiensium, præstātissimo Duci postulata prolixè admodum cōcessit, quum ad Pacem confirmādam maximè id pertinere arbitraretur. Ita enim fore sperabat, vt quod in votis semper habuisset, facilius multò persequi posset. Sed præter reliquas eius actiones, ac virtutes, quæ sunt propè innumerabiles;

R 2

Illud

Illud vnum in eo maximè viguit, atq; vigebit memoria seculorum omnium summa admiratione dignum : Quòd annum cum peregisset octogesium circiter tertium, sine vlla suæ vitæ labe, sine vilo aperto, aut graui crimine in perpetua vita ipsa constâter versatus est. Atq; illud ipsum, quod obstupescentes nos ipsi toties experti sumus; toties exaudiuimus, admodû senem eloquentiæ viribus florentem, tenacissima memoria, sine vlla doctorum, prudentium ué reprehensione de quauis proposita materia aptè, ornatè, ac copiosè differentē. Quin (quòd multò admirabilius est) nullum verbum penè proferentem, vel Italicè, vel Hispanicè, vel Græcè, vel Hebraicè, atque in primis Latinè; quòd pro Oraculo nō haberi posse videretur. Sed illud omnium longè maximum; quòd is summis honoribus non minus, quàm interioribus literis insignitè præditus tantâ cū grauissimo, acerrimoque iudicio coniunctâ rerum sacrarum peritiâ tenebat; Vt nihil ex iis cōmemorari, nihil significari potuisset; quin illico tanquam rem valdè tritam, pleneq; notâ, ex tempore, ac distinctè repræsentaret. Ecce autem amissimus tantû Virum in medio rerum maximarû decursu quàm vehementissimè
 insi-

insistentem; Eaq; omnia, quæ vel temporum iniquitate, vel quibusuis aliis de causis antea minus rectè, præterque opinionem cecidissent: pro illa maiorum suorum perenni, contestataq; virtute, ac splendore noua quadam ratione, sanctauè industria, diuina ope in primis fauète, cumulatè cōpensaturum. Quamobrè debemus profectò summi, atq; Opt. Pont. Pauli IV. vicem, nostra potius, quàm ipsius causa vehementer dolere. Sed contra illud nos mirificè solari debet; quòd is (quantum ex humanis actionibus suspicari licet) in coelum cum migrarit; Deū Opt. Max. pro vniuersè Christianæ R. P. salute; quo sibi nihil antiquius habuit, sit assiduè deprecaturus. Reliquit præterea treis præter alios ex sua nobilissima familia Cardinales, quorum magnam erga vos beneuolentiã, ac fidẽ indies magis re ipsa agnoscetis. Nihil enim est vèrendum; eos vnã, & S. Sedi apostolicæ quàm fidelissimos, & sacrosancti Senatus vestri quàm obseruantissimos fore. Atque idcirco (vt ponam iam in extrema oratione mea, quod ipse in extrema vita pronuntiauit) equidem nihil despero, optimum quenque tria illa, quæ vos amplissimi P P. syncerè, non minus quam piè, iam decessurus rogauit, li-

P 3

benter

benter illi, atque officiosè præstaturum. Vt cõtra hæreticos homines sanctæ Inquisitionis (quod nostra ætate peropus est) autoritas accuratissimè conferuetur: Vt eius animam piis apud Deum precibus, & gratissima ac perpetua (qua decet) memoria p. osequamur: Id, quod multos iam dies, hodieque in primis tam amanter, tam honorificè, tam religiosè illius celeberrimas exequias, vel lachrymis, vel funèbri pompa, vel vestro amplissimo confesso cohonestantes; & vanã, miseramq; humanarum rerum conditionem contemplantes, quàm diligentissimè peragendum curastis. Tum verò tertium illud, quod plurimi est; cuius ué mirifica quadam expectatione vniuersus fermè Christianus Orbis tenetur; Vt diuini spiritus ope implorata ad publicæ utilitatis commoda, & nostræ Religionis decus omnia vestra sanctissima studia conferentes, nouum successorem, Deo, ac piis hominibus gratum, acceptumque summum Pont. optimumque Pastorem, qualem præsertim hæc tempora deposcunt, vestra illa singulari sapientia, veraque in Deum pietate opportunè deligatis. Itaque Pauli IV. Pont. Max. memoriam retinentes, cœlesti animorum tranquilli-

quillitate in terris, cum S. Sedis Apostolicæ integra dignitate, & summo illo Bono tandem cum Christo Jesu, diuina beneficentia perfruamur.

D I X I.

Dixit Flavius, & non nisi vera inter dicendum attulisse; quin etiam in angustum potius grandes Pauli actus coarctasse, quam Rhetorum more amplificasse, plerique omnes qui eum dicentem audiuerunt, planè fatebantur, vt idem Flavius ad Alphonsum Carafam scribens, his ipsis verbis testatus est. Quocirca, vt ea quæ Flavius per angustè retulit, aut temporis breuitate omisit, aliqua ratione significantur, commodùm sanè peruenerunt nuper ad meas manus, Phyrri Ligorii, & Antonii Cardinalis Carafæ Tractatus, quorum altero ille de Pauli IV. liberalitate: altero autem iste de eiusdem Innocentia, Magnanimitate, Religione, Temperantia, & virtutibus ceteris egregium testimonium tulit. His te, sincere Lector, fraudare nolimus. Habe igitur.

D E

DE PRÆCLARA PAVLI QVARTI
 PONTIFICIS MAXIMI BENEFICENTIA
 & liberalitate Pyrrhi Ligorij
 Testimonium.

Ex. Ita-
 lico.

ERat felicissima memoria Paulus Quartus Pon-
 tifex Maximus, tam propensa in nobiles quos-
 cumq; artifices voluntate, ut omni in eos liberalitate
 gratiq; animi testificatione uti semper sit solitus. In
 quare erat adeo ab omni vanitate atque ostentatione
 alienus, ut si qui quod in ijs rebus, quarum desiderio
 tenebatur, aliquid præclari ad suum sensum, ac vo-
 luntatem effecissent, ipseq; vicissim illos singulari ali-
 quo beneficio esset prosequutus, ita id alios latere vo-
 luit, ut neque eos ipsos gratias agentes libenter audi-
 ret, & verbis insuper, sæpè etiam minis deterreret, ne
 quod ab ipso percepissent, id ullis unquam indicijs cui-
 quam patefacerent.

Memoria teneo Baptistam de Petra sancta,
 cui Camera Apostolica stipendium annuum per-
 soluebat, cum Pontificis iussu columnas quatuor
 ex marmore Tiberiano viridis coloris permixti
 albo, & forma nova eaque perpulcra affinxisset, quas
 in altari Capella quam Paulus adificauerat locario-
 portebat.

portebat; non tantum iustam sui operis mercedem, sed etiam centum amplius aureos nummos gratuito percepisse, quam tamen ipsam donationem non ita multo post, alia auxit Pontifex uberiori. Nam cum munus quoddam ferenda ante Pontificem claua, quod octingentis aureis aestimari solet, morte fungentis ad Pontificem redisset, non ad alium quam ad Baptistam illud detulit, idque gratis & cum iucunda amoris significatione: nam postquam malas homini utraque manu leuiter pressisset, frontemque osculatus esset, addidit dicens; Bonos animo, atque a me impostera ampliora expectato. Has columnas ex Cappella Pontificia, adeoque ex Palatio sublatas, Pius Quartus optimati cuidam dono dedit.

Mandauerat Paulus Pyrrho Ligorio sacri Palatii Architecto, ut daret operam archetypum ligneum ad figuram templi confici, ad cuius similitudinem aliud ipsemet argenteum formandum deinceps curaret, ut in eo sacrosanctum Christi Corpus, quoties iter longius Pontifici faciendum erat, deferretur: fingeret praeterea laternas quasdam grandiores, quae illud antecederent. Cumque lignarius in hac re (sicut & in similibus antea) luculentam & laudabilem suam operam posuisset, volens

Q eum

eum Paulus remunerare, premium laboris constituit duo (ut cum vulgo loquamur) Officia, Praesidis nimirum Annonae & Militis Pij. Et quia renunciatum ei fuit, artificis opus illorum officiorum mercede longè superari, Respondit, Nos, quod ex aequo & bono, illius studio ac labori debetur, libentissimè ei contulimus; qua autem superant, ideò illi volumus cedere, ut nobis deinceps alijs in rebus ea qua cupimus, & qua par est, cura ac sedulitate inseruiat. Deinde verò ipsi lignario gratias multas agenti, non solum quod tanto beneficio eum ornasset, sed etiam quòd operis pretium (quod alio tempore non solet sine nonnulla molestia, procrastinatione pendì) tam citò persolui curasset, benignissimè respondit: Existimare se, muneris sui in primis esse, operam benè ac diligenter sua causa nauatam pari celeritate compensare, & quod ultra, quàm erat debitum adiunxerat, Velle ut id totum ab illius bonitate agnosceret, qui est, atq; erit sempiternus remunerator, quiq; suae misericordiae exemplo docet in omni creatura adhibendam esse misericordiam: quare tu, inquit, filijq; tui sancto eius nomini hoc acceptum feretis, Deumq; orabitur benefactorem, ut, quod nobis potissimum conducatur, id clementer concedat. sed ante omnia caueate, ne de hac re verbum.

Joannes

Joannes quidam scriptor Græcus in peruigilio Sancti Petri obtulit ei sacra Christi Evangelia, tam accommodata symmetria elegantique charactere græcè conscripta, ut admiratus Pontifex usque mirifice delectatus, primum Deo Optimo Maximo gratias egit, cuius benignitate tantam in Christiano scriptore præstantiam comperisset, deinde præcepit ut liber ille * operculo pulcherrimo (quod, phygio acu insignitum, margaritisque ac gemmis contextum à Principe Doria paulò ante acceperat) inclusus, in scabello propè capsulam (in qua pecunias ad secretas eleemosynas destinatas seruabat) collocaretur. Inde vocato ad se Joanne atque extento supra scabellum sudario pergrandi (tali enim uti solebat) tantum nummorum in illud imposuit, quàm ex capsula, coniuncta manus unica compressione extrahere poterat, sicque in gyrum complicatum sudarium proprijs manibus in Joannis sinum intulit. Joannes verò qui ob alia plurima percepta prius ab eo beneficia, se deuinctissimum sentiebat, de nihilo minus quàm de huiusmodi premio cogitabat. Quare veluti re inopinata percitus, dum se parat saltim gratias habere, præuentus à Pontifice est: qui digito ori admoto, silentium omnino illi imposuit. Deinde ordiens ipse loqui,

Q 2 * Dona

* est m^c
libellus
iste in
Biblio-
theca.
Canonico-
rum S.
Petri.

Dona eiusmodi, inquit, esse oportet, ut neque is qui ea percipit, inde invidiam contrahat, neq, Princeps, qui confert, charitatis praesertim intuitu, talem admittat in se gratiarum obligationem, maxime ab ijs, quos ex miserijs eripere, & suis subleuare facultatibus aequum esse sibi statuatur. Postquam Pontificis cubiculo exierat Joannes, nihil illi longius videbatur, quam dum aurum, quod acceperat, videret, secedensq, cum solo Pyrrho sibi amicissimo, in cellam propter Pontificis Capellam, aureos nummos quingentos numerauit.

Et quia sudarij mentio facta est, addamus etiam hoc. Alterum simile sudarium aureis plenum, dedisse Pontificem huic Rugerio Cursori, eo quod conquestus esset, non habere se tantum in bonis, quod foret satis (etiamsi totum dotibus distribueret) multis, quas susceperat filiabus, elocandis.

Accidit forte per eosdem ferme dies ut Prothonotariatus officium quod Participantium vocant, luculenti sane reditus, vacare contigerit. Quo audito, Pontifex probe quibusdam mandat, ut nulla interposita mora ubi, ubi esset Guilielmus Syrletus (tunc Bibliothecarius Palatinus, nunc Cardinalis) inuestigarent, & ad se adducerent, velle enim & commodum illud, & honorem primo quoq, tempore in eum conferri.

Par

Pari itidem modo cum aliud mox eiusdem generis officium alienandum occurrisset, Joannem Franciscū Sanfonium delegit, quem singulari illa liberalitate sibi deuinciret. Præterea Camera Apostolica clericatum, qui magni estimari solet; D. Bozzuto gratis cōcessit.

Verum quia aliena hæc sunt ab ijs muneribus, quæ opificibus in sua arte excellentibus solebat distribuere, ad ea conuertamus orationem nostram, quibus fabricatores, cementarios, & lapicidas suos compensabat. Duobus enim ex his, quorum diligentiam probauerat, posteaquàm ad denarium, omnia, quæ collatis hinc inderationibus, deberi illis ab Apostolica Camera constaret, persolui curasset; ipsemet præterea eorum singulos singulis donauit officiis.

Habebat penes se arculam eburneam affabrè certe & singulari artificio factam. Huic Christophorus quidam Germanus seram aptauerat tanta paruitatis, ut humani unguis magnitudinem haud multum excederet: attamen confertam tam multis machinis atque obicibus, tanta tenuitatis, gracilitatisque, ut cum summa admiratione intuentes afficerent, tum omnem quasi oculorum aspectum non obtusum quidē, sed acutissimum, ita fugerent, ut nec Lynceus ille ex Argonautis, nec qui Iliadas Homeri iuglādis unius

Q 3 puta-

putamine conscripsit, dinumerare illa, aut à se indidem distinguere ac dijudicare potuisset. De huius ergo peritia, & in arte sua excellentia, eam voluptatem coepit Paulus, ut illi (admonito prius ut ad se alio tempore minus impedito rediret) numerari statim aureos vigintiquinque publicè iusserit. Deinde verò post aliquot dies reuerso, tantum auri imperitiuit quantum unâ manu tollere è capsâ sua potuit.

Iterum cum Pater Hieremias ex familia Conuentualium, quos dicunt Sancti Francisci, Numisma quoddam plumbeum, quod in eius manus peruenerat, Christi, saluatoris nostri faciem pulchrè representabat, ad suâ sanctitatem detulisset, donatus ab ea centum aureis letus discessit. Rursus haud longo interuallo idem Hieremias cum alterum egregium Numisma D. Petri exprimens, eidem obtulisset, tot nummos aureos domû reportauit, quot Pötifex uno pugno potuit cõprimere. Interrogatus igitur Hieremias à Pyrrho Ligorio si ad animi sui sententiâ natura ac liberalitas Pontificis satis respondisset, hac subiunxit, Pauli Pötificis dona pergrâdia esse, siue illa ad numerû suè sine numero penderentur: Excedere, n. estimationè bis tantum, & ultra. Ex quibus verbis colligens Pyrrhus

rbus summam pecuniarum quam perceperat Hieremias, super addidit, Ergo accepisti pro effigie Christi centum nummos; pro illa verò Petri bis centum. Assentit Hieremias, utrasq; summas ad tercentium & decem aureos ascendisse.

Pyrrhus Ligorius sanctiss. Prasuli exhibuerat lineamentum cuiusdã Tabernaculi, quod in ipsius Cappella ad Sacramenti Eucharistia custodiã super colūnas illas quarum ante mentionẽ fecimus collocari debebat. In cuius circulo circumducta vitis diuinã representabat aternitatẽ, vitisq; palmites fideles omnes, qui sunt Iesus Christi Saluatoris nostri germina: Exprimebatur etiã humanitas eiusdẽ Saluatoris à natiuitate usq; ad passionẽ & resurrectionẽ suã. Deinde Apostoli duodecim apparebant quasi colūna firmissima & custodes Sanctissimi Corporis Christi: Hic eminebat sanctissima Trinitas cū infinita sua pietate: Illic Cherubini inter faces supra candelabra accensas, circumibant loca tẽplẽ rotundi, q̄ cõplectebatur uniuersum Orbẽ, expletum & cumulatu diuini Motoris opera: quinimo & cœlum ibi stellis, ac splendore illustratum manifesto cernebatur. Primam hanc delineationẽ ipsamq; Pyrrhi inuentionem ad eò probauit piissimus Pastor, ut illud Tabernaculũ, quasi exemplar voluerit proponi, ad quod

quod reliqua omnia per Urbis Parœcias, tabernacula fabricarentur. Quocirca vix iam primum inchoauerat Pyrrhus Archetypum eius ex cera confingere, cum Paulus mandauerat mille nummum ad illum deferri, cui iterum, ac sepius postea dixit, quod iam dederat, arrham tantum, ac prœlium esse eius, quod dare ei cōstituerat. Habere nempe se (ut eius verbis utar) in manica sua Officium tale, quod in posterum tempus, omni illum cura, molestiaq; liberaret. haud enim conuenire, ut Architectus Christianus & talis (qualem eum esse ipse optime nosset) necessitatis causa alteri o aliquando Principi seruire cogere-
retur.

o Idem
dicere
solebat
Pius V.
P. M. pro-
fusa etiã
liberali-
tate Prin-
ceps.

Cum die quodam Religiosissimus iste Praesul, qui dies noctesq; de re Christi, & Religionis cogitabat, sermonem institueret de ornatu tabernaculi illius, quo Christi Corpus in solemnibus supplicationis festo-
quæ die deferri ex cōsuetudine debebat, ac typi aliquot in medium proferrentur, illud in primis placuit, ut ad vitis speciem exornaretur, cuius racemi smaragdis ac saphyris, folia ex auro integro & puro intexerentur. Vnde prolato canistro, quod in suo cubiculo custodiebatur, eduxit eo inter alias res charas, quæ ibi adseruabantur, numismata quadam aurea, in quibus
erant

erant & Traiani Imperatoris, dicens; Hæc fortè in nostros usus non male transformari possunt. Tum Pyrrus cui res antiquæ erant cordi; Rectius, inquit; Ni fallor, faciet sanctitas Vestra, si, quæ Traiani sunt, sollicitè custodiat, Fuit enim Princeps ille in Christianos miris ac beneuolens, & vir, ut inter infideles, summa pietatis, adeò ut uniuerso Italia populo simul ac semel victum vestitumq; ministrauerit. Ad cuius similiter exemplum Annia Faustina Augusta, magni illius Antonini Pij Vxor, omnibus Italia nostra (cæterarum certè Prouinciarum Regina) puellis dotes elargita est: Vnde cognomen adhibitum, Faustinianas illas puellulas celebravit. Quarum rerum mentio cum in ppi Pontificis mente altiùs infidisset subinde dicere solitus est, Tu mihi Pyrrhe aure quod aiunt, pulicem. Etenim augustissimus Pontificis animus horum memoria vehementiùs commotus, nullo sibi modo poterat satisfacere, nisi heroicam hanc in Principibus infidelibus beneficentiam, ipse, summus Christiana Religionis Antistes, aliqua insigni & verè Christiani pietatis opera emularetur. In has igitur voces prorumpebat nonnunquam; Et nos hoc anno, ante quàm Octobris mensis fuerit elapsus, centum aureorum millia in eos distribuemus qui

R

tale

tale quicquã nec à nobis expectant, nec facile credunt. Neque profecto tres iam integri ab eo tempore menses exierant, cum illi satis magnum auri cumulum ad id quod animo suo destinauerat, coacervasset. Sed morte praeceptus ante finem Augusti è vita cecidit. Pecunia autem illa in bonum pauperum congregata, sedis vacantis sumptibus sunt addicta.

Assumpto in eius locum Pio Quarto, simulatque manus ultima imposita fuit Tabernaculo illi imperfecto adhuc (nondum enim as fufum in illius formam abierat) illud Pius, ut in Principe Ecclesia Mediolanensi collocaretur, concessit, atque ut eò quàm primum transferretur curavit. munus certè non cõtemnendum, & tanta Ecclesia dignum, in quod explicatis omnino rationibus, constat non pauciora, quàm quinque aureorum millia fuisse in sumpta, ut de reliquo, quod priuatim eius Tabernaculi fabris largitus est Paulus, taceamus.

Hac sunt quae Pyrrhus Ligorius familiaris Palatii Pontificij Architectus, qui praesens ea optimè nouerat, de eximia in hoc genere Pauli Quarti charitate animaduertit. Quin & simili modo in alios infinitos sua liberalitatis fontes permanasse, nõ est quod quisquam dubitare possit. Nam pro certissimo est, sex aureorum,

aureorum millia, quæ singulis mensibus ad eum delata per Datarium fuerant, plerumq; omnia occultis ac priuatis eleëmofynis in homines indigentes & virtute praditos fuisse collata.

Huc vique ex Pyrrho. Porrò quod attinget ad sacra & vetusta Numismata, cum vulgò notum esset, iis apprimè delectari Paulum Pontificem, pertentaui aliquando quispiam adulterinis Petri Apostoli Nummis, veluti nuper in area Basilicæ Vaticanæ, sub terram repertis, profusam eius beneficentiam dolo malo in se deriuare. Sed non successit, vt putârat. Nam fraus simul & cognita, & reiecta est.

Cæterùm, quòd Paulus neq; sui vnquã tenax, neq; alieni fuerit appetès, disertè Onuphrius memorat his verbis: quæ, quòd huc faciunt, his quæ Pyrrhus dixit, attexere non grauabor.

Pecunia Paulus minimè cupidus, Clericatus, Secretariatus, & Protonotariatus magni pretij Officia liberalissimè donabat.

Osio antiquo familiari Datario declarato (quem postmodum suffecto illi Francisco Episcopo Gebennensi, magistratu amouit) Dataria redditus suspendit, eumq; seuerè admonuit, vt nihil pecuniarum

R 2

pro

pro impetrandarum rerum; quæ concessione parum digna viderentur compositionibus acciperet; quousq; à Cardinalibus nonnullis, quibus id munus demandauerat, quæ illicita essent, corrigeretur: ratus scilicet multum nummorum in eo Magistratu contra ius cogi. Complures igitur super ea re egregiorum Theologorum ac Jurisconsultorum responsa audiit; An videlicet, eiusmodi pecuniarum solutiones, quæ Compositiones vocantur, legitima essent, Et à spontè offerentibus licitè capi possent. Dum omnium sententias audit, grauiter aliquando in eos inuectus est, qui accipiendas probarent, ab omni auaritia alienum animum præseferens.

Vrbis penuriam, quæ molestissima inceserat, bis leuauit; semel antequam bellum cum Hispanis gereret, iterum, sedato bello. Antea enim ad subleuandam annonæ caritatem triginta millia aureorum censum instituit: cuius fideiussioni bona domus Hospitalis sancti Spiritus subiecit, quæ pecunia frumentum inopi plebecula pascenda compararetur. Postea verò, Alteram vrbis egestatem, quæ proximo bello inualuerat, magno pietatis exëplo leuauit. Triticum namq; octonis aureis pro Rubro emptum, quinis plebi vendidit, quæ liberalitate quinquaginta millia aureorum absumpsit.

Hæc

Hæc ille. Ex quibus apparet verissimè ac lepidissimè dictum de Paulo, illum neque timorem vnquam neque auaritiam sensisse.

Egregia verò eius liberalitas eò fuit iucundior, quò præter spem aut expectationem inopinatò ingerebatur. Id solummodo Paulus spectabat, vt ea in egenos meritosque promanaret. Hoc modo Antonium Augustinum, Vgonem Boncompagnum, Bernardinũ Scardæonium, Jacobum Herculanum, Franciscum Sorinium, Joannem Gropperum, Guilielmum Peytoun, Stanislauum Hofium (quos viros?) honoribus auxit. Guilielmum verò Sirletum, de quo Pyrrhus Ligorius breuiter retulit, tota Vrbe conquisitum, cum in Lateranensi Basilica, quam ille pietatis ergò inuisere singulis solebat Sabbathis, Pontificis Cursores reperissent, non modò nescium futuræ prouectionis, sed improviso supremi mortalium vocatu nonnihil etiam territum, Pontifex cum eximiiis ante laudibus extulisset, protonotariũ renũtiavit: postea & Cardinalem creaturus, si mors, ea quæ egregiè cœperat, aut concoeperat, siuisset absolueret. Itaque ex his liquidò patere arbitror, *Cõsilio illum (vt cum Seneca dicam p) tribuere solitum,* De Vit. bca. c. 24.

R 3

non

non casu & impetu spargere. Hunc promereri, illi reddere, huic succurrere, huius misereri, illum instruere, dignum scilicet, quem non diduceret paupertas, nec occupatum teneret: quibusdam offerre, quibusdam etiam inculcare. Quemadmodum Groppero fecit, quem honores summos detrectantem, & Purpureum Pileum remittentem, Romam acciuit, ut quem litteris non inflexerat, facundiâ emolliret, vel auctoritate cogeret. Itaque itineri se extemplo ille dedit; sed vi diræ ægritudinis interceptus, Romam semimortuus intrauit, ubertim cōplorante Pontifice, bonisq; omnibus tãti Viri obitum, qui paulò post in Vrbe contigit. Pauca hæc ex plurimis huc adduxi, ut palã fieret, Liberalitatem PAVLI extitisse eiusmodi, qualem Stoicorum ille disertissimus q probat, scilicet que nunquam in turpes indignosque impingitur: nec unquam ita defatigata est, ut non quotiens dignum inuenerit, quasi ex ple-
no suat.

Sen.
ibid.

ANTO-

ANTONII CARAFÆ S. R. E. CAR-
DINALIS, IN B. N. NARRATIONEM
de Pauli IV. Vita, ad Senatum Vene-
tum, Notæ Apologeticæ.

I Nstituit scriptor iste Narrationem de Pontificis Romani eligendi vario modo: sed planè ostendit, se ultra crepidam: adeò crasse hallucinatur, in historicis rebus cùm antiquis, tum rectoribus, plurima ex vulgi errore asseuerando.

Ex Itali-
co ipsius
Carafæ
autogra-
pho, a-
pud Ill.
V. Ferdin-
andū à
Marra.

II. Quem Joannem Cardinalem appellat, Philippum appellare debuisset, uti ex Epitaphio eius Bononia, aperte patet.

III. Monacha, qua Sapientia Monasterium fundavit, fuit Pauli IV. soror germana, femina eximia sanctitate. Hæc sua sponte Monasterium sancti Sebastiani olim ingressa, postea ad alterum à Sapientia nuncupatum, quod peste post Lautrechi obsidionem, grassante, Sacris Virginibus destitutum erat, ipsa sola, unica famula ex ijs, qua Conuersa dicuntur, comite, nihil secum præter sacrarum, precum Breuiarium gerens, studio seruiendi Deo arctius atque obseruantius, migrare ausa est: fundavitq; ibi Monasterium, ob præclaram sanctioris vitæ institutionem iam satis celebre.

IV. Pre-

IV. Prasagium summi Pontificatus hoc modo contigit. Victoria Joannis Petri mater, cum pietatis votiq̄ caussa ad Templum B. Mariae in Virgineo monte situm, oppidoq̄ sancti Angeli, ubi is natus est, vicinum pergeret, Eremita quidam ex multis qui in eamonte degunt, obviam se illi fecit, monuitq̄, ut sensim progredetur, quod Papam utero gereret. Ipsa proinde Victoria sanctis Matrona moribus, dicere solebat suum filium fore summum Pontificem.

V. A Margarita Austriaca quae à Maximiliano Casare, Belgio summa cum potestate praefecta fuerat, requisitus, ut ad eam venire ne gravaretur, libenter adiit. Id accidit postquam triennium transegisset in Britannia apud Henricum Regem, cui fuit Charissimus; narrabatq̄ vicissim de eo Rege Carafa, egregia virtutum semina, & quanta sibi is rebusq̄ suis semper fauerit. Charus admodum fuit & Ferdinando Catholico Regi, quem Neapoli novit cū ad illum Julij II. Pont. Max. nomine excipiendum, Neapolim adisset. Dicebat postmodum Carafa, se tum primum Pontificale publicū munus exercuisse, cum scilicet toto Clero praecunte, celebri pompa Regem excepit. Eximia de eius Regis pietate ac prudentia narrare solebat exempla. Ipsius verò adeo Rex fuit studiosus

dius, ut ultro scripserit suis administris, Rectoribus civitatum per quas Carafa in Angliam ituro transfundum erat, illum splendide exciperet hospitio. quod ij profecto presterunt egregie. Inde etiam orta est Margarita Austriaca habendi apud se Carafa, studium, & petitio.

VI. Vita Carafae reformata, quam N. memorat, fuit Clericalis instituti, fundato scilicet a se una cum tribus aliis Viris, Clericorum Ordine, quos vulgo Theatinos appellant, nuncupatisque solennibus Votis ad Vaticani Templi primariam Aram.

VII. Cardinalis a Paulo III. hoc modo creatus est. Bis per Pontificias litteras vocatus Romam, bisque se excusans detrectansque, tertio tandem iussus obtemperavit. Romam cum venisset adissetque Pontifice, primo aditu, brevis auditus est, premonitus quippe Pontifex fuerat a non nemine, ut si vellet eum Cardinalium numero adscribere, ne sineret longa oratione suam causam tueri. alioquin sibi persuaderi & vim quodammodo sensisset inferri a disertissimo Viro, ne eum ab incepto dimoueret. Interea gravissima pressum aegritudine, cum nihilominus statuisset Pontifex Cardinalem creare, nonnulli, quibus vita eius sanctitas severitasque metui ac probro erat, dextere

S Pontifici

Pontifici suggerebāt, frustra se eā dignitatē in mortuū collaturū. Quibus Pontifex, se vel mortui virtutem eximiā debere extollere. Pileum igitur purpureū ad se delatum Carafa, ubi ijs qui detulerant, breui respōdisset, gratias agerent suo nomine Sanctissimo Christi Vicario, ut ad clauum quēdam appenderent, iussit. adeo in magna domestica rei angustia, cum ille, tum alij ex Theatino instituto Patres, vitam transigebāt.

VIII. Admiranda, inquit N. pollet Vir ille auctoritate ac maiestate. Verè id asserit: eiusmodi quippè oris animiq; grauitatem ostendit in omni vite sua decursu. Hoc unicum satis esto exemplū. Jam in Theatinum Ordinē se se receperat Carafa: cumq; aliquādo Verona apud Gibertum Episcopum sibi amicissimū, diuersaretur, Venetus quidam Patritius Urbis illius Prefectus, excommunicationis absolutionem, in quā nefarijs actibus inciderat, in domo Episcopi, aut in Aede sacra, petere, & solēni ritu obtinere, detrectabat. immo vix in animum induxerat, ut quocunq; loco Episcopo per Urbem eunti occurrisset, absolutionem flagitaret. Contigit autē ut eo loco publicè occurrerint, quo Carafa rei conscius intererat. Hic igitur aduentanti Pratori obuiam factus, terribili obtutu voceq; Heus tu, inquit, flecte hic genua: & ab Episcopo tuo veniam pete. quibus ille territus verbis extēplo paruit.

Solebat.

Solebatq; postea fateri, se Episcopi Theatini perculsum imperio ad eam demissionē petēda venia deuenisse. Idē postea iā Cardinalis, tantū habebat auctoritatis atq; pōderis, ut Sūmis ipsis Pontificib; in pretio atq; existimatione esset maxima. In Conclauibus, qua sede vacante, acta sunt, ipse ceteros Purpuratos adeo auctoritate, & grauitate, maximē cū Decanus fuit, superabat, ut Pontificē se habere, etiā Pōtifice orbatis, videretur; tã liberē & ingenuē redargebat publicē prauas quorumdam artes captandi Pontificatus. Quo circa palā aliquandō & prolixē dixit Cardinalibus, sibi significatū fuisse, q̄ inter fratres surrexisset quidā Simō magus: illi itaq; se denuntiare irā Dei. Neq; verò de dicēdi libertate remittebat timore vllō maleuolētia inuidiaq; q̄ in se eā ratione cōcitaret, aut ne sibi his modis aditū ad Pontificatum summum p̄cluderet. Eo. n. erat zelo diuini honoris imbutus, ut pra illo quamlibet magnam dignitatem nihil propemodum faceret.

IX. Erat corpore benè sanus ac firmus; & quoad vixit (vixit autem diutissimē) numquam potione medica, aut sectione vena, aut aliquo eiusmodi subsidio vsus est, sola cibi potusq; parcitate salutem sibi seruans, aut (summum) aliquo lenissimopharmacoē rosīs herbisūe q̄busdam confecto: nouerat. n. herbarum stirpiūq; vim optimē, q̄ Auicenna opera & Salerni-

tana schola libellum memoria teneret; Galenum verò
 græcè legisset à capite ad calcem. Quocirca horum
 doctrinis instructissimus, sæpè cum medicis & liben-
 ter disceptabat. Quin & festiuè dictitabat, se quidè
 à nemine superari in Medicis honorandis estiman-
 disq; his argutè significans, se ijs non uti; ut videlicet
 sit de preciosissimis gemmis, quæ quòd magni estimen-
 tur, perpetuo in arculis clausa custodiuntur. De caseo
 Placentino quod dicitur, videri certè poterat Paulus,
 eo libenter vesci ob distillationes compeſcendas, adeò
 magno apparatu suis ipse manibus, casei varia fru-
 sta scindebat. Reuerà tamen nihil aut pauxillulum
 casei comedebat. Erat is certè ex crebro catarrho gra-
 uedinosus, ob id dicere solitus, grauedinem quam ex-
 creatione purgabat, esse sibi vice podagra.

X. Humanioribus litteris erat egregiè excultus &
 græcè latineq; scientissimus. Philosophiam ac Theo-
 logiam, eam maximè quam S. Thomas Aquinas
 scriptam explicatamq; reliquit, probè quidem noue-
 rat; sed antiquorum Patrum doctrina præcipuè dele-
 ctabatur. Sacra Biblia ad verbum edidicerat, ex ijsq;
 grauissima sua dicta condire consueuerat. Memo-
 ria erat adeò tenaci præditus, ut in extrema etiam se-
 nectute integras è M. Tullio, aut è Virgilio alijsq; au-
 ctori-

Et oribus paginas inoffensè recitaret. In conuentu quodam Cardinalium atque Episcoporum, cum Hispanus quidam Episcopus ut suam sententiam elegantius proferret, è Verrina Ciceronis, benè multa mutuatus, longiuscule procederet, Carafa interpellans hominè, Satis, inquit, Verrinarum. Si quem vel secretò vel publicè coargueret, correptionem eiusmodi semper sententia aliqua sacre scriptura veluti fundamento fulcrove firmabat. Non rarò etiam si cum eruditis ageret, ex Homero, cuius carmina multa edidicerat, mutuabatur. Itaque reprehensiones monitaq; eius insignis eruditionis plena erant. Vt ad Theologiam reuertamur, solebat appellare ciuem suum B. Thomam Aquinatem, Baculum suæ senectutis: dicebatq; Neapolim dum illum pareret, obiisse. ijs verbis acutè significans, numquam alterum illi similem parituram. Eloquentia fuit incredibili, maxime dum latine diceret: latine enim eloquebatur tã facile, promptè, nitide, ut Italice. Quocirca, qui eam linguam probe callerent erant ei admodum chari. Cuius rei argumentum est adsciuisse illum in Aulam quatuor extraordinarios Secretarios x latine disertissimos.

r Hi fuè-
re Casa,
Baren-
gus, Bi-
nius, &
Flore-
bellus.

XI. Vita puritas innocentiaq; fuit in eo Viro admirabilis. Assueuerat à tenera etate (ut purum se

à vitiorum cōtagione seruaret) corpus tractare rigide atq; asperè. Honestissimo fuit eloquio: nihilq; obscœnum unquam ex eius ore auditum est. Itaque quod græcè τὸ κατὰ, latinè, decorum dicitur, in omni gestu actūq; adeò sanctè seruabat, ut nihil in eo ineptum, insolens, incōcinnum notari posset. In potu atq; passu adeò continens & moderatus, vix ut vires aliquantulum reficeret. Nam etsi Pontifex summus lauto & magnifico apparatu, pro dignitate scilicet amplissimi Præsulatus, mensas vicenis quinque dapibus instructas sibi inferri voluit, nunquam tamen quicquam petijt quod sibi iucundius saperet, sed ex ijs quæ apponebantur, parcissimè sumebat. Quòd importuno ad eò tempore pranderet, id è somni conditione oriebatur. parum quippè dormiebat: & quacūq; hora somniculus irreperet, tunc captand⁹ erat, ne fugeret. Quocirca dicere solebat, posse, ut libet, somnum capere, non in hominis situm facultate, sed esse Dei esse donum. Noctu cum obdormire non poterat, surgebat è lecto, neminem tamen è famulis excitabat, neq; omnino alicui molestiam afferebat, ne scil. somno, quem donum Dei appellabat, quempiam priuaret. Cum itaq; adeò difficile Pōtifex somnum caperet, meridiari interdum solebat, non lecto decumbendo, sed in sellula sedendo. Hinc variè eum surgere, nunc nascente, nunc adulto iā die. Hinc & prandere nō stata hora, sed mutabili, &

incōstanti. Comedebat verò, uti iam dixi, parcissimè: & mirabantur famuli, eum tenui adeò cibatu vitam tolerare posse. Vini item parcissimus fuit, cyatho vsus tam exiguo, ut auiculis propinari crederes, ipsoq; non nisi bis, aut summum, ter hausto. Vinum, ne ad crura infirma descenderet, hauriebat atrum & crassum, aduectum scil. è Tarracinorum vineis, q̄ in agro Paustilytico. Numq̄ uti iste dicit, à prandio vinum Creticum bibit, satis ducens eo os abluere; arbitror, ut dentes firmaret senio vacillantes. Extendebat sua prandia satis diu, quòd identidem inter comestionem derebus etiam serijs differere soleret, propalabatq; interdum nonnulla, q̄ fortassis reticere eo loco oportuisset. Sed ut erat ingenuo ore & libero, ac natura etiam biliosus, edicere non verebatur quadam q̄ animo concepisset. Paucis mensib. anteq̄ vita excederet, non iam publicè, sed priuatim interiore cubiculo comedit, ob aggritudines videlicet, quibus in precipiti senio infestari cepit. Altera, inedia fuit, ob stomachi fastidium nihil appetentis. Altera, Hydrops, quo & interijt. Inediâ, in vernis Quadragenta dierum ieiunijs ut plurimum vexabatur, tum ob ciborum qualitatem, stomachum relaxantium, tum etiam quòd ijs quadragenta diebus, continenter ieiunaret. Itaque tantam inde debilitatem contraherat, ut aliquando contigerit, vix tantillum ei superesse virium die sancto

Pascha, ut solenne sacrificium quod inchoauerat ad exitum perducere posset. Tempore item (quod dicunt) Aduentus Christi Domini, ter in hebdomada, hoc est, diebus Mercurij, Veneris, ac Sabbatho, sancte ieiunabat. alijs autem diebus ab esu carniū saltē abstinebat. Id exemplum tātam vim habuit, ut verè dici queat eo Pontifice restitutam fuisse obseruationē solennium ieiuniorum. antea enim passim publiceque violabantur. Neque enim inter Aulicos quisquam propemodum ieiunabat, prater paucos quosdam sacrificulos, ad quos solos eius sancta institutionis obseruatio reiecta fuerat.

XII. *Quòd Cardinales, ut inquis, paruifaceret, illuderat in causa, cōperisse eū, dum Cardinalis esset, nonnullos illorum ludis atque voluptatibus emollitos, licentius viuere, quàm, ut eis postmodum credere aut honorem deferre deberet. His ipsis tamen, si verum fateri velimus, multò Paulus, quàm alij retro Pontifices benignior atque beneficentior extitit, sepe eos ad audientiam ritè atque ordine admissos conuiuium humanissimè excipiens, & suam in eos beneuolentiam reapse magis quam verbis expromens. Cardinali Mediceo Mediolanensi, illi inquit, qui Paulo succedens Pius IV. appellari voluit, grauiter agrotāti atque*

atque ob id *Aquas Lucenses* adire cupienti, misso *Cardinali Alphonso Carafa*, qui illum suo nomine inuiseret, mille nummos aureos subsidij gratia elargitus est. Ij profectò, quos *Paulo* probitas integritasq; commendasset, mirum quantum apud eum in rebus omnibus gratia atque auctoritate poterant. Ex ijs fuere *Cardinalis Sancti Jacobi, Carpenfis, Patrecus, Sabellus, Nobilius*, atque nonnulli id genus alij. *Cardinales*, quos conuiuio dignabatur, ij erant propemodum, qui cura Pontifice loqui postularent. hos audire solebat à prandio, admodum comiter. *Praefecti* item *Officio signature*, post ob signata *Diplomata* crebrò cum eo conuiuabantur. Semel verò singulis annis, *Lupercalibus* scilicet, uniuersum *Cardinalium Collegium*. Cuius instituti eam reddebat rationem, decere se interdum unâ cum suis fratribus suisq; recreare. Inito Pontificatu, rogatus quam ratione vitam instituere vellet; Munificè, respondit, & more Principum. nunquam enim ipsi sordida, & *Cynica* vita ratio placuerat. Postulare verò, aiebat, *Summi sacerdotij Magistratum*, ut magnificè ac splendidè ob *Christi Regis* gloriam geratur. Ut videlicet amplitudo illa, ac dignitas, quam mundanus sibi fastus vendicat, ea omnis, ad *Christi maiestatem*

T

statem

statem exaugendam, iustiore titulo Ecclesia Rectoribus, moderatè tamen atque decenter tribuatur.

XIII. Non solum in gerendo Sanctæ Inquisitionis Magistratu, zelo fidei permotus, in Hereticos quosq; vehementius efferebatur, sed etiam in tria alia hominum genera, Hebræos, Apostatas, Simoniacos: suiq; sancti odij in eiusmodi pestes atq; pernicies Christiani Orbis egregia, quoad vixit, edidit exēpla; quippe qui vel tūc cum priuatam vitam Venetijs ageret, Hereticos infectatus est acerrimè; monuitq; Veneta Reipub. Moderatores, nulla propemodum alia ratione posse eam Remp. ruere, quàm prouocata in se Dei ira, si ad Hæreses conniuerent. Itaq; cum cuiuspiam Hæresis detegeretur, protinus ad Carafam, priuatum licet hominem, accurrebatur; nimirum ut in Hæresis postulatum inquireret, puniendamq; Magistratibus traderet. Cum aliquādo Patauij degeret, sua auctoritate effecit, obtinuitq; ut Hæreticus quidā insignis e Cuiuitate pelleretur. Paulo III. P. M. auctor fuit, ut Tribunal Sanctæ Inquisitionis, in Vrbe cum amplissima potestate institueretur. Qua res quàm faustè ac salutariter Vrbe Roma, Italiæ, atque Orbi uniuerso cesserit, nemo non videt. Supremus Inquisitoris ipse factus est, habuitque Collegas Cardinales quatuor,

quatuor, videlicet S. Jacobi, Carpensem, Cortesium,
& S. Crucis. Quamquam autem pauperrimus Car-
dinalium eras, suo tamen sumptu, Domū, atq; instru-
mentum, quod Magistratus administris opus esset,
cōparavit: adeo sacram hanc in hostes Hereticos ex-
peditionem accelerabat. Julio III. Pont. Max. nun-
quam assentiri voluit, ut fraterculus quidam Here-
ticus, vel vadimonio dato, carcere dimitteretur. iu-
benteq; identidem Pontifice, ut id permetteret, Cubi-
culario q; sibi eiusmodi mandatum significauerat, re-
spondit, Dic meo nomine Summo Pontifici; Nisi
Sanctū hoc Officiū ritè, vt par est, & legitimè ex-
ercendū curet, præter iniuriā quæ Deo infertur,
non posse deinceps se, in ea Cathedra sedere, vbi
nunc sedet. Cum Neapolitanā Ecclesiam Archiepis-
copus regeret, sectam illam Valdesianā, quæ Cāpanis
populis exitiū importatura timebatur, funditus dele-
uit. Iudaos, vt à Christianis glauci coloris signo distin-
gueretur, salubriter sanxit; eorundē usuris modū im-
posuit: & vilissimo Urbis loco, certis septis, ne ceteros
cōtaminarent, cū antea Christianis mixti degeret, cō-
clusit. In Apostatas, lata lege, cauit, vt ad Monasteria,
unde quacūq; ex causa exiisset, protinus reuenteretur;
Judicē eiusmodi hominū, singulis Ordinū Praefectis
T   confi-

conficere, sibiq; exhibere iussis. Ne quis verò excusationem moramq; pratexeret, abrogavit privilegia omnia à superioribus Pontificibus, ijs concessa. Si qui non obtemperauerunt, pratoriano satellitio capti, in carceres, aut in triremes coniecti sunt. illud pro certo habens, nullum id genus hominem, qui fidem suo Ordini ac Deo pollicitam violasset, probum esse virum aliqua ratione posse. Siquis ex ijs, veluti antea notus carusq; sibi presentatus fuisset, rejiciebatur, auersante eos Paulo, dicenteq; Non noui vos. Quis verò superiorum nostri seculi Pontificum adeò refecauit Simoniam corruptelam vt Paulus, qui à Dataria etiam, quodcumq; compositionis genus longè remouit? Ipse, si quem uel leui indicio odoratus fuisset hac labe infectum, sua protinus gratia necessitudineq; perpetuò excludebat. Ipse, hoc immane crimen, utpote Hæresis, impietatiq; conterminum, à Judicibus Sanctæ Inquisitionis cognosci atque puniri voluit; illud semper in ore habens: ^{Mat. 10.} t^o Gratis accepistis, gratis date. Ipse, Regressus (vt vulgo loquimur) eorumq; compositiones, vel flagrante bello, & exhausto Erario, constantissime sustulit. Ipse, vel tunc cum Theatinus esset Episcopus, cauit, ne pro collatione cuiuspiam Ordinis, aut alius Sacramenti administratione quicquam,

quam, ne Notario quidem aut Secretario, pro litterarum Episcopaliū scriptione solueretur. Ipse, postmodum Summus Pontifex, edita lege, sanxit id ipsum quod S. Gregorius Magnus, olim sanxerat, ne scilicet Archiepiscopi pro Pallij susceptione, quod ante pendere solebant, deinceps penderent.

XIV. Solennes preces, quas Canonicas vocant, quotidie unā cum alijs miscere consuevit; postremo, etiam cum Cardinali Alphonso, fratris sui nepote, ut scilicet pijs iuuenem exercitationibus assuesceret. Recitabat verò adeo grauitè, piè, compositè, atq; si à Deo se conspici, audiriq; semper aduerteret. Fuit quippe Paulus, ut omnes norunt, religiosissimus. Ac nemo tam sedulo, et apparatè, ea qua ad Diuinum cultum pertinerent obibat, atq; ille. Videbaturq; decora quadam aptitudine venustaq; grauitate ad hac factus. Sape in Sacello Pontificio errata, qua in sacris Cerimonijs committebantur, corripbat. Ipse verò cum rem Diuinam ageret, mirum, quanta cum maiestate, quam etiam profunda ac sonora vox exaugebat, sese gereret! multos sacros ritus vetustate corruptos reformauit; amplo instrumento Sacellum instruxit: quippe harum rerum peritissimus singula prudenter, appositeq; disponebat. Sacrum mane fa-

*Eturus, vesperi incipiebat sese totum ad rem tantam
 disponere, enixè Deum rogans, ut suum administrum
 pijs affectibus imbueret. Hinc postmodum sacrifici
 perpluebant in ora lacryma: adeòq; Deo plenus vide-
 batur, ut adstantes mirificè afficeret. A solemnibus sacro
 ad prandium usque expletum, nihil prorsus admitte-
 bat, nisi ea quibus Spiritus in pietate proficeret. Is fuit
 primus qui Palatinas cõciones instituit, quas audie-
 bat clanculum, inclusus lignea cellula, uti hodiequæ
 Summi Pontifices faciunt. B. Petro Apostolorum
 Principi, eiusq; veteri Basilica à Constantino Casa-
 re exstructa erat adiditissimus, dolensq; ut noua fieret,
 fuisse euersam, dicebat, Destructo Templo materiali,
 destrui cœpit & spirituale: quòd scilicet ob Diploma
 recentis fabrica à Pontifice editum, Lutherus hereses
 suas cœpisset euomere. Ad ingentem varò imperfecti
 Edificij molem illud è Virgilio intorquebat. Pendet
 opera interrupta, minaq; Murorũ ingentes. Æne. 4.
 XV. Ut Francisco Mõmorantio, Anna Magi-
 stri equitũ filio primogenito, liceret in matrimonium
 ducere Dianã Valesiam, Henrico Galliarũ Regi ex
 nobilis matrona contubernio natã, id verò abnuis cõ-
 cedere Paulus: quippe quòd ipsemet Franciscus fate-
 batur, se iã antea Pienna Haluinia nobili puella fidem
 dedisse.*

dedisse. Itaq; corā Pontifice instituta ea disputatio est, an ipsi fas esse sit dirimere matrimoniū ratum (quod dicunt) nō tamen consummatum. Paulus quidē egregie eruditus, & veri instiq; cultor eximius, nōnullos q; veluti auctoritati Pontificia blandientes, affirmabāt, acriter obiurgavit. Inijs Magistrum Franciscum Barbā Neapolitanum, Sacrario Pōtificio Praefectum nunq; in pristinam restituit gratiam, nisi antea serio pmississet, se Durandi libros, cuius temerariam quandam & precipitē sententiam de Sacramento Matrimonij inter disputandum retulerat, protinus è suo cubiculo longius remoturum, ac nunquam deinceps lecturum. Porro Pontifex non solum rebatur matrimonium clandestinum, esse verum matrimonium, verum etiam non debere se huiusmodi claminita. & rata matrimonia dissolvere. Dum verò hac in cōventu Theologorum presente Pōtifice, agitarentur, finita aliquando disputatione Paulus Cardinali Pisano venustissime dixit, Manē huc intrauimus cum septē Sacramentis; nunc verò si horum aliquot audiamus, cum sex tantū egredimur, quasi unum nobis per viam è sacculo exciderit.

XVI. Publicè audiendo responsandoq; erat profectò prolixior. Inde factum, ut non admodum crebrò

crebrò audientiam praberet. Consistoria item diuturna. Admirabili enim illa sua & strenua eloquentia diu & longissimè differebat. Neque facile est reperire, qui tam disertè, appositè & copiosè diceret. Vitia vehementissimè obiurgabat, atque insectabatur, ad eò, ut auditores metu consterneret. Contrà, in rebus latioris argumenti iucundè ac festivè versabatur, decorè tamen & cum dignitate: neminem irridens, neminem ledens, nihil ineptiarum effusiens aut nugarum. Tametsi verò (viti diximas) in vitia atque scelera, acerbius inueberetur, verborum tamen erat illa asperitas, non imi cordis: quippè alienus prorsus à saevitia, immò & benignus admodum fuit. Quocirca erga illos ipsos quos asperius appellasset, mitem se postmodum exhibere, & cuncta qua iuste petissent, concedere. Nullius unquam vel debita necis aut auctòr fuit, aut conscius. Neque enim suggerentibus de quoquam capite plebendo, aurem aliquando prabuit, neque capitales causas ad se deferre Urbis Prætorem passus est, priusquam lege ageret. Dedecere namque dicebat Pontificem Maximum immiscere se vel iustis cadibus, & fundendi fontium sanguinis à se veluti licentiam sumi. Vt suspecti criminum aut de-

late

lati carceri truderentur, id quidem facile permittebat, iubebat uic. Videri, aiebat, id satis fore, & hastam intentare, non etiam insigere oportere. Idque non verbo magis quam facto ostendit. Quippe qui, vel cum bellum illud exardesceret, tam multos nobiles viros proelio captos nullo unquam eiusmodi supplicio animaduertit, quod retractari non posset, etiam si iure licuisset.

XVII. Longe à vero abest, Paulum Pontificem ab adulatoribus se unquam laudari sumpsisse, aut assentatoribus libētius, quam veri delatoribus iustitiae suavoribus aurem prabuisse. Id equidem haud inuitus concesserim, Virum illum utpote qui tandiu vitam semotam à turbis, mundiq; flagitijs duxerat, difficile credere potuisse ijs qui homines existimatione innocentia apud se florentes criminis cuiuspiam aut vitij detulissent. Immo, quos semel probos existimasset (ut erat ipse probus, atque ex se, alios facile dimetiens) miris extollebat laudibus: neque inducere in animum optimus senex poterat, se illos unquam decepturos, speq; sua atque opinione fraudaturos. Accedebat, quod Pontifici natura bilioso, atque iracundo, nemo audebat id quod ei commodum atque honorificum fortasse fuisset, expromere. Itaque quòd veri delatio-

U

nes

nes aliquando non admiserit, id ei vitio non est vertendum, sed ad eas, quas nuper diximus causas referendum. Eius rei clarissima exstant exempla. Multa n. de quibus certo sciuit incommoda, extemplo sustulit, eiecit domo atq; Urbe vel carissimis suis propinquis, fratris scilicet filijs, eorūq; affectis. solebat autē de ijs illud Evangelicū usurpare; Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice ab te: differebat q; Christum Dominū nostrum his verbis sub vocabulo oculi intellexisse, quicquid homini est carissimum; quippe nihil luce oculorum carius esse potest. Summa est. Qui de Paulo secus opinatur, planè fallitur, & leues vulgimumusculos inaniter captat.

Restat nunc tandem id quod precipuum est inter Pauli IV. gesta bellum scilicet illud & belli causas edicere. Inde liquidò, opinor, cuiq; patebit, nullam fuisse in eo Sanctissimo Pontifice pravam affectionem, sed rectum solummodo zelum diuini honoris, & tuende Pontificie dignitatis, quam non Reges Catholici, Casaresue inclyti, sed alij quidam suis artibus violare pergebant. Patebit item quàm proteruè mundus oderit seruos Dei, & quàm impense nitatur Satanas Diuini Numinis cultum & gloriam impedire. * * *

Hac

Hæc & alia multa habet Carafa : ille inquam Cardinalis quem Billius, Bencius, Baronius, alii- que insignes Scriptores tantoperè laudant. Ego autem sisto hic calamum, Lector, & desino de industriâ, exscribere in hunc librum ea, quæ Cardinalis ille Optimus ingenuè & fusè disserit de eius funesti belli causis. Verum enim uerò ne tibi ista penitus surripi conqueraris, verba in compendiū conferam, vt saltem aliquot capita rerum habeas.

Enumerat igitur Carafa, Episcopi Theatini gesta quædã, dictaq; liberiùs, ob quæ in se Aulicos, Regiosq; Administros cõcitauit. Recenset item quæ Ferdinando Regi Catholico, quæ Carolo eius Nepoti cõsuluit. Dehinc delatorum criminationibus dimissum ab Aula, & specie honoris, Brundusinae Ecclesiae Archiepiscopum fuisse designatum, vt relicta Hispania in Italiam concederet. Post multos annos à Paulo III. Romam euocatum, & inter Purpuratos Patres adscriptum refricasse offensæ causas, non alia sua culpa, quàm nimis ingenuæ virtutis. Nam quia multorum dedecora, vitæ suæ exemplo redarguit, hoc est, tenebrionum oculos luce clariore perstrinxit, odium (vt fit) atque inuidiam reportasse. Narrat

V 2

deinde

deinde Christiani Orbis, quâ ab Hæresibus, quâ à flagitiis, vitiisq; incurfantibus, deformationes. Ex his colligit, quàm valde indigeret Catholica Respub. Pontifice, qui non sua quæreret, sed quæ Jesu Christi. Aduenisse autem Paulum omnibus virtutibus imbutum, atq; eo tempore, quò hinc peccatis hominum Dei iram prouocâtibus, hinc Proceribus quibusdam sese opponentibus, minus sperabatur. Insedisse eum Petri Cathedræ, nihil minus tûc cogitantem, quàm arma aut turbas; vtpotè senio pressum, & ad Vniuersale Concilium, vti statuerat, Romam cogendum, & Ecclesiæ reformationem instituendam, pacis indigum. Verùm hæc omnia tam sapienter cogitata, tam salubriter incepta, quorundam hominum, sibi ab eius integritate metuentium studio atque artibus fuisse corrupta, hinc scilicet exasperato ob conspirationes Pontifice, hinc aliorum etiam, prospera cuncta promittentium, persuasionibus allecto.

Non narrat belli historiam Carafa : Neque ego narrabo. nihil enim opus; cum tot scriptores, quicquid in eo gestum est fusè & diligenter exponant: Et licet nonnulli ex eis, acerbius de Paulolo-

lo loquantur, tamen ex his quæ toto hoc libello dicta sunt, satis patere arbitror, se vel suos affectus, vel fatuæ plebeculæ susurros, in consilium condendæ Historiæ aduocasse. Legimus & Sanctum Leonem IX. immeritò apud quosdam malè audiuisse, quòd cum Nortmannis, Catholicis scilicet hominibus, vt eos Italia pelleret, bellum infeliciter gesserit. Tanti est ab rei euentu, animi scopum atque sententiam iudicare. Et tamen Paulus noster, neque prælio captus, neque Beneuentum abductus, vt ille, est. immò pacis conditiones sibi Ecclesiæque valdè honorificas à Catholico & piissimo Rege Philippo oblatas, accepit.

Porrò obitum tanti Viri, per se tristè ac funestum satis, illæ quæ secutæ sunt furiales turbæ & immania in eius statuam scelera magis magisque funestarunt. Ea consultò omittit Carafa; & nos silentio obuoluimus non inuiti. Infanda enim atque execranda quo bono narrentur? Non reticebo tamen, quod & te obseruare Lector, velim, ea ipsa die, qua Christi Vicarii simulacrum foedo ludibrio confractum, deiectum, dein verò raptatum est, raptatos olim in eadem Vrbe Roma fuisse Hermã, Serapionem, ac Polianum martyres.

ut Latinæ Græcæque Ecclesiæ Fasti memorant. Ad eò verum est, quorum vita conueniat, & mortis quoque genus diemque sepe numero conuenire. Neque equidem dubito propiorem Sanctis Martyribus locum Pauli spiritum in caelo reperisse, cuius vitam ipsam atque nomen homines insignitè improbi, per insanam rabiem extinctum cupiuerunt. Quam verò ob rem id cupiuerint, Declamator quidam verè explicat & liberè: u. *Quia, scilicet, Dei honorem zelatus est ad Christi formam: Quia de medio sustulit impios: Quia flagris cecidit blasphemus: Quia à pradonibus tutatus est negotiantium merces: Quia flammis dedit Hæreticos & prædicones: Quia in ergastula coniecit Apostatas: Quia neminem permisit impunè mœchari: Quia Iudeos conspicuo signo distinxit à Christianis: Quia quosdam immeritos indignosque noluit in Senatum Purpuratorum Patrum adlegere: Quia Aulae mores à recto tramite deuios corrigere studuit: Quia Orbem legibus salutaribus coërcuit: Quia fratris sui filios ipsemet eiecit: (è qua vel unica re cognosci potest, caròne an spiritus in eo vim habuerit.) Denique, ut finiam, quia sanctis prorsus moribus, quoad uixit enituit.*

Plura

Stat
Decla-
matio
hęc M.S.
apud Il-
lustrissi-
mum
Decium
Carafam
Cardi-
nalem.

Plura Declamator ille habet; sed non plura ego nunc subiicio. est quippè dicendorum & tacendorum modus: præfertim cum ex his quæ protulimus fati argumenti desumi possit ad deprædicandam Beatissimi Præfulis inclytam virtutem, atque ad illustrandam felicem Viri sortem, qui quod in clade Borbonica non potuit obtinere, tunc scilicet, cum ipse & Sodales eius undecim flexo ante CHRISTI Aram poplite, ictum barbarici gladij cupidè expectabant, ipsemet diu post, passus est mortuus, saltem in lapide martyrium. Leguntur quidem & Constantino & Theodosio, Magnis atque Optimis Principibus deiectæ contractæque Statuæ: at probrum huiusmodi neque illis, neque PAULO nostro nisi gloriam cælo terraque peperit. Itaque & de PAULO dici poterit id quod Nazarius, disertus ille Orator, de Constantino Cæsare dixit. *Quid tandem assequeris cæca dementia? aboleri hic vultus non potest: bonorum omnium peccatoribus infixus est; nec commendatione marmoris, aut pigmentorum fucis renitet, sed desiderio efflorescit animorum. Una denique Pauli obliuio est, humani generis occasus.*

Et verò

Et verò quis vnquam proborum hominum Pauli IV. magnanimitatem, innocentiam, liberalitatem, zelum, iustitiam poterit obliuisci? Nil opus est igitur vltra addere. Quocirca de Sanctissimi Præfulis vita atque obitu, ex aliorum verbis quæficentoné quendam Historicum hæctenus confuisse, sit satis.

FINIS.

I. Machab. II.

*Elias dum zelat zelum legis receptus
est in cælum.*

Epitaphium Pauli IV. P. Max. Lateritio
tumulo conditi, Inc. Au&t.

*Situa non pendet Parijs innixa columnis
Paule, nec est titulis urna superba tuis:
Sat tibi pro tumulo cælū est. nam maxime Virūm,
Non alio poteras marmore Paule tegi.*

In S. Mariæ super Mineruam,
*Ad quam Ædem septimo post anno, celeberrima
pompa translatum est Pauli IV. corpus.*

IESV

JESV CHRISTO, *Spei & vitæ fidelium.*

**PAVLO IV. CARAFÆ PONT. MAXIMO, ELO-
QVENTIA, DOCTRINA, SAPIENTIA SINGVLARI,
INNOCENTIA, LIBERALITATE, ANIMI MAGNI-
TVDINE PRAESTANTI, SCELERVM VINDE-
CI INTEGERRIMO, CATHOLICÆ
FIDEI ACERRIMO PROPV-
GNATORI,**

**PIVS QVINCTVS PONT. MAX. GRATI ET
PII ANIMI MONVMENTVM
POSVIT.**

**VIX. ANN. LXXXIII. MEN. I. DIES XXI. OBIIT
CI. D. LIX. xv. KAL. SEPTEMB. PONT.
SVI ANNO. V.**

X

VITÆ
CAIETANI
THIENÆI,

BONIFACII A COLLE,
PAVLI CONSILIARII,

Qui vnà cum Paulo IV. tunc Theatino Episco-
po, Ordinem Clericorum Regula-
rium fundauerunt.

*Eodem Auctore R. P. Antonio Caraccido
Clerico Regulari.*

COLONIÆ VBIORVM,
Ex Officina Joannis Kinckij, Anno M. DC. XII.

DE CAIETANO THIENÆO

Variorum Scriptorum Elogia.

I. Diarium Vicentinæ Sodalitatis Sancti Hieronymi, Ad Annum

M. D. XIX. fol. 9.

Caietanus Thienæus, Protonotarius Apostolicus, Canonici iuris Doctor, Deuotissimus vir, & diuino plenus Spiritu, atque ad eò vitam moribusq; Sanctissimus.

II. Et fol. 23.

Reuerendus Dominus Caietanus Thienæus deuotus seruus Iesu Christi inijt Sodalitatem S. Hieronymi V. Idus Januarij M. D. XIX. Ipse fuit lumen, & splendor nostra Societatis, ac beneficentia columen. Porrò quacumq; dixero, minora sunt eius Viri merito.

III. Jo. Petrus Carafa tunc Presbyter Regularis, postea Pont. Max. Paulus Quartus nomine, in Epistola ad Mariam Sororem scripta, pridie Kalend. Octob.

M. D. XXXIII.

Inter meos charos fratres precipuus est ille, quem

X 2

in oculis

*in oculis fero, meus inquam Caietanus. Deus ipse
nouit quàm difficile eum à me auelli passus fuerim.
Spero autem fore ut per Dei gratiam noscas quàm sit
bonus Christi seruus, & quàm meritò illū ego diligā.*

IV. Idem Episcopus Theatinus, Epistola ad
Mariam Franciscam Longam, eximiam
illam Matronam, De qua Turfel-
linus, Histor. laur. lib. 2.

cap. 10.

*Ego vicissim, Domina, cognoui, non frustra nos in
te fidem habuisse, quia non excepisti iam dictos meos
fratres (Caietanium Thienensem, & Joannem Mari-
nonium) ut homines ab hominibus missos, sed ut
Angelos sanctos diuino numine delegatos.*

V. Onuphrius Panuinius, In Vita Pauli IV.
citra medium.

*Caietanus Thienensis, nobilis Vicentinus, vir
Sanctus.*

VI. Index M. S. Sanctorum & Beatorum Eccle-
siæ Vicentinæ, Apud Fortunatum
Cassinensem.

VII. Idus Augusti, B. Caietanus Confessor, fun-
dator Ordinis Theatinorum.

VII. An-

VII. Andreas Schottus Antuerpiensis
In Itinerario Italiae,
fol. 62.

*Quibus (Illustribus Praesulibus) adnumerandus
est. D. Caietanus Thienensis, unus ex institutoribus
Patrum Theatinorum.*

VIII. Jacobus Marzarius lib. 2. Historiae
Vicentinae, Ad Annum.

M. D. XXIV.

*Caietanus Thienensis II. Protonotarius Aposto-
licus, sacris humanisque litteris eruditissimus, vita
Vir innocua, Ordinem Theatinorum, una cum E-
piscopo Theatino, cui postea ad Summum Pontifi-
catum euecto nomen Paulo fuit, per haec tempora
fundavit.*

Vniuersè autem, quàm sint Deo chari ij qui
Ordinem aliquem Religiosum fundauerunt, eiusque
viuendi leges atque instituta tradiderunt, docet
CHRISTVS ipse, Dominus noster, & Summus ac
Sapiētissimus Legislator, qui cùm S. Franciscum
eiusque Instituta laudasset, subdit hæc verba à B.
Brigitta relata.

X 3

Lib. 7.

Lib.7.Reuclat. Cap.20.

Ita etiam omnes alia Regula, quas amici mei incœperunt, & ipsi personaliter tenuerunt, & seruaerunt, aliosq; eas efficaciter docuerunt, non fuerunt dictata & composita ab ipsorum intellectu & sapientia humana, sed adspiratione eiusdem Spiritus sancti.

CAIETANI THIENÆI

V I T A.

CAIETANI Thienæi inter IV. Viros nostri Ordinis Conditores, post Carafam, præcipui, gesta aliquot, quæ tempus atrox, & seuera nostratum incuria obruere non potuit, scribere aggredior. Opus, vt mole perexiguum, quod eius Viri actus, maiorem longè partem, cum damno posteriorum lateant, ita difficili rerum conquisitione, quæ me diu tenuit, planè laboriosum. Illud verò mihi interim persuasum habeo, his licet paucis virtutum exemplis, nō inuitari modò, sed etiam, quibusdam quasi stimulis incitari posse eos, qui ad hæc legenda audiendaue studiosè accesserint. Adeò luculentam perfecti Viri imaginè vel paucorum gestorum lineæ, si non ad viuum referunt, indicant nihilominus arguuntque veluti Leonem vnguis.

vnguis. *Habet quippè hoc, ille ait, a omnis celsa virtus, ut tàmetsi non aquè appareat ac niteat, sibi tàmèn eadem sit, & more solis obscuri vim suam exerceat in occulto.* Ex abdito enim virtutum eius thesauro promanasse arbitramur, Vicentinorum, (vt alios præteream) in eum reuerentiam ac religiosum cultum, qui adè iam excreuit, vt imaginem eius, quam priuato saltem cultu venerentur, passim exquirant, & meam hanc de sanctis eius moribus rebusque gestis lucubrationem, breuem licet, ac multis hiantem lacunis, summis votis efflagitauerint, & penè conuitiis extorserint.

Natus est CAIETANVS Vicentiæ, quæ Italiæ in Venetis Vrbs est ornatissima; Genus ei ab vtroque parente illustre admodum, & cum paucis comparandum. Porrò nos & si maiorum decora (nam aliena videri possunt) non maximi facimus, nequaquam tamè ducimus prorsus prætereunda: quippè profapiæ claritudo præsentem virtutem si non maiorem, longè certè clariorem facit. Itaque raptim memorabimus è Thienæa stirpe Hugutiones duos, alterum ante ccccxx. annos Cœlestino III. Summo Pontifice S. R. E. Cardinalem, eundemque ab Innocentio II. in Picænum aduersus

a Sen.
Epi. 116.

uersus Marcuualdum Tyrannum summa cum potestate legatum: Alterum Gregorij XI. primùm ad Venetos, mox ad superiores Pannonios ^{Oratoris} Oratorem: Joannem item cognomèto Taurum Hugutionis Cardinalis fratrem, qui Consiliorum Caroli III. Andegauenfis conscius particepsq; & primarius administer fuit. Is ipse multorum ab eo Oppidorum Urbiumque dominio auctus, Aladislao Rege Caroli filio in Tuscos ituro, Neapoli Prorex constituitur. Neque ea dignitas, postrema illi obtigit, nã paucis post annis Mediolanum accersitus, Insubriæ excelsa cum dignitate præficitur, donec Philippus Maria Vicecomes, cuius tum pueri tutela ipsi delata fuerat, adolefceret. Et verò nostrorũ propemodum ætate patrum inclauit Caietanus Thienæus III. qui Cortisnouæ in Pannonia Dominus, apud Ferdinandum I. & Maximilianum II. Augustos, Dux Alæ Equestris, & Pannonici Regni magnus Vexillifer, post militiæ egregiè nauatam operam, anno 1560. fato concessit; Neque armis solùm, sed etiam litteris ea gens claritudinem famæ promeruit. Nam Caietani nostri patruus magnus (vt alios taceam) qui Caietanus & ipse vocatus est, quòd Caietæ apud Ladislauum

Ladislauum Regem natus esset; solidâ eruditione adeo excelluit, vt publicum à Patauina scholâ habuerit testimonium, quod in sepulchro eius hodieque in hæc verba legitur : *Caietano Vicetino ex clara Thienaa familia Canonico Patauino, Viro integerrimo, Theologorum sui cui facile Principi, Philosophoque eximio, cuius doctrina cuncta Orbis Gymnasia illustrantur, locus hic datus est.* Mitto alios complures præclaros viros, qui Fredericò III. ac Maximiliano I. Cæsaribus, Franciæ Regibus, Reip. Venetæ, Ferrariæ Ducibus, aliisque Dynastis operam suam militari gloria conspicui, atque eximiis Præfecturarum insigniti nominibus probauerunt. Mitto intimos Regum Consiliarios, Cameræ, & Rotæ Romanæ (vt vocant) Auditores, eadem stirpe prognatos. Prætereo quòd Thienæi Cunæ; Estensi, Malatestæ, aliisque eiusmodi nobilissimis familiis per legitima innexi cõnubia, inter Italiæ Proceres locum, & lucem eximiam tenuerunt. Hæc volui recensere, vt Caietanus dicere posse videatur, se non tam quòd hæc mundi decora habuerit, quàm quòd hæc pro Christo reliquerit, lætari. Venio ad Gasparem Caietani nostri parentem,

Y. de quo

de quo ambigo, præstantior ne domi, an belli ex-
 titerit, adeò dum domi esset, prudentia ac pacis
 artibus; dum sub signis Cataphractorum turmã
 duceret, animo impiger, manu strenuus, industri-
 us, fortis fuit. Ex eo Viro & ex Maria Portia pari
 nobilitate, ac virtute matrona Caietanus nasci-
 tur. Quo autem anno, nõ admodum clarè liquet.
 Sed si arbitrari licet, quandoquidẽ, vt postea di-
 cemus, superioris sæculi XLVII. haud decrepitus se-
 nex obiit, arbitror (nisi me coniectura fallit) illum
 circiter annum à redempto Orbe MCCCCLXXXV. in
 hanc vitam editum. Porrò Caietani vocabulum
 illi Parentes indiderũt, vt senioris Caietani patrui
 sui magni, de quo diximus, & nomen & virtutẽ
 repræsentaret. Educatum verò fuisse liberaliter
 & ingenuè, nefas est ambigere, vtpote apud no-
 biles parentes & morum probitate ac ciuilitate
 conspicuos. Nihil tamen audiui aut legi de eius
 pueritia, adolescentiaque. Id solummodò tra-
 dunt Romam migrasse iuuenem, & firmo iam
 ingenio atque ætate. Ibi Summo Pont. Julio
 II. honesto gradu inferuisse; postea verò inter
 Sodales Diuini Amoris adscitum piis operibus
 vacasse diligenter. Huius Sodalitii, quòd celebre
 cum-

cum primis atque illustre per id tempus in Vrbe extiterit, quodque ex eo tanquam e Schola virtutum prodierint IIII. Viri nostri Ordinis Conditores, hi videlicet quorum nunc vitas scribimus, operæ equidem pretium facturum me arbitrator, si hoc loco originem atque institutum, quantum ad rem satis erit, exponam. Exortis auctore Luthero monstro illo flagitiorum atque scelestum immanissimo, foedis hisce Hæresibus, quæ Aquilonares plerasque Prouincias nostrorum æuo Patrum miserrimè infecerunt, in media etiam Italia, atque in ipsa Vrbe Roma, (vt malum ex malo scriitur) prauis in dies pullulabant mores, quibus non solum populi, sed Clerici etiam atque Religiosi homines passim contaminabantur: atque adeo ij qui imperitæ & infirmæ plebi ad virtutem præire debuissent, suo eam exemplo inflectebant ad vitia. Nonnulli igitur, qui Romæ erant solida probitate Viri, vt tantis malis aliqua ratione pro sua virili parte possent occurrere, & labantem Ecclesiasticum Ordinem ad pristinã puritatẽ, dignitatẽq; reuocare, Leonex. Pont. Max. Sodalitium in signe fundauerunt

Y 2

in ipsa

in ipsa Vrbe Roma, eique à Diuino amore, nobile cognomentū imposuerūt. Primi & præcipui Sodales Gaspar Contarenus, Jacobus Sadoletus, Matthæus Gibertus, Joannes Petrus, Carafa, Caietanus Thienæus, Aloysius Lippomanus, Latinus Juuenalis, Tullius Crispoldus, & Julianus Dathius memorantur. Accessêre postmodū, vt fit complures alii, ad quinquaginta scilicet Aulæ Romanæ Procures. Tanta est in vtramque partem vis exemplorum. Locus, quo ad conciones sacrasque preces conueniebant, erat Ædicula S.S. Siluestri & Dorotheæ in regione Transtiberina, propè illam meritoriam Tabernam, quam veteres Christiani, Alexandro Imperatore pro ipsis aduersus Ethnicos rescribente, in Templum vero Numini dedicatum, Callixto I. Summo Pont. mutauerunt: non longè item à Janiculo colle, vbi Apostolorum Princeps Petrus crucifuerat affixus. Itaquelibenter eò secedere Patres, & quâ Numini laudibus celebrando, quâ hominibus salutari doctrina imbuendis sese certatim exercere: vbi & Apostolum Petrum (quippè Judæum, degere cum Judæis solitum, & primitiuos illos Christianos hæc eadē pietatis officia obiisse scie-

sciebant. Accedebat (commodum) quod ea Ædificula cum attiguis domibus, in cura esset iã dicti Juliani Dathi, qui tunc eius Sacerdotij & Paræciæ Rector, atque apud Lateranensem Basilicam presbyteris Pœnitentiariis Præfectus, magna Vir auctoritate, & prudentia probitateque conspicuus in Vrbe erat. Quocirca cum eius hortatu optimi ij Præsules statis diebus illò concederent, reuiuiscere paulatim coepit pristinus penè intermortuus Christianorum calor: ab eoque postmodum Sodalitio, circumquaque increbrescente fama eandem rituum morumque formam, sumpsere, alia quæ plerisque Italiæ Urbibus à Romano isto deriuata, eidemque subdita passim cõflabantur. In quorum numero Hieronymianum, quod Vicentiæ constitutum est, cum virorum, qui in illud adlecti præstantia, tum officiorum, quibus ij assiduè vacabant vtilitate, dignum profectò fuit, in quod & Caietanus noster, Vicentiorum facilè piissimus adscisceretur. Igitur reuersus Roma in eam ciuitatem, horum quoque Hieronymianorum Sodalium numero adscribi petiit & impetrauit. Inseram huc ipsissima verba è Diario Vicentiæ Sodalitatis excerpta, vt quàm

alta ac solida ad virtutum ædificium fundamenta Caietanus præiecisset, Lector agnoscat.

Exceptus in societatem Caietanus est per humaniter, anno Sal. M. D. XIX. Is verò efficaci verbo, sedulo obsequio, beneficentia in pauperes, & insigni vite probitate præire ceteris, & Sodalitati bona fama odorem in dies parere. Multa ab eo Viro egregiè patrata memorantur. Referre libet nonnulla. Primum sodales induxit, ut qui antea quater tantum in anno Eucharistiam sumebant, deinde duodecies minimum, id facerent. Suo illo suavi alloquio cœpit paulatim corda Sodalium commouere, atque igne Charitatis accendere, idque præcipuè inter communicandum. Sua enim ipse manu panem cœlestem dum Socijs porrigeret, identidem alloquebatur, afficiebatque adeò, ut de frequenti Sacramentorum usu instaurando consilium cœperint; multique eorum qualibet hebdomada, multi festis etiam diebus, qui intra hebdomadam incidere, ac sextis insuper quibusque ferijs sanctis Christi epulis alerentur. Statuit deinde Caietanus Societatem locupletare Romani Pontificis Priuilegijs, & piacularibus Diplomatis, quibus per D E I gratiam

gratiam nunc fruimur. Ea ipse sua industria ac solertia non difficile obtinuit, utpote in Romana aula diu versatus, & rerum gerendarum apprimè gnarus. Precipue verò postquam nos insanabilium aegrotorum curam suscepimus, eius opera impetratum ab Vrbe est, ut S. Jacobi Augustano, uti vocant, Nosocomio, quod aliorum per Italiam princeps est, Vicentinum istud uniretur, ab eoque veluti à capite dependeret. In hunc itaque modum firmata iam Sodalitate atque Nosocomio cœpit is aggregare huc inopes, mendicosque complures, quibus quotidie suis ipse manibus ferebat opem, eosque ignitis planè verbis inducebat ad tolerantiam arumarum. Postremò is qui Sodalitatem iam constituerat, legibusque munierat, ipse idem se sponte sua subdidit Baptista Cremonensis è Dominicanò Ordine Religiosi viri nutui atque imperio. Hic diuino reor, instinctu in animum induxit suum, Caietano precipere, ut relicto lare familiari, propinquis agnatisque omnibus, deserto itè Nosocomio, quod nuperrimè fundauerat, abiectaque cura nostri Sodalitij, quod tum rerum gestarum claritudine celebre esse incipiebat, Venetias concederet. Reputabat quidè secum Caietanus tot Sodales eosque fere omnes pauperie pressos, & vix suarum

suarum manuum labore, vel collectitia ad Templi fores stipe vitam tolerantes, si ipse discederet, se pessimè habituros: verumtamen fide nixus eximia, & obedientia atque obsequela virtutem ceteris omnibus anteponens, cum omni sua supellectili & domestico instrumento Venetias commigrauit, ibiq; Xenodochiũ, quod Nouum appellant, egregiè sanè, qua erat prudentia reformauit, vigetq; eius institutio ad hanc usque diem. In eamet Vrbe excitauit animos virorum feminarumq; nobilium, atque plurimorum è plebe. denique igniculi ab eo iacti ardent in dies magis magisque. Ea, opinor, opera pijsimè instituta a causa extiterunt placandi irati Venetae vrbi Numinis.

Hæc in eo Commentario de Caietano leguntur. & verò postrema ista verba attentius consideranda sunt; innuunt enim calamitosa illa tempora, quibus tota penè Europa exitiali bello miserè afflicta fuit, tunc scilicet, cum capta Rhodo, & Ierosolymitanis militibus aut occisis, aut inde fugatis, in Cretam, Cyprum aliasque vicinas Venetorũ prouincias Turcicus furor inhiare videbatur: cumque Italia Gallis, Hispanis, Germanisque inuadentibus diu quassata direptaque, Venetorum nihilominus ditioni, fortunisque usque ed
fauit

fauit Deus, vt & Turca è Rhodo in Pánonios arma conuerterit, & aliis Italiae Regulis extremo discrimine implicitis, Veneti soli inter tot diras Europæ clades non tantum incolumes tutique steterint, verum etiam Oppida atque Vrbes quas pridem amiserant, felicissimè recuperarint. Quos tam prosperos euentus tametsi alij aut Columnæ, aut Liuiani Ducum fortitudini industriæque attribuant, sanctiùs tamen atque veriùs iam dicti Diarij Scriptor, pijs operibus, atque assiduis precibus, quæ, Caietano auctore, per ea tempora Venetiis institutæ Deum placauerunt, adscribit. Ad eò verum certumque est non faciliè à barbaris hostibus posse eos lædi, qui intra suos fines habeant insignes aliquot Diuini cultores Numinis amicosque, quorum rogatu atq; innocentia reliquis vel noxiis Rex ille cœlestis parcat. alioquin Deo sceleribus violato atque infenso, valida vis copiarum, commeatumque & humanæ potentiaë aut prudentiaë fulcra, quid tandem sunt nisi vani fastus nutriculaë, & certæ pignora calamitatis? Sed Caietanus fundatis iam, aut firmatis Romæ, Vicentiaë, Veronæ, Venetiisq; Sodalitatibus sacris, ac Xenodochiis, Romam rediit superioris seculi

Z

anno

anno circiter XXI. versans animo qua potissimum ratione illud re ipsa præstaret, quod diu antea concæperat, & sodali suo Dominico Xaniuellio probatæ pietatis viro fidenter Vicentiæ dixerat in hæc verba. *Non desistam erogare in egenos quicquid habeo, donec pro Christo a deo pauper euadam, ut nec sepulturam mortuus nisi precario obtineam.* Et vero suo eiusmodi voto, abundè ille potitus est: nam Romam, vti diximus, reuersus postquam aliquandiu pijs sese operibus, vnà cum Diuini Amoris sodalibus exercuit, amplissimo in pauperes, propinquosque tenuiores distributo patrimonio, atque opulentis Sacerdotijs, non, vt plerique faciunt, in suorum commodum, sed in Summi Pontificis manus liberè dimissis, Clericorum Regularium factus parens & auctor, ad extremam, vt cupiebat, se redegit inopiam. Quod quemadmodum gestum sit, locus iste postulat, vt exponam. Caietanus, exerto quippe vir ingenio, & ad Dei gloriam procurandam exaugendamque semper intentus, sensim animaduertit illam morum atque animorum corruptelam, quæ Christianos populos longè lateque peruaserat, maius omnino esse malum, quàm vt vnus Secularium Clericorum Sodalitij,

nec

nec perpetuò duraturi ope aut industria posset sanari; & venenum quod tam altè radices fixerat, excutiendum non nisi perpetuo & præpotenti pharmaco videbatur. Accedebat, quod ij sexaginta Viri, qui ad B. Dorotheæ societatem inierāt, neque Romæ degere, neque dum Romæ essent, assiduè salutaribus iis officiis, vtpotè suis quisque priuatis rebus impliciti, incumbere poterant. Ipse itaque Diuino, vti par est credere, motus instinctu, in eam venit cogitationem, si primæuum illud atque Apostolicum institutum sua ætate instauraretur, Sacrorumque ac solèniū Votorum nuncupatione perpetuò firmaretur, non ineptam eam fore reparandæ Christianæ Reipublicæ rationem. Clericos quidem Sacrorum ministros egregiam olim laboranti Ecclesiæ tulisse opem: sed vt sunt res mortalium pronæ casibus, iam eos mole sua atque senio defetiscere. Excitari igitur oportere mortalium animos nouo atque Apostolico spiritu, & Clericis, quos ingenti populorū exitio improbitas inscitiaq; corrupisset, Clericos alios atque alios debere suffici, quorum opera, damnum quod illi per prauum exemplum Christiano Orbi intulissent, sarciretur. Sciebat,

non secus olim euenisse, cum aliàs sæpè, tum verò potissimùm, quando Augustinus, Pastor ille eximius, Clericorum Ordine ad Apostolicam formam restituto, Africam Europamque penè vniuersam hæresibus perpurgauit, & Ecclesiæ Catholicæ egregium ornamentum addidit. Ad huc ferè modum Caietanus ratiocinabatur. Neque eius profectò votum elusit euentus. quippè nostra primùm Sodalitas, Italiam, intra quam hætenus consistere libuit, verbo atque exemplo excoluit, deinde verò post sexdecim annos, ea quæ à Jesu faustè appellata est, & aliæ atque aliæ toto penè Orbe diffusæ, breui, cogitata in opus, spem in rem, propitio Numine deduxerunt. Caietanus igitur ea quæ secum aliquantisper, molitore Deo, agitauerat, cum Bonifacio à Colle Viro integerrimo amicè communicat. Probat ille, & Sancto correptus Spiritu se tam præclaro facinori sociũ offert. Hanc rem non multò post olfecit Joannes Petrus Carafa, Episcopus Theatinus, is videlicet, cuius iam gesta retulimus: & qui diu cupiuerat è mundi fluctibus in portum aliquem emergere, vbi primùm percoepit instituendi Ordinis ratione atque scopum, exarsit illicò vehementi desiderio incundi

ineundi Instituti, quod Monastica simul & Clericalis vitæ munera laudesque coniungeret. Itaque vt nunquam ferè non erat ad virtutum ardua capeffenda optimè animatus, Caietanum liberè conuenit, & maiorem in modum ab eo petiit, vt se eiusdem voti compotem faceret. *Esse sibi si non meritum, certè studium par atque ceteris, & similem propemodum Sacri Sodalitij imaginem se concepisse animo, quam non fuerit ausus cuiquã patefacere. proinde sibi & amico, & Episcopo, & auide cupienti non esse saltem postremum in eo optimo facinore locum denegandum.* Ille admiratus viri animos & nulli præclaro operi angusta pectora, gratias primùm agere, quòd tantus Antistes pauperum Clericorum vitam adèò cupidè vellet amplecti: deinde verò (vt Carafæ impetum ardoremque reprimeret) excusare se multis modis, atque difficultates, quæ multæ & grauissimæ certè inerant, opponere; scilicet per sacros Canones, quos Carafa ipse probè nosset, non licere Episcopo, deserto suo & Christi grege, ad Claustra secedere. *Videret tempora fortium exemplorum valde indiga. proinde ne se intra muros absconderet, qui oppositus esset à Deo murus pro Damo Israel aduersus huius temporis Philisthaos. Pergeret*

Z 3

potius

potius cum alijs Episcopis ducere Christianas acies, se verò aliosq; priuatos homines sineret sub signis cōtineri inter gregarios milites. His aliisq; eiusmodi dū Carafam Caietanus dehortari nititur, ille, vt erat ingenio præferuidus, & recti consilij quod semel apprehendisset, tenacissimus, nihilum his dimoueri difficultatibus, imò magis magisque inardescere. Denique multis verbis vtrò citroque habitis, Carafæ ardor eo processit, vt fixis repente humigenibus, vultu subirato ac propemodum minaci protestatus fuerit Caietano, se in die Iudicij de sua anima ab eo rationem coram Christo Iudice reposciturum, nisi protinus se è seculi turbis ad quietam Religiosæ vitæ stationem admitteret. Tum Caietanus obstupescens Viri constantiam, facundiam, grauitatem, procubuit & ipse in genua, eumque complexus amantissimè, *Ego te, inquit, mi Domine nunquam deseram.* Iunctis itaque animis viribusque sedulo vestigant, quam ratione, maturè cum Deo id quod proposuerant, perficerent: mutuisque cohortationibus sese inuicem accendunt. Antequam autem ad rem aggrederentur, Quartum adsciscunt Socium, Paulum videlicet Con-
 filia-

filiarium, fidum Carafæ amicum, & antiqua stirpe ac probitate conspicuum. • His quatuor veluti basibus ædificium omne nostri Ordinis superstructum est. atque adeò has quatuor Rosas inter medijs humanorum pectorum hiemes, B. Dorothea, vt Cæsareæ quondam, tunc Romæ iterum protulit. Cæteri, qui ad triginta octo fuisse referuntur, & si ad primum noui instituti nuncium incaluerāt, & se quisq; Sociū incundo Clericorum Ordini promptè obtulerant, difficultate tamen rei, & arctissimæ Paupertatis voto quod ij quatuor conceperant perterrefacti, refrixerūt. Igitur anno redempti Orbis M. D. XXIV. festo die Inuentæ Crucis à quatuor iam dictis Viris res coepta est apud Clementem VII. Pont. M. sedulò agitari. Magnis primùm difficultatibus impediatur, plerisque Romanæ Aulæ Proceribus nouum id fore pronunciantibus, *Clericos à Monachis, habitu, nuncupatione, nonnullo etiam instituto distinctos, ad instar nihilominus Monachorū, septis Claustris rigide contineri, & solennibus Christo nuncupatis votis obligatam vitam ducere. Præterea, non videri, posse eos sese tolerare, nisi aut stipem emendicatò quærerent, quod fermè inusitatum Clericis,*

aut

*aut certos census prouentus quæ sibi compararēt, quod
 nullo modo sibi Patres persuaderi patiebantur. A-
 postolicam verò illam rationem viuendi ex ultroneis
 oblationibus, haud prosperè his temporibus successu-
 ram, in queis virtutum cultus & charitas potissimū,
 in egenos, adeo refrixisse cernitur, unoquoque prope-
 modum qua sua sunt quarente, non qua Iesu Christi:
 Neque etiam facile impetratu fuit à Summo Pō-
 tifice, ut Carafæ liceret, relicto Episcopali mu-
 nere, ad priuatam vitā emigrare. Nouerat enim
 Pontifex quantum præsidii in eo Viro reperire
 posset Respub. Christiana, iis maximè tempori-
 bus, quibus præstantes virtute, consilio, pietate,
 homines operæ pretium esset ad gubernacula
 adhibere, non autem in Claustra aut in solitudi-
 nes ablegare. His itaque res implicata nodis vix
 vnquam fuisset expedita, nisi Caietanus in pri-
 mis, & socij etiam alij strenuè respondissent,
 Nihil se, nihil posteros, modo Christo fiderent, Dei quæ
 Regnum sedulo quærerent, de victu cultu quæ corpo-
 ris vnquam fore sollicitos. Illud unum agerent: cete-
 ra Christo sponsore adiicienda neutiquam se ambige-
 re. Apostolos, primos quæ Euangelij Sectatores longè
 infestius pietati, ac Charitati seculum incurrisse,
 neminem.*

neminem tamen eorum aut fame aut algore consumptum, nisi si quando persecutorum rabies ijsce modis diuites simul & inopes cruciauit. Censuram proventusq; perpetuos quòd plerique alij Ordines retineant, se quidem nequaquam improbare; at inficiari non posse, b illud esse perfectius institutum, quod Evangelicam b Lege S. Tho. Opuic. paupertatem impensius seruat. Diuitias sepe esse seminarium litium, & perniciem libertatis. Itaque rogare se Purpuratos Patres Sanctissimumque Pontificem, ut faueret instaurationi Clericalis Instituti, quod Apostoli dedicassent, viriq; Apostolici longa serie suo exemplo firmassent. De Theasino Episcopo sperare se non minus illum Reipub. Christiane fore utilem Clericorum Ordinis parentem, quam Theasina Ecclesie Prasulexstitisset. Neque illum tuenda Christiana cause sese reddere ineptum, quòd Religiosum iniret institutum: sed ipsummet qui antea in acie dimicauerat Primipilus, postmodum veluti de sacra quadam Turri, memorando posteris exemplo, unà cum socijs propugnaturum.

His aliisque rationibus ea que obiecta fuerant diluebant Patres: quibus magnum profectò robur addidit Matthæus Gibertus, celeberrimus ille Veronæ Episcopus, qui quòd apud Clementem

Aa

gratia,

gratia, apud Cardinales plurimùm auctoritate valebat, Nostros magnoperè iuuit. Et quidem eò diligentius incubuit Gibertus expediendæ rei, quod percuperet se ijs aggregare, adeo que e ratione ex Aulæ se subducere strepitu, atque turbibus. Verùm sui is laboris fructu voto que potiri non potuit. Abnuerunt enim Patres tantum Præfulem sibi socium adiungere, quocum Pontificiæ rectionis curas Clementem partiri probè nossent: atque adeò nunquam illum permissurū, vt se destituto rebus que publicis, ad alia se conferret vel optima studia. Ex Episcoporum numero fatis sibi fore Carafam, cuius auctoritate, consilio, ope iuuarētur. Itaque cum Inuentæ Crucis festo die res agitari cœpta esset, in Crucis itidem exaltatæ solenni luce faustè confecta est; vt proinde non immeritò Crucis insigne nobis assumpsisse videamur. Erit autem fortassis pretium operæ, si quo modo Quatuor ij Viri ad B. Petri in Vaticano colle Deo sese votis obstrinxerint, breuiter hoc loco narrauero. Clemens VII. cuius iam sæpè meminimus è Medicea Stirpe Pont. Max. vt renascentem Clericorum Regularium Ordinem Apostolica protectione foueret, & sibi, hoc est,

Chri-

Christi Vicario proximè subijceret, iussit Joanni Baptistæ Bonziano Casertæ Episcopo, & Apostolico Datario, vt Pontificio nomine iam dictorum quatuor virorum solennia Vota exciperet, atque Apostolica auctoritate roboraret. Accesserunt itaque eo festo die Nostri Patres, vnâ cum Bonziano ad Ædem augustissimam Vaticanam, vniuerso Clero, et maxima omnium Ordinum multitudine prosequente; & celebrato à Casertano Episcopo ad Altare Sancti Andreæ solenni sacrificio, ac coelesti pane profecturis Patribus ritè porrecto, Aram Sancti Petri, quæ eius Templi est primaria ac sacratissima bini adeunt: ibiq; Clemētis VII. Diplomate per Notarium clara voce recitato, primus Joannes Petrus, tum Caietanus, deinde alii duo solennia Religionis vota Summo Numini deuotissimè nuncuparunt: quorum formulas singulis autographis descriptas, Bonzianus Sūmi Pontificis nomine recepit, probauitq;. Post hæc, quoniã iam dicto Diplomate concedebatur Nostri, vt Præpositū sibi quem vellent eligerent, idcirco, secedētes ij Quatuor Viri parumper ab adstantium coetu, cum

de ea re inter se aliquantisper deliberassent, in Joannem Petrum cunctorum suffragia conuenerunt. Ipsum igitur iam designatum electumq; primum Clericorum Regularium Præpositum, Casertanus Episcopus, qua pollebat potestate roborauit atque firmavit. His rebus ingenti ipsorum religione & adstantium plausu lætitiâque peractis, abeunt Patres in pauperem domunculam, quam Bonifacius Via Leonina ad Campum Martium possederat. Eam inhabitauerunt Nostri fermè biennium in summa omnium egestate, illud scilicet Apostolicum institutum religiosè seruantes, ut nullos census possiderent, nihil à quoquam peterent, si quid vltro deferretur id solum cum gratiarum actione reciperent. Placuit Patribus, & Caietano in primis paupertatis amantissimo eo modo vitam instituere, ac facto potius exemploque quam lege aut præcepto præire posteris, maximè cum probè scirent, Christum Dominum eiusque Apostolos, hoc est primæuæ Ecclesiæ Clericos, eadem & ipsos ratione vixisse. Tutius igitur tanto exemplo Patres, vitam eiusmodi nulla adacti præceptione, sed pro libitu ineunt, eò magis admirandam, quò rarior per id tempus virtus vel

in.

in Clericis visebatur. Porro, ut ipsa virtutis initia nunquam propemodum aduersario carent, detrudere Nostri multi, & inuidiosissimè obtrahere, veluti nouo hominum generi, & è Clericis Monachisque permixto. alij tamen quibus probitas, & religio grata atque amata, quòd probè ipsi & cum virtute viuerent, suspicere eos, & magnis laudibus exornare. Denique, ut de priscis illis Sacerdotibus vel ab Ethnico *c* scriptum est, *tenuitas edendi potandique parcissimè, vilitas etiam indumentorum, & supercilia humum spectantia, perpetuo Numini, verisque eius cultoribus, ut puros eos commendabant & verecundos.* Inde vsus manauit in vulgum quemque castigatius seueriusque viuentem non aliter appellandi, quàm *Theatinum*. Et sanè quanquam à Nostri ea agnominatio nunquam aut rarò vsurpata est, placet nihilominus vocabuli vel à vulgo impositi decora significatio, quæ à spectando siuè contemplando utcunque deducitur. *d* Tametsi, ut verum fatear, non adè contemplationi rerum cœlestium vel tunc dediti Nostri, ut actuosæ vitæ opera, præcipuè ea quæ dicuntur spiritalia negligenter. Rari quidè egressus, sed siquãdo aut habenda cõcio, aut

c Marcellin. lib. 27.

d Euseb. huic cy-mo S. Gregori Nissenus lib. Quod non sint tres Dii.

Aa 3

agro-

ægrotus quispiam inuisendus cohortandusque ad patientiam ceterasue virtutes foret; vidisses Nostros promptè excurrere, vt igniculos Diuini amoris in proximos spargerent, æmuli scilicet Angelorum, quibus mos est ita se ad homines profundere, vt Deum interim amare non desistât. Postea verò, anno scilicet eius seculi xxvi. è iam dicta Domo Martiana, ad aliam sub monte Pincio sitam, & Monasterio B. Mariæ à Populo attiguâ .
• In Vita Pauli IV. migrarunt Patres. Istam, vt Onuphrius ait *e* neque amoenitate commodam incoluerunt vsque ad anni xxvii. Junium mensem, quando scilicet, vti mox dicemus, clade Borbonica dirius diuexati, Vrbe excedere coacti sunt. Interim ab rerum humanarum cura semoti, ad spiritualem coelestèque vitam sese aliosq; quos poterant instituerunt. Et licet procul à cõspectu hominũ, nèpe ad Urbis moenia secessissent, ægrotis nihilominus in Nosocomio, vti pridè coeperant, assiduè inservire; iis aliisq; labes suis fatentibus aurẽ præbere; agentibus animam ad vltimum vsque spiritum adsidere; Languentes egenosque, verbo, re, quã poterant subleuare; Sacramentorum vsum, qui insolens ea ætate erat, modis omnibus instaurare studebant. Porro

vt eiusmodi salutaria officia præstare possent cō-
 modè, auxit illorum numerum DEVS: quippè nō-
 nulli alij & eorū exemplo, & Numinis instinctu
 agitati, ijs aggregati sunt. In his, Bernardinus
 Schottus Sabinus, Hieronymus Consiliarius, &
 Andreas Versus Romani, Jacobus Yuannius Hi-
 spanus, Thomas Guerrerius Siculus, Marcus Pas-
 qualinus Venetus, Mattheus Serauallensis, & Pe-
 trus Laicus Perusius, duodecimum numerū cō-
 pleuerunt quorum octo postremorū Indices Dia-
 riaq; nostra vix nomina nuda significāt, seuero ni-
 mirum veterum more, vt plurimūm facerent, mi-
 nimum de se loquerentur aut scriberēt. Sed ea cer-
 tē seueritate silentij malè posteris consultum est,
 orbatis videlicet domestica exemplorum luce, &
 efficaci incitamento virtutum. Scimus quidē v-
 niuersè Joannē Petrum Carafam, tūc iuuenē &
 Apostolicum Protonotarium vnā cum Hectore
 Vernacia B. Baptistæ Genuēsis genitore fundasse
 Romæ Nosocomium Insanabiliū, atq; inseruisse
 Patres nostros, & Caietanum maximè, frequēter
 ægrotis: quidnam verò egregij in eo præstiterint,
 aut quandiu rebus ijs studuerint, id verò clam-
 nobis est. Accepimus item eos non rarò habuisse
 ser-

sermonem ad populū, Carasam præcipuè & Thienæum, quibus promptior inerat dicendi facultas, atque cū instante Barbonica irruptione, tū capta iam Vrbe, cunctos ad constantiam tolerantiamque fuisse cohortatos. Hæc tamen aliaque eiusmodi de plurimis quæ ij fecerint, per pauca, nō tam è Nostrorum, quam ex alienorū potius scriptis, aut traditione, fortuito atque ieiunè notata, desumpsimus. Secesserant igitur Patres, vt iam diximus ad Pincianam Domum, ibique sacram Ædiculam pro opibus instruxerant. Puto, nisi me coniectura fallit, extitisse propè veterem illam S. Felicis Ædem in eo colle sitam, vbi S. Gregorius Magnus tertiamdecimam Homiliam ad populū habuisse legitur. Ibi itaque Nostrum modum cum ad alios instituendos iuandosque prodeundi, tum, vt semetipsos spiritalibus documētis imbuerent, domum secedendi, facilius liberiusque seruabant. Dum autem his studiis in summa trāquil- litate incumbunt (vt est omnis vita mortalium ad miseras ærurnasque procliuis!) ecce Reginam Urbium & sacratissimam Petri Sedem Cæsareus exercitus, Ductore Borbonio, nefariè capit atq; diripit. Erant in ijs copiis pleræque acies Germa-
norum,

norum, qui natiuam ferociam hæretica immanitate cumulauerant. Reliquæ ex Hispanis Italisq; conflata, Ecclesiastico auro, (quod Tholosanum iis certè extitit) iam dudum sceleratissimè inhabitabant. Igitur in Urbem pari furore irrumpentes, impietatis & libidinis execrandam rabiem exaturare coeperunt. Emerfisse ab inferis Arrianorum atrocitas videbatur, eius temporis scilicet cū (vt Lirinensis ait) *f. temerata coniuges, depopulata* ^{f. Cap. 6.} *vidua, profanata virgines, Monasteria demolita, disturbati Clerici, verberati Leuitæ, oppleta Sanctis ergastula atq; carceres.* Eadem enim in sancta Urbe scelera strages atque funera passim edebantur. & quod extremum impietatis est, neque ipsi (prò nefas!) Sacerdotum Principi, & Vicario Christi pepercerunt. In tanta autem rerum acerbitate, Nostri, qui iam ad duodecim creuerant, posteaquam veluti ad publicum restinguendum incendium cum propriæ etiam vitæ periculo accurrentes, se parum proficere perspexerunt, in Pincianã Domunculam se ea fini includūt, vt assiduis precibus lacrymisq; vel Romæ irata placarent Numina, vel sibi saltè ipsis Lutherianum gladiū propediem expectātibus martyrij Laureã obtinerēt.

Bb

Interea

Interea verò vitā martyrio ppiorē degere; nam improuisa clade intercoepti, nulloq; cōmeatu instructi, ægerrimè vitam ducebant: pressis videlicet infanda calamitate, aut fugatis Vrbe amicis beneficisq; omnibus. traduntq; contigisse non semel, vt vnicum cibariū panem inter duodecim Sodales partiri oportuerit. Sæpè quidem in eam domum irruptum est à Barbaris: sed vnica Patres armati pauperie, semper hostes prædonesq; impavidè repulerunt. Bis tantum in eos ii q̄ auaritiā non poterant, sæuitiam exercuêre; semel Hispani; Germani iterum. De Hispanis postcà dicemus. Inter Germanos autē erat miles quidam, quem Caietanus, cum diues esset, hoc est, antequam pro Christo se mundo atq; opibus abdicasset, inter gregarios famulos diu habuerat. Is verò, vt è domo Thienæa, atque Vrbe Vicentia discessit, militiae se dedens, ad suos Germanos Lutheriana hæresi infectos reuersus est: indeque Georgium Franispergium, impiissimum illud hominis monstrum sectatus, in Italiam atque ad eò Romam venit. Dum Romę igitur esset, quam tum Urbem, cæde, direptione, vastitate Borbonicus exercitus magis magisque perditum ibat, olfecit nefarius miles Caietanum.

Thie-

Thienæum, herum quondam suum locupletem ad montem Pincium delitescere; ratusq; habere eum secum nummos atque opes suas pristinas, spe prædæ illectus, eò vnâ cum aliquot impiis grassatoribus cõuolauit. Nõ fuit opus perfringere ianuã aut domum diruere, indeq; protrahere abditos. pautit illicò humili; ea casa prædonibus, & Nostri vltro processêre, nõ diuite ornati infula, sed habitu vti decebat pauperiẽ ex voto professos. Obstupuerunt Barbari Saxones primo adspectu: mox latibula opum suspicati, extorquere aurum vi tormentorum parant. Caietanum igitur, cuius imaginarias opes iã animo deuorauerãt, semotis, reuinctisq; Sodalibus ceteris, adoriuntur; ex eoq; primum quærunt, quò retruserit suas opes. Instabat reliquis molestior is qui Caietano olim fuerat famulatus, & more impatiẽs, iniecta in mitissimum senem impia manu, nisi reuelet aurum, sæua supplicia comminatur. Is lenissimis verbis extemplò quod verum erat prodidit; *fuisse quondam se, ut vulgò dicunt, diuitem: sed quartum iam annum ago, quòd mutato vita instituto, abiectisquẽ fortunis omnibus, religiosam inopiam pro CHRISTO amplecti maluerit, quã incerto diuitiarum stultè niti.*

Bb 2

Ad

Ad hæc illi frementes, furentesq; , & prædam sibi præreptam indignantes, diris & infandis illigatū modis Caietanum insontem variè torquent; cōpressis scilicet artubus inter arcarum labra, totoq; corpore funibus in altum sublato. Truci eiusmodi supplicio quid præterea carnificinæ adiecerint, nusquam ego legi; sed animo comprehendere, ex parte saltem, vnusquisque poterit. Legi autem (quod porrò ad Caietani nostri laudem facit egregiè) B. Augustinum in hanc rem grauissimè docentem: (iuuat ipsa eius *g* verba hic ponere) *Eos qui olim in irruptione Gothica, sub Alarico Rege, etiam non habentes quod proderent, dum habere credebantur torti sunt, profecto inter illa tormenta paupertatem sanctam confitentes, Christum fuisse confessos. Quia propter & si non meruerunt ab hostibus cadi, non potuisse tamen sancta paupertatis confessores sine cœlesti mercede torqueri.* In quem Augustini locum insignis ille Theologus Franciscus Mayronius scribens, *h* mirificè laudat eos, qui pro Christo pauperes facti, sanctam paupertatē liberè passi, strenuè pro ea tormenta sustinuerint, asseritque martyres dici posse, si pauperiem profitendo, mortem subierint. Et meritò quidem has excruciatas

g lib. 1.
de Ciu.
Dei,
Cap. 10.

h Schol.
ad lib.
de Ciu.
Dei, Ve
nt. 11.

ciata Paupertas laudes habet: simili quippe nomine Titum Diaconū, Elphegum Episcopū, DEVS dedit, & Suranum Abbates in Sanctorum Fastis celebratos lego. Huic verò rei firmandæ possem, & alia adducere, nisi meminissem non Disputationes me nunc texere, sed breuē Historiam. Interim autē arbitror, nequaquā ambigi posse, ista ad Caietanum nostrum vtcunq; pertinere, qui nō vt innumera hominum mendicabula, extrema adactus necessitate, sed promptissima voluntate inops fuit: ac proinde sanctam paupertatē inter sæua etiam tormenta professus est. ideò enim illū impij prædones rabie adacti excruciarunt, quòd sua bona pro Christo prodegisset, sanctamq; inopiam liberè atque hilarè fateretur. In iis Vir ille tormentis certè non obijt, nihilominus tamen in eum iam dicta verba Augustini probè quadrare existimo, *Non potuisse sancta Paupertatis Confessorem sine cœlesti mercede torqueri.* His itaq; Caietanus noster perfunctus ærumnis suppliciisque terribis, *gratias egit, vt S. Marcella quondā egisse legitur, i quòd pauperem se non fecisset captiuitas, sed inuenisset, quod & voce & opere loqueretur, Nudus exiui de utero matris meæ, nudus & redeam.* Sed nō

^{i Apud}
Hic n.
Ep. 84.
ad Prin-
cip.

Bb 3

hic

hic fuit ærumnarū finis. quippè post aliquot dies, etiam ab Hispanis illuc vsq; irrumpētibus, Patres nostri capti, vexati, ludibrio habiti, vincti, abreptiq; in diuersos fuere carceres. Insignis autem extitit oris vultusq; habitus, atq; ad martyrium apparatus, qua Viri illi prædones teterrimos excepere. Ad sacram Ædiculam omnes vnâ descendunt, eamq; pro tēporis opumq; angustia diligenter exornant: lampades omnes accendunt tanquam festiuissimum diem celebraturi; ante Aram maximam ad orandum præsens Numen figunt humi genua, & vultu ad pietatē composito, atq; inflexa ceruice (vt victimas crederes) prædonum impetū præstolantur. Mirum dictu! Vidisses eos inter pericula extremi exitij, clamoresque ac gemitus, qui ex immani cæde vndiq; personabant, corpore immotos, animo impuidos vnâ spirātes sperantesq; coelorum beatā sedem, humana hæc interim, bona, mala; quasi origini suæ, id est, Deo proximos, despicientes. Porro spectaculū istud adeò præclarū, si non amorem aut reuerentiā, certè admirationē aliquā à nefariis illis militibus elicuit. quippe vbi irrupere in Ædiculā, nemo ipsorum ausus est sacras eas victimas, tametsi neci vltro expostas, neci da-

re.

re. Sed posteaquàm aliquantis per attoniti substiterunt, ab vno ex eis præciso fune quo lâpades dependebant, lychni pensiles in subiectorum capita deciderunt: ab altero autem iacto in pronam Bonifacij: ceruicem lato gladio (quem ille iectum intrepidus excepit) per summum ludibrium diuexati fuêre. Ast vbi viderunt impij Sacrorum derisores nihil eos qui mori pro Christo cupiebant, eiusmodi terricula expauescere, cõprehenso vinctosque & foedis cõuitiis oneratos in diuersas custodias rapiunt. Primùm enim ad B. Jacobi, cui attiguas Ædes Hispanicarũ acierum Primores occupauerant, dein verò ad Vaticani Palatij angusta quædã cubicula, supra Horologiũ sita, pertrahũt, diutino & retriore carcere macerandos. iis locis dũ hostiliter haberẽtur, mirè eluxit veluti noctu stellæ excelsa nostrorũ virtus, & constantia. nã & Bonifacij tolerantia, & Carafæ magnanimitas, atq; incredibilis zelus, & omniũ simul nõ victa aduersitatibus pietas, inflexit tandẽ immanẽ militum feritatem ad mitiora consilia. Caietanus autẽ licet lōgè minore q̃ Carafa esset apud Hispanos auctoritate, nõ desisteat tamen in loco eos admonere, arguere, inq; eorũ animis religionis igniculos, sceleribus

leribus penè iam obrutos, excitare. At nihil aliud cōsecuti sunt ipse, Carafa, ceteri, nisi vt quos liberè increpantes sustinere non poterant, ⁱⁿinteriorem custodiã à se longius abegerint. Igitur è Jacobæis Ædibus extractos, in Vaticanum carcerè amandarunt; arbitrò, vt tandiu squalore, fameq; vexarent, donec ab Episcopo, ceterisq; nummorū aliquid exculperēt. Ii tamen nihil prorsus, nisi sacrum precum Breuiarium habebant. Sed faciente Deo, res benè, vt cunq; vertit. Nã quod diuitibus pecunia cōferre solet, id pauperibus Clericis vnicum quod iam dixi Breuiarium egregiè contulit. Res hoc modo gesta est. Inuitauerat aliquãdo Cēturio ille, qui Nostros conclusos carcere tenebat, Tribunum militum Hispanorū (vt mutuò muli scabunt) ad lautum conuiuū, quod in Vaticano, supra Horologiū apparauerat. Accedit itaq; inuitatus, ad condiçtã diem atq; horam. Et dum mēsa instruitur, ecce audire sibi videtur è proximo cubiculo (id clausum, quia carcer, erat) susurrū quēdã mutuò psallentium hominū, & Diuinum Numen exorantium. Tum ad hospite cōuersus quærit, quinã hominum illi sient. Hospes, spernētis in modum: *Sunt Clerici, inquit, aliquot, pars nostra p̄da.*

Rogat.

Rogat Tribunus, vt fecernere eos faciat. Ille morem gessit : & referato carceris ostio , videt iste matura ætate ac moribus viros adedò compositè & grauitè preces Deo soluentes, vt sanctorum coetum sibi aspicere videretur. Et reuerà Paulum, opinor, atq; Sylam referebant, itidem in custodia Philippensi, laudibus Deum celebrantes. Hoc adedò præclaro spectaculo commotus Tribunus, indignatusq; homines eximiè probos in tanta mala proiectos, petiit enixè à Centurione ne eos diutius detineat. videri sibi prorsus innoxios, qui religiosos ritus, pietatemq; diuini cultus etiam in carcere tuerentur. Cum autem Ceturio obstinator rem in tēpus aliud differret, multis vltro citroq; habitis super eare verbis, *Ego inquit Tribunus, nihil profecto apud te cibi sumam, nisi hos extēplò liberos, quò volunt, abire sinas.* Tandem igitur Centurio, partim ne subrusticæ asperitatis notaretur, partim quòd nulla spe lucri, pauperes Christi seruos, vinctos ibi haberet, referatis foribus, educit atque dimittit. Patres, gratiis Centurioni, & Tribuno in primis actis, è Vaticano ad Tyberinam ripam rectà abeunt. Hęc omnia Bernardino nostro Schotto, qui post

Cc

Car-

Cardinalis fuit, palàm narrante, comperta sunt; atque pauca istæc solummodò è multis quæ ipse cum aliis in ea clade passus referre solebat, nunc posteri memorant; cetera, vtpote nequaquã scripto tradita, perierunt. Interim tamen ex his vel paucissimis, quæ sciuntur, id ipsum de nostris his fortissimis Patribus dici posse, arbitror; quod de Sanctis Christi Confessoribus Vincentius Litenensis scripsit. *k Eos à defensione fidei Maiorum nulla vis depulit, non mina, non blandimenta, non vita, non mors, non palatiũ, non satellites, non homines, non demones.* VIII. itaq; Kal. Junij ereptos extremo periculo duodecim illos viros, per medias Urbis flâmas, mediosq; armatos hostes, Deus ipse, quasi nube rectos ad Ostia Tyberina perduxit incolumes. Inde, ductore Augustino Amulio, inclytæ Venetię amãtissimè suscepere, vti Magius in Narratiũcula de Vita Carafę superius retulit; eã quip- pè hic longius repetere nõ est opus. Venetiis autẽ antequã firmè Domiciliũ Nostri figerent, primò in Æde S. Euphemix, mox ad B. Gregorii paulisper substitere. Hic verò die Exaltatę Crucis eiusdem anni M. D. XXVII. coactus grex parvus sibi Pastorem Caietanum elegit, dignum vtiq; Theatini Episcopi

Episcopi successorem. Et strenuè quidem se gessit in eo munere Caietanus, partesque omnes boni præfulis expleuit. nam industria, labore, constãtia, præire cunctis: suauitate morum, modestia, misericordia, nulli non obsequi: contigitq; quod est rarissimum, vt illi nec facilitas auctoritatem, nec seueritas amorem deminuerit. Deniq; spectatissima Viri exempla magnam certè vim habuère ad omne virtutum genus suorũ animis instillandũ. Accidit autem, dum essent Venetiis, pestilitas illa, & quæ perpetua eius est comes, siue subsequa, famemes, ex incredibili annonæ exorta caritate, quæ anno xxviii. Supra sesquimillesimum Italiam atq; Europam penè vniuersam depopulata est. Ea tēpestate plurima nostrorum Patrũ, & Caietani in primis benignitas in pauperes, qui Venetias miselli & palabundi turmatim confugerant, enituit: Miram Nostri vicissim Dei providentiã, & nullo mundi æstu arescen tē charitatis fontē sunt experti. Quippè quòd vrbe Roma extrusos, venetias petere oportuit, aduersitas visa est, sed beneficium fuit. Venetiæ enim eo anno longè minus quã reliquæ Italię vrbes annonæ caritatē famēq; senserũt. Nostri itaq; qui nihil à quoquã petendo, nihil ipsi

certorum censuum habendo victitare decreuerat, & magna profectò si Romę perstitissent, pre-
 mendierum inopia fuerant, iidem, moderãte rē
 Numine Venetias hoc est in tutam ab his calami-
 tatibus Ciuitatem destinantur, vt Summo Parēti
 deinceps liberè fiderent, *Et sollicitudinem omnem*
 11. Pet. 5. (vti Princeps nostri Ordinis Petrus monet) *in*
Deum projcerent; quoniã ipsi cura est de nobis. Māsit
 verò Venetiis Caietanus quinq; propemodū an-
 nos, qui quod nobis argumento vacuis excurrat,
 non Caietani remissa virtus, quæ nunquam non
 acerrima fuit, sed Nostratium taciturnitas, qui
 diligentius viuere, quàm scribere maluerunt, in-
 culpa est. Anno autem M. D. XXXII. ab Epi-
 scopo Theatino, qui tum Ædi S. Nicolai Præpo-
 situs erat, Caietanus, & Joannes Marinonius
 Neapolim ablegantur. Per sæpè quidem & diu
 petierant à Carafa Neapolitani Proceres, vt Nea-
 polim, hoc est, in patriam suam ipse reuerteretur;
 ibiq; vti Venetiis fecerat, Clericorum Regulariū
 Ordini à se recens fundato domicilium figeret.
 Sed Carafa, vel quòd à Patriã libenter abesset; vel
 quòd Campaniæ regionem, & Neapolim ipsam
 Lautrechi obsidione, & insequentibus ærumnis
 miserè

miserè afflictam sciret, eiusmodi petitioni ægrè assentiebatur. Interea Joannes Antonius Caracciolus Comes Oppidi, Vir munificentia & ceteris virtutibus ea ætate clarus, cellulas quasdam ad Monasterii formam suo sumptu ædificatas propè Ædem S. Mariæ de Misericordia, Benedicto Titonio, eiusq; Sodalibus, qui religiosam vitã meditabantur iam concesserat incolendas. Contigit autè vt Benedictus adhuc anceps quodnã institutũ sibi suis seruandũ præfigeret, excitus sanctitatis nostrorũ Patrum fama, quæ Neapolim vsq; peruenerat, Venetias ire, & paucis diebus (vt quondã S. Hilarion apud B. Antoniũ fecisse legitur,) *m* omnem eorũ vitæ rationẽ discere, eamq; postmodũ *m* Hic in eius Vita. Neapoli in iam dicta Æde Misericordiæ seruare statuerit. Sed Benedicto postquã Venetias peruenit, ad eò placuit Tolentinatis domus secessus, & nostri Ordinis institutio, vt mutato repente cõsilio, non iam Neapolim redire, sed Venetiis cũ nostris Patribus degere, & Clericus Regularis fieri optauerit atq; impetrauerit. Hic est ille Benedictus Titonius, qui postea Seuerus vocatus est à seuerã scilicet vitæ ratione, quam, in se piè sæuiens, ad orbitũ vsq; tenuit. Comes itaq; Oppidanus, spe sua

Cc 3 quam

quam de Titonio eiusque sociis conceperat frustratus, enixè petiit à Carafa, vt aliquot è suo Ordine Neapolim mitteret. Sed cum ille rem lōgius differret, Caracciolus, Primoresque alii Neapolitani, à Clemente VII. Pont. Max. quod cupiebāt obtinuère. Opportunè enim accidit, vt per idem tempus, Patres de abeundo Neapolim ancipites, Christi Vicarium super ea re consuluerint; vt quid facto expediret, ipse perscriberet. Itaque supremi Pastoris sacri Diplomate iussi sunt Patres Neapolim proficisci. Debeo hic ponere integra Summi Pontificis verba, vt eius in nostrū Ordinē amor, & nostrorum Patrum erga eum vicissim, fides atque obseruantia patefiat.

CLEMENS PAPA VII.

VENERABILI FRATRI JOANNI
PETRO EPISCOPO THEATINO, ET DILE-
ctis filiis Caietano Presbytero Vicentino,
aceorum socijs Clericis Regula-
ribus nuncupatis.

Venerabilis Frater, & dilecti Filij, Salutem, & Apostolicam benedictionem. Exponi nobis nuper fecistis, vos per hoc ferme quadriennium, à nonnullis deuotis, etiam nobilibus laicis ex ciuitate Neapolitana,

politana, crebros pulsatos precibus, ac demum ab ipsa Ciuitate publicis litteris vehementius fuisse rogatos, ut illuc aliquot ex vestris Clericis mitteretis, qui locum in eadem ciuitate iam nomini vestro cōstructum recipere, atque inibi Domino famulari ualerent: Vosque itineris longinquitate ac difficultate deterritos, simul & de uobis ipsis humiliter sentientes, nec ad satisfaciendum illorum expectationi uos idoneos cognoscentes, hactenus, illorum precibus acquiescere distulisse: sed cum hinc tam deuota Ciuitatis uel preces contemnere, uel deuotionem fraudare, uel certe liberalitatem aspernari durum, & inhumanū; illinc tanto uos itineri credere, tam longè posita loca recipere, & quod maius est, tantam opinionem expectationemque sustinere audax nimium, & supra uires uestras uobis esse uideatur, haerētis in ancipiti, nec omnino uel quid statuatis, uel quod petentibus respōsum detis inuenire potestis. Quapropter diuino auxilio assiduis orationibus inuocato, ad nos tandem confugiendum putastis, nobisque pro uestra in nos, & in hanc sanctam Sedem pietate humiliter supplicare fecistis, ut quodcunq; nobis super eo uideretur, uobis paternè consulere, de solita sedis Apostolica benignitate dignaremur. Nos igitur deuotioni uestra satisfacere,

*cere, quantum cum Domino possumus cupientes, cō-
 sultationi ac petitioni vestra taliter respondemus.
 Quod cum ex Domini praecepto, nos omni petenti tri-
 buere, atque angarianti mille passus, alia duo simul
 pergere debeamus: Cumq̄, nos Paulus Apostolus non
 qua nostra, sed qua Jesu Christi sunt querere doceat:
 quemadmodum ipse non quod sibi esset utile, sed quod
 multis, ut salui fierent, se quasisse testatur, debetis &
 vos aliquid laboris assumere, ut iuxta Domini prae-
 ceptum valeatis proximorum utilitatibus inservire.
 Quod si qua vobis exponi contigerit, qua vires gra-
 uare videantur, non debetis in virtute vestra confi-
 dere, sed in eo qui diues est in misericordia, & qui dat
 omnibus affluentem, & non improperat, & dat verbū
 Euangelizantibus virtute multa. Quare ne ulte-
 rius sub ambiguitatis velamine latitantes perplexa
 cogitationis aestuetis angustijs, vobis in virtute sancta
 Obedientia praecipiendo mandamus, ut aliquos ex
 vestris Clericis ad eandem ciuitatem Neapolitanam
 quam citius destinatis, qui loca quacungq̄ oblata reci-
 pere, atque in ijs Diuino cultui, & humanae, saluti se-
 ruiendo iuxta clericalia instituta, & vestras lauda-
 biles consuetudines Altissimo valeant in virtutum
 exercitio famulari; ne illius fidelissima Ciuitatis qua
 fidem*

fidem Catholicam ab ipso Beatissimo Petro Apostolorum Principe, ut piè ibi creditur acceptam semper constantissimè fidelissimèq; seruauit, deuota desideria diutius differantur; Nect tu frater Episcopo patriæ tuæ amanti & roganti defuisse videaris. Volumus autem ut ibi omnibus ijs priuilegijs, & gratijs gaudeatis, quibus alibi uobis per hanc sanctâ Sedem & per nos aut concessum est, aut concedetur in posterum, uti & potiri & gaudere, contrarijs non obstantibus quibuscunque. Datum in Ciuitate nostra Bononia sub annulo Piscatoris, die xi. Februarij. M. D. XXXIII. Pontificatus nostri anno decimo.

Blosius.

His acceptis Carafa, permotus etiam, & Patriæ iteratis precibus, & Mariæ Sororis, quam ut matrem venerabatur, assidujs postulationibus, Caietanum Thienæum, & Joannem Marignonium Neapolim misit, non adhuc certus illic Domicilii firmè constituendi, sed ut aliquantisper experiretur an res succederet, atque ut istis è missis, & Patriæ desiderio, & Summi Pontificis placito aliqua ratione satisfaceret. Decora autem & memoranda extitit in procinctu eius expeditionis Caietani responsio: cui cum à Carafa dictum esset, ut ipse sibi Socium quem cuperet eli-

Dd

geret;

geret; *Egône, inquit, Socium eligam quem malim? Immo oro atque obsecro hunc quem cernitis Christum confixum Cruci, (aderat quippè Crucifixi imago) vobis ut inspiret, illum mihi iungere Socium, qui mea maximè omnium aduersus sit voluntati.* Hæc ille digna prorsus quæ posteri animo imprimant. Veruntamen contra quam precatus est tunc semel euênit; faciente nimirum Deo, ut is eligeretur, nō qui eius aduersaretur placitis, sed qui omnium promptissimus obediret: nam illi à Patribus datus est socius, Joannes Marinonius Venetus, vir ad eò virtutum omnium ornatus insignibus, ut neminem profectò eo præstantiorem Neapolim mittere potuissent. Anno igitur M.D. XXXIII. iv. Non. sextiles Caietanus & Joannes Venetijs discesserunt. Romam cum peruenissent, illicò Clementem Pontificem adeunt, qui ut eos vidit Solis ardore torridos, *Quò, inquit, abitis filij cum tanto vitæ discrimine in rabido hoc Canicula estu? At satius nobis est,* Caietanus respondit, *vitam hæc negligere, quàm tua iussa vel momento, Pater sancte morari.* Miratus simul & delectatus obsequelæ promptitudine Pontifex, ac benignè eos contuitus, dimisit, Crucis signo abeuntibus benè precatus.

tus.

tus. Ij Neapolim profecti, in Cellulas quasdam Sacræ Ædi B. Mariæ de Misericordia attiguas, Joannis Antonii Caraccioli Oppidani Comitum sumptu, vti dictum est, coemptas apparatusque officiosissimè excipiuntur. Placuit Patribus loci Deiparæ dicati sanctitas, læta item amœnitas & solitudo: quippè qui extra Portam Januariã longiusculè à moenibus Urbis dissitus, infrequēs per ea tempora erat, & raris cultus accolis. Et verò solenne propemodum fuit ijs qui Religiosos Ordines fundauère, locis vulgo abiunctis, seuera spiritus dedicare primordia: ex iisq; post inita beneq; firmata cū Coelitibus foedera, ad humana & turbida hæc, veluti Elias aut Joānes alteros prodire. Itaque significauit Carasæ Caietanus, *Nostros opportunum quidem contemplationi nactos esse locū. mitteret igitur quamprimum alios, quibuscum vnā possent Religionis officia obire. Sperare se ijs adiunctis, Neapolitanos ciues, quibus adhuc vix de vocabulo cogniti essent, in dies magis magisque ad audiendū DEI verbum, atq; ad virtutū imitanda exempla illuc usq; allecturos. Sin minus, aut mutato domicilio, aut certe alia quapiam ratione prestituros, vt nihil à se diligentia, atq; religiosi officij iure à quoquā desiderari posset.*

Dd 2 Carafa

Carafa igitur extēplò sex alios veluti subsidiarios milites Neapolim ablegat, videlicet Marcū Venetum, & Petrum Veronēsem, Michaelē Monopolitanum, & Laurentium Sacerdotes; Duos itē clericos, Hieronymū Consiliarium, atq; Andream Versum Romanos. Hi circa finē Octobris, inuitāte nimirū adulti iā Autumni tēperie, Venetiis profecti, Neapolim incolumes peruenerunt: quibus omnibus, Comitiorū decreto Venetiis Septēbri proximo celebratorū, datus est Præpositus Caietanus. Sequentis anni Februario, die S. S. Faustino & Jovitæ martyribus dedicato, Petrus Veronēsis, is qui Doctoris Laureā, ob spectatā eruditionē iā olim Parisiis acceperat, & postq̃ Cācellarius fuit, Ecclesiæ Baiocēsis, Episcopatū à Francisco I. Gallorū Rege oblatū strenuè recusauerat, vir scilicet gemini Juris, ac Græcæ linguæ peritia, & q̃ maius est, probitate morū eximius, sese Deo solenni formula, Religiosis Votis obstrinxit; Sacrū faciente Caietano Præposito. Deinde verò ix. Kal. Aprilis eiusdē an. xxxiv. supra sesquimillesimū, Patres ad vnum oēs, è Domo S. Mariæ de Misericordia discessere. Discessionis causæ hæ fuisse perhibentur. Prima, quòd tamen si loci solitudo, vti iā dictū est, non nisi grata dicatis Deo mentibus, & contēplationi

tioni rerum cœlestium contigisset, auentib. tamē
 Diuini verbi semina cum spe fructuū spargere, &
 Sacramenta Pœnitentiæ & Eucharistiæ (q̄ pro-
 prium Clericorum est munus) administrare, ne-
 quaq̄ opportunus videbatur loci à turbis abiuncti
 diuturnior incolatus: experiebaturq̄; quotidie, q̄
 tametsi ad ipsos videndos fouendosq̄; vis sancti-
 tudinis paucos aliquot iam antea etiā notos, illuc-
 vsq̄; pertraheret, reliqui tamen plerique omnes
 vix de nomine, aut ne vix quidem nostros Patres,
 nouiq̄; Ordinis institutum nouerant: tantum
 abest vt ad ipsos Diuinum verbum audituri, &
 cœlestia Sacramenta percepturi, atq; Altari serui-
 entes, debitis alimentis futuri accurrerent. Acces-
 sit causa altera, quæ eos extemplò inde abire
 compulit. Ea fuit quotidiana ferè Oppidani Co-
 mitis cohortatio, qua Patres sollicitabantur,
 vt ad instar aliorum multorum Ordinum, cer-
 tos prouentus, censusq̄; perpetuos sibi præbe-
 ri paterentur. Neque id verbotenus agebat Ca-
 racciolus; sed oblata eis non spernenda vi pe-
 cuniæ, è qua postmodum legitimè foenerata per-
 petuos census exigerent, magis ac magis vrge-
 bat, propositam à se conditionem consiliumq̄;

Dd

3

ne.

nerecufarent. Atq; vt id facilius perfuaderet, ad-
 iunxit fibi Religiofos aliquot, qui dicerent, *malè*
Noſtris conſultum iri, niſi relicta priſtina viuendi
ratione è ſponte oblatis, mature ſuorum ſecuritati cõ-
modoq; proſpicerent. Patres contrà & Caietanus
 maxime Apoſtolicæ Paupertatis eximius ama-
 tor, in itam ſemitam inſiſtere, in animum induxe-
 rant. Quocirca eadem propemodum Religioſis
 illis & Caracciolo reſpondere, quæ noſtri aucto-
 res Ordinis, Romæ de hac ipſa re ambigentibus
 quibuſdam iam pridem reſponderant; videlicet,
tutius ſibi perfectiusq; videri, Chriſti exemplo hac ea-
dem ratione viuentis, quàm incerto diuitiarum niti;
Et cum Apoſtolis ſanctè deſipere, quàm ex humana
prudentiæ tametsi non illicitis legibus vita modũ ini-
re. Neq; iam honorificum ſibi fore in re tam graui,
mutato repente, quod pridem pro libito cœperant, cõ-
ſilio, lubricis cenſibus, Et terrenis ſpebus velificari.
 Quòd ad me attinet, inquit Caietanus, Nolo ego
 qui mea omnia pro Chriſto dimiſi, nunc copioſo pro-
 uentu, aliena recipere: Conuerſuſque ad Religio-
 ſos illos; *Dicite vos mihi, ait, Patres, Redditus hos*
veſtros, quorũ ſecuritatẽ tantopere predicatis, un-
denam exigitis? Et prædijs, inquit, atque agris;
quos

quos annuo prouentu vectigales habemus. Benè est, ait Caietanus. At quanam ratione certi estis colonos, promisses census vobis quot annis soluturos? Ex pacto, responderunt, in scriptum relato, tabulisq; publicis, quas cum illi vectigalia pendere abnuunt, aut procrastinant, proferre possumus, & in ius vocatos ad soluendum adigere. Ast ego, inquit Caietanus, longè certiores habeo facultates, & firmiores tabulas. Si enim vos pradijs chartisq; nitimini, habetis Christi Chirographum, & obsignatas eius sanguine paginas, que mihi meisq; certissimè pollicentur, nihil unquam nobis Christo famulantibus defuturum. Querite, inquit, primùm Regnum Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis. Itaque de hac una re meritò sum sollicitus, num scilicet regnum Dei queramus, & iustitiam eius, hoc est, an eternorum bonorum acquisitioni & Christiana legis obseruationi strenuè ac seriò incumbamus. Hoc unum si adfuerit, nihil ambigo de eo quod sequitur, omnia videlicet terrena hæc que ad sustentandam mortalem hæc vitam faciunt, adiicienda, hoc est absq; nostra anxia procuratione fore præbenda. Huius certè promissi veritatem, longo hæctenus experimento cognouimus: toto etenim hoc decennio re ipsa comperimus, nihil nobis
vel

vel in maxima ea annona caritate, qua ante sex annos contigit, siue ad corporis cultum, siue ad Templi ornatum, per Dei gratiam, Venetiis defuisse.
 Ad postrema hæc Caietani verba, Oppidanus Comes, *At aliud, inquit, Venetia sunt, aliud Neapolis. Si ibi eiusmodi institutum successit, vereor, Neapoli non succedet.* Tum Caietanus magno animi impetu, *Mihi quidem, ait, certum est, illum ipsum DEVM qui est Venetiis, esse & Neapoli.* atque his dictis vtrinque discessum est. Post aliquot verò dies, cum vidisset Caietanus adhuc persistere Comitem in sua sententia, & vix eum velle Patres in ea Domo de Misericordia degerere, nisi quam proposuerat certorum reddituum conditionem acciperent, conuocatis manè fratribus, iussisque vt quisque sumpta veste extrema, Breuiarioque Sacrarum precum se sequeretur: è Domo illa, ad vnum omnes egressi sunt, obseratisque Templi, atque domus ianuis, claves ad Comitem cum his verbis Caietanus remisit, Caietanus aliique Clerici Regulares, tibi Comes, significant, se domo tua abire, æramentis, quæ dederas omnibus, aliisque suppellectili tibi relictis,

atque

atque experiri se hoc modo velle, an DEVS Venetiarum fit & Neapolis DEVS. Profecti igitur inde Patres alacri animo, & in Apostolica paupertate constantissimo, in Nosocomium Infanabilem, hoc est, in Christi domum recepti sunt ab eximia virtutis Matrona Maria Laurentia Longa, quæ se suaque omnia pauperum atque ægrotorum seruitio addixerat, ei que Nosocomio summa cum potestate præerat. Comes autem Oppidi ob rei nouitatem, Christianamque Caietani libertatē, primū stupore defixus est: postea verò vt se collegit (erat quippe Vir pius, & veræ virtutis idoneus æstimator) abrupto discessu, non est indignatus Patribus, alienatusque, & nihil prorsus de amore erga eos obsequioque deminuit. Jam enim multò ante nouerat Caietani sinceritatem & ingenuam indolem. itaque rogare eum etiam atque etiam, vt æramenta saltem, & ceterum domesticū instrumentum, quod Patribus iam donauerat, recipere vellet. id verò tandem obtinuit. Diuersabantur igitur Patres apud iam dictam Mariam Franciscam Longam, vt quondam Romæ apud Paulam S. Epiphanius. Illa viro suo Joanne Longo, nobili Iureconsulto, & Ferdinando Regi Ca-

Ee

tho-

Lege
Turcell.
Hist.
Lauret.
lib. 2.
cap. 10.

tholico à supplicibus libellis, demortuo, cùm insanabili paralyfi in Æde Lauretana ⁊ diuinitus sanata fuisset, tanti beneficij probè memor, Insanabilibus curandis fouendisque piam nauabat operam. Ex eo autem die, quo Joannem Petrum Carafam, & Bonifacium à Colle Neapoli viderat, (fuère namque hi duo Patres Neapoli anno Sal. M. D. XXX. vt Mariæ Carafæ ad Monasterium S. Mariæ de Sapientia emigrare meditati ope ferrent) magno desiderio capta est, vt Nostri, & in iis Carafa præsertim, Neapoli domicilium figerent. Caietanum itaque aliosque à Carafa Venetiis missos ingenti cum lætitia atque humanitate excepit. Quocirca illi Carafa scripsit in hæc verba.

Littera tua, Domina satis virium habere potuissent, ad nos hinc permouendos, vt istuc veniendo, Diuina voluntati per te nobis ostensa obsequeremur. Sed quoniam id equidem nunc præstare non potui, visum est ad Septembrem vsque differre, & videre interim, an DEVS mihi istuc veniendi vires & facultatem tribuat. Porrò de mea in hac re voluntate debes tu quidem esse extra omnem dubitationem,

nem, non solum ob patria mea beneficium, cui seruire debeo, sed etiam ut tuo desiderio per nos satisfiat. Inde ortū est, ut exigentibus id à nobis Urbis istius Rectoribus, coacti simus mittere fratres nostros Caietanum & Joannem, quos ab initio tua potissimum fidei commisimus, tibi quæ uni præcipue commendauimus, nulla aliorum amicorum aut propinquorum facta mentione. Quapropter ex ea re cognoscere potuisti, quam egregie erga te affecti simus, & quam fidenter in te una, DEO id nobis inspirante, spem habeamus. Ego vicissim apertissime cognoui non frustra nos in te fidem collocasse: quia non excepisti iã dictos meos fratres, ut homines missos ab hominibus, sed ut Angelos sanctos à Diuino Numine delegatos: & pergis insuper fouere eos eximia charitate, nostrumque meritum & opinionem longè superante. Itaque cum nihil ambigere debeas de meo in hac atque in omni alia re quam tibi gratam nouero, prompto animo, illud solummodò est reliquum, ut assiduis orationibus à Deo impetretur lumen, quo diuinam eius voluntatem dispicere atque exequi valeamus. Venetiis IV. Non. Maias. M. D. XXXIV.

Ec 2

Litteras

Litteras hasce huc inferere volui, vt & sanctæ illius mulieris virtus, & eiusdem de Caietano ac Joanne, quos tam honorificè exceperat eximia existimatio cognosceretur. Ædes autem quibus excepti fuerunt, erant eo ipso loco, vbi postea illis dirutis fundatum est Monasterium mulierum. Pœnitentium, quæ vulgò Conuertitiæ appellantur. Quoniam autem tanta erat Domicilij angustia, vt nullâ ratione possent Nostri inibi liberè degere, & Regularis vitæ obire officia, quin etiam Mariæ Longæ non parum incommodi (quod tamen illa libentissimè tolerabat) sua præsentia præbere viderentur, idcirco Patres Prid. Kalend. Sextiles eiusdem anni, iterum mutatis sedibus ad aliud huic penè contiguum Domicilium commigrarunt: ad illud videlicet, quod deinceps vulgò nuncupatum est, Paruum Stabulum, eo quòd Stabulo in Sacram Ædiculam conuerso, formam referret Bethleemitici Templi, quod S. Hieronymus, aliiq; cum eo Regulares Clerici ad Christi cunabula, prope Paulę & Eustochij Monasterium, incoluerunt. Et pulchram quidem cernere erat ex illo Bethleemitico exemplari expressam. Sacelli faciem, Ara videlicet maxima eo ipso stabuli

buli loco, vbi præsepe iumentorum fuerat, constituta. Visum est nequaquam alienum ab instituta narratione minuta hæc persequi: quandoquidem ista certè Domus Parui Stabuli vocabulum sortita, Ordini nostro Neapolim incolenti rudimenta atque incunabula spectatissimæ virtutis exhibuit. Cum enim Patres inibi degerent, & puriore cultu Deum honorare pergerent, atq; ægrotis qui proximo Nosocomio detinebantur, incredibili charitate ac diligentia assiduâ opẽ ferrent, ecce Caietani virtute atque precationibus patratum est insigne illud miraculũ de luxati fractique cruris sanatione, quod frequenti & constanti seniorum relatu ego aliiq; Nostrũ complures sæpissimè audiuius. Id ita gestum esse tradunt. Erat in ea familia frater è Laicis quidã Clericorum ministerio addictus. Hic cum fortè domo exiret infigit alterum pedem in clathratã subterraneæ cellæ fenestram: dumq; eluctatur, vt extrahat, crus prope talum miseris confringit modis. Domum reportatus triste spectaculum facit mœstis fratribus, & Patri ipsorum Caietano. Aduocatur è proximo Insanabilium Nosocomio Chirurgus, qui vbi multa adhibuisset suæ artis subsidia.

dia, sed incassum omnia, tandem sæuiente in dies vulnere, fractuꝝ crus redintegrari non posse pronuntiat. Secundum igitur consulit, nõ reliquo corpori extremum exitium creet. Idipsum & alij medici asseuerant. Chirurgus itaque lenitum crus & pedem cataplasmatibus, atque obligatum fasciis, vesperi deserit, mane vt secaret rediturus. Caietanus (qua erat charitate) miserus hominis miseram vicem, acerbos adedò dolores ea sectione subituri, profunda nocte, cum ceteri omnes dormirent, lucernam quandam ferream, & rudem sibi ipse gerens, miserimum ægrotum, sensim, ne expergefaceret, adit: Sed repperit vigilantem, quòd, vti credere par est, & præsens fracti cruris dolor, & imminentis cruciatus repræsentatio omnem ab eo somnum excusserat. Ipse primo aditu salutatur: mox longiusculè suauissimis verbis affatus consolaturque hortatur, vt se Beato Francisco fidenter commendet, certoque speret, illum, potentissimum apud Deum Patronum, sibi neutiquam defuturum. Poscit deinde vt sinat se fascias resoluerè, & crus fractum inspicere. Annuuit ille; & Caietanus leniter crus atque pedem palpans, vt vidit

vidit cruris ingentem tumorem, & vulneris acerb-
 itatem, figit genua ad Lectuli spondam; monet
 vt & ipse secum ægrotus preces fundat: Post bre-
 uem precationem, impresso vulneri Crucis signo,
 atque osculo, crus fasciis obligat, atque abscedit.
 Manè Chirurgus, vti pollicitus fuerat, reuisit æ-
 grotū: rogat (vt fit) quo modo se habeat. Ille, nihil
 propemodum doloris se amplius sentire. fasciis i-
 gitur resolutis, repperit medicus (mirū dictu) crus
 integrum, & plagæ adeò atrocis vix vestigia. Ne
 mireris, sincere Lector, nos ignorare nomen æ-
 groti & diem qua res tanta accidit. Ea est vete-
 rum, & nostrorum maximè, gestorum condi-
 tio, vt non nisi aliqua ex parte, corrosa temporis
 dente, ad posteros peruenerint. Adde his solen-
 ne sanctorum Virorum studium celandi res suas,
 quæ cognitæ plausus parerent: *quia (vt ille ait)*
o laudem ab hominibus non requirentes, quan-
tum in ipsis fuit, omnes virtutes suas latere voluis-
sent. Et vt simile prorsus, habeas exemplum,
 obserua Lector, neque iuuenis illius, cui Beatus
 Antonius Patauinus crus amputatum consoli-
 dauit, vocabulum sciri. Non idèò tamen aut gra-
 uissimè etiam Historici p' indignum reputarunt
 quod

o Seuer.
 in Prol.
 ad Vitā
 S. Mar-
 tini Epi-
 scopi.

p' Surin.
 To. 4.

quod scripto traderent, aut eiusmodi narrationi mutilæ, fidem posteritas abrogauit. Ad Caietanum redeo, qui cum iam biennium domum Stabuli summa cum laude rexisset, anno M. D. XXXVI. Octobri mense vnâ cum Petro Veronensi, & Michaele Monopolitano, ad celebranda Comitia Romam abiit. Sub idem fermè tempus Venetiis profecti sunt Joannes Petrus Carafa Episcopus Theatinus, Bonifacius à Colle Alexandrinus, Paulus Consiliarius Romanus & Nicolaus Veronensis, Romam & ipsi petentes. Cùm enim Carafa à Farnesio Pontifice iã tertio fuisset Romam accersitus, atque paulò post adlectus in Cardinalium numerum, id causæ fuit, vt nostra Comitia, in ea Vrbe, Decembri mense (loco scilicet & tempore Nostris tunc insolito) haberi necesse fuerit. Electis igitur Bernardino Schotto Venetæ, & Petro Veronensi Neapolitanæ Domus Prepositis, Caietanus Neapolim reuersus est. Ibi is Proceribus multis, atque Petro Toletano, Proregi iã notus gratusque, Christianæ prudentiæ, atque eximie probitatis crebra exempla, vti pridem coeperat, edere deinceps perrexit. Interea Maria Francisca Longa in suis ipsius, mundi que contemptu
magis

magis magisque proficiens, quemadmodum diu. antè, nempè anno Sal. M.D.VI. adiuuante Concionatore quodam Monopolitano è Dominicana familia, Insanabilium Nosocomium construere cœperat, ita nunc hortatu Caietani, qui eius Confessiones excipere solitus erat, Monasterium Sacris Virginibus, ex instituto S. Claræ, quæ Capucinae dicuntur, exædificare, eoque constructo, seipsam ex Voto, Diuinis obsequiis perpetuò tradere meditabatur, Id consilium, quod Diuinitus (vti par est credere) afflata concœperat, cum Caietanus modis omnibus cuperet vt operi mandaretur, ab hac etiam Æde Stabuli, ei que attigua Domo abscedere constituit, vt Nostris inde abeuntibus, Mariæ Longæ inibi Monasterium construendi daretur opportunitas Nam iam diu antea, eo fine, stipe piorum aliquot hominum, qui nostrorū Patrum erant amantissimi, cœmpta illa domus fuerat, & Nostris ea conditione tradita, vt quandocunque Clerici Regulares, aut ad aliud Domicilium intra Neapolim migrare, aut Neapoli prorsus abscedere contingeret, ea Domus Mariæ Longæ, & Sacris Virginibus extemplò cederet. Dum discessionem igitur, ex ea Æde parui Stabu-

Ff

liador-

li adornarent Patres, Neapolitani Proceres, multa animo designare loca, è quibus aliquod Noſtris incolendum traderetur. Sed dum conſultando, & exortas difficultates expediendo tempus extrahitur, Caietanus, vt erat celſo Vir animo, & nulli addiſtus loco, potius Neapoli cum tota familia penitus abire, & Venetias reuerti decernit, quàm eam parui Stabuli domum, in qua Sacrarum Virginum Monasterium ædificandum erat diutius incolere. Itaque ipſe & Petrus Veronenſis, Præpoſitus, certi iam ſe Neapoli diſceſſuros, Petrum Toletanum, Proregem, qui tum Puteolis erat, ad-eunt, cum vt illum, qui aliquiſ iam de hac Patrum cogitatione audierat, de cauſſis diſceſſus certiorerem facerent, tum etiã, vt tanto Proceri, qui multa ſibi atque reliquis Clericis Regularibus beneuolentiæ ſigna oſtenderat, gratias ſaltem agerent, quæ referre non poterant. Exponunt igitur Proregi cauſſam ſuæ diſceſſionis. *Quod, inquit, iam quatuor totos annos Neapoli manſimus, & terminatis ſedibus, nullum adhuc certum aptumque locum nacti ſumus, ſed, niſi fallimur, indicium non obſcurum eſt, DEVM nolle, hic nos diutius permanere. Tuo itaque conſeſſu, Præſtantiſſime Princeps,*

ſtatui-

statuimus, propediem his regionibus emigrare. Prorex hæc audiens ægrè tulit, religiosos ad eò viros, quorum virtute multa præclarè gesta inaudiuerat, Neapoli, eo potissimum tempore, abscedere, quo eiusmodi hominum, non minus vitæ exemplo, pollentium, quàm eloquio, ea ciuitas maximè indigeret. Proinde explicatè respondet; *Si DEVS, vobis, Patres, videtur ostendisse hinc debere discedere, is ipse mihi suggerere videtur, me nulla ratione debere vos dimittere. Consistite igitur, nam certè loca non deerunt. Ite autem & incolite Sancti Pauli Ædem. Curabimus nos interim, ut aduersa omnia, quæ obstare poterunt, quamprimum expediantur.* Hoc accepto humanissimo responso, Patres, gratijs actis, Neapolim redeunt; admirati summam Dei prouidentiam in eos maximè, qui rerum suarum minimè anxij, curam omnem sollicitudinemq; in ipsum proijciunt. Prorex verò iam mandauerat Joanni Mariæ Tolfio, Sanualentiniano Comiti, juberet suo nomine Laicis Sodalibus Fratris S. Pauli, qui Sacellum in eo Templo & cubicula aliquot habebant, ut ea Patribus inhabitanda cederent. Post aliquot verò dies, anxius fortasse, ne Caietan' aliiq; de obtinenda Paulina Æde ambige-

rent, néue iterum de discessu cogitarent, binas ad Patres, è Summa Veseui Municipio Montis, litteras dedit, rogans ne discederent, pollicensque se breui facturum, vt ea Ædes liberè ipsis traderetur. Quod profectò præstitum est egregiè. Nam Sacello Fratris extemplò potiti sunt Patres, & non multò post totius Templi, atque attiguæ domus Vincentio Carafa S.R.E. Cardinali Neapolitano, & Scipione Tarracina, Abbate concedentibus, possessionem inierunt, Prorege, & Ciuitatis Magistratibus summa lætitia affectis: nam & hi, vt desiderium, quod retinēdorum Neapoli Patrum habebant, re ipsa ostenderent, publico ciuitatis nomine miserant Romam Joannem Baptistam Perezium, qui cum Cardinalibus Neapolitano, & Theatino, de hac rediligentissimè ageret. Reuerfo igitur Roma Perezio cum prospera rei expeditione, Patres Apostoli Pauli Basilicam libera & certam possessionem adepti sunt xiv. Kal. Jun. M.D. xxxviii. Est verò ea Basilica, Neapoli valdè insignis, ac frequenti populorum concursu à prima eius structura apprimè celebris, vtpote ex publico Ciuitatis voto, eo prorsus loco, super euersum Dioscurorum Fanum à Christianis condita, vbi
 anno

anno Salutis DCCIIIC. Carolo Magno Rege, de Saracenis, qui illuc usque irruerant, nobilem victoriam consecuta fuerat, die Conuersionis S. Pauli; ut Vaticanus M. S. Codex disertè docet. Hæc aliquantò fusiùs narrare libuit, ut Proregis, & Neapolitanorum Procerum erga Nostros singulare studium, & Caietani atque aliorum Patrum insignis virtus, quos ut in ea Vrbe retinerent, tanto pere laborauerint, palàm fieret. Et verò conceptæ ab his opinioni, Nostrorum probitas, eruditio, diligentia, re ipsa optimè respondit. Nam sub idem ferè tempus immanis morum atque animorum pestilens Neapolim inuasit, quæ Paulinorū Patrum (sic enim iam dicta Ædè S. Pauli ibi deinceps vocati sunt) & Caietani cum primis, zelum Catholicæ fidei, virtutemque declarauit. Rem altiusculè repetam, ut quāto in discrimine ea vrbs, adeoque finitima ora fuerit, cognoscatur. Campania (ut & reliqua Italia) variè his annis quassata est bellis, adscitis ad vastitudinem, quasi non sola sibi exitium inferre suffecisset, exteris etiam & effertis nationibus. Verùm (quod deterius multò est) Hæretici homines Regiam Vrbe Neapolim, à Petro ipso Apostolorum Principe fidei docu-

mentis institutam, Lutheriana labe inficere studuerunt. Nam primò Germani equites ad duo mille, & sex millia peditum, qui post direptam Romam ed conuolauerant, vt Lauthrecum obsidentem repellerent, impij dogmatis, quod Luthero propinante imbibierant, multa & nefaria exempla passim ediderunt. His postea aliò amandatis, vnus Joannes Valdesius Hispanus, qui anno M. D. XXXV. Neapolim venit, longè maiorem mentium stragem dedit, quam multa illa Hæreticorum militum millia. Hic enim litteris tinctus iis, quæ ad comparandam eruditi opinionem satis vulgo essent; placido aspectu, qui que innocentiam præ se ferret, comitate, suauitate que sermonis, teterrimam impietatem, incredibili vaframento occultabat. Itaque breui ad se traxit multos, his artibus illectos deceptosque. In his duo fuere, ceteris omnibus insigniores, & digna Coruo oua, Bernardinus Occhinus, & P E T R V S Martyr Vermilius, ambo Hæreticorum postea Antesignani. Bernardinus, magni concionator nominis, ostentatione asperrimi victus atque indumenti, egregiæ sanctitatis famam sibi conciliauerat, P E T R V S vero Linguarum peritia excultus,

in.

in Coenobio Sancti Petri cui præerat, Epistolas Pauli Apostoli publicè exponendo, ad sensum hæreticorum dexterè peruertebat. Initium detegendæ impietatis à Nostri factum. quippe Caietanus, perspicaci vir ingenio, rem odorari cœpit. Aduertit enim dogmata, quæ illi Sætanicæ Reipub. Triumviri, de Purgatoriis pœnis, de Summi Pontificis potestate, de libero hominum arbitriò, de reorum iustificatione, passim inspergebant, sapere nouitatem, temerariam, arque ad eò detestabilem impietatem. Obseruaueratque Occhinum ab vsque anno M. D. XXXVI. quo in Æde Sancti Joannis Maioris concionatus fuerat, ambiguis quibusdam dilemmatis, & obtrectatione in Ecclesiasticos Magistratus, cœpisse Auditores nequissimis persuasionibus inescare. Hoc verò Anno M. D. XXXIX. nempe paulò post quam Nostri Paulinam Ædem adepti sunt, is ipse Occhinus cilicino indumento, & raucis declamationibus, hoc est, instrumentis ad concitandam multitudinem, instructissimus, è Metropolitanæ Templi pulpito, multò liberius apertiusque Lutheriana serebat dogmata. Caietanus igitur qui ad hos audien-

audiendos, obseruandosque & ipse ire, & alios dedita opera mittere solitus erat, nihil iam cunctandum ratus, Cardinalem Theatinum, qui tum Romæ, Paulum III. P. M. ad instituendum in ea Vrbe supremum Inquisitionis Magistratum magis magisque sollicitabat, de iis rebus atque hominibus impiis certiores fecit, & Neapolitanos interim ipse monuit, vt porrò sibi cauerent. Denique conatus est modis omnibus Hypocratis illis Laruam detrahere. Quocirca etsi illi sub ouina pelle Lupi, aliquot annos, cum magna Campaniæ pernicie, latitauerunt; tamen aliquando tandem, crescente nimirum in dies nequitiae suspicione, & patefactis promiscuis, & pudibundis virorum ac feminarum coetibus, quos clanculum cogebant, omnes, vt periculo præuenteret, quod sibi ab vrbe imminebat, alius alio aufugerunt. Ad fugæ istorum nunciū, Cardinalis Theatinus, missa ad Occidinum è solis sacrae scripturae verbis contexta Epistola, quâ demulcendo, quâ increpando, conatus est reducere errantem ad Catholicas caulas. Sed frustra id fuit. Nam ille paulò post, relicta Italia, Tigurum Heluetiorum vnâ cum Cacomartyre conuolauit. Porrò Caietanus aliique nostrates, fuga-

fugatis iam hostibus, magnam apud pios quoslibet gratiam inierunt: confluebatque ad B. PAVLI Ædem è præcipua nobilitate atque è popularibus innumera multitudo, vt inibi salutaria Poenitentiae atque Eucharistiae Sacramenta perciperent, & Caietani ac Joannis Marinonij sermones auscultarent, quos illi vicissim de rebus coelestibus absque pompa quidem verborum, sed cum eximio prouentu virtutum habebant. Jamque Nostrum, cum spectata in dies vitae morumque sanctimonia, tum studio humanæ salutis, quam dies noctesque, nullis parcentes laboribus, procurabant, tantam sibi potentiorum ac tenuiorum beneuolentiam conciliauerunt, vt tametsi rarissimè eos per Urbem cernerent, nihil tamen aut crebrius in ore, aut fixius in animo, quam Paulinos Patres haberent. Ii verò qui turmatim S. Pauli Templum adibant, adeò sacri loci, & incolarum veneratione perfundeabantur, vt veluti Numine tacti, nõ dico strepere, aut petulantius fabulari, sed ne hiscere quidem auderent. Itaque in maxima multitudine maximum silentium seruabatur. Admirabantur autè Templi decorem, & Sacri Instrumenti mundiciem diligentissimè procuratam: Ritus Cerimo-

Gg

niasque

niasque compositè, & ordinatè peractas; Nouum sed à veteri æuo deductum Sacras preces canendi modum: Nostorum innocentiam, modestiam, grauitatem, quã fixis humi obtutibus, paucis verbis, sedato vultu, exporrecta ad omnia Religionis & charitatis officia voluntatè, constantissimè exhibebant. Hæc libens memoro, vt veterum mores ritusq; Patrum quos posteri hæctenus, haud omnino segniter, per Dei gratiam retinent, etiam atq; etiã deinceps imitando exprimant. Iam verò superiore anno M. D. XXXIX. aucta fuerat Neapoli, familia Clericorum Regularium: scilicet, vt tot tantisq; laboribus pares esse possent, atq; vt aucto colonorum numero, augetur & spiritaliũ fructuũ messis. Quocirca præter nonnullos Nouitios, qui Neapoli adsciti sunt, Bernardinus Schottus Præpositus S. Nicolai, dtos clericos Venetiis iã miserat, videlicet Seuerũ Titioniũ, Fundanũ Diaconũ, de quo suprã diximus, & Jacobũ Yuannium Hispanum, illum inquam qui in clade Romana, vitæ discrimen, ærumnasq; ingêtes vnã cum aliis, quos initio memorauimus, subierat. Hi Neapolim incolumes peruenerãt, VII Idus Junij præteriti anni. Anno autem M. D. XL. Aprili mense in Comitibus
Nea-

Neapoli celebratis, Caietanus creatus est Præpositus Venetę Domus S. Nicolai. Itaq; relicto Joāne Marinonio, piissimo illo sene, quę iisdē Comitijis Patres Paulinę Ædi præfecerant, ipse vnà cum Petro Veronensi, Marco Veneto, & Bernardo Tuderino Venetias reuertit. Circiter verò annum M. D. XLI. nisi me temporum ratio fallit, Caietanus simul cum Joanne Antonio Prato Mediolanensi clerico, aliisq; quibusdam Veronam cōcessit. Testatur enim Pratus in sua Narratione quā de Caietani gestis scriptam reliquit, se aliquandiu cum eo Veronę vixisse. Id autem non potuit esse ante hunc annum, quia Pratus nondum in Ordinem nostrum adscitus fuerat. Neque post annum. M. D. XLII. nam initio quadragesimi tertij Caietanus Neapolim rediit, vti mox dicemus. Sed cum de re certi simus, de tempore anxij esse desistimus. Igitur Caietanus Veronam aliquando abiit, & incoluit vnà cum aliis Nostratibus easdem Nazarenas Cellulas, quas anno vigesimo octauo Bonifacius incoluerat, vti in Vita Bonifacii dicemus. Eò vsq; à Giberto Episcopo, q̄ tū relicta Aula Romana Veronę ad suos populos præsens aderat, quotidie cibi qui Nostris abundè

sufficerent, mittebantur. Et primis quidem diebus, ne tanti Præsulis benevolentiae nihil omnino concedere videretur conniuere voluit Caietanus. at ubi iam id veluti ex instituto assidue ab eo fieri animaduertit, Episcopo liberè significat, *ne deinceps amplius ad se mitteret cibarium. Satis eum iam fecisse liberalitati, aut Christiana beneficentia. sineret se suosq; post hac religiosam inopiam pro voto experiri, alioquin virtutem, quae nullo incommodo exerceatur, facile enervari.* Audiit hæc cum admiratione Gibertus, & gauisus est valdè, tam fortes Christi milites, intra Veronæ moenia, se procurante, contineri. Ipse tamen nihil remittit de sua mittendæ alimonie consuetudine. Itaque Caietanus, qui perfectissimæ & quâ posteri admirari potius quàm plenè assequi possunt, Christiane libertatis, & paupertatis exempla reliquit, comminatus est Episcopo, se suosque sodales, siquid certi mittere deinceps pergeret, illicò Veronæ finibus excessuros. Atque hac demum ratione Giberti erga nos liberalitatem Caietanus sanctè cohibuit. Ipse verò soli nixus Dei prouidentiae, atq; adèd solis fortuitis piorum oblationibus viuere statuens, læta omnia sperare, quæ CHRISTI Euangelium, hoc est, Diui-

Diuini verbi firmitas adpromitteret. Interea tamen ad illum Sodalesque eius ad extremam egestatem sponte redactos, & vix à quoquam in ea Vrbe cognitos, rarò nummorum aliquid aut ciborum erogabatur. Quocirca ad cibarium panem, non nisi herbas aut legumina è domestico horto producta adijciebant. Oua vix Lupercalibus aliquot habuere. In eiusmodi nihilominus rei familiaris angustia, augebatur in dies magis magisque Caietani cōstantia. Nouerat enim Virtuti cibum esse ieiunium, & paupertatem. Postea verò quam Veronæ aliquandiu mansit, redijt Venetias ad suam Tolentinatam Domum, quam Præpositi Titulo tres hos annos rexisse legitur. Cum Venetias igitur redijisset, puto (nisi me annorum supputatio fallit) patrasse eum tria illa quæ Pratus in suo testimonio narrat, Admiranda. Referam cum fide, & absque fuco verborum. Primum. Ad nobilem quandam mulierem, ex ægritudine mortiam proximam, & subsidijs omnibus destitutam. Caietanus accurrit; consulit, vt sacrum liquorem qui è corpore S. Andreae Apostoli promanat, delibet. facit illa; & subitò conualescit; atque post aliquot dies è lecto surgit. Hæc verò res diuinitus

gesta, tametsi *B. Andreae* meritis tribui debere videatur, à *Caietani* tamen virtute non est censenda aliena, quo consulente, orante, ac porrigente, eas guttulas illa hausit. nã & *S. Thomas Aquinas* (vt alia exempla referre superfedeam) per *B. Agnetis* reliquias, miracula nonnulla fecisse legitur, quæ nihilominus inter ipsius gesta iure meritò recensentur. Alterum. Diaconum quendam è *Nostratibus phrenesi aperta que dementia* diu laborantem, *Medici*, cum nihil ceterâ curâ profecissent, jubent aëris mutationem experiri. *Caietanus* ægerrimè assentiebatur. nouerat enim quantum discriminis, atque incommodi ob id subire soleat *Religiosa familia*, imminuto scilicet per eiusmodi dimissiones *Sodalium numero*, & laboribus curisque in reliquos deriuatis. Accedebat tutius, secretiusque intra claustra contineri posse mentecaptum hominem: neque è re fore instituti nuper *Ordinis Clericorum Regularium*, prodire foras *nostratem Diaconum*, vulgi deridiculum & fabulam mox euasurum. Cum igitur, hinc istarationum momenta, illinc *medici*, & spes salutis nonnulla quam ij fecerant, *Caietanum* premerent, ad solitum suum perfugium vadens,

vadens, totam noctem DEVM orando & gemen-
do transegit, tanta constantia atque affectu, vt ex-
audiri meruerit. Itaque spe fideque plenus, So-
dalibus, ipso audiente Prato, qui hæc retulit, Mi-
hi ait, fratris istius salutem à Deo donatam, scio.
Itaq; nihil opus est amplius, vt coelū aut domici-
lium mutet. Hæc porrò verba protulit, dum
è sua cellula summo mane egrederetur, & ante-
quam quicquam de salute clerici inaudire potuis-
set. Ita verò euenit, vt prædixerat; quippè eo ipso
die ille conualuit, adeoque ad mentem plenè re-
diit, vt Sacerdotio postmodum fuerit initiatus.
Tertium, dum Venetiis Neapolim nauigio pete-
ret, contigisse opinor. Nam vti mox dicemus,
Neapolim iterum reuersus est; electus scilicet,
Anno M. DXLIII. Paulinæ Ædis Præpositus.
Rem hanc mirificè gestam idem Pratus narrat, sed
adeò summam & strictam, vt si ego pluribus ex-
ponam, de meo adiecisse videri possim. Paucis ita-
que rem expediā. Obortā in Adriatico mari pro-
cellā, & magno impetu nauē, quæ is aliq; vehebā-
tur impetentem, atq; adeò iam iam submergentē,
Caietanus fidei & precatōnū cōfusus anchora, ia-
cto in iratū mare cereo Agniculo, extēplò sedauit.

Hæc

Hæc sunt que Joannes Antonius Pratus octuagenario maior, anno M. D. XCVIII. Scripto testatus, publicis nostri Ordinis monumentis inferri voluit. Certè Caietanus eiusmodi fuit, vt credi de eo maiora his possint. Quinetiam ob egregiam viri sanctitatem, & rerum gestarū magnitudinem à nonnullis quoque exteris, statim post mortem priuato cultu quotidie honorari meruit. Et verò Lucretia Carafa, Antonius Caponius, medicus, & Raynerius Gualandus, ingenui ac probi homines, & quibus nullum ex mendacio pretium, narrabāt de eo viro mira, quæ temporum iniuria, & posteriorum in propagandā laude maiorum indiligentia, perierunt. Rediit itaque Caietanus Neapolim Anno M. D. XLIII. ad finem Aprilis, comitantibus Marco & Gregorio Venetis Sacerdotibus. Sed hīc rursus, Lector, ingentem quatuor annorum Lacunam in narratione ista de Vita Caietani facere cogor. Ab anno enim M. D. XLIII. vsque ad M. D. XLVII. nihil repperi de eo viro dictum aut scriptum. Huius verò anni, Maio mense, Caietanus è Comitijs Romæ celebratis, Neapolim cum Præpositi titulo rediens vnà cum Petro Veronense Sacerdote, & Jacobo Clerico, per-

peruenit Atellam Campaniæ Urbem, ipso perui-
gilio Dominicæ Ascensionis, diu post Solis occa-
sum. Captus igitur desiderio persoluendi Solen-
nes Matutinas preces, simul cum Paulinis Sodali-
bus, noluit Atellæ ea nocte diuersari; sed fessus li-
cet longo itinere, Neapolim vsque ad multam
noctem excurrit. Itaque eâ ipsâ hora, qua domum
S. Pauli ingressus est, viatoris vestibibus vix deposi-
tis, per summum silentium, Odæum rectâ adit, &
ingenti cum alacritate ipse aliique diuinas laudes
canunt. Quæ res quantam omnibus admiratio-
nem, lætitiâ, & virtutis incitamentum attulerit,
non est dictu facile. Ad eò magna est vis exem-
plorum. Contrigit verò hoc anno, vt Neapolita-
ni motus, iam antea ad finem superioris excitati,
in magnum & exitiabile incendium exarsérint.
Breui rem digeram, ne quod copiosissimè alij nar-
rant Historici, hoc ego loco cum tédio Lectorum
repetere, & quod aiunt, actum agere videar. Cùm
per Italiam Lutheri doctrina latiùs in dies serpe-
ret, probè Neapolitano Regno consultum iri ar-
bitratus est Petrus Toletanus, Prorex, si ea ibi Hi-
spanico more institueretur in Hæreticos censura,
quæ quòd seuerè in capita, fortuna s̄que prauè sen-
tientium.

Hh

tientium.

tientium inquirat; Inquisitionis nomē sortita est. Eius consilii conscius & Laudator Joānes eius frater, Cardinalis Compostellanus, duos Inquisitores Dominicanos Roma miserat, qui diplomate Proregi ostenso, rem conficerent. Sed tantus ob id repentē tumultus excitatus est in Ciuitate, vt Prorex veritus ne si rem vrgeret, plebs Nobilitati reconciliata iunctis viribus in se Hispanosque irruerent, tecto lenibus verbis consilio, se mutasse sententiam ciuibus persuaserit. Interim per emissarios occultē animos Neapolitanorum pertentat. sed incassum ea industria abiit; nam crebrentibus sermonibus, omnes propemodum, etiam ij qui pietatis fama inter eos excellebant, vnanimi consensu Inquisitionem execrati sunt, eoque perductares, vt Vrbs tota ad extremum ferē exitium ruerit. Hinc enim Prorex auctus firmo Hispanorum militum præsidio, quos Cæsarianæ triremes Genuâ aduexerant, animos resumpsit. Illinc Neapolitani, ingentem exulum, & sicariorum turbam in Urbem admiserunt, atque ad eò omnia hostiliter agebantur. Quocirca plenæ tumultu & cædibus viæ, fora, atque ipsæ domus: eæ enim displosis tormentis diruebantur immaniter.

Porrò

Porro Caietanus noster hæc cernens, cum primùm modis omnibus, quâ suadendo, quâ rogando, conatus esset exurgentem seditionem reprimere: mox suo frustratus voto ex angore animi atque ex vigilijs quas Deum noctu obsecrando, egerat, in febrem incidit. Non potuit enim sustinere piissimus senex, & charitatis flamma vehementer incensus tot scelera in dies patrari, tantam in Christiana Vrbe stragem edi. Præ vehementi autem desiderio extinguendæ turbulentissimæ seditionis, crebro, vel cum ægrotaret, illa Danielis prophetæ q̄ verba in ore habebat. *Exaudi* ^{9 Dan. cap. 9.} *Domine: placare Domine; attende & fac: ne moreris propter te metipsum DEVS meus: quia nomen tuum inuocatum est super ciuitatem, & super populum tuum.* Et quidē iam antea quam lecto decumberet, instituerat publicas Sanctorum Litanias, ad quarum finē hæc eadem Danielis verba, cū alijs è sacra scriptura excerptis, piissimè contexuerat. Ea nos habemus manu Joannis Marinonij exarata. Ingrauescente febre Antonius Caponius Medicus Caietanum adit, rogatq; vt alterū saltem aduocet ad se curandum Medicum. *Se se quidem nulli mortalium de beneuolentia in eum.*

diligentiâq; concedere: at plura videre duos, quàm unum. Itaque opera pretium fore, ut alter accersatur, quocum, qua factò opus sit, communicet. Caietanus ad hæc, Nil opus est, inquit, mi Antoni, ad me pauperculum curandum, alterum adesse Medicum. Ea tu age, qua ad rem utilia videbuntur. Id certè satis erit. In stat iterum Caponius, ut saltem super durum suum paleis infartum saccum, lanæam culcittellam poni fineret, atque fractum senio & febre corpusculum ea mollitie aliquantulum solaretur. At ille, qui, ut in Cruce cum Christo vixerat, in cruce itidem decreuerat mori, sanctè subiratus Medico, Mihiné, ait, molliorem culcitram? In cinere & cilicio, in cinere & cilicio mori debeo & volo. Atque hæc verba sæpè ingeminans, in suo aspero & stramentitio lectulo, omni reiecta molitudine constantissimè perstitit. Postquàm verò se iam morti proximum vidit, integris adhuc sensibus, Pœnitentiæ, & Diuinæ Eucharistiæ, atque Extremæ denique Vnctionis Sacramenta poposcit. His ritè expiatus munitusque, & eternæ beatitudinis desiderio magis quàm febre exæstuans, ad exuendam mortalitatem strenuè se comparat. Interea adstantibus Sodalibus, inter alia hæc dixit.

Arbitror,

Arbitror, fratres, nemini quod sciam, me unquam intulisse mali aliquid, aut molestia. Siquis tamen, me inscio, se lasum aut molestia mororéue à me affectum, existimat, ecce ego veniam ab eo quisquis fuerit, demississimè posco. Magnum fanè verbum, & simile prorsus illi, quod Moyse & Samuel, ^{Num. 16. 1. Reg. 12.} Israelitici Duces populi protulerunt. In hunc igitur modum Caietanus, charitate ditissimus, ad Christum, quem tantopere dilexerat, atque imitatus fuerat, emigravit, vii. Idus Sextiles. M.D. XLVII.

Duo verò contigerunt in Orbe Christiano non multò post Caietani mortem, læta & fausta, bonis omnibus, dura & exitialia improbis. Alterum: Neapolitani dissidij & tumultus sedatio, quæ à plerisque, merita Viri noscentibus, precibus Caietani iam in cœlum recepti fuisse à Deo obtenta, dicebatur. Alterum: Victoria Augustissimi Cæsaris Caroli v. de Saxoniz Duce, quem Hippolytus Portius, Comes Vicētinus, Equestris Alæ Ductor, è prælio euadentem primus omnium coepit, & à Cæsare nobile præmium reportauit. Fuit autem inclytus iste Hippolytus, Caietani nostri gentilis, ex materna stirpe.

Memorabiles verò sunt Caietani sententiæ,

Hh . 3   varijs

variis ab eo occasionibus dictæ aut scriptæ. Inter multas, quæ interciderunt, has paucas repperi, quas ne & ipsæ interciderent, hoc loco ponendas duximus.

I. *Diuinam Eucharistiam non esse sumendam ut Christus sese in nos commutet, sed ut nos in seipsum. hoc est, non eo scopo communicandum, ut Christus nostram faciat voluntatem, sed ut nos eius voluntatem sequamur atque exequamur.*

II. *Mundi delicias & voluptates, non esse aliud, nisi Daemonum prestigia, quibus homines à se excantatos non replet aut nutrit, sed inflat solummodo. Deum autem solum habere in sua potestate veras & solidas voluptates, quæ scilicet verè satient, & expleant humana corda.*

III. *Petro Veronensi conquerenti de Prepositura onere sibi impoſito, cui non esset ferendo, Caietanus dixit: Vis Petre onus istud tibi subditisq; leuissimum reddere? Cura ut ameris cum Deo.*

IV. *Comitem Oppidanum, famulis suis crebriusculè & obleues causas (ut morosi senes faciunt) irascentem, his aliquando repressit. Dic mihi, quaeso Comes, Esné tu adeo promptè Deo obediens, quemadmodum tibi homini ab hominibus vis obediri?*

V. *Bartholomeo Scayno sibi alioquin amicissimo, roganti*

roganti ut filio suo, quem Judicem fieri cupiebat, apud quendam Procerem faueret, liberè rēspōdit: Ut Judices populis dentur quibus iustitia per eos administretur, id quidem bonum est. at Religiosos viros immiscere se curis secularibus, & procurare ut quisquā Judex eligatur, id verò non est bonum.

VI. Elizabetha Thienæ fratris filia scripsit, Non secus homini Patria sua qua cælum est, obli-
to, accidere, atque Viatori, qui in Campana sese in-
briet, & vino madidus, viam qua ad Patriam ducit,
reperire non possit.

Hæc sunt, mi Lector, quæ de Caietano Thie-
næo narrada & posteris transmittenda habuimus.
Ut autem breuem corporis animiq; eius descrip-
tionem, atq; adeo omnium quæ diximus veluti
Compendium habeas, ponam postremo hoc loco
Testimonium, quod Erasmus Danesius presbyter
integerrimus, qui cum eo aliquandiu vixit, scrip-
tum reliquit in hæc verba.

De Caietano hac dico, fuisse eum, adeo venerabi-
lem senem, ut plane verear an satis sim narrare eius
Viræ eximiam probitatem, ac virtutem. Exitit enim
vita præstanti exemplo conspicua: in conversatione
humilis, mansuetus, modestus; pauci sermonis:

In

In precationibus assiduus: erat enim cernere eum iugiter in Odae persistentem fixis humigenibus, aut precarios globulos, vel libellum aliquem pium manugentem, meminiq; me saepe vidisse illum inter precandū lacrymantem. Erat etiam cibi parcus; imo saepissime jeiunabat. Plura advertere potuissim: sed tunc pra adolescentia his observandis non vacabam diligenter. Sermo grauis, deuotus, tunc maxime, cum inter refectionem, verba ad fratres faceret. In operis domesticis, laboribusq; primus omnium semper; verbi gratia, in mundandis lixiuiolinteis, in euerrendis cubiculis, & tota domo, inq; alijs huiusmodi vilibus exercitijs. Nocturnus primus omnium ad vigilias excitabatur, primus ad Odae descendebat: quo loco alacriter, ac meditate, & cum decenti pausa Psalmi canebantur. Cum ei de more ante Sanctissimum Christi Corpus, aut alibi alias genu flectendum esset, profunde ad humum vsque demittebat genu. Post soluto Matutino precum officio, eodem quo psalluerat loco, genibus humi fixis, mente orabat ad horam vsque Sacrificij. Deinde animo demisso & humili, labeculas suas quotidianas confessus, religiosissime sacrificabat, idque ut plurimum ad S. Andrea, vel ad summam Aram me verò ut patria Caietanum, & Nouitium, ad sibi sacrum

Sacrum facienti administrandum frequenter adhibebat. Post hæc rursus ad Psalmodiã accurrebamus, Tum verò recitatis Prima, Tertia atq; Sexta, expletisq; Sacrificiis ad mensã accedebamus. ea frugalis & exigua, ex iis scilicet qua mittebantur. Et sæpè contigit nihil nos in Cœnaculo reperisse nisi modicũ panis fructum, & fortè aliquot mala Medica. Memini verò quadam die, nihil nos præter panem & quatuor recentes fabas habuisse. Interim tamen Dominus providebat, animum alicuius p̃ij hominis mouens, ut quidpiam nobis mitteret. Quapropter Caietanus instituit, ut Benefactorum nomina publicè in Cœnaculo de superiore loco recitarentur. Plurimas præterea gratias ijs agebat. Deum semper laudans, quod ut nobis munifici essent, inspirasset: diligenterque nos omnes admonebat piissimus Senex, ut Deum pro illis exorarem. Ut paucis dicam, Caietanus erat vita prorsus irreprehensibilis, castus, mansuetus, misericors. Erga agrotos præsertim, magnam ostēdebat benignitatem. suis eos cibabat manibus. Marcum Pasqualinum graui & diutina valetudine laborantem eximijs charitatis officijs prosecutus est. atque yadæ omnium ille salutem enixissimè procurauit.

Ii

Priuatim

Priuatim verò in suâ cellulâ summam pauperiem
 coluit. Culcitra stramentitia, paleis scilicet infarta, &
 semilacera. Puluillus item è paleis. Tabella vitis, &
 scabellulum. Pauci libelli; & sacra imago chartacea.
 His ille cubiculū instruebat diuitiis. Vestes interiores,
 exterioresque è panno crassiore. Staturâ erat medio-
 cri, neque pusillâ, neque valde procera, vultu ad
 rotunditatem vergente, sed aliquantulum macie
 extenuato, genis nonnihil rubentibus. Oculis atq; ore
 suauitatem benignitatemq; spirabat. Barba attonsa
 & canescente. Comam vsque ad extremas aures pro-
 mittebat, ut eorum temporum mos erat. Pileo pri-
 mùm rotundo ad Venetorum morem, postea crucia-
 to usus est. Fateor, non posse me omnes eius Vi-
 ri virtutes exequare dicendo. Illud dixisse sat fuerit,
 pijsimum illum Sacerdotem floruisse eximia
 sanctitate, egregijsq; virtutum
 ornamentis.

FINIS.

VITA

V I T A

BONIFACII A COLLE,

DE BONIFACIO A COLLE, Tertio nostri Ordinis columine, ea quæ nobis vastatrix humanarum rerum vetustas pauca reliquit, pauca damus. Itaque breui finem habebit hæc scriptio: sed ubi scribendi finis erit, inde principium sumere Lector poterit, plurima quæ latet arguendi. Næ qui semel atque iterum vitam ipsam contempserit, & diræ neci pro Christo exposuit; huius quamnam minorum virtutum vnquam defuisse credendum est?

Natus est Alexandriae Insubrum, Collensi pro-
sapia, Maiorum imaginibus satis clara. Extat ho-
dieque in primario eius Municipij Templo fru-
stum Sanctissimæ Crucis, cui Redemptor orbis
Christus affixus fuit: vna item è spinis, quæ caput
eiusdem (vt cum Tertulliano *a* dicam) lancina-
uerunt. Hanc ab eius gentis fortissimo quodam &
pijssimo Equite (nomen Annales non produunt)
ab vsque Palæstina, Alexandriam Italiae urbem
fuisse aduectam, è veterum monumentorum fide

a lib. de
Cor. mi-
lic.

cōpertū est. Credibile porrò fuerit, aliquē Collēsis
 familiæ è Syriaco bello, q̄ Haymericus Rex Hiero-
 solymorū, ante cccc. annos, hoc est paullo post
 conditam Alexandriam, aduersus Saracænos
 prosperè gessit, reuersum in Italiam, eam Urbem,
 quæ Alexandri III Pontificis Maximi auspiciis,
 finitimarum ciuitatum conspiratione, & popu-
 lorum vndique aduentantiū concursu in dies au-
 gebatur, sibi posterisq; suis patriam delegisse, his-
 que sacris donariis, quæ secum ex Oriente adue-
 xerat, locupletasse. Meritò itaq; vnus è nobilibus
 Octouiris, qui Arcam, qua eiusmodi victricia Re-
 demptoris instrumenta adseruantur, totidem cla-
 uibus obserant atq; reserant, perpetuâ lege è Col-
 lensi stirpe est. Pietatis igitur & fortitudinis præ-
 claras imagines, ad quas sese identidem cōforma-
 ret, à suis Maioribus habuit Bonifacius. Postea ve-
 ro natu grandior, ac Juris prudentia, cui diu mul-
 tumq; studuerat, probè excultus, Romā accessit.
 Ibi cum se Christianæ pietatis officiis addixisset,
 in media Aula, & forēsiū caussarum strepitu (q̄
 est difficilimum) Diuinarum rerum contempla-
 tioni, & munificētix in pauperes sedulo vacabat;

haud

haud ignarus, *hominem, qui in homine calamitose est misericors, meminisse sui.* *b* Nulla etenim res cœlum Deumq; promerendi maiorē vim habet, quā Charitas, atque in egenos miseratio. Adlectus deinde est in eorum numerum Virorum, qui, vt in Caietani vita dicebamus, Leone x. Sūmo Pōtifice, Diuini amoris Sodalitium, Romæ certis legibus condiderant. Ex eo postmodū, tanquā è Troiano equo digressus, Caietano Thienēo Clericorū Regularium Ordinē ad Apostolicā formā instituere cogitāni, omnium primus adhæsit. Sed iā in Pauli & Caietani Vita multa narrauimus, quæ Bonifacio cū aliis priscis nostris Patribus sunt cōmunia. Itaq; non est hic opuseadem repetere. Porrò illud hoc loco edisseram Christianæ constantiæ exemplū, quod Vrbe à Barbaris, Duce Borbonio, occupata, Bonifacius fortissimè edidit. Irruperāt (vt iam dictum est) impij milites in Pincianam Ædiculam, qua Nostros degere inaudiuerant: stabārq; ante Christi Aram xii. Viri, hoc est, vniuersus Ordo Clericorum Regularium, veluti duodecim ouiculæ, vt prædonum illorum sæuitiam in suas cœuices, pro CHRISTO, exciperent. Inter eos Bonifacius, vt erat graui vultu, & proceras

specie, iunctis ad pectus manibus inflexo capite, dejecto obrutu, fixis humi genibus, spectaculum se Deo, Angelis, hominibus exhibebat. Itaque is præ cæteris meruit, vnum è nefariis illis prouocare, vt experiri vellet, num in contemptu vitæ constantiam, quam totius oris corporisq̃ compositione præferebat, re ipsa tūc vel inter extrema discrimina tueretur. Vibrat igitur in eius ceruicē vi quanta potuit maxima latum gladium, cuius ictum neque declinavit, neque hilum se omnino mouit Bonifacius, sed sciens vidensq̃ exceptit quod rebatur lethale vulnus, impauide. Verum, vt sensit non se cæsum, sed lato ense percussum, tunc illum moeror, & quidam ob ictus vehementiam, atque ob naturalem mortis horrorem pauor dolorq̃ inuasit; aiuntq̃ in omni postmodum vita, recenti memoria tenuisse, quantum exhorrescentis naturæ affectio, quam antea prompta voluntate deuicerat, nihilominus post inanem illā mortis imaginem, non animum, sed carnē, insita quadam hebetudine perculerit. Neque certè est cur id cuiquam mirum videatur: legimus namque **CHRISTVM IESVM**, perfectissimum illud omnium virtutum exemplar, inter promptissimos ad
subeun-

subeundam mortem spiritus, sensisse tamen recusantis naturæ tædium, moeroremque ad eò validū, vt membra, inuictò licet animo coniuncta, humi deijceret. Itaque *Bonifacius* noster & morti se obtulit volens, & præteriti periculi sensit præsentem pauorem nolēs. Alterum autem aliquot post annos, pro Christo, vitæ discrimen subijt. Rem veterum relatu, sic gestam accepimus. Dum in Tolentinati domo Venetiis esset *Bonifacius*, accessit forte ad eum feroculus quidam Sicarius, ex eorum numero hominum, qui cædibus patrandis gladiatoriam operam elocant. Is siuè tum primum motus graui & benigna simul viri specie, siuè quòd ei iam pridè teterrima flagitia consciētiā laniabant, petijt à *Bonifacio*, vt confessionē suam secretò exciperet: ratus fortasse (quæ huiusmodi hominum solet esse impudentia) vbi vtcunque recitasset sua scelera, nihil ei præterea pro Christiani viri officio faciendum, ac facilè se quodcunque vellet obtenturum à miti sene. Sed longè aliter res euenit: quippè non obscuris indicatijs agnouit *Pastor* hædum ad se accessisse, non ouem. Itaque post audita eius facinora, cum frustra monuisset, vt nefarium illud vitæ institutum desereret, liberrimè abnuuit

abnuît, absolutionem, homini, qui in prauû ad eû obduruerat, impertire; aitq; nihil aliud sibi illum inani eiusmodi absolutione acquiriturum, nisi vt arctiore deinceps vinculo teneretur à Satana. Ad hæc verba instare ille precibus primùm, & (quod rideas) pecuniam, vt quondam Simon ille impius, adpromittere. Sed vt se vidit cum vehemènti obiurgatione reiectum, alia Bonifacium aggreditur via: atque euaginato pugione in eum furenti similis minatur irruere. Sed Leonem (vt verbum est) laruâ terreat. exemplò enim strenuus CHRISTI Sacerdos figit humi genua, atque ad Sicarij ictum (Lethalemné dicam an vitalem?) promptissimè pectus exporrigit. O magnas veræ virtutis vires! Scelestus ille, vt vidit viri constantiam, & contempitū mortis, pudore ipse suffusus & victus est. Itaq; cōdito in vaginam pugione, se inde proripuit. Nō ita multò postquàm hæc euenerant, digressus domo Bonifacius, fortè per viam repperit nobilem quendam Virum cum eo ipso, quem à se præteritis diebus dimiserat Sicario, colloquentem. Paritius ille Venetus vt vidit Bonifacium, statim, relicto Sicario, ad eum accurrit, apprehensamque eius

eius dexteram ad os suum reuerenter admouit, illius se orationibus impensè commendans. Quod ut Sicarius vidit, rogauit Patritium, quis nã is esset, quẽ ad eò officiosè coleret. Est, inq̃t, ille, è Tolentinatibus Presbyteris præstanti Vir probitate Bonifacius nomine. Sicarius hæc audiens, narrat ipse vicissim omnia quæ sibi cum eo Sacerdote, cuius nomen hætenus ignorabat, in cubiculo Portæ domus vicino, ante aliquot dies accidissent. Hoc itaque modo res deinceps, ut sit, in vulgus sparsa, nostrorum Patrum egregiam probitatem, in quibus Bonifacij præsertim ingentem constantiam celebriorem fecit. Dum autem summo cum populorum fructu Venetiis vitã ageret Bonifacius, scripsit ad Matthæum Gibertum Veronæ Episcopum insignem Epistolam, qua illi eximio Præsuli, cupienti scire, an institutum q̃ Patres inierant prosperè cum Deo succederet, compendiò sapienterque depingit nostri Ordinis leges ritusque. Ponam hic solummodò postrema earum litterarũ verba, de sanctæ Charitatis obseruatione è B. Augustini libro de moribus Ecclesiæ partim desumpta. Sunt quidem memoratu dignissima & ad viri Religiosi scopum probè collineant. Ideò quamuis

Kk

hec

hæc ipsa in Notis ad Constitutiones exscripserim, hoc tamen loco repetere non grauabor. *Qui ueniet, inquit, & uiderit, intelliget etiã id quod est omnium maximum atq; utilissimũ, uidelicet Votorum vim atq; uouentiũ finem ob quem in nomine Domini nostri Iesu Christi in unum congregati sumus; docebiturq; per experientiam quotidie uerbum Domini, eiusque uirtutem dicentis, Qui uult uenire post me, abneget semetipsum & tollat crucem suam & sequatur me, ingrediens per angustam portam, ambulansq; per luctum pœnitentiæ, donec perueniat ad sinum Latissimæ Charitatis: iudicabitq; uana esse omnia, etiam apud eos qui seculo renuntiauerunt, nisi concupiscentiæ perdomanda, & charitati fratrum inuigilet omni industria. Quæ Charitas, ut Beatus Augustinus ait, tunc præcipue custoditur, si charitati uictus, charitati sermo, charitati uultus aptetur. Addamus nos; si charitati uota, si charitati professio, si charitati religio uniuersa deseruiat; si hæc solam violare, tamquam Deum, nefas ducamus, scientes hanc ita commendatã à Christo, & ab Apostolis, ut si hæc absit, ut dixi, inania, si hæc adsit, plena sint omnia. Quæ dicenda supersunt, longè melius visu & uerbo, quàm scripto percipies. Hæc ille, puto eo anno, quo Gibertus cathenis solutus*

tus

tus, quibus in clade Borbonica diu detentus in Urbe fuerat ad Ecclesiam suam Veronensem reuerti, & in transitu Nostros Patres Venetiis reuifere meditabatur. Ad eò autem hæc quæ de Charitatis scopo Bonifacius scripsit, vera sunt, ut si veterum sanctorum Patrũ de Viri religiosi perfectione monumenta euoluantur, utique hæc ipsa, fusius, pressius, ab iis dicta comperiemus. Mitto alios: certè feruidissimus ille Ephræmus Basilio Magno æqualis & amicus, cum sententiam illam protulit, *ἡ ἀγάπη ἡ ὑπερβολὴ τῆς ἀγάπης ἐστίν, id est, Charitas & temperantia purificant animã*, nihil sibi aliud voluisse videtur. Porrò ea epistola vehementer Gibertũ mouit, ut quod antea semper optauerat, nostri instituti aliquot veronẽ domiciliũ figerẽt: quibuscũ et si vitam Regularem vnã agere pro Episcopali munere, quo distinebatur, planè non posset, communicaret interdum saltem suos æstus sollicitudinesq; quæ eum in regenda Dioecesi perturbatissimis illis tẽporibus excruciabant, atque eorundẽ exemplo operãque Veronenses populi ad sectãda Virtutum studia excitarentur. Nouerat. n. quantum emolumentum ea regio superiore anno per vnũ Carafa Episcopũ, raptim licet lustrata, perceperit.

Kk 2

Nam

Nam, vt & hoc obiter tibi, Lector, nunc significem, Gibertus in Romana direptione, quæ anno Salutis xxvii. supra sesquimillesimum contigit, à Barbaris comprehensus, & quod à diuite Episcopo (diues quippe erat, sed patrimonio non sacerdotiis diues) magnas redimias expectarent, diu conclusus carcere, cathenatusque fuit. Is verò bonus Pastor, vel inter suas hæc ærumnas de ouiculis cogitans, ab Episcopo Carafa, qui tum Venetiis erat, per litteras petijt atque obrinuit, vt Veronam eius Dioecesim inuiseret, eamque ibi præstaret operam, quam pro dignitate, virtuteque à grauiissimo Præsule præstanda fore sperabat. Horum igitur memor Gibertus, diligentissimè agit cum Carafa, vt è nostratibus aliquot Veronam incoerent. Itaq; anno eius seculi xxviii. a. d. xiv. Kalend. Nouembreis Bonifacius & septem alij Veronam mittuntur à Theatino Episcopo, & à Caietano, penes quos tum rerum summa erat. Ii Prid. Kal. eiusdem mensis Veronam peruenêre. Ædem S. Mariae Nazaranæ primùm incolunt; posteroque die Sanctis omnibus dedicato Bonifacius Prepositus, alii que è nostrorum Clericorum Ordine, Sacris operari in ea Vrbe coeperunt. Verùm non multo

multò post Æde atque Vrbe cessare Patres, quòd popularia ludicra & profanas saltationes ante Templi fores festis diebus solita exerceri; ac pròinde incòditos clamores, & promiscuè plebeculè iurgia inde proueniètia, q̄ ipsi quietis cupidi reprimere nō poterant, excessu vitare maluerint, q̄ cum Ordinis sui atq; Sacri loci dedecore insueta atq; indigna pati. Itaq; anni curriculo vix Veronè exacto, Venetias ad vnū oēs repetiuere, Giberto Episcopò qui eos sua auctoritate, atq; beneuolentiã retinere potuisset forte per id tēpus Veronã absente. Ostēdunt hodieq; Veronenses Nazarenas illas cellulas, quas prisci nostri incoluerunt Patres. Cæterum Bonifacius paullò postquã reuersus est, Sodalibus suis Tolentinatis Domus magna omnium gratulatione præficitur; eamq; dignitatem cum eximia innocentia, probæque rectionis laude complures annos obiuit. scilicet expressit in Magistratu eas virtutes, quibus diuinitus imbutus iã olim fuerat. præcipuè verò mira erat in eo vis orationis, contemplationisq; rerum coelestium; quæ sanctam viri mentem, etiam inter medias negotiorū molestias, fluctusq; saburrabat. Vnum semper eundemq; gerebat vultum, hoc est, serenum, placidum

que adeò vt intuentes exhilararet. Paupertatem
 perpetuò seruauit tam rigidè, vt in eius cellula ni-
 hil vidisses, nisi stramineum lectulum, paucos li-
 bellos, & scabellum rude, quo rarò etiam vteba-
 tur; nam consueuerat ad lectuli spondam genibus
 flexis incumbere, & sic maiorem diei partem vel
 orando, vel legendo transigere. Eximia præditus
 charitate, durissima etiam peccatorum corda, sce-
 lera sua illi fatentium lacrymans ipse atque singul-
 tiens, ad lacrymas ac seriam poenitudinem non ra-
 rò traduxit. Tantopere autem religiosæ vitæ quie-
 tem adamauit, vt nulla dignitatis aut cõmodi pol-
 litatione, ne Summi quidem Pontificis hortatu
 è sua cellula se extrahi passus fuerit. adeò Gregoria-
 na illa sententia vera est; c *Mundana omnia despi-
 pere cui Deus sapit.* Res ad hunc modum se habuit.
 Paulus IV. qui Viri singularem probitatẽ diutinæ
 consuetudinis experimento pernouerat, non diu
 postquam Sedem conscendit Apostolicam, Bo-
 nifacij sui desiderio captus est. Mandauit itaque
 Michaëli à Turre, Cenetensi Episcopo, Venetijs,
 Romam reuersuro, vt Bonifacium suo nomine
 adiret, eumque si is ita vellet, secum Romam com-
 modè duceret, pollicereturque in Pontificis Pala-
 tium.

e lib. 4.
 Moral.

tium honorificè exceptū iri, quòd cuperet Christi Vicarius, cum illo (hæc ipsa Pauli verba fuere) *vel unicū panē partiri*, hoc est, ad instar charissimi fratris habere. Ad hæc Bonifacius, nihil ob tā honorificam supremi mortaliū elatus voluntatem, modestè libereq; respondit; *immortales se quidē Sāctissimo Patri agere gratias, cui in tāta accessione fortuna & dignitatis ipse humillima sortis homo in mentē redierit; de adeunda tamen Urbe, rogare eum etiā atque etiā, ne se cogeret, ut è Claustro Religioso, in quod se sponte iā olim incluserat, nūc effectus senio, & sepulchro potius q̄ honorib. aptus; exiret.* Hac itaq; munitus constantia aduersus mūdi illecebras, in Tolētinati Domo q̄ reliquū vitæ placidissimè transegit. Deniq; an. Christi M. D. LVIII. III. Nonas Sextileis, hoc est, nō diu postq̄ adeò fortiter sapiēterq; cellulam Palatio prætulerat, spe bona plenus è mortalib. ad superos euolauit : Ita. n. credere fas est de piissimo fene, d *qui vna cū canicie profundissimā innocentia, simplicitatēq; sapientia plenissimā cōiunxit.* libenter mutuor hogloco è Climaco verba, quippè Bonifacius noster de illis senib. fuit, e q̄ vt idē ait, *extrinsec⁹* quidē toti mites, placidi, blādi, lati, nihil fictū, nihil negligēs, nihil adulterinū in suis verbis aut morib. habēt,

(rem)

d Climaco.
Grad. 4.

e Eodē
loco.

(rem quidem qua in paucis inuenitur) interius verò animo Deum ipsum ac Prælatum, infantum in morem ambiunt, mentisq; aciem aduersus Demones & vitia audacem firmissimamq; intendunt. Porro pauca hæc sunt, quæ de tanto Viro diximus; fateor. Sed illud Philosophicum effatum huc mihi liceat inflectere: *Maxima pars eorum qua de Bonifacio scimus, est minima pars eorum qua ignoramus.*

FINIS.

VITA

V I T A

PAVLI CONSILIARII.

CONSILIARIAM Stirpem, eandem profuse esse atque Ghisleriam, post habitam de hac re Pio Quinto è Ghisleria gente Summo, Optimoque Pontifice diligentissimam perquisitionē; notius est, quàm vt mihi pluribus nunc opus sit exponere. Ex ea Paulus Romæ ortus inter æquales sui temporis adeò emicuit sinceritate animi, modestia, grauitate, in rebus gerendis dexteritate, solertia, prudentia, vt omnibus charus gratusq; accederet. In primis autem se in Joannis Petri Carafæ amicitiam insinuauit, quæ morum similitudine mirè coaluit. quippe seueriori ille ingenio fuit, iste amœno magis ac facili; at par propemodum vtrique morum probitas, & (quod gluten amoris est) eadem fermè indoles ac voluntas. Quocirca alterum ab altero rarò seiunctum reperisses. neque enim sine suo Consiliario Carafa aut Sodalitium Diuini amoris, aut Clericorum Regularium Ordinem inijt: immò & Cardinalis, & summus Pontifex cū eo vixit, quoad ille vixit. Multa Consilia-

Kk

rio

rio contigere aduersa, ab eo ut alibi à me dictum est, vnâ cum Sodalibus cæteris fortiter superata, q̄, ne sim fastidio hoc loco non repetam. Multa itē egregia patrasse haud dubito, ob exitiabilem nostrarum rerum neglectum non cognita posteris. Quæ de eo tamen graues viri constanter adferunt, ista sunt propemodum. Redijt Romã anno superioris sæculi XXXVI. vnâ cum Episcopo Theatino & Bonifacio à Colle ad celebranda de more Comitia, quæ Romæ non Venetiis eo anno celebrare coacti sunt, quòd per id tempus PAVLVVS III. Pont. Max. Patribus Romam accersitis, Carasam quamuis planè repugnantem, ob eximia Viri merita Cardinalem creare designasset. Cum autem Decembri mense, id quod pridem animo destinauerat Farnesius Pontifex præstitisset, omnium nostrorum Patrum concessu atque consensu, PAVLVVS ad Cardinalis solatium Romæ relinquitur, ne videlicet Præsul ille grauissimus Religiosi Sodalis charo alloquio, & veteris amici consuetudine atque ope destitueretur. Cæteri Patres in suam quisque domum abeunt, inquam illos Comitia destinauerant, nempe Bonifacius à Colle, & Michael Mazzalorsus Venetias;

Caic-

• Caietanus verò Thienæus, Petrus Veronensis, & Nicolaus Venetus, Neapolim. Cardinalis igitur Theatinus Paulū Consiliariū adeptus, in quē grauiſſimarū rerū pondus identidē nonnulla ex parte deponeret, non clientis loco, sed contubernalis fratrisq; vt antea, deinceps habuit. cibū cum eo sumere; virtutū exercitia vnâ obire; læta, tristia, domestica, forēſia cū suo Paulo partiri; nihil propemodū eo inconsulto facere. Erat quippè Paulus non admodum quidē excultus litteris, sed ijs abundè p̄ditus iudicij ac prudentiæ notis, vt penè plus illi tribuisse Natura videretur, quā aliis plerisq; quęſita labore scientia. Vt hinc vel maximè pateat verū dixisse Stoicum illum Philosophum, *a Paucis opus* ^{Senec. ep. 106.} *est ad bonā mentē litteris: quippè non faciunt bonos ista, sed doctos: apertior aut res est sapere, imò simplicior.* Itaq; Paulū nostrū non apprimè doctū haud equidē diffiteor; sed eximiè prudentē & probū, nemo certè diffitebitur, qui eum nouerit, probus. Fidē, quæ mox dicemus, equidē spero, faciēt. Anno Salutis M. D. LV. auctus est ea dignitate ac potestate Carafa, quę in terris est maxima; auxit & ipse Paulum, atque augere in dies magis magisque voluit. Primū nāq; intimi cubiculi Præfectū esse iussit.

Ll 2

mox

mox vnâ cum Antonio Carafa gentili suo (quem
 postea Pius V.P.M. meritissima purpura decora-
 uit) Vaticanæ Ædis Canonicum fecit, vt ijs gradi-
 bus ad sacri Galeri fastigiū ritè disponderet. Quod
 vt aduertit Cōsiliarius, cupiens statuensq; amplif-
 simam dignitatem dexterè à se auertere, Summo
 Pontifici sibi aliquando inter familiarem fermo-
 nem de se in Sacrum Senatum adsciscendo signi-
 ficanti; *Neme*, inquit, *B.P. quæso te etiam atque
 etiam, adonus supra vires, ad honorem longè supra
 meritum attollas, in hac præsertim iam deuexa atate,
 Et quietis amante. Scis me, quicquid sim hominis,
 tuum fuisse semper Et fore. Quod è cellula in Pala-
 tium extuleris nihil nostri indignus, tua prorsus benigni-
 tatis id fuit. Quod in Vaticanam Sacrosanctam
 Ædem honestissimo decoratum titulo me intuleris,
 quanquam nescio quid collapsi diuini cultus per me
 inibi reparari posse prætexebas, intelligo tamen celsissi-
 mum tuum istum animum nouam benefaciendi repe-
 rissè rationem nam, ne gratias tibi agere debere videã-
 tur ij quos benefactis cumulas, promeritos, Et publico
 Ecclesie bono te euexisse asseris, qui nullum in seipsis,
 aut certè impar beneficio meritum cernunt. Equidem,
 quod ad me attinet, quicquid Apostolica illi Basilicæ
 con-*

contuli, quod impensè tibi gratū esse significas, facis tu quidem uti soles, ex abundantia quadam amoris, ut etiam grata sint ea quæ prætermitti sine culpa non possunt. cæterum, ut nunc me præterea multò sublimius euehas, patere B. P. ut Tibi una hac in re modò renittar. Plura de me nihil opus est addere, nosti probè hominem. Si est Tibi cordi, pro tua eximia liberalitate atque humanitate, è nostra stirpe aliquem exornare purpura, habes alterum me quem exornes, Joannem Baptistam videlicet fratrem meum, qui me probitate & eruditione longo interuallo superat, inq; rebus gerendis insigni solertia, & quod caput est, in Te atque in Sacrosanctam Romanam Ecclesiam, constanti fide nulli mortalium concedit. Hac ratione B. P. & me lateri tuo, ut hætenus, semper affixum, & fratrem meum, istius Sanctissimæ Sedis fidum perpetuumq; administrum habere unà poteris. Dum hæc Consiliarius appositissimè diceret, Pontifex delectatus sincera viri mente, atque in detrectanda Purpura nequaquam ficta constantia, haud multò post utrumq; egregiè præstitit. Nam & Joannem Baptistam Consiliarium, Cardinalem fecit, & PAULVM nostrum in intimis deinceps habere perrexit.

Adeò autem amicè cum ipso agebat Pontifex,

Kk 3

vt

vt, memorando posteris exemplo, illum ipsum vnicum panem, qui sibi ad mensam apponebatur, suis Pontifex manibus medio cultello secaret, atque Consiliario suo per summum honorem ipse præberet, iuberetq; vt de sue ipsius mensæ cibis, diuerso tamen cubiculo, vesceretur. Recordabatur enim eximius ille virtutis cultor, religiosæ sodalitatis, quam cum illo iam pridem inierat. neq; ei aut Summi Sacerdotij infulæ, aut rerum maximarum, quæ assiduè corde voluebat, pondera, pristinae necessitudinis blanditias animo excusserant. Hæc pauca habui, quæ de Vita Pauli Consiliarij, nostri Ordinis quarti Conditoris, scriberem; plura præculdubio scripturus, si plura aut litteris, aut memoriæ veterum commendata comperissem. Nunc de obitu eius istæ Lector accipe. Erat PAVLVS diuino cultui, & Vaticanæ præsertim Basilicæ nitore impensè addictus. Quocirca nemo per ea tempora illo vigilantior, aut sacrorum rituum obseruantior fuit. Primitus ingredi Odæum, postremus egredi, tam studiosè atque assiduè, vt ob frigidissimam Vaticani coeli, atque Templi qualitatem mox tussim molestissimam incurreret: ob quam, cum nequaquam tamen ab Odeo discederet,

ret,

ret , rupta pectoris vena , post quadraginta dies moritur. Antequam autem, expiraret, matrè, quæ filii obitum efflictim lamentabatur, his verbis solari conatus est. *Temperate, quaeso, à Lacrymis, mater: mortalem me genuisti; & lubens morior quia beatam immortalitatem per Dei gratiam spero. Equidem, quod hactenus nulli hominum dixi, tibi, extrema hac hora celare non debeo: Deo tutante, virginitatem illam servaui ad hanc usque diem. Itaque quemadmodum ex utero tuo egressus sum, ita sepulchrum ingrediar. Confido Redemptori meo, cuius donum est quicquid nobis inest boni, suscepturum se hanc animam, quam ipse à carnis labe servavit immunem, & condonaturum insuper, qua aliis modis innumera commisi peccata.* His dictis, paulò post, placidè in Domino obdormiuit, xviii. Kal. Maias Anni M. D. LVII. cùm eum antè, Pontifex Maximus non semel amantissimè inuississet.

F I N I S.

Laus Deo, & Deiparae Virgini.
 MARIE.

A P P R O B A T I O.

ISTAS, quatuor Virorum eximij exempli Vitas,
nihil continere, quod Catholicam fidem ledat: & lau-
de ac luce dignissimas esse iudico,

Vitus Haldhelmius S. Theol. D.

